

श्रीमन्ति उत्तराध्ययनानि.

वाणिस्यकुलीन-कोटिकर्णाय-वज्रशास्त्रीय-श्रीगोपालगणिमहत्तरशिष्य-
(जिभदासगणिमहत्तर) कृतया चूर्णया समेतानि

प्रकाशयित्री—मालवदेशीय रत्नपुरान्तगत-

श्रीत्रायभदेवजी केशरीमलजीत्यमिया श्रीश्वेताम्बरसंस्था,

इन्दौरनगरे श्रीविनयगुह्युप्रणालये—श्रेष्ठी जुहारमल मिथीलाल पालरचा द्वारा मुद्रापयित्वा ।

वीर संवत् २४५५,

विक्रम संवत् १९८९,

आश्ट सन् १९३३,

पृथं ४-०-०

श्रीउत्तराध्ययनचूर्णिः

शब्द तावत् आवश्यकनन्दीअनुयोगद्वारदशवकालिकनामधेयानामागमानां चूर्णपः संस्थयतया श्रादुष्कृताः, अधुना तु
 श्रीमतामुचाराध्ययनानां चूर्णिः श्रादुर्भाव्यते, यथा प्राक्तनचूर्णानां सुद्रेणे मूलमूत्राणि न घृतानि न च नियुक्तिभाष्यं च घृते,
 किन्तु श्राद्भ्युद्विगतानामेव घृत्तिषुस्तकानां गाथाद्यंकाः पत्रांकाश्च घृताः तद्वदत्रापि न मूलमूत्राणि न च नियुक्तिर्नापि भाष्यं च सुद्विगतानि,
 किन्तु तत्र तत्र श्राद्भ्युद्विगतायाः श्रियान्तिस्मरिस्मृतितायाष्टीकाप्रतः पत्रांका घृता गाथाद्यंका अपि तत्रस्था एव घृताः, एतस्या
 अपि चूर्णैः श्राद्भ्युद्विगतचूर्णानामिव नात्यन्तमुपयोगः सूत्रार्थवगमे तथापि साहित्यरसिकानां पदार्थवैचित्र्यान्वयेण भविष्यत्यप-
 योगोऽस्याः, श्रादुष्करण चास्याः श्राचीनसाहित्यप्राकृत्यायैव यतो नात्र श्रादकसंस्था तथाविधा, भाषा श्राकृता विद्यतिश्च संक्षिप्तमिति
 हेतुरपि तत्र, भविष्यति चाशास्त्रे आचारांगमत्रकृतांगमगवतीनां चूर्णानां सुद्रेणक्रियां, श्राध्यामहे च सज्जनात् यदुत यत्किंचित्
 सूत्रनीयं विधाय कृपां ज्ञातव्यमिति

अलेख्यानन्दसागरैः

वीरसंघत् २४५९ आश्विनशुक्ला प्रतिपद्, सुरत

ॐ नमः श्रीसर्वज्ञाय ।

॥ श्रीउत्तराध्ययनचूर्णिः ॥

कथपत्रयणपणामो, वोच्छे घम्माणुयोगसंगहियं ।
उत्तराशयणुयोगं, गुरुवणसाणुसारेणं ॥ १ ॥

शान्यन्ते अनेन जीवादेयः पदार्था इति प्रवचनम्, अथवा प्रयत्नं प्रयत्नं प्रयत्नं वा प्रचनं प्रवचनं, गुरुं ब्राह्मणं, तदुपयोगान्यत्यादा सङ्घः, प्रणमने प्रणामः पूजत्यर्थे, कृतः प्रवचनप्रणामो येन स कृतप्रवचनप्रणामः, 'वोच्छे' वक्ष्ये, 'घम्माणुयोगसंगहियं' ति, इह चत्वारोऽनुयोगाः प्रोच्यन्ते, तद्यथा—चरणकरणाशुयोगो, घम्माणुयोगो, गणिताशुयोगो, दव्याणुयोगो इति, तत्र चरणकरणाशुयोगो काण्डियमुत्ताति, घम्माणुयोगो इति भासितादि, गणिताशुयोगो धारणयादि, दव्याणुयोगो दिङ्मिदादि, अत्र घम्माणुयोगोनाधिहारः, समस्तं गृह्यति संगृह्यतम् आख्यात प्ररूपितमित्येकोऽर्थः, किं तत्र उच्यते चरणकरणाशुयोगं, उच्यते चरणकरणाशुयोगं वा उच्यते चरणकरणाशुयोगं, अथवा चरणकरणाशुयोगः अर्थव्याख्यानमित्यर्थः, उच्यते चरणकरणाशुयोगः तदुत्तराध्या-

यानुयोगं, शृण्वति शान्त्वार्यमिति सुरसः ब्रुवन्तीत्यर्थः, ते पुनराचार्यो अर्हदादयो वा तदुद्देशा—तदज्ञा, गुरूपदेशानुशुचितित्वर्थः,
तथा गुरूपदेशानुश्रुत्या, गुरूपदेशानुसारेणिति ॥

तस्मिन् फलजोगमंगलसमुदायस्या तदेव दाराहं ।
सुखेदनिरुक्तिकाम, पओपणाहं च वच्चाहं ॥ २ ॥

‘ तस्ये ’ ति तस्योत्तराध्ययनानुयोगस्य फलं-प्रयोजनं योगः—सम्बन्धो महंगल-उपचारः समुदायार्थः-विण्द्वार्थः द्वारा-
णि-उपक्रमादीनि, ‘ तदि ’ त्येतेन द्वाराभ्येव संबन्धन्ते इति, तद्वेदाः-वत्प्रकाराः, निरुक्तिः—निर्वचनं प्रमो—व्यवस्था प्रयोजनं-
शास्त्रोपकारः, एते अधिकारा वाच्याः । आह—किमुत्तराध्ययनानुयोगे फलम् ।, उच्यते, इह जीवस्स अद्विविहकम्मबंधयणवद्धस्स
सम्मंइत्तणनणचरिचोहं भोक्खो मयति, सम्यदर्थनज्ञानचारियात्त्यकानि चोत्तराध्ययनानि अतः तद्वाल्यानारम्भः, पापेण
च न धम्मकथामन्तरेण दर्शनादिप्राप्तिस्ति, अतस्तद्विकलस्याकारणता, कारणतश्च कार्यमिदिरस्तीत्यत उचराध्ययनानुयोगा-
दर्शनादिशक्तिः, ततो मोक्ष इति फलवानुत्तराध्ययनानुयोगारम्भ इति । कः पुनरुत्तराध्ययनानुयोगस्याभिसंबन्ध इति ।, उच्यते,
उचरज्जयणा पुवं आचारस्सुवरी आसि, तत्थेव तेसि उवाइयातसंचामिवत्थणं, ताणि पुण अप्पभिइं अज्जसेत्तंभवेण मणगपि-
तुणा मणगहियत्थाए णिज्जुहियणि द्दस अज्जयणाणि द्दसविवालिंमिन्ति, तस्मि चरणरूपाणुश्रेयो षण्णज्जति, तत्थभिइं च तस्सु-
वरी ठविवाणि, एवेणाभिसंभेषणुत्तरज्जयणाणि आगताणि, अहवा माधुगुणंजुचं भेइं धम्मं पुत्तेज्जवा, पच्छा सो तेसि विण-

यमनुचाणं धम्मं परिकरोहं चउच्चिन्हाते क्कहाते, तं०अस्येवणीए नियेवणीए संवेवणीए निव्वेवणीए, तत्थ परीसोहोहं अक्खिञ्जत्ता
 चाउरंभिञ्जे भिक्खिञ्जा अंसरतेणं संवेवणीए गियेवणीए गच्छति, उवरिमेसु गियेवणीए गच्छति, एस अमिसंघो । इदानीं मंगलंति- ' बहु-
 त्रिगाहं तेयाणि तेण क्कमंगलोसयोहं । घेचवो सो सुमहाभिहिच्च जह वा महाविज्जा ॥ १ ॥ तं मंगलमादीए मज्झे
 पज्जंतए य क्षयस्सा । पढमं सत्तयाधिग्गारगमणाय णिदिट्ठं ॥ २ ॥ तस्सेव य थिञ्जत्थं, मच्चिमयं अंतिमपि तस्सेव ।
 अब्बोच्छिचिणिमित्तं मिससपसिस्सादिंसस्स ॥ ३ ॥ आह-आचार्य ! मङ्गलप्रणाम् आसं तेजंगलमापघते, अयेह मङ्-
 गलतरकस्सापि आसस्स अन्यन्मङ्गलमुच्यते अतस्साप्यन्यत्तस्याप्यन्यन्मङ्गलमादेयम्, इत्ततोऽन्यथा, नचेदनवस्था
 श्रुतिपघते तवो यथा मङ्गलमपि आसं अन्यमङ्गलान्यत्त्वादमङ्गलं तथा मङ्गलमङ्गलमङ्गलान्यत्त्वादमङ्गलमिति भावः,
 उच्यते, यस्य आस्रादर्थान्तरभूतं मङ्गलं तं प्रत्येषा कल्पना भवेत्, इह तस्माकं आस्रादेव मङ्गलं, यद्यत्र मङ्गलमुपादीयते निमत्रा-
 मङ्गलं का वाऽन्यवस्थोति, नायमस्माकं पक्षे, किन्तु यस्यापि आस्रादर्थान्तरभूतं मङ्गलं तस्यापि नामङ्गलप्रसंगो न जानयस्था,
 इतः !, स्वपरादुग्रहकारित्वान्मङ्गलस्य प्रदीपपद् लवणादिवद्वा, आह-मङ्गलययान्तालक्ष्यं न मङ्गलमापघते,
 अर्थापत्तिः, यदि येह सर्वमेव आसं मङ्गलमिति श्रुतिपाघते, मङ्गलयग्रहणमनर्थकम्, उच्यते, समस्तमेव आसं तथा विभज्यते,
 तुतोऽन्वत्वात्परिकल्पनं यदमङ्गलं भवेत्, तत्रार्थं पुनः सर्वमेव आसं मङ्गलमिति चेदुच्यते, निजिरार्थत्वात्तपोवत्, आह-यदि
 स्वमेव आसं मङ्गलमित्यतः किमिह मङ्गलग्रहणं क्रियते ? उच्यते, ननुक्तं नैवेह आस्रादर्थान्तरभूतं मङ्गलमुपादीयते, किन्तु
 मङ्गलमिदं आस्रामिति केनलुच्यार्यते, आह-तदुच्यार्यते किं फलं, यदि मङ्गलमिति न संशयते किं तदमङ्गलं भवति ? उच्यते,

श्रिपामनिमङ्गलपरिग्रहार्थमत्र तदभिधानम्, इह शिष्यः यथं ज्ञात्तुं मङ्गलमित्येवं परिगृह्णायादिति, यस्मादिह मङ्गलमपि
 नङ्गलबुद्ध्या परिगृह्यमाणं मङ्गलं भवति, साधुनत, आह—ततः सर्वमेवं मङ्गलमित्येतादस्तु, नार्थो मङ्गलत्रयबुद्धिपरि-
 श्रेयः, उच्यते, ननु तत्रापि कारणमुक्त—यथैव हि ज्ञात्तुं मङ्गलमपि सत् न मङ्गलबुद्धिपरिग्रहमन्तरेण मंगले भवति साधुवत्,
 तथा मंगलत्रयकरणमपि, अधिष्ठापारामनादि न मंगलत्रयबुद्ध्या विना सिद्ध्यतीति अतस्तदभिधानमिति, मंगेगन्त्यर्थस्य
 अल्पस्यान्तस्य महच्छ्रमिति रूपं भवति, गम्यतेऽनेन हितमिति मंगलं, गम्यते साध्यत इतियावत्, अथवा मङ्गो धर्मो, ला
 आदाने, मङ्गलतीति मंगलं, अथवा मां गालयते भवादिति मङ्गलं, संसारदणनपतीत्यर्थः, अथवा ज्ञात्तुं स्व मा गलो
 भूदिति मङ्गलं, गलो-विज्ञां, मा गलो वचीदिति मङ्गलं, गलनं गालो नात्र इत्यर्थः, तत्र मंगलं चतुर्विधं, तेजहा—नाममङ्गलं
 ठवणामङ्गलं द्रव्यमंगलं भावमङ्गलमिति, एवं चतुर्विधमपि आवस्सकाणुक्रमेण परस्वरूपण भावमंगल गंदी, सा तदेव चउ-
 विहा, तस्यापि भावगंदी पचविहं नगं, तपि आवस्सगाणुक्रमेण परस्वतत्वं जाव केवलनागं, गंदी मंगलमिति चेह परिस-
 मचारं, अहुणा स मङ्गलरथो भणति, पगओ अणुयोगोऽस्यि, केवलज्ञानमिह परिसमापितं, तत्समाप्तौ च नन्दी तत्समाप्तौ च
 मङ्गलमिति ॥ इदानीं मङ्गलार्थोऽनुयोगः, मङ्गलमर्थोऽस्वेति मङ्गलार्थः, अथवा अर्थतेऽसावित्यर्थः, गम्यते साध्यत इतियावत्,
 मङ्गलस्यार्थो मङ्गलार्थः, मङ्गलसाध्य इत्यर्थः, म च काः, प्रकृतोऽनुयोगः, प्रकृतोऽधिकृत इत्यर्थः, सोऽनुयोगो मतिज्ञानादीनां
 कृतमस्य इति, उच्यते, श्रुतज्ञानस्य, न शेषाणाम्. अपराधीनत्वात् अपरप्रबोधकत्वाच्च, श्रुतं तु श्रायेण यतः परार्थिनं परप्रबोधकं
 च प्रदीपवत्, अनुयोगश्च परप्रबोधनायारभ्यते अतः श्रुतस्यैवाभावमिति, आह—ननुसाध्यनामानुयोगं वक्ष्यामीत्युक्त-

मैवासी, कः पुनः कस्य ज्ञानस्येति किमनया चिन्तया !, उच्यते, इह श्रुतज्ञानस्यानुयोग इत्यभिधानादेवांतराख्ययनं श्रुताविशेष इत्युक्तं भवति, आह—अनुयोग इति कः शब्दार्थः ?, उच्यते, श्रुतस्य स्नेनाथैः नुयोजनमनुयोगः, अथवा सूत्रस्याभिधेयव्यापारो योगः अनुरूपः अनुहलो वा योगः अनुयोगः, अथवा अर्थतः पश्चादभिधानात् स्वीकृत्वाच्च सूत्रमनु तस्याभिधेयन योजनमः श्रुतयोगः । आह—यद्येवमुत्तराख्ययनानामनुयोगः तच्च श्रुताविशेषः, अतस्तत्किं अङ्गं अङ्गाहं सुयकलन्धो श्रुतस्कन्धाः अङ्गयणं अङ्गयणा उदेसो उदेसा !, उत्तराङ्गयणाणि यो अर्गं नो अङ्गाहं सुतकलन्धो नो सुयकलन्धा नो अङ्गयणं अङ्गयणा णो उदेसो णो उदेसा, तन्मा उत्तरं णिकिखविस्सामि अङ्गयणं णिकिखविस्सामि मुत्तं णिकिखविस्सामि खंधं णिकिखविस्सामि, तस्य पटमं दारं उपरंति, तस्य इमा णिण्डुचिगाहा—' गामंठवणा ' गाहा (१-३ पत्रे) तं उत्तरं पनसविहं, तं०—णामुत्तरं ठवणुत्तरं दच्चुत्तरं सेतुत्तरं दिसुत्तरं ५ ताखेत्तुत्तरं पणवणुत्तरं पतिं० कालुं० संचयुं० १० पधाणुं० णाणुं० कमुं० गणणुं० भावुत्तरं १५ मिलि, तस्य णामुत्तरं अस्स उत्तरेत्ति णामं कळजति, ठवणुत्तरं अकलणिकखेवादी, अइथा चित्तकम्मादिसु उत्तरा दिसा ठावित्ता, दच्चुत्तरं जाणगसरीरं० भवियसरीरं०, तव्यतीरितं खीराड दधि, तस्य पुवं खीरं उत्तरं दधि, सेतुत्तरं उत्तराः कुरवः, अहवा पुवं सालिखेत्तं आसि पच्छा उच्छेत्तं जातं एवमादी, दिसुत्तरं उत्तरा दिसा, ताखेत्तुत्तरं मंदरो पवती, तव्वेसि उत्तरेण भवति, पणवणुत्तरं पणवणसस नं वामं वट्टुत्तरं, प्रतिउत्तरं एवासोऽवस्थिताणं देवदत्तजण्णदत्ताणं देवदत्ताश्रो जणदत्तो उत्तरो भवति, कालुत्तरं पुवं समयो पच्छा आवासिवा, अहवा पुवंकालो पच्छाकालो उत्तरो भवति, यथा 'पूर्वोत्तराविक्रदार्थं, भातं तु युधिष्ठिर ! । कथं ?, पूर्वमन्ययोक्त्वा पश्चादन्ययोपदिष्टवान्, संचयुत्तरं संचयस्तोविति ववरिथत्तं विणं कट्ठं पत्तं वा तं संचयुत्तरं, पहाणुत्तरं,

प्राणुत्तरं त्रिविधं, तं०—सच्चिच्च अञ्चितं मीसति, संच्चित्तप्राणुत्तरं त्रिविधं, तं०—दुप्यं चउप्यं अपपंति, दुपदेसु त्रित्यं-
को चउपदेसु सीहो अपदेसु रुक्खाणं जंबू सुइसणा, पणसं कटाणं फलाणं, अचित्ताणं यणीणं वेहलियमणी सुवण्णाणं वट्टणसुवण्णां,
मीसप्राणुत्तरं दुपदेसु जहा स एव भगवं त्रित्यगरो गिहवासं सव्वालंकारविभूतितो, गाणुत्तरं केवलण्णां, सव्वणाणुत्तरं
सुवणाणं, जओ-सुपनाणं मीहडुयं, केवलं उयणंवरं। अप्पणो य परेसि च, जहा तं परिभाक्कं ॥ १ ॥ अथवा श्रुतज्ञानं ज्ञानो-
त्तरं, क्युत्तरं क्रमः परिपटी आनुपूर्वी इत्यर्थः, क्युत्तरं चउत्विहं, तं०-द्व्यओ खेत्तओ कालओ भावओ, द्व्यओ परमाणुयोग-
लस्स दुपपीसओ उच्चरो दुपपीसस्स त्रिपपीसो एवं जाव अंतिमो अणंतपपीसओ खंधो, खंचओ एगपएसोगाढस्स दुपपसो-
गाढो उत्तरं, एवं जाव अंतिमो असंखेज्जपएसोगाढचि, कालओ एगसमयतिवियस्स दुसमततिवियो उच्चरो एवं जाव अंतिमो
असंखेज्जसमयतिउत्ति, भावओ वेष्णादीणं एकेके एगुणा(६)पदकमो जाव अणंतगुणपज्जवसाणोचि, गणणाउत्तरं गणेज्जंटाणं
एकगाठं उरुत्तरो दुगाठं त्रियो एवं जाव सीसपेहेलियचि, भावुत्तरो छात्रियो भावो, उच्चरो सर्वोत्कृष्ट इत्यर्थः। एतेसि लस्सणं
'अहं सउत्तरं खलु' गाहा (२-४) जहंनं आदामित्यर्थः, जहणो परमाणु स उच्चरो एवं जाव अंतिमो खंधो अणंताणंत-
पपीसओ गिरुत्तरो, सेसा खंधा सउत्तरा अणुत्तरा य भवति, एवमिहापि विणयसुयं सउत्तरं जीवज्जीवियमो गिरुत्तरो, सर्वो-
त्तर इत्यर्थः, सेसज्जयणाणि सउत्तराणि गिरुत्तराणि य, कइं ? परीसहा विणयसुयस्स उत्तरा चउत्तरं गिज्जस्स तु पुवा इति काउं
गिरुत्तरा, एवं जेपं ॥ एत्थं कयोणुत्तरोणादिगारो ? उच्चते, ' कमुत्तरेण पणयं' गाहा (३-५) उच्चस्सयणाणि आया-
रस्स उच्चरे आसिचि तद्वा उच्चराणि भवति। एयाणि एण उच्चस्सयणाणि कओ केण वा भासियाणिचि ? उच्चते, ' अंगव्य-

भवा' गाहा (४५) तत्र अंगपमया जहा परीसहा वारसमाशौ अंगाओ कम्मपवायपुव्वाओ णिज्जूहा, निपमासिया जहा इमपत्तमादि, पत्तयपुद्दमासियाणि जहा काविलिज्जादि, संवाओ जहा णमिपवज्जा केसिगोपेमेज्जे च, तं एते सत्त्वेव वंशपमासुउत्तयं छत्तीसं उत्तरज्झपणा कया । उत्तरंति भणियं, इयाणि उत्तरज्झपणंति तस्सेवेगाड्डियाणि, अज्झयणंति वा अज्झीणंति वा आउत्ति वा झरणत्ति वा, एएसिं निरुचं मण्णत्ति सुतं अज्झपणं जणेत्तिचि अज्झपणणं, प्पकारणकाराणं लोवावो अज्झपणंति, अहया अज्झपणणणं प्पझारणकारागारलोवावो अज्झपणंति, अहवा बोधादीनामाधिक्येन अयनयध्ययनं, अयनं यमनमित्यर्थः; अशीणमार्थिम्मो दीयमानमधवा अब्बयच्छिचिनयोपदेगाड्डोक्कवाअत्यं, आयो लाभः प्राप्तिरित्यनर्थान्तरं, कस्य, झानादीना, झपणा अवचयो निज्जेरिति पर्यायः, कस्य, पापानां कर्मणामिति ॥ अघुणा निज्जुची पवित्त्योरिति- 'गामठवणज्झपणं' गाहा (५-६) अज्झयणं णामादि चउच्चिहं, दब्बज्झयणं पत्तयपोत्तययल्लिहियं, भावज्झयणं इमाणि चैव उत्तरज्झयणाणि, तस्य गाहाउ 'अज्झप्पस्साणयणं' गाहा (६-६) 'अधिगम्मंति च अत्त्या' गाहा (७-७) जथा एयाणि पढंतो सुणंतो शुणंतो अज्झप्पे य अत्त्याणं णिउत्तवति तग्हा अज्झयणंति, अज्झीणंति एसेव नामादिचउच्चिहं, दब्बज्झीणं सत्त्वाभाससेदी, भावज्झीणं 'जह [वा] दीवादीवसयं' गाहा(८-७)आयोवि णामादि चउच्चिहो, दब्बाओ सच्चित्तादीणं दब्बाणं आयो, भावाओ दुविहा-पसत्थो अपसत्थो य, कस्य गाहा 'भावे पसत्थ' गाहा (९-७) भावाओ पसत्थो विविहो, तं-णाणाओ दंसणाओ चरित्ताओ, अपसत्थो भावाओ कोवायादियो, ज्झवणावि णामादिया चउच्चिहा, दब्बज्झवणा 'पल्लत्थिया अपत्था' गाहा (१०-८) भावज्झवणं दुविहं-

१ पृथो थचरि क्षपणत्था न प्रशस्तेतरत्तया विभाग, तथान्थ कर्मजसो झानादिपवारकत्तावप्रयसससपणत्वं, तत्क्षपणासाधनानां च झानादीनां प्रसससक्षपणत्वरुद्धं.

परायभावज्ञानं अप्सरस्यभावज्ञानं च, अप्सरस्यभावज्ञाना इमा गाहा 'अद्विहं' गाहा (११८) परस्यभावज्ञानव-
णा याणादीनि, अज्ञपणति गतं । इदानीं सुतं, तं पि णामादिचखद्विहं जहा अनुयोगद्वारे, भावसुतं तं दुविहं-आगमजो णो-
आगमतो य, आगमतो जणए उवउत्तं, णोआगमतो एयाणि चए उत्तरज्जयणाणि सामिजासंबद्धानि । सुवोडवि जहा अनुयो-
गद्वारे, भासत्तो एतोसि चए उचोसाए उत्तरज्जयणाणं समुदयसमितिस्सामगमेणं उत्तरज्जयणभावसुतकसंधेति लब्भह, ताणि पुण
उचोसं उत्तरज्जयणाणि इोहिं नासिहिं अनुगतंवाणि 'विणयसुयं च परीसह' गाहाओ जाव जीवत्सिवाभिगमो'त्ति(१३-१७९)
येदोसिं इमे अत्यादिगारा भवंति, वेज्जहा-पदमे विणसो' गाहा, एवं अत्यादिगारागाहा साणियव्याओ (१८-२६।१०)एवमुत्तरज्जा-
याण सिंहाये वणितो समासेणं । एतो एकेकं पुण अज्जपणं कित्तइस्सामि ॥ १ ॥ (२७-१०) समुदायत्थो गतो,

इदानीं वाराणि, तत्र त्रयमध्यायनं विनयसुत्तामिति, विनयो यस्मिन् सूत्रे वर्ण्यते तदिदं विनयसूत्रं, विनयमूलतयाञ्च धर्मस्य
संयुगाधारभूतं, यतो न विनयसूत्रे गुणावस्थानमिति, तस्य महापुरस्यैव द्वाराप्यनुयोगद्वाराणि चत्वारि, अनुयोग इत्यध्ययनार्थं,
द्वाराणि तत्रप्रवेशमुखानि, येषु महापुरसद्वारमधिगन्तुमशक्यं, एकद्वारमपि च कृच्छ्रेणाधिगम्यते कार्वाणपत्तये च भवति, चतुर्भिः पुनर्मे-
लद्वारैश्च उपेक्षाधिगम्यते न च कार्वाणपत्तये भवति, तद्वद्विनयसद्वारमहापुरसपि अर्थाधिगमोपायद्वारसूत्रमशक्यमाधिगन्तुम्, अनुग-
मैकद्वारमपि तत्कृच्छ्रेण द्रापीयसा च कालेनाधिगम्यते, विहितसम्प्रेदोपक्रमद्वारचतुष्टयं पुनरत्यनेनास्वीयसा च कालेनाधिगम्यते इति
द्रोपत्त्यासः । तानि चानुयोगद्वाराणीमानि, तं उवक्कमो निस्सेतो अनुगमो जया इति। इयाणि तं देदो, उवक्कमो छक्किहो, णिकसेवो

२. इतरश्क्यणोत्थेयो पुर्यो.

विधिहो, अनुगमो दुविहो, गयो सचाविहो॥इदानीं निरुची, वत्र शाहस्योपक्रमणमुपक्रमः उपक्रम्यतेऽनेनेति अस्मिश्चेति, उप सामीप्ये
अमुपादविक्षेपे, शाहसमीपीकरणं शाहस्यव्यासदेशानयनमित्यर्थः, तथा निक्षिप्यते अनेनेति अस्मिन् वेति निक्षेपणं वा निक्षेपा,
'क्षिप प्रेरण' इति नियतो निश्चितो वा क्षेपः निक्षेपः न्यासः स्थाननेति यावत्, अनुगम्यतेऽनेनास्मिश्चेति अनुगमनं अनुगमः, अशुभो
वा एतस्य गमोऽनुगमः, द्युनासुरणमित्यर्थः, गीञ् श्रापणे, तस्य नय इति रूपं, वैक्त्य द्वात्रार्थप्रापणे गम्यं परोपयोगावयवति
नयः, नीयते चानेन अस्मिन्वेति नयनं वा नयः, वस्तुनः पर्यायाणां सभक्तोऽधिगमनमित्यर्थः, एषां चोपक्रमादिद्वाराणामयमेव
क्रमः, यतो नानुपक्रान्ते असमीर्षयत् सन्निक्षिप्यते, न च नामादिभिरानिक्षिप्तमर्थतोऽनुगम्यते, न च नयमतविकलोऽनुगम
इति, यतस्तु शाहं संवन्धात्मकेन उपक्रमेण स्थापनासमीपमानाय नामादिन्यस्तानि क्षेपमर्थतोऽनुगम्यतेऽनुगम्यते नाम नयः, अतोऽ-
यमेवानुयोगाद्वारक्रम इति । तस्योपक्रमो छविहो, तं—णामोब० ठरणो० दव्योव० रेचोव० कालोव० भावोव० जहावस्तए
जाय अहया भावोऽक्रमो छवियो, तंजहा—आणुव्यो नामं पमाणं वचन्या अत्यादिगारो समोयारो, तव्यं एयं अणुआंगदा-
राणुक्रमेण परवृत्तण इमं विणयातुवद्वर्षणं जत्य जत्य समोयारति तत्य तत्य समोयारोतव्यं, तथाणुव्यो दत्तविहा, तं णामाणुव्यो
ठरणणुव्यो दव्याणु० रेचाणु० कालाणु० ५ ठक्किताणु० गणणणु० थंठाणणु० सामाथारीआणुव्यो भावाणु० १०, एत्य ठक्कि-
त्तणणणणणुव्योसु समोयह, उत्कीर्त्तमे—संभन्दनं, तं—धिनयसुतं परीसहा इत्यादि, गणणं परिसंखणं एकं दो तिन्नि इत्यादि,
वत्र विणयसुयं पुव्याणुव्योमीए पठमं, पच्छाणुव्योमीए छत्तीसहमं, अणणणुव्योमीए अणिययं, कयाइ पठमं कयाइ चितियं इत्यादि,
अणणणुव्योइ इमं कणं एयादियाए एगुचरीए छत्तीसगच्छगयाए सेठीए अण्णमण्णन्मासो दुल्लूणोत्ति, पुव्याणुव्यो पच्छाणुव्यो

य दोषि फोडयाओ तेताओ अणशुणुव्वीओ मण्वति, इमाउ पत्थारागाहाओ—एसादी उच्चरिवट्टिवाण ठाणाण इच्छिवाणं तु ।
 जो जो आदी य भये सो सोतु अणंतरो गेओ॥१॥ जदिवं ठ णिकस्सो(जहियमि उ णिकिरत्ते) णुरावि सो चेर होइ निस्सेवो ।
 सो होइ समयभेदो वज्जेस्यो वतो निवमा ॥ २ ॥ पुब्बाणुपुब्बि हेट्ठा समयभेदणञ्जांतरो देयो । उवरिमिहुल्लं पुरतो हस्सो
 हस्सादि तो सेतो ॥३॥ अगती अणंतरस्स उ देयोअंतर अणंतरो वत्तो । तत्तोऽवि परसो पुण वा जाव अणंतरो णत्थि ॥४॥ एवं
 तिसु ट्ठानेषु पत्थारं इंगइ १२३, एस पुब्बाणुपुब्बी, तत्थेगस्स अणंतरो णत्थि, दुण्हणंतरो एको तत्तो दुण्हं हेट्ठा एकं ठावेऊण
 उवरिमिहुल्लं ठेवति तिण्हं हेट्ठा तिच्चि निक्खं० आदीय वेणिण से, जावा २१३, वटियपरियाडीए (दोण्हमाणंतरो एको, तं
 जति ठेवति समयभेदो भवति, एकस्साणंतरो णत्थिच्चि तिण्हमणंतरो दुगो दिज्जइ, एणं तिगं च-आइए, जातं १३२, उउत्थपरि-
 याडीए) एक्कस्सअणंतरो दुगो तं जति ठेवति समयभेदो भवति, तो अणंतराणंतं ठेवति एकं, उवरिमिहुल्लं दो दोण्हं हेट्ठा
 ठेवन्नाअरूपे तिच्चि ठेवति, जाणं ३१२, पंचमपरियाडिए तिण्हणंतरो दो तं जति ठेवति तो समयभेदां भवति, अणंतरा-
 णंतरो एको वेणवि समयभेदो भवति, तओ तिण्हं हेट्ठा ण ठेवति, एगस्साणंतरो णत्थि तत्थवि ण ठंथति, दोण्हणंतरो एको
 वतो दोण्हं हिट्ठा एकं ठेवति, आदीए दुस्सच्चि वे तिण्णि य, जातं२११, छट्ठपरियाडीए दोण्हणंतरो एको, तेण समयभेदो भवति,
 तो तीब्बाणंतरो दो तं ठेवति, उयस्सिं तुल्लं नत्तं इक्कं, आदीए ठेवं तिच्चि, जावा पच्छाणुपुब्बी ३२१, एवं तिसु चचारि अणणु-
 पुब्बीओ, एवं संसावि परिवत्थारा नेया । इह यद्धत्थुनो अभिधानं जातिरूपादिपयोपप्रभेदानुसरणस्वमावं तन्नाम नमनं प्राहि-
 त्वमिधि, वस्तु नमनात्-श्रवित्वस्तु नमनात् भयनादित्यर्थः, तच्च दशप्रभेदेकनामादि बहुभेदं वाऽभिलाषविवत्त्वात्,

तद्य छविहं नामं मातो छविहो गणिज्जति, तत्र क्षायोपशमिक एव श्रुतवतारो नान्यत्र, श्रुतद्वानावरणक्षयोपशमजत्वात्
 भुवस्य, प्रमाणं दव्यादि चउब्धिहं, प्रतीपेतेऽनेति प्रमाणं, तस्य सावप्यभागे समोयति, भावगुणप्यमाणं च तिविहं-गुणप-
 माणं गपप्यमाणं संरुप्यमाणं, गुणप्यमाणं दुविहं-जीवगुणप्यमाणं अजीवगुणप्यमाणं च, ततो जीवाअयत्वाद्द्विनयद्वयस्य
 जीवगुणप्यभागे समोतरति, तं तिविहं-गाणगुणप्यमाणं दंसगुणप्यमाणं चरिचगुणप्यमाणं, तत्र बोधनात्मकत्वाद्द्विनय-
 ध्रस्य गाणगुणप्यभागे समोतरति, गाणगुणप्यमाणं चउब्धिहं, तं-पञ्चक्षरं अणुमाणं उवमं आगम इति, तस्य विणयसुवस्स
 प्रापद्यः पयोपदेशकृत्वादागमप्रमाणेऽवतारो, आगमो दुविहो-लोइओ लोउचरिओ य, लोउचरं समोयति, लोउचरो द्विविहो-
 मुत्तं अत्थो तदुसवति, तिसुवि समोयति, सो तिविहो-सुचागमो अणंतरागमो परंपरागमो (तस्य सुत्तओ थेराणं अचागमो
 अत्थओ अणंतरागमो, धरासिस्साणं मुत्तओ अणंतरागमो अत्थओ परंपरागमो, तेण परं सुत्तओवि अत्थओऽवि) नो अचागमो नो
 अणंतरागमो, परंपरागमो, गतं गुणप्यमाणं । मूढणयियं कालियं सुचंति नाधुना नयप्रमणावतारः, ' आसि पुरा
 सो णियते अणुयोगाणमपुहुचभावमि । संपति णत्थि पुहुचे होज्ज व पुरिसं समासज्जा ॥ १ ॥ संतप्यमाणं अट्टविहं-गाम-
 संखा टवणसंखा दव्यं उवमं परिमाणं जाणणासंखा गणणां भावसं, तस्य परिमाणसंखाए अवतरति, सा दुविहा-
 कालियमुत्तपरिमाणसंखा य दिट्ठिवायमुत्तपरिमाणसंखा य, तस्य कालियमुत्तपरिमाणसंखाए समोतरति, कालियमुत्त-
 परिमाणसंखा अणेगविहा पञ्जवसंखा अरुउरसंखा संघातसंखा पदसंखा पायसंखा गाहां सिलोगं वेडगं निज्जुचिं अणु-
 ओगद्दारं उदैयं अन्धपणं सुवक्ष्खंघं अंगसंखा वेत्ति, तस्य विणयसुत्तं द्धतः परिचपरिमाणी, परिमितपरिमाणमित्यथा,

अर्थतोऽन्तर्पथोपरतदादन्तर्परिमाणं, तेन अनन्ता एवञ्चा संखेज्जा अवप्रता संखेज्जा संघाता संखेज्जा पदा संखेज्जा पादा संखेज्जा मिहोया एया णिज्जुची संखेज्जा अणुयोगइया एवो अङ्कणणे, वचय्या विविधा--सप्तमयचव्वया परसमववत-
ज्या सप्तमपरममयचव्वया, तेन समयः सिद्धान्तः वक्तव्यता--पदार्थविचारः, तत्र स्वसिद्धान्तवक्तव्यतानियमितमित्तिद-
मपपने, यादपिहि क्वचिदुपपने परसिद्धान्तोभयवक्तव्यता वाऽनुश्रूयते ताऽपि हि यतः सम्यग्दृष्टस्तददर्शनपरिश्रद्दात्
सप्तमपरक्तव्यतैवत्यतः सर्वोप्यपमानि सप्तमपरक्तव्यतानियतानि-- मिच्छवमन्नहमयं सम्भत्तं अं च वेदुवगारमि ।
यद्वति परसिद्धान्तो तो तस्स तवो ससिद्धान्तो ॥ १ ॥ अथ अर्थोधिकारो, सो विणएणं,--अधुणा समोयतारो अण समो-
तारियं पइहारं । विणयणुं तोऽणुगहो लाघरओ ण उ पुणो वञ्चो ॥ १ ॥ उवक्कमो गतो, ' मण्णति धेप्पति य सुहं णिक्खोव-
पदाणुत्तारो सत्थं । ओहो णामं सुत्तं णिक्खोचव्यं तवो तस्स ॥ १ ॥ ओहो अं सामणं सुत्तं भिहाणं चउव्विहं वे च । अल्लयणं
अङ्कीणं आयो इवणा य पत्तयं ॥ १ ॥ णामादि चउव्वमयं वण्णउणं सुयाणुत्तारं । विणयसुत्तं आयोज्जा चउसुपि कमेण भायेतुं
॥३॥ ओहं णिक्खणो गतो । णामिण्फणो णिक्खेवं विणयसुत्तं विणओ सुत्तं च दुपयं णामं, एत्थ णिज्जुत्तिगाहा 'विणयो
पुत्तुट्ठो' गाहा(१९-१५) विणजो चउव्विहो नामा इहा विणयसमाहीणं तरेय भाणियवो, सुत्तं पूरव्व, गतो णामादि-
णिक्खणो, इदाणि युथालायाणिक्खणो 'वो सुत्तपदण्णासो सो सुत्तालापयाण निक्खो । इह पत्तलवत्तणो सो णिक्खिप्यति ण
पुण किं रुत्तं ॥१॥ सुत्तं च न पावद इह सुत्तालापयाण कोऽयत्तरो । सुत्ताणुगमे काहिति तत्रासं लाघवनिमित्तं ॥२॥ अह यति पत्तोऽ-
वि तवो य णस्सए रीस मन्नए इहं । दाइअइ सो निक्खेउमेत्तसामन्नओ नरं ॥३॥ संपदिमोहादंणं सण्णिकिखचाणमणुगमो कओ ।

सोऽशुगमो दुर्वकर्मो भोजो निज्जुचिमुचाणं ॥ ४ ॥ निज्जुचिअशुगमो विविहो, तं० निक्खेवाणिज्जुचिअशुगमो उवोग्यात-
 निज्जुचिअशुगमो गुचफासिवाणिज्जुचिअशुगमो, वर्यायि निक्खेवनिज्जुचि अशुगया जा एसा उत्तरज्झयणां संवेवादि
 अभिहिया, उोग्यायणिज्जुचिअशुगमो ' उडेमे णिहेत्ते य णिमामे येत्त काल पुरिसे य । फाण पब्बय लवउण णए समो-
 वारणाऽशुमति ॥ १ ॥ किं कतिविहं कस्स ऊदिं केसु कदं केचिरं इदइ कालं । कति संतरमविराहत्तं, भवागरिसफासण
 णिरुत्ती ॥ २ ॥ ' एवाणि दाराणि वहा सामाइय ॥ संपति मुत्तफासियणिज्जुचो जं हुवस्स वक्खणं । तस्सिऽससरो
 मा पुण पचामि ण भण्णए इहं ॥ १ ॥ किं ? जेणासति मुचे कस्म तदे तं जवा कमा (सुत्तं) । एतो मुत्ताशुगमो वोच्छिदि
 होदिइ वणि तथा माणो ॥ २ ॥ अरयाणभिदं वसि जदि तो सा कीस भवए इहं ? । इह सा भण्णति णिज्जुत्तिमिचसा-
 ण्णो नवरं ॥ ३ ॥ ' अतोऽनेनैव सम्बन्धेनदानीं नियुक्तिअशुगमानन्तरं द्वानुगमः, धनस्वानुगमः २ द्वानुसरणमित्यर्थः, किं ?,
 नूनाधिभविष्यस्तादीदृशदुष्टमहोद्यविशेषमिति ? । निर्दोषस्य च व्याख्यानं प्रारभ्यते, श्रेयस्य चापनीतदोषस्येत्यतः
 द्वानुगमे अशुच्यार्षीयं, — ' अपरालिपं अमिलिपं अविच्चांमलिपं पडिपुजं पडिपुणजोणं कंठोद्विप्यमुकं, न कूटलिपमुण-
 लकूटभूमिलंगुलवत्, न च मिलितमसमानधानसंकारवत्, अविपर्यस्तपदवाक्यग्रन्थमयमा न संसक्तपदवाक्यं, विच्छेद-
 विपर्यस्तमिति, इह च व्यापिद्विपर्यस्तपदवाक्यग्रन्थोपायं विधिणः-वर्णन एव व्यापिदं, पदं वाक्यं ग्रन्थतो विपर्यस्तमिति,
 केचित्सु व्यापिद्वर्णपदवाक्यं ग्रन्थतो भन्त्यते, संसक्तपदवाक्यं विच्छेदविपर्यस्तमिति, न च व्यत्यासोऽडित्तेनकशास्त्रग्रन्थसदृश-
 राट् अस्थानच्छिन्नग्रन्थनादा पापसभेरेवित् ' आस्ताज्यस्य रामस्य राक्षसाणा ' मित्यादिवद्वाऽप्रतिपूर्णेपथतो ग्रन्थतय, वन

प्रंपयो मात्रादिभिर्बन्ध प्रतिनिवतमानं छन्दसा वा, अर्थतो न साकाङ्क्षमध्यायकस्मन्तंत्रं वा. श्रुतिपूर्णघोषपुदात्तादिभिरवि-
 कलधोषमिति, 'कंडोद्वेषिय्युक्त' मिति स्पष्टमाह, नन्व्यक्तं फलमूकमापितवत् । एवंशुणमग्नं मृत्युमुचारीयं, ततो तस्य
 णज्जिह्विति ससमयपदं वा परतमयपदं वा बंधपदं वा मोक्षपदं वा विणयपदं वा, तो तमि उच्यसिंते समाणे केसिंति भगवन्तानं
 केदं अर्थाधियारा अद्वियया भवति, केदं अणगादिया, तंति अणगादियाणमत्थानं अभिरगमणद्वयाण पदं वनइस्सामि इमेण विहिणा-
 'संहिता ए पदं चै, एतयो ययिग्गहो । चालणा य पसिद्धी य, छान्हं विद्धि लक्षणं ॥ १ ॥' तस्य संहितपदुच्चारणं संहिता,
 'परः सन्निरुपः संहिते' ति वचनात्, पदं नामिकादि पंचविहं, वत्राश्च इति नामिकं, खल्विति नैषातिकं, परित्योपसर्गिकं,
 यावतीत्याख्यातिकं, संयत इति मिश्रं, पदाथंयुर्वेधः कारकादिविषयः, पचतीति पाचकः, समासविषयः राज्ञः पुरुषो राजपुरुषः,
 तद्विदविषयो वसुदेवस्यापत्यं वासुदेवः, निलकविषयो भ्रमति च रौति चैति भ्रमरः, अथवा त्रिविधः पदार्थः-क्रियाकारकभेदतः
 पर्यायवचनतो भूतार्थाभिधानत इति, एव क्रियाकारकभेदतो 'घट चेष्टयां' घटेऽस्माविति घट इत्यादि, पर्यायवचनतो घटः
 कुम्भः इत्यादि, भूताधोभिधानतो योऽसावृष्यकुण्डलोऽपयतमृशत्रावित्स्व इत्यादि । 'यावं पदत्रिच्छदो समासविस्तथो तस्य-
 णियमस्यं । पदानिग्गहोति भण्णइ हो तुद्वयं ण संभवति ॥ १ ॥' इह शयेण यः समासविषयः पदयोः पदानां
 वा छेदो अनेकार्थसत्त्वे इत्यर्थतियमनाय क्रियते स पदविग्रहः, यथा राज्ञः पुरुषो राजपुरुषः, श्रेताः पदा-
 श्रेति श्वेतपटाः इत्यादि, युगगतमस्यरिसस्यं च दूतस्यं चालणं मतं तस्स । सुदृथणायातो परिहारो पचन्त्याणं ॥ १ ॥
 इह सत्त्वत्रविषयमर्थविषयं वा दूषणमारम्यते शिष्यचोदकाम्यां तच्चालनं विचारो वेत्त्वर्थः, तस्स सुन्दरिक्न्यायतो

नयमतविशेषज्ञञ्च परिहारः प्रत्यवस्थानं, दूषितप्रतिद्विरित्यर्थः । ' एवमनुसुतमत्यं नयन(सहनये)प्रतावतारपरिसुदं । मासंजे निरुत्तसेतं पुरितं च पडुञ्च जं जोगं ॥ १ ॥ होति कथत्यो घोतुं सपयच्छेयं सुयं सुताणुगमो । सुतालावगनासो नामादिष्णास- विनियोगं ॥ २ ॥ इह द्युततत्पदच्छेदाभिधानात्सुशुगमः कृती जायते, अयसितप्रयोजिन इत्यर्थः, द्युतालापकन्यासोऽपि नामा- दिन्यासविनियोगमात्रं, 'सुतफासियनिच्छुचिनियोगो सेसवो परत्याइ । पायं सोचिय गेगमणयादिमयगोथरो होइ ॥ १ ॥— विद्वत्स्पर्शकनिश्चुक्तिविनियोग इत्यर्थः, शेषः— पदार्थविग्रहविचारप्रत्यवस्थानमेदः द्युशार्थाणुगमनस्याभाव्यात्, स एव हि प्रायो नैगमादिनसम्प्रतिपत्त्यः, प्रायोऽभिधानात्पदविधानन्यासोऽपीति, 'पादं पदाविच्छेदो सुतफासं च संहिता जेण । कस्तइ इहत्य- कारयकालादिगती वतो चेव ॥ १ ॥ प्रायः पदाविच्छेदोऽपि क्वाचित् द्युत्रस्पर्शान्तर्भाव्येव, यतः क्वाचित् पदाविच्छेदादेवार्थः काल- कारकादयो गम्यन्त इति, एवमणुयोगद्वारपजोयणं भणियं, देहा दारगाहा । एवं णिक्खितंति । ' एय्य य सुताणुगमो सुता- कारकादयो य णिस्संखो । सुतफासिभनिज्जुवी णमा य पइसोत्तमायोज्जा ॥ १ ॥ सुताणुगमे सुतं उच्चारयव्वंति, वं लावयकओ य णिस्संखो । सुतफासिभनिज्जुवी णमा य पइसोत्तमायोज्जा ॥ १ ॥ सुताणुगमे सुतं उच्चारयव्वंति, वं चियं सुतं-संजोगा विप्पसुद्धत्स, अणगारस्स भिक्खुणो । विणयं पायो कारिस्सामि, आणुपुण्वि सुण्ह मे ॥ १ ॥ (१८ प०) ' संजोगे निक्खेवो ' गाहा । (३०-२१) संयुज्जत इति संयोगः, येन वा संयुज्जते स संयोगः, सो संयोगो छविहो-णामसंजोगो ठवणासंजोगो दब्बसंजोगो हंत्तसंजोगो कालसजोगो भावसंजोगो, नामठवणाओ गयाओ, द्रव्यसंयोगो द्रव्ययोर्द्रव्याणां वा सयोगो द्रव्यसंयोगः, सो दुविहो-संयुज्जगदब्बसंजोगो इतरंतरदब्बसंयोगो य, तस्य गाहा ' संयुज्जग- संजोगो ' गाहा (३१-२३) उत्स्य संयुज्जगदब्बसंजोगो णाम जो पुण्वंसंयुज एव अण्णेण दव्येण सह संयुज्जते, सो विविधो-

सचिगन्तुगदव्यसंज्ञां अचिगन्तुगदव्यसंज्ञां मौससंजुतदव्यसंज्ञां, तत्पवि सचिगन्तुगदव्यसंज्ञां णाम जहा
 रसो पुनं मूलोई पुढीरसंज्ञोई उचरकालं कंदेग सह युज्वते, एवं जावचि ताव नयं, एत्य गहा 'मूले कंदे' गहा (३२-२३)
 सचिगन्तुगदव्यसंज्ञां इमे गहा— ' एगरस एगवणो ' गहा (३३-२६) जहा परगणुणोगळे एगवण्ये एगगंधे एगसे
 दुजासे, स तु जहा कालगत्तं पडिचइळणं नीलगत्तेण परिणमति तदा गघादीहि संजुचे एव लीण(लील)गत्तेण संजुत्तेण, एवं लोहित-
 शालिदुगिच्छत्तेण, पीलणो वा जहा नीलगत्तं परिचइळण कालगत्तेण परिणमति तदा गंधादीहि संजुत्ते एव लीण(नील)गत्तेण
 गंजुत्तेण, एव लोहितशालिदुगिच्छत्तेणोऽपि, एवं संज्ञां वासं भाणितव्या, गंधतोऽपि, जहा युज्जिगंधं परिचइळणं दुग्भिगंधत्तेण
 परिणमति तदा वत्रासक्रामसंजुच एव दुग्भिगंधत्तेण जुज्जते, एवं दुग्भिगंधोऽपि, रसो जहा वण्णो, फ्रासे दुसु, जहा सीत-
 फ्रासो उमिणफ्रासं परिणमति तदा वण्णगंधसक्रामणिदुक्खलाण फ्रासाण एगत्तेण संजुच एव उमिणं संजुज्जते, उमिणफ्रासोऽपि
 गीतं फ्रानं परिणमति, जिदोऽपि रक्खफ्रासं, रक्खोऽपि निदुद्धासं, थदथा एगपुणकालो होत्तिळणं उत्तरकालं दुगुणं कालगो
 भवति तदा कालगवण्येण संजुच एव, पुणरापि तेण वा अधिक्कत्तेण संजुज्जते, एव णेयो जाव अणंतगुणकालगोचि, अवसेसंतु
 य वण्णगंधसक्रामसंतु भाणितव्यं जाव अणंतगुणदुक्खोचि, एवं दुपदेसिगामिसुमि विभासा, अचित्तसंजुत्तदव्यसंज्ञां गतो॥
 इदोऽपि मौससंजुगदव्यसंज्ञां, स च जीवकर्मणोः, तयोः स्थानादिसयों सति यदुपचीयते स भिअसंजुक्तसंज्ञो भवति, जह धातू
 कणगदी' गहा (३४-२७) यथा धातवः सवर्णादी रमेन स्वेन मायेन परस्परसंज्ञो ग संजुक्ता भवति, अथर्वतोयां क्रमेण पृथग्भावो
 भवति, अन्यत् सिद्धं अन्यत् सुगर्भं, एवं गुराण जीमियापि भंतित्कमेणाज्जासिंजुक्तसंज्ञो भवति, स च यदा निकुदयोग-

श्रवो भवति वदा जीवधर्मणोः पृथक्त्वं भवति, दृशति (साचित्ते) मूलकंदे अचित्ते परमाणुयोगलगाहणं वषण्यंधरसफासादीर्हि संततिक्रमंति मिस्रस्त गहतो जह धातू कृणवा इति, उक्ताः संयुक्ताः संयोगाः । इदानीं इतरेतरसंज्ञो, तस्य निञ्जुतिगाहा 'इतरेतरसंज्ञो' गाहा (३५-२५) इतरेतरसंज्ञो छविहो, तंवाहा परमाणुं पएत्ताणं अभिषेयस्त संज्ञो अणमिषेयस्य संज्ञो 'श्रभिलाससंज्ञो' संवधनसंज्ञो, तस्य दुष्पभित्तीण परमाणुं वां संज्ञो सो इतरेतरसंज्ञो भवति परमाणुं, पदेससु दुपदेसा-दीण नेयमिति, तस्य 'दुविहो परमाणुं' गाहा (३५-२५) परमाणुं इतरेतरसंज्ञो दुविहो-संठाणतो एधतो य, उक्त्वा-समागिद्वकए बंधो ण होइ समलुपरतायवि ण होति । वेमायणिद्वलुवस्रचणेण बंधो उ खंथाणं ॥ १ ॥ तथेगुणणिद्वो एगुणलसुरेण सह न वञ्चति, तथा दुगुणणिद्वो वेगुणणिद्वेण समं ण, अणंताणिद्वो अणंताणिद्वेण ण, एवं एगुणलुसरे-वि एगुणलसुरेण सह ण वञ्चति, एगुणलसुरो दुगुणलसुरेण जाव अणंतगुणलसुरो अणंतगुणलसुरेण, एं सवत्य समगुणसु बंधो गत्थि, वेमाताणिद्वलुवस्रचणेणत्ति विपमा मात्रा विमाता, एवं भवति, कइं पुण ? उच्यते 'णिद्वस्त णिद्वेण दुताहिएणं' लुसस्त लुसरेण दुयाहिएण । णिद्वस्त लुसरेण उवेति बंधो, जहवज्जो विसमो समो वा ॥ १ ॥ एगुणनिद्वो विगुणणिद्वेण वञ्चति, विगुणनिद्वो पंचगुणणिद्वेण, पंचगुणो सत्तगुणणिद्वेण, एवं दुयाहिएण बंधो भवति, तथा दुगुणणिद्वो चउगुणणिद्वेण, चउगुणणिद्वो छगुणणिद्वेण, छगुणणिद्वो अट्टगुणणिद्वेण, एवं गेयं, लुसरेवि एवं चंवे, णिद्वलुसस्त पुण जहअगुणवज्जेसु सेतसु विसमेसु समेसु वा बंधो भवति, 'जहअगुणो' चि एगुणणिद्वो एगुणलुसरेण वञ्चति, सेससु दुगुणविगुणठिएसु वञ्चति, अन्ये पुण गणंति एगुणस्त दुगुणाधितेण बंधो भवतीति, दुगुणाहिएणंति एगुणस्त विगुयेण दुगुणस्त पंचगुणेण विगुणस्त

सत्तुण्येण, एवं सत्त्वस्थ दुगुणाधिष्णं बंधो भवति, तस्य गगानोचोऽपि जहन्गुणाणं निद्वानं तद् य लुक्कउद्वानं । एगादिऽविद्य तुणे गुणबंधस्स परिणाहो(मो) ॥११॥ गुण होति बंधस्स (इ.) जेऽविद्य-निद्वान्गुणाधिष्णं बंधो निद्वस्स होइ द्वयस्स । लुक्कउद्वान्गुणाधिष्ण य, लुक्कउद्वस्स समागमं पय ॥१२॥ नन्दति निद्वलुक्कउा विसमगुणा अहय समउथा जतिवि । वज्जेतु जहन्नगुणे वज्जेती योगला एवं ॥१३॥ एमेव य उंधाणं दूपदेसादीणि बंधपरिणामो । जो होइ जहा अहितो सो परिणामेति तदुज्जं ॥ ४ ॥ जति विसमे संजोगो परिणामे तस्स फेज्जं तु संयत्ते । अवसत्ते परिणामो तारिसगं चेत्तं दब्बं ॥ ५ ॥ सस्सिगुणा सस्सिगुणं अब्भहिद्यगुणाण हीणगुणमेव । परिणामितं समत्या न पुणं उभा तु अहियाणं ॥ ६ ॥ परिणामना समाहिय परिणामिज्जाति समो व हीणो वा । दच्चगुणाधियमावण ण पुण दब्बाभिगत्येणं ॥ ७ ॥ जति बहुगं एकगुणं धंपीपिय बहुगुणं जति ह्वेज्जा । परिणामिज्जति बहुगं धोरण गुणाहियगुणेणं ॥ ८ ॥ जति कालियमेगुणं सुक्कलयंपि ह्वेज्ज बहुगुणं । परिणामिज्जति कालं सुक्केण गुणाहिय-गुणेणं ॥९॥ जति सुक्कियमेगुणं कालयच्चं तु बहुगुणं जति य । परिणामिज्जत्तं सुक्कं कालेण गुणाहियगुणेणं ॥१०॥ जति सुक्क एगुणं कालमदब्बंपि एगुणमेव । कामंतं परिणामं तुल्लुणं जस्स संभवति ॥११॥ एवं पचवि यन्ना संजोएणं तु वण्णपरिणामो । समाहियहीणगुणेण य यण्णत्तरंगयणं च ॥१२॥ एमेव य परिणामो गंधाण रसाण तद् य क्कसाणां संठाणाण य भाषितो संजोएणं बहुविगण्ये ॥१३॥ दब्बं भाणियं सप्पज्जयं निगुणा गुणा होति । जहि दब्बं कस्य गुणा जत्थ गुणा तस्य परिणामो ॥१४॥ एयं पसंगिकं, ते हि परि-माणयः संहयमाना अयाह्वंता दुपदेयागादि संघं णिव्यंचन्ति । संठाणं च, सुत्थिण्णवच्च, यथा सुत्थिण्णः कालान्तेरेण पिण्डत्वेन परिणमन् षट्त्वेनोत्तरपद्ये तत्संस्थानवत्, एवं कृतवोऽपि षट्त्वेनोत्तरपद्यन्ते तत्संस्थानेन च, तदस्तरमाणु नां पिंडो संघबंधं संठाणं च ।

श्रीउत्था०

चूर्णा

१ विनया-

ष्यन्ते

॥ १८ ॥

परमाप्तौ या कार्यात्सर्वं संयुज्यते संयुज्यमाना रश्मिगतं तस्य च, तत्स्थानेन च, तत्संज्ञां पंचविहं परिमंडले य गाहा
 (३८-२७) परिमंडल संज्ञां दुविहं— यथा परिमंडलं पञ्चपरिमंडलं, तत्र पञ्चपरिमंडलं जहन्नं वीसपदेस्यं वीसपदेसोगाढं, उक्तासंज्ञं
 अणतपदेस्यं अंतरेण पदेसोगाढं च, तत्र वीसपदेस्यस्मा इयं स्थापनाः । । ध्वजपरिमंडले जहन्नं च चालीसपदेसिए च चालीसपदे-
 सोगाढं, एतेसि च वीसाए परमाप्तुं उवरीं अण्णा वीसि चैव परमाप्तुं भवति, उक्तासंज्ञं अणतपदेसितो अंतरेण पदेसोगाढो, बहुो दुविहो-
 णरद्वेय पञ्चपदेस्यं, पञ्चपदेस्यं दुविहो-ओपपदेसिए जुम्मापदेसिए य, ओजपदेसिए पंचपदेसोगाढोः । उक्तासंज्ञं अणतप-
 देसिए अंतरेण पदेसोगाढो, जुम्मापदेसिए जहन्नं वीसपदेसिए धारसपदेसिए अंतरेण पदेसोगाढं,
 पञ्चपदेस्यं दुविहो-ओपपदेसिए य, ओपपदेसिए जहन्नं सचपदेसिए सचपदेसोगाढोः । एतस्स मज्जल्लस्स पदेसस्स
 उवरी एयो ठाविना हेट्ठानि एयो एवं सच भवति, उक्तासंज्ञं तदेव, जुम्मापदेसिए जहन्नं वीसपदेसिए वचीसपदेसोगाढोः । एते
 धारस चैव उवरी एते धारस चैव एते चउब्बसिं, एतेसि चउब्बसिते उवरीं चचारि हेट्ठानि चचारि, एवं चचोसिं भवति. उक्ता-
 संज्ञं तदेव, तमे दुविहो-एणे पठेरे य, एतस्सिं दुविहो ओपपदेसिए जुम्मापदेसिए य, ओपपदेसिए जहन्नं तिपदेसिए तिपदेसोगाढं,
 । उक्तासंज्ञं तदेव, जुम्मापदेसिए जहन्नं छपपदेसिए छपपदेसोगाढोः । उक्तासंज्ञं तदेव, एयो दुविहो-ओये जुम्मे य, जहन्नं
 पणवीसपदेसिए पणवीसपदेसोगाढो, । एते पणस पदेसा, एतेसिं एगे उवरीं एते दुस पदेसा, । एतेसिं उवरीं एतेः । छपपदेसा,
 एतेसिं एगे उवरीं, एतेसिं पणं तंसे एगे निष्फत्तं भवति, जुम्मापदेसिए जहन्नं चउपपदेसिए चउ-

पदेसावगाढे" ; एतथ ने तिन्नि तस्य एतसि एयस्स उरि एको कीइ; उक्कोसेणं तहेव, चउरसे दु०-यणे पथरे य, पथरे दुविहे-ओए
 जुम्मे य, ओये जहनेण पवपएसिए णवपदेसावगाढे :: उक्कोसेणं तहेव, जुम्पपदेसिए जह० चउपदेसिए चउपदेसोगाढे
 :: उक्कोसेणं तहेव, जुम्पपदेसिए जह० अट्टपएसिए अट्टपएसोगाढे :: ; एतसि च उरि अत्रे चचारि, एते अट्ट, उक्कोसेणं
 तहेव, आयते दुविहे-अंबोआपतो यणापते य, सेठीआयते दुविहे-ओये जुम्मे य, ओये जहणेण तिपदेसिए तिपदेसोगाढे ... उक्कोसेणं
 तहेव, जुम्पपदेसिए जहनेण दुप्पएसिए दुप्पएसोगाढे " ; उक्कोसेणं तहेव, पयरायतो दुविहे-ओये जुम्मे य, ओये जह० पण्णारसपदे-
 सिए पवरासपदेसोगाढे :: उक्कोसेणं तहेव, जुम्पपदेसिए जहनेणं छप्पदेसिए छप्पदेसोगाढे :: ; उक्कोसेणं तहेव, यणायते दुविहे-
 ओए जुम्मे य, जोए जहनेणं णययालीसपएसिए णययालीसपएसिओगाढे, एतेसि हेट्ठा उरि च पण्णारस, एते च च पणयालीस
 भवति, उक्कोसेणं तहेव, जुम्पपएसिते जहनेणं वारसपएसिए वात्सपएसोगाढे :: ; एतेसि उरि अत्रे छप्पएसो ठाविति, एवं वारस
 हवति, उक्कोसेणं अणंतपएसिए असंसेज्जपण्णोगाढे, एवं परमाणूनां संठाणओ गते, इदानीं त एव परमाणवः संहन्वमानाः स्फुब्बवं
 निर्वचयन्ति न च संस्थानं, तद्यथा-अचिचमहास्फुब्बः, जे व अण्णे अणित्थंस्संठाणं परिणता, अणित्थंयं णाम अणेगण्णारं,
 पंचहं संठाणाणं एगतसवधि ण भवति, एतो परमाणूणं इतरेतरसंजागो गओ, इदाणि पदेसाणं इतरेतरसंजागो, ततथ गाहा धम्महा-
 पदेसाणं गाहा (४२-२९) तस्य धम्मत्थिक्काइयाइणं पंचहं अत्थिक्कायाण यः सैः सैः प्रदेसैरन्यद्रव्यप्रदेसैश्च सह संयोगः स
 प्रदेसव इतरेतरसंयोगो भवति, तस्य धम्मत्थिक्काय-अधम्मत्थिक्काय-आयासत्थिक्कायाणं एतोसि तिष्ठन्ति अण्णतोओ अपज्जवसिओ
 इतरेतरपदेससंयोगो भवति, जीवद्रव्यस्यापि आत्मप्रदेसैश्च सह इतरेतरसंयोगः, तत्क्षीयं य तिष्ठं तिष्ठं अण्णतीतो, सेसाणं

सार्वातो, अहना जीयस्स कम्मणोगलेहिं सदिं वंधेण संयोगो भवति, न तु अंधेणं, वंधो जागा यदात्ता कम्मयोग्युद्दलानो
स्वदेवोः परिणमवति परसरं धीरोदक्रमत् तदा वन्यो भवति, नान्यथा, पश्चात्सर्वे वियोगो भवति, यदा संसारस्थस्तदाज्यानि
कर्माणि यप्सति अन्यानि दृशति, पुद्गलद्रव्याणामपि अन्योज्येषु धर्माधर्माकाशप्रदेशेषु सार्द्धं संयुज्यते, विजुज्यते अथवा, क्रिया-
वद्द्रव्याणां तु क्रियावद्द्रव्यैश्च संयोगः सो आदिमान्, पदेसाणं इतरेतरसंज्ञो गतो । इदानीं अभिप्रेयसंज्ञो, तस्य गाहा-
'अभिलेष्टेऽणनिष्पत्तो गाहा(४३-३०, अभिप्रेता जाग अनुकूलः, वै पामनुकूलःसः, उच्यते, इन्द्रियतां पंचागिरिन्द्रियाथं बुलोमैः
सह संयोगः सोऽभिप्रेतः, अनभिप्रेतस्तु प्रतिलोमैः स तरेव, अयमपरः कल्पः स्रव्या ओसहजुत्ती' गाहा (४४-३०) स्रवेति यानि
स्वादीनि यानि च श्रसादून्यापषयः स सर्वोऽभिप्रेतसंयोगः, का तर्हि मानना, सो तदाभिप्रायेण औषधमुपशुक्ते, एवं शेषमपि
छेद्यमेयादि वस्तुद्रष्टव्यं, अथान्त एव शब्दादयः धन्यस्पेष्टा मयन्त्यन्यस्यानिष्टा इति, यथा आक्रोगोऽपि कस्माचिदिदो भवति, स्तुति-
रपि च वस्यचिदानिष्टति, एतं गंधजुत्ती भोगविहीनि, रागविही रागो कुतुभरागोवि, गतिविधीति वातिचिनिहीनि, एषां या इष्टा
सा विसयाशुलोमा भवति, ना अनिष्टा सा पडिलोमा, अनभिप्रेतस्यर्थे, अभिप्रेतानभिप्रेतसंयोगो गतो । इदानीं अभिलावसं-
योगो, तस्य गाहा 'अभिलावे संज्ञोयो' गाहा(४५-३१) अभिलावसंज्ञो नाम योऽभिलवणीयस्स अभिलापेन सह संबंधः, स
च चतुर्विधः-द्रव्याभिलावसंज्ञो रिचामिलावसंज्ञो कालाभिवसंज्ञो भावाभिलावसंज्ञो, तस्य द्रव्याभिलावसंज्ञो यथा
पटः, ऐचाभिलावसंज्ञो यथाऽऽकाशमिति, (कालाभिलावसंज्ञो यथा समय इति) भावतो अभिलावसंज्ञो यथोदधिकमिति,
जमि वा माये, स चाभिलावसंज्ञो दुविहो, तं०-अथतो वंजणतो य, तस्यथातो अभिलावसंज्ञो भवति यथा स च स च तो

स च तौ च त्वे, एवं दुर्गादीयो, अकारसंज्ञोगमादी व्यञ्जनं भवति, यत्र व्यञ्जनसंज्ञोगो भवति यथा स्त्री, कोऽर्थः?, व्यञ्जनान्यने-
 कानि, णसोऽभिलाषसंज्ञोगो । इदानीं संबंधणसंज्ञोगो, सो चळव्विहो, तं०-द्व्यसंबंधणसंज्ञोगो खेत्त० काल० भाव०,
 तस्य द्द्वे 'संबंधणसंज्ञोगो' गाहा (४६-३२) सच्चित्द्व्यसंबंधसंज्ञोगो विविहो, दुणयादी, तस्य दुणयसच्चित्तसंबंधसंज्ञोगो
 यथा पुत्रयोगापुरी, एवं चतुष्पदेऽपि यथा गोसंयोगात् गोमान्, अपदे यथा आरामसंयोगिकादारामिकम्, अचित्ते यथा
 कुंडलसंज्ञोगा कुंडली, मित्रे यथा रथेन गच्छति रथिको गच्छति । 'खेत्ते काले य तहा' गाहा (४७-३२) खेत्तं-
 बंधसंज्ञोगो द्विविधो, तं०-अपित्तो अणपित्तो य, अणपित्तो— अविसेसित्तो, अपित्तो— विसेसित्तो, तस्य अणपित्तो
 जो जेण खेत्तेण संजुतो अपित्तो, जहा सोरट्टतो मालवतो मागहो इत्यादि, एवं कालेऽपि दुविहो, णवरं अपिओ
 जहा वसन्तगो, खेत्तं-अपि कालेऽपि एवं दुविहं तु तेण दोणद्वि दुविहो य संज्ञोगो, इदानीं भावसंबंधण-
 संज्ञोगो गाहापच्छेदण मण्णति— 'भावमि होइ दुविहो आदेसो' भावे दुविहो-आदेसो चैव णादेसो, भावे
 दुविहो-आदिहो अणादिहो य, तस्य अणादिहो भाव इति ण्णां भावानामन्यतमः, एत्थ गाहा— उदइयउदसमलइएस्तु तह
 खए य उवतामिए । परिणामसन्निराए य छेत्तिहो होत्तिआदेसो ॥ (४८-३३) अहं पुण, जहा उदइयओ भावो आदेसइ तदा ण
 णज्जति किं मणुसस उदईओ अणुसस उदईओ, उदइओ पुण सामन्नो जीमानीवदयेहि भवति, उवतामिओवि तहव, एवं जाव
 परिणामिओवि, सामन्नएवि भवति, 'आदेसो पुण दुविधो' गाथा (४९-३३) आदेसो दुविधो— अपिक्कवहारगो अण-
 पित्तवहारगो य, इक्कंके विविहो-आत्मन्यपित्तः यदिरपित्तः अनात्मनीत्यर्थः उमयापित्त इति, अत्रात्मन्यपित्तो नाम 'उचस-

भेगय' गाहा (५०-३०) आप्तमिमकः श्वायिकः क्षायपसागरः पारिजातिको य अर्पितो वा भवति तदा आत्मनि प्रत्यवसयः, एवं च उमुनि आत्मसंयोगो भवति, एव हि जीमया भवति एतेषु भाषेसु जीवो ऋण्णो भवति, तदात्मक इत्यर्थः । अनर्पित-स्तु माय एव, 'जो सन्नियदित्तो खलु' गाहा (५१-३४) जो सन्नियदित्तो भावो उदयियवजितो भवति तत्थेय सग्णिवादीणं च उहं मावायं दुगसंज्ञोणं विगसंज्ञोणं च उवसंज्ञोणं एव ससस मंगा भवति, तस्य छ दुगसंज्ञोणे चत्तारि विगसंज्ञोणे एवसो च उहमंज्ञोणं एव एकरार संज्ञोणं भवति, एसोवि अचसंज्ञोण एव, गतो अत्तसंज्ञोणो । वाहसंयोगो नाम 'हेसा क्रसाय येदण' गाहा (५२-३४) यदा औदयिका हेसाः कणया वेदनं वेदो अज्ञानं मिथ्यात्वं च अर्पितं भवति तदा अतात्म-कमिति प्रत्यवसयः, किमुक्तं भवति । कर्मपुद्गलोदयदेवानि भवन्ति, अनर्पितस्तु माय एवौदयिकः, उक्तो वाह अम्यन्तरथ मावसंयोगः तदुभयसंयोगो हसो-नो सन्नियवो खलु' गाहा (५३-३५) सव्ये औदयिकं अमुचमाया संज्ञोणं कायव्या, तस्य दुगसंज्ञोणा औदयिकं अमुचमायणं चत्तारि विगसंज्ञोणा छ च उवसंज्ञोणा चत्तारि एवो पंचसंयोगे, एवं औदयिकमायं अमुचमायणं पत्तम संयोग भवति 'वित्तोजोवि आदेसो' गाहा (५४-३५) अयमसः किळ आदेसः, भावसंज्ञोणो विविधो-अच-संज्ञोणो परसंज्ञोणो वदुगयसंज्ञोणो, ' औदयिय ' गाहा (५५-३६) वत्रात्मना एह भावाः संबधन्ते, जहा औदयियां पशुसो स एव उमसंत रुसाओ, स एव लीणदंसणपोहणीओ, स एव एओसमसुचनणी, पारिगामिओ जीवो, अयमात्मसंयोगो-इम्यन्तर इत्यर्थः, वाहसंयोगेसु 'गामधि प' गाहा (५६-३७) इह नामिनो नाम्ना सह संयोगो भवति यथा देवदत्त इति, द्रव्या-दिभिश्च वाहसंयोगो भवति यथा देहसंशोगाहंटी, क्षेत्रेण आकाशेन सह संयोगः प्रायेण नगरेण वा इत्यादि, काले दिवसादिना,

भावेण उ संज्ञांगः अंतर एव, नाहं भावो भाविनाऽर्थान्तरभूतो भवति, मा भूदभावाप्रसंगः, तदुभयसंज्ञांगो द्वेषेण क्रोधी दंडो-
 क्रोधी दृष्टीत्वैवमादि, तथा क्षेत्रेण क्रोधी मालयकः क्रोधी सौताष्टक इत्यादि, कालेनापि क्रोधी वास्तविक इत्यादि, अयमन्योऽ-
 पि द्वाद्य एव परस्परं संयोगो भवति, 'आयरियसीस' गाहा(५७-३७) यथा आयरियसस सिस्सेण सदि संयोगः, असावापि बाब-
 संयोगो भवति, आयरिया इत्युक्ते अवश्यंक्षिपेण तदितरेण भवितव्यं यस्मासावाचर्ये इति, तथा शिष्य इत्युक्ते अवश्यमाचार्येण
 भवितव्यं, आह-कीदृशोऽज्ञावाचार्यः? शिष्यो वेति!, उच्यते- 'आयरिओ तारिसओ' गाहा(५९-३९) किमुक्ते गवती-आयरिओ
 तारिसो जारिसा आयरिया भवती, आयरियगुणेहि उर्वेयो यथाचार्यः स्वगुणमाहात्म्ययुक्तः तादृशः, शिष्योऽपि तच्चद्रुणसदृशः,
 यथा पुत्र इत्युक्ते अवश्यमेव तस्य पित्रा भाव्यं, तथा पितेत्युक्ते अवश्यं पुत्रेण भाव्यं यस्य सो पिता, एवं मातापुत्रयोर्मातादुहित्योः
 तथा भार्यापत्योः, एवं ग्रीतोष्णयोः, ग्रीतमित्युक्ते अवश्यपुष्णे संग्रह्ययो भवति, एवं तगउद्योतयोश्छायाऽऽवपयो, ' एवं
 णाण' गाहा (१६-४०) तथा ज्ञानमित्युक्ते अवश्यं ज्ञानस्य ज्ञेयेन वा साहं संयोगो भवति, तथा चरणमित्युक्ते चरणभावाव्यं
 स्वमित्यर्थः, न ज्ञानो ज्ञानादन्यो भवति, यदन्यस्तस्मादज्ञानी स्यात्, तथा चरणद्विपि यदाऽन्यः स्यात् तेन न चारित्री स्यात्,
 तस्मान्चव्यणचरणिनोऽकत्वं, तेष्वेवस अम्यन्तरसंयोग एव, न बाबः, तथा ज्ञातुर्ज्ञानिना सह संबंधो भवति, ज्ञानस्य च ज्ञेयेन
 उभयसंबंधो भवति, एवं चारिश्रेणाऽपि, तथा स्वामित्वेऽपि ममैव स्वामी, अथवा स्वामित्वेनोभयसंबंधो भवति, ममैव दासस्य
 (स्वामी) एव च मम पितुः पुत्रः मम कुलाम्यन्तर इति, एव संयोग उभयसंबंधो भवति । ' पञ्चयन्तो य बहुविधो ' गाहा
 (६०-४१) प्रतीयेतेऽनेनार्थ इति प्रत्ययः, ज्ञायत इत्यर्थः, सच बहुविधः, तथा—षट् प्रतीत्य घटज्ञानमेवमादीनि प्रत्यय-

ज्ञानानि भवन्ति, आह-यद्येवं षट् प्रतीत्य षट्छानं षट् प्रतीत्य षट्छानं तेन किं प्राप्ती, विनास्व्यापि तत्प्रत्ययपूर्वकमेव ज्ञानं भवति, सा भूदप्रत्ययं, उच्यते, यद्येवमेवं यथा प्रतीत्यप्रत्ययतो ज्ञानं भवति नाप्रत्ययमिति तेन तस्यापि भवतीत्यत्र ब्रूमः, अतदेतत्, कस्मात् ? सिद्धान्तापारिधानात्, यद्येतत्प्रत्ययपूर्वं ज्ञानं एतादृि छद्मस्थानां, जिना हि भगवतः सर्वज्ञाः सर्वदर्शिनः भिन्नवक्त्रकाः; तेषां हि निश्चितप्रत्ययं ज्ञानं, तेषां माहात्म्यं विभूतियों भगवतो निरावरणस्य सर्वभाषावभासकं ज्ञानं भवति, अन्यत्र-केनालिनस्तु केवलज्ञाननिश्चितप्रत्ययं, एकप्रकारमेव, यस्मादेकं केवलज्ञानमिति, अथ एकेन हस्तेन बहवः पटा गृह्यन्ते, न तेषामेकत्वं, एवमेकेन केवलज्ञानेनानन्ता भावा एककाले गृह्यन्ते, न च तेषामेकत्वं भवतीति । देहा य चन्द्रशुक्रका अन्भिन्नसंज्ञातो भवति, तस्य अन्भितरं क्रममां शारिं ओरालियं, जाणि संपयं सरीराणि यद्वाणि सो अन्भितरसंज्ञातो, जाणि शुक्रकाणि सो शारिसंज्ञातो, एवं मातिपितृसुतादिषु जेतु संपदं वदति ते अचसंयोगा, जे अतिक्रंता ते परसंयोगा भवति, 'संबंधण-संज्ञातो' गाहा (६१-४२) पुच्यक्रमेहि संपदस्तु कस्मायस्स जीवस्स जो अभिणोवेहि सह क्रमेहि वंधो भवति सो संबंधणसंज्ञातो भवति, जेहि मयंतो विदितसपरा छिन्ना, ण हि बंधणा ते तेसि भगवंताणं कोति षडिबंधहेज्ज विज्वति, तथा प्रश्नबादुत्तघते ममेदमिति अहमस्य स्वाभी, अप्रमोत्तघते स्थानाद्यपि स्वामिसंबंधेन ममीकंरति, एवमेत्त्परिचिन्त्यमानं यस्य हि ममेदमिति भवति तस्य संबंधनसंयोगसंबंधो यदुभंतो, नान्योपामपि, 'संबंधण' गाहा (६२-४४) यथ संबंधनसंबंधापाणिनायः एय संसारहेतुको भवति, अनुचवासथ भवति, तच्छेज्जुद्युधताः सायवः, अतः अस्माद्भावसंयोगादिप्रमुक्ता इति संबंधणसंयोगो भणितो, इतरंतरसंयोगो यगतो । इदाणि खेत्तकालभावसंज्ञातो भवति—तस्य गाहा—संबंधणसंज्ञातो

लेतादीणं विमास जा भणिषा । खंचाहसु संजोगो सो चैव विभासितवो तु (६४-४३) अथवाऽऽकाशप्रदेशैः सादं संयुज्जमाने इवोत्तरजोगो भवति ; सेसं यथा सम्बन्धनसंजोगं खंचादी मणिता तथा विधायितव्याः, एष संयोगः, अस्मात्संयोगाद्विग्रहस्तस्य विशेषेण ग्रमुक्तो विग्रहस्तस्य, संयोगात् विषयमुक्तस्त, न गच्छतीत्यागा-वृक्षा इत्यर्थः; अत्रैः कृतमागारं गृहमित्यर्थः नास्य आगारं विद्यत इत्यनागारः, अतस्तस्य अणगारस्त, भिक्खुणासौलो भिक्खू, भिक्खु-गगहणं भियचारिणापविषाणं दव्वअणगाताण बुदासत्थं, ते हि दव्वअणकाराणि विगतिअ ण भिक्खवो भवंति, निदानोपहत-वाउत्तपःकम्मभिरदव्वजावित्तात् अण्णुसुखाहारकात्वाल्ल भिक्खवा; अथवा अनगार एव भिक्खुःअवस्तस्य अणगारस्त भिक्खुणो, 'विण-यंति' विनयंति चाट्टककारं कमे विनयः, 'प्राहुः प्रकाशने' उक्त हि—“प्राहुरासीत् मुनिः सिद्धस्तास्मिन्वृणति चेन्मति (जन्मनि) ” तथा पाठकणं दुविहे- पागडकारणं एगासकरणं च ' आणुपुब्बी सुणेह मे ' आणुपुब्बुत्तुकमः, परिपाटीत्यर्थः, ययोपदिष्टं यथा कार्यं यथा क्रमः सो वा, तथा पठ्यते च ' आणुपुब्बि सुणेह मे ' ॥ १ ॥ स्यान्मतिः कथं विनीतो भवति ?, उच्यते- ' आणाणिदेसकरे ' सिलोवी (२ ख० ४४) आज्ञाप्यतेअथा यस्य आज्ञा, निर्देशनं निर्देशः, आज्ञय निर्देशः, अथवां आज्ञा-चदोपदेशः, तथा निर्देशस्तु तदतिरुद्धं गुरुचरनं, आज्ञानिर्देशं करोतीति आणाणिदेसकरो, गुरुत्वे गुरुः तस्स गुरुणो, उप-पत्तनसुपातः, शुभ्रथाकरणमित्यर्थः, ' इंगिताकारसंपन्नो ' इहगितमेव आकारः इहगिताकारः, अथवा इहगितं कंषिवामित्यर्थः, तद्यथा-शिरःकणो ब्रह्मस्त्वेषो वा, आङ्गीतराकारः, तथा ' नेत्रबद्धविकाराभ्यां, गृह्यतेऽन्तर्गतं मनः ' अथवाऽऽजानुगमागारं चेति शोतुमाकारं, धेतुमाकारं, जहा ' अवलोचनं दिसाणं खियंभणं साङ्गसस संठवणं । आसणासिद्धितीकरणं

पद्वियलिगाहं एष्याहं ॥ १ ॥ 'एवमादि संपन्नवान् संपन्नः, स एवाविधो विनीत इत्युच्यते, न हि विनयो विनीतमन्वरेणा-
स्तीति अपादिस्यते स एव विनय इति ॥ उक्तो विनयस्ताद्विपक्षोऽविनया, तदा हि मूढगण्डियं क्वालियं, अर्थापत्तिकिकाऊण उच्यते-
'आणाऽणिश्वेसूकरे' सिलोगो (३ दृ० ४४) पुण्यद्वं कंठं, 'पडिण्णिण्णि असंबुद्धो' अनीकं प्रति यद्व्यदनीकं तत्प्रत्य-
नीकं, सचापं-प्रत्यनीकीभूतो विलोमकारि इत्यर्थः, सम्यग्बुद्धः—संबुद्धः न संबुद्धः असंबुद्धः, विनयाद्यक्रोविद् इत्यर्थः, मे अवि-
णीएचि उच्यति ॥ तद्विपाकीस्तिरेव 'जहा सुणी प्रतिकण्णी' सिलोगो (४ दृ० ४६) येन प्रकारेण यथा, यस्मति था
स एव शुनीत्युपदिश्यते, अथ शुनीग्रहणं शुनी गहिवतरा, न तथा था, प्रति यस्याः कर्णो सो मयति प्रतिकर्णी, 'निकसिज्जति'-
चि निकुच्यते 'सच्चवसोत्ति' सव्यपागारं सर्वावस्थासु वा सर्वथा, 'एवं' अवधारणे, दुट्टगालो दुःशीलः, अनीकं प्रति यद-
नीकं, स चापं प्रत्यनीकीभूतो प्रतिलोमकारित्वार्थः, जह जं मणितं न काहं, जचो वोरिमे तत्थ यासेज्जा (सोच्च) किं श्रीं जराओ,
पेणुं उदयं ण दिण्णोमि ॥ १ ॥ सुहेण श्रीमावहतोति सुहरी, यत्किञ्चित्प्रलयात्पर्यर्थः, स्याद् बुद्धिः किं सो एवं करोति जेण
निकसिज्जति १, उच्यते, स्वभावोपयात्तार्थ, दिट्ठो- 'कणकुंडगं' सिलोगो (१ दृ० ४५) कणा नाम तंदुलाः, कुंडगा-
कुम्भानः, कणानां कुंडगाः कणकुंडगाः, कर्णमस्तो वा कुंडकः कणकुंडकः, सो य बुद्धिकरो, सुधाराणं त्रियस्सथ, सः तदसपि कणकुंडक
'जहियाणं' ति 'ओहाक् त्यागे' तत्थ जहातोति भवति, स्वभावोपहवदुद्धित्वात् 'विट्ठं खंजति सुयरो' विट्ठं-पुरतिं,
यथेति वास्यदेष, एरं शीलं जहियाणं दुःशीलभावो दौःशील्यं तस्मिन् दौस्सिल्ये, रसपि, मयवत् मयाः, दुःशीलो सीमंतोहि णिक-
सिज्जति, अतः 'सुणियाऽभावं' सिलोगो (६ दृ० ४६) शुला-सुणिपा, असोहणो भावो अभावो, जहा असोहणं सीलं

जस्येति अर्चिलः, अथवा न मायः, अहा अभावो देसस्य गगरस्य वा वदति, साणस्य पूर्वकणास्य द्वयस्य कणगकुंडकं चरवाणं, एवं दुःशीलनरसंति, यस्ताम्यामनुसासिति एवं दुःशीले पंडिणीए, विणये उवेज्ज अप्याणं पच्छदं कण्ठं, सो हि ण एतिमुपयो प णिक्खिञ्चति, यथश्वं ' तम्हा विणपमेसिज्जा ' सिलोणो (७ दृ० ४६) तम्हा इति कारणाद्धिनयं ' पसेञ्ज ' चि विपयं कुर्यादित्यर्थः, येन किं लभ्यते?, विनयाच्छीलं प्रतिलभ्यते, कोऽभिप्रायः? आचार्या हि प्रम्यगुपचयं-
नाणाः शुंतेन लामयन्ति, सोए (चोय) णादिमिथ, इत्यतो विनयकरणाच्छीलं प्रतिलभ्यते, विनयः प्रतिलभ्यते इत्यर्थः,
' बुद्धयुत्ते णियागद्धी ' बुद्धेत्तं बुद्धोक्तं ज्ञानमित्यर्थः, उदेयं च नियाके निलकमात्मीयं, उपं श्रीरादि सर्वं पराक्यं, बुद्धा नामा-
चार्याः, बुद्धानां वा पुत्राः, नियाके वस्वार्यः स भवति णियागद्धी, ण णिक्खिञ्चति कण्ठुती, न कुरुविदपीत्यर्थः । एवंविधश्च ण
णिक्खिञ्चति ' णिसंते सिया ' सिलोणो (८ दृ० ४६) अहंयं शवो निगान्तः, अक्रोधवानित्यर्थः, अत्यन्तशान्तचेष्टो या,
हरो अस्मादहर्णाति म्हुदरी, न म्हुदरी अम्हुदरी, दान्तेन्द्रियः, बुद्धाः आचार्याः, अत्रिभ्रमत्यासं, तेषामंतिके तिष्ठन् सुप्रशान्तो
अम्हुदरी दान्तश्च भवेदिति, अथवा श्रदान्तोऽम्हुदरी दान्तश्च तेषामंतिके तिष्ठन् अत्यशुतानि सिक्खेज्जा, अर्थेन पुक्कानि सुवा-
न्युपदेवपदानि या, न येषामर्थो तिघत इति नित्त्याणि, तु विदेशणं, अहा ' भारहरामायणादीणि ' अथवा दिच्छो दविच्छो
पाउठ इति, अथवा इत्यकहादीणि ॥ अति पुण निरत्थगाणि सिक्खुमाणो आयरियादीहिं अणुसासिज्जेज्ज तदा ' अणुसा-
सितो ण कुप्पेज्जा ' सिलोणो (९ दृ० ४७) अणुकूलं सासते स्म अनुशासिताः, कुर्यते येन स कोपः तं न कुर्यात्, क्षमता
धान्तिः वं सेवेज्जा, पापादीनः पंडितः, पण्डा वा शुद्धिः, पण्डितः तथाज्जुण्ठः, स एवंविधः सुदुहिं सपं संसरं, बालकैरित्यर्थः;

क्षुण्णतीति क्षुद्रः, कूरकर्मो इत्यर्थः, क्षुद्रकर्मणो वा, संसर्जनं संसर्गः, हास्यं च क्रीडा च हास्यक्रीडि, तत्र हास्यं मासिचा पासिचा
 क्षुण्णता संसरेत्ता य भवति, हसंतो माहर्णिज्जं वंशति, लोगपविायो सस्त्रायोवरोहे क्षुलादि वा होज्जा श्रविहसात्, उक्तं च—
 “ जविणं भन्ते ! हसमाणं वा उस्तुयमाणेण वा कति कम्मपण्डीओ पंशति ?, गायमा ! सत्तविह्बंघण
 वा अट्टविह्बंघण वा ” क्रीडवोऽप्यमेघ, क्रीडा गहा रक्कवाल (वण्णलो) वादीहि, अहा वा क्रीडणुणं हास्यं तद्विलययेत् ॥
 अपमन्यो विनयेपदेशः. ‘मा य चंडालियं कासी’ सिलोगो (१० सू० ४७) चंडो नाम क्रोधः, क्रवं सत्यं, न श्रतमनृतं, पागतं
 तु तमेन अलियं, चंडं च अलियं च चंडालियं, अथवा चंड इति क्रोधः, अल पर्याप्तौ, चंडेन अल यस्य भवति चंडालः—पर्याप्तक्रोध
 इत्यर्थः, चंडमावः चंडालिकं, चंडालेन कलितः चंडालः (लिङ्गः), तं मा य चंडालियं कासि, चंडाल इव चंडालः चंडालमागलाय-
 ति, चंडेन वा आगलितः चंडालः, आरुढोचि य हासविक्रहापसंगेसु बहुयं मा य आलवे’ बहुयं बहुपरिमाण, अमानानाः प्रतियेषे, भृशे
 लस्यालपंतं, साध्यायादिव्याघातः वायुसंपदे मा (आत्म) राधार्यं, तेन कार्यमात्रं भाषत, ‘कालेन अहिज्जत्ता’ कलाभिर्निर्वचितः
 कालः, इदमानपि कलां कलयत इति कालः, सकलयति भूतानि वा कालः, यो हि यस्य अध्ययनस्य कालः कालिकस्येतरस्य वा वेस्मिन् काले
 अर्थात् ‘ततो ज्ञापञ्ज एक्कओ’ उक्तं हि—‘एकस्य ध्यानं द्वयोरध्ययनं त्रिप्रभृतिशामः,’ एवं लौकिकाः संश्रतिपत्नाः, वयं तु ससहायो
 असाहायो वा रागद्वेषात्साहायान् एक एव, ‘आहूच्च चंडालियं कइहु’ (११ सू ४८) आहूचेति कदाचित्, यदिह नाम कदाचिन्निरह
 परसापि सतः सहसा चण्डालः उदीर्यते तमुदीरणं निन्दयेत्, तद्यथाऽऽह्वानं निन्द्यं, व्यपलाप इत्यर्थः, योग्यप्रकाशः क्रोधः, सोऽपि न
 विद्वक्वित्यः, तत्रात्मानिन्दव एव भवति, सदा वा अचक्षुदानादिभिः परैरुपलक्षयित्वा उच्यते भवान् ममान्यस्य वा रूपित इति,

वयापि न निन्हीतव्यं, एवं प्रकाशमपि छाया अनुपमानोऽपि प्रत्युद्यमकरणत् त्रयीत्यदृशु शान्त इति, एष निन्हवः, एवं
 नृपारादोऽपि प्रत्यये वाप्रत्यये वा न निन्हसितव्यं, यदाचिदिति अहनि रात्रौ वा, प्रत्यादिप्रत्ययेण 'कञ् कञ्चित्ति मांसज्जा'
 नायमदं शेषित आसीत् अदृतं वा मयाकं, अदृते तु न परस्त सत्करण वक्तव्यं- यथाऽहं कारीति, मा मूढस्य भूयावाद् इति । जे
 एवमर्थि पञ्चोच्चति अराहे वस्मात् प्रभृत्वेव निरन्तित्वे 'मा गलीअस्सेव कस्सं' सिलोगो (१२ द्. ४८) मा गलिअस्सो—
 कपिहो सो गलिअसो अहमाणो अहमाणो स्यमेव कस्सं गृहारादीनि इच्छति, कस्मंस्सकम्मकर्त्ता इतिकृत्वा स्वयमेवासौ कथामिच्छति, अहा
 पाहं नच्छेत्, एवमप्यपि यथा कृत्येययैष्येवत्तमानः पुनर्वचनमिच्छति, चोदनामित्यर्थः, 'कस्सं व द्दइदुमाइशो' कथतीति कथाः
 'कथा गतिमावतयोः' य(त)था यलोवेनयसीधुल्ल्यादिभिर्भुगैराकार्य इति आहणो, स हि कस्मेव द्दइदं गृहामाणशुतिः इत्यमाणं वा
 तास्येयुत्तलं गच्छति, एवं सिस्सोऽपि इंसितादीहि आपसियमावसुवल्लज्जण तथा क्रोदं, पावं वज्जइत्ता, पापमकृत्तेत्यर्थः,
 तं वज्जपन् नैपिहं मेविता, एवं हि कुर्वताऽऽचार्यस्य याथादिश्रमः परिह्वो भवति (तंहीति वा गलीति वा मरालीति वा एगद्धा, सो पुण
 यन्त्तो कौर इ अंसेण वा गोण्ण वा, आइण्णे वा विणीए वा मदए वा एगद्धा) ये पुनरिदानीं 'अथासवा धूलवया' सिलोगो
 (१३ द्. ४९) न नृपन्तोत्थिनाथवाः वं मणितं न काहं, पवत्ते ' अणामुणा धूलमया ' ण सुणोति अणामुणा, धूराणि वयांसि
 वेपां, अग्निपुणात्तिसूयगन्धा अविनीतेत्यर्थः, कुलितधीलाः कुशीलाः, सिंदुपि चंडं पक्रोति सिस्सा, सिंदुपि-अक्रोहणसीलीप
 सोषणशीलं क्रोति, अपिशब्दात् अन्यनत्तमक्रोधी वा, उक्कोह—' धिय्यकस्सैव तब्बाब्बं, यदाचार्यः प्रमादवान् । कुदारुपु सु-
 तीस्सोऽपि, पट्टाः प्रतिरन्त्ये ॥ १ ॥' जे पुण चित्ताणुगा चित्ते अणुगच्छन्तीति चित्ताणुगा लाघवोपेत्ता दक्षत्वेन च उत

साधयेनाहितवमाना निर्देशायोपेत्यते, दक्षोपपेता नाम आज्ञां शीघ्रं कुर्वन्ति, यदान्यत् वैवाह्याय, 'प्रसादये' प्रसादयन्ति
'व' इति एवंविधा सिस्ता, हु विसेसणे, दुष्टमाश्रयति तामिति दुराश्रयं, आश्रित्, अत्रोदाहरणं चंडरुहेण- अवंतीजणवए
उज्ज्वणीए श्रुवर्णा]जुञ्जाणं साहुणो समोसरिया, तेसि सगासि एगो जुवा उदग्गवेसो वयससहितो उवागतो, सो ते वंदिऊण
भणति ते शल्लके- तुज्जं मम संसारातो उत्तोही, पव्वयामिचि, तेहं एते अग्गे पवंचेतीचक्रऊण 'घृष्यतां कलिना कलि'
सिति चंडरुहं आयसिय उवादिंतीते, एस ते नित्यारिहिनित्त, सोय सन्मायेण फलसो, ततो सो तं वदिऊण मणति-भगवं ! पव्वविह
ममोति, उच्चालयमाणेहिचि, आणिएण लयं क्राऊण पव्वविओ, वयसा य से अद्वित्तिं क्राऊण पडिगता, तेऽवि उवसयं णिययं
गया, विलविए श्रे पथं पडिलोहिचि विसज्जिओ, पडिलेहिउमागतो, पच्चूसे निग्गया, पुरओ वच्चवि भणियो, वच्चंतो पथाओ
फिदिओ, चंडरुहो राणुए पक्खलिओ, लुसिएण हा दुहुसंहेचि दंडएण मत्थए आहतो. सिंरं क्रोडितं, तद्ववि संमं सहेति, विमले
पमाए चंडरुहंण श्रुधेरोमलत्तविदारियमुद्दणो दडो, दुइडु कयंति संवेगमावण्णेण खामियो, एवं दुरासज्जंपि
पत्ताए । विनयाधिकार एव आशरियसमपिे वसतो 'णापुट्टो वागरे किंचि' सिलोगो, (१४ क. ५१) ण
अपुच्छिओ वागेज्ज किंचिदिति अत्यपयं पुव्ववत्तं वा इहं वा चरिय वा जतिवि जाणदि, 'पुट्टो वा णालियं व-
दे' पुट्टो वा-पुच्छिओ आयसियेहं, जहा-अज्जो ! तुमं फिर अमुकं जाणसि ? , तत्थ अजाणमाणेण वत्तव्यं-जहा
ण जाणामि, जाणमाणेण वा जाणामिचि वत्तव्यं, सम्भूपमेव वत्तव्यं, गिहिणावि पुट्टो णालियं, अन्यत्र सावथात्, यदिवा शोधकारणे
सत्थाक्रोशादौ परस्य रुभ्यते कथंचित्, तत्र तं शोधं असज्जं कुव्वेज्ज, अफलमित्यर्थः, कथं, उच्चये, कोयसुदयनीरोहो वा उदय-

पत्नस्य वा क्रोहस्य विकर्तृकरणं, अत्रोदाहरणं- कस्तस्य कुलपुत्रस्य भाया वीरिण्य वावाहरो, सो जगणीए भण्यति-पुत्रो पुत्रं वा-
 तयं पावेमुतो, तयो सो तेण जीवंतयो गिण्हिऊण जणगिसमाविहुमणीतो, मणिओ य जेण-भातिघातय । कदि ते आहणाभिचिं, तेण
 मणितो-नोई दरणागता आहम्मंति, तेण जगणी अरलोकिता, ताए भण्यति-पुत्र पुत्र !णं! दरणागता आहम्मंति, तेण भण्यइ-
 कदं रोमं महलं सोमिचिं. तीए भण्यइ- ण सुवत्य रोसो सफलो क्कन्नाति, पच्छा सो तेण विसज्जितो, एवं कोहं असच्चं कुव्वेज्जा ।
 स्यान्मतिः-ऋषमसत्यः क्रियतेः, उच्यते, धारयता त्रियमप्रियं, एत्योदाहरणं-असिवावद्दुते पारे तिति भूयवादिता रायाणमुवगतो,
 अन्दे असिवं उवसाममोचिं, रायणा मणियं-मण्यो कंयोवाएणांति, तयेयो मणति-अरिय महंगभूते, ते सुखं विडब्बिऊण गोपुर-
 रस्यामु परिअहदिज न निहालिपव्वं, तं निहालियं रूसति, जो पुण तं निहालेति सो विणस्सति, जो पुण तं निहालिऊण अहोमुहो ठाति
 सो रोमाओ मुच्चति, तथा भण्यति-अलादि एतेण अविरोसणंणांति, चित्तु भयति-महच्चयं भूतं महम्महालयं ख्वं विउव्यति लंबो-
 दरे दिट्ठिमक्खि पंचाशं एककादं विमिहं विस्सरुवं अट्टट्ठासं विणिम्भुयंतं गायंतं पणच्चंतं विक्कातरुवं, द्दट्टणं जो पहसति
 एवंचं वा वत्तस सवहा मिरं कुट्ठति, जो पुण तं सुहादिं वायादिं अभिणंदती धूपुण्फाईहं एएति सो सव्यामयाओ सुच्चति, राया
 मयति-अलेमण्णंति, वदित्तो मयति-ममवि एवंविहं एव, णाविोयत्तसंभं भूतमरिय, मियाप्रियणिण्विसंभं तु, एवंचिज्जमाणं व लोएहिं
 तथा पूइज्जमाणं पुण्यमाणं एवंधिज्जमाणं अभिनिदिज्जमाणं एयाईहं पूइज्जमाणं सुवमेव प्रियाप्रियकारिणं दरिसणादेव रोयोई-
 तो मोपपयति, राश्या मणियं-एवं होउत्ति, तेण तथा कए असिवं उवत्तं, एवं सायुवि असारूपे सति क्कदादिप्रतिकूलगाभित्तेव
 एयोई परिभूतमाणो एवंचिज्जमाणोवि हाम्भिज्जमाणोवि तथा भूयमाणो वा पूइज्जमाणो वा तं प्रियाप्रियं सहेत, किं वा आयरियस्स

परीकलित्सं कलिसिति मावा आयरिया उवारि मण्ये सिस्तात् लहा मम सो दाम्भिहिसिचि अतो मण्यति 'अप्याणमैव दमए'
 सिलोगो (१५५५२) दमो दुविहो-इंदियदमो गोदंदियदमो य, इंदियदमो सोदंदियदमो य, गोदंदियदमो कोहकसायादिदमो,
 अतो अ तेण दुविहेणवि दमोण अण्यणं दमए, स हि आत्मा दुष्टाश्रयत् अश्ववत्सु दुःखं दमयित्तु, उक्तं हि- "निरुग्रहमुक्तिमानसो
 विषयाशोकल्पस्मृतिर्जनः त्वयि किं परितापमेव्यति ? द्विरदस्तंभ इवाचिरग्रहः ॥ १ ॥" इमे अदंतदोसा-सदोण
 मतो रूवेण पतंगो महुवरो य गंधेण । आहोण य मळो बज्जति फरिसेण य गंदो ॥१॥ दांतगुणास्तु 'अप्या दंतो सुहो होह'
 दुहंतो अदन्तापति, जे चडंतिन्दिआ यद्दा इवरे मुक्का, इहलोगेअवि अदंतिदिआ पारदारिकादयो विनयति, तद्विपर्ययवत्सु इह
 पत्र च नंदते, अत्रोदाहरणं—दो मायरो चोरा, तेसि उपस्सए साहुणो यासावासमुवाता, तेसि वासाचपरिसमचीए गळ्ळेवेहि
 तेसि चोराणं अण्णं यंतं किंचि अपाडिवज्जमाणं रचि न मोचव्यंति यं दिण्णं, अण्णया तेहं सुवहुंत गोमाहिंसं आणीयं, तस्य अने
 माहिंसं मारेतु मंसं एउमाद्धा, अण्णे मज्जस्स गता, मंसं एउत्ता संपहारित्ति-अद्दगे मंसं विसं पक्खिवाभो, तो मज्जइत्ताण
 दाशामो, ततो अम्वं सुवहु गोमाहिंसं भोषण आगमिस्सति, मज्जइत्तवि एवं चैव समत्थेति, एवं तेहं विसं पक्खिचं, आइच्चोड-
 वि अत्थं गतो, ते माधरो ण भुत्ता, इवरे परोपरं विससंतुत्तेण मज्जंससेण उवमुत्तेण मता, मरिस्सण य कुगात्तं गया, इयरे इह परलोए
 य सुहमाणो जाया, एवं ताव विग्भिमादियदमो, एवं सेसेसुवि इंदियसु अप्या दंतो सुहो होह अस्सिलोए परत्थ य । किंचान्यत् ?-
 'धरं मे अप्या दंतो' सिलोगो (१६५०५३) कंठ्यः, उदाहरणं सेतणओ गंधहत्थी, अदधीए जूहं महल्लं परिवसति, तस्य जूहपती
 जाते र गतकल्लमे वियासेति, तत्थेया करणी आवणसत्ता चित्तेति-चति रुहिवि मम गयकल्लमओ जायति सो एतेण विणासिज्जाति-

श्रीजगता
चूर्णा
१ विनया-
अप्यने

निकाउं अंमंती ओम्सति, उद्वाहिणेण जूहे हुन्मति, पुणो पुणो ओसरति ताहे चित्तवति यदिवसे जूहेण मिलति, ताहे एणं सिसिया-
 ममि एवं दिहे, मा तय अट्टाणा, संवाणिया य णाए सिसयो, सा पद्यया सेतयंकलमयं, सो तेहि सिसिक्कमोहि सहितो पुष्पा-
 रामं सिचिदि, मंतणयनि से नाम कते, वयस्यो वातो, जूहे द्दृष्टण जूहवति इंतण जूहेण्येण पडिवन्नं, गंतण य अणेण सो आसमां
 रणो सगासमुवगया, कहियं
 भियासितो-मा अत्रानि काइ एवं काहिचि, ताहे वे सिसओ रुसिता पुष्फफलाहितपाणी सेणियस्स रणो सगासमुवगया, कहियं
 यणेहि-परिसो मल्लक्खणसंपणो गंचहत्थी सेयणओ णामा, सेणियो हरियग्गणेणं णिगवतो, सो य हत्थी देवयापरिगहितो,
 ताए ओहिणा आमोइओ जहा अवसंसेपपति, ताए सो मणति-युत्ता वं ते अप्पा दंतो, ण यसि परेहि दंतो वंघणेहि वहेहि य,
 सो परं भाणतो मयमेय स्तीए वारिं गंतण अलाणहंमं अस्सितो, एवमहापि, वरं मे अप्पणा दंतो सिलोगो, उक्तं च-वरं हिते
 कुरुमनिप्रशेषिता, वसेज्जटा इन्दियवाजिनः उठ ! । न चास्मि (सि) वैः दीप्रमनयगामिभिर्दुःस्वार्णवश्चरतइत्यु पातिवः
 ॥ १ ॥ ” अयं ताव अमणा ठियो उमदिट्ठो, अयमथो-आगीरपस्स न य अविणओ पंडोजयव्वो ‘ पडिणीयं च बुद्धाणं ’
 मिलोगो (१७ मू ५४) पडिणीतो मणितो, बुद्धा आयरिया, तय वायाए ण तुमं जाणसि, तुमं हमंति वा भणंति, यद्वा
 अन्यदपि माया विस्दं गुहममसुं पोकसं वा भणति, ‘ कंमुणा ’ आपीओवज्जायाणं सेज्जासंयाए णिसीविति, इत्थ-
 पाणहि वा संपदेदि, आसणानि वा मच्छमादि (गमागमाइ) करेदि, ‘ आवी वा जति वा हस्से ’ आबिः प्रकाये, आवि-
 वां मत्तिरेइ त्यागे, उमयग्रहणं मा भूत् कथिदेकं करिष्यति, आहुले मध्ये वा विनयं च हापयिष्यति, एताणि पडिणीयादीणि
 णो इय्याइ कदाचिदपि ॥ अयमणो पज्जुवासाणनिनयो आगीरयस्स-इयाम्मि पदेमे ण ठाठितव्वंति ? , भण्णति- ‘ ण पक्कसतो ।

सिलांगो (१८ प्र० ५४) पक्षत्वनेनेति पक्षः, पुरुषस्य हि भुजादेव पक्षी, ततः पशुत्वयेति इत्युक्तं, तथा पक्षयोः मासमाजस्य से
 सुहृत्पक्षीवा मृदुपोगला कृष्णविलममुपविशति, कृष्णसमसदो पक्षी, ततो ण चिद्वे गुरूवांगिए, तथा अशुभगावा भवति,
 पुरतो प्रतुरस्सपि न विषए वंदमाणाण य विग्वेवांगि, समं पाट्टिओ पंठुओ, णेव ठिज्जा किञ्चाण पिट्टुतोचि, आयसिं पिट्टुओ
 प्पडं आयसियाण पट्टिदाउल ण चिद्वेज्जा, उल्लमुल्लेण संपंठुज्जा एवमपि ण चिद्वेज्जा, जति य क्कहिचि आयसिएएहि सहितो
 रोज्जा ततो गवणे न पडिसुणे, सयणं सयणीयं तंमि निदन्नो निसन्नो वा न पडिसुणेज्जाऽऽयसियस्स वयणं, किन्तु आयसिय-
 मगमगल्लं वंदिज्जा निगयणं पडिसुणेज्जा, इमो कायगो विणयो, गुरूसमीवे 'णिव पन्हहियं कुज्जा' सिलोंगो (१९ प्र० ५४)
 पन्हहियया पचे ण कब्जति, पफरपिंडो दोहिनिचाहाहि उरूगवाणीण वंचूण अञ्जणं, ससं कंठं, इमो आचरियवयणपडिसुणेणा-
 विगओ-आयसिपहिं चाहिन्तो' सिलोंगो (२० प्र० ४१) बाहिंतो णाम सदितो, 'ण कयाइवि' ति दिया या रातो वा भुंजमाणो
 विगमायो वा, पत्तादपेवो पत्तादए जेण प्रसीदनं वा प्रसादः तं पत्तादं 'वेहि' ति केणापं उपकारेण विणएण वा पसिजेज्जा ?,
 'णियागट्टो' गियागं गिदाणं निगममित्थर्यः णाणावेदियं वा बियगं आत्मीयमित्थर्यः, ससं सरितादि सन्धं परायगं, गियाए-
 णडुओ जसो गियागट्टो, उपेत्य विट्ठत वा चिद्वेज्जा, गुरूं-आयसियं, सदा-सवकालं । आयसियस्स वयणं कंठं सुणेत्वति ?,
 नण्यति- आलवन्ते लवन्ते वा ' सिलोंगो (२१ प्र० ५५) आलवं एककसिं, लवणं पुणो पुणो, आलवन्ते लवन्ते वा आयसिए सोसण
 न गिसीविणा सोत्तव्व, इल्लण आसणं पीठगादी धीरो धोः-शुद्धिः इवः-परिगतः तथा इति धीरः ' यतो ' मनोवाक्कायैः
 ' जणं ' प्रयत्नेन पडिसुणे । इदाणि किञ्चकाणं वचोवासरणं वा वागणं वा पुञ्जमाणो सिसो आयसियं ' आसणगतो ण

पुच्छे' सिलोगो (२३ दृ० ५५) आसणं-पीठं फलनं भूमिं वा तस्य गतो यदुक्तं उद्धृतो, णिसिञ्जगतो णाम भूमीए संथारए वा संचिद्धो, 'कवाह' कदाचिद्, परिसागतं अपरिसागतं आयारियं दिया वा राशो वा, कंहे पुच्छेज्जा १, उच्यते—'आगममु-
 ककुद्धो संतो' आगम गुरुसगासं उक्कुद्धासणो पुच्छेज्ज, पंचलिउडो अञ्जलिं स्यए क्राञ्जं । इदानीं आयारियसस विणायो
 यण्णावि- एवं विणयजुत्तसस' सिलोगो (२३ दृ० ५६) कंठो । 'वागरेज्ज जहा सुतं' विज्जहा सिक्खियमिति, मणितो
 पञ्जुवासणाविणतो, अयमणोऽपि पञ्जुवासणविणय एव, अहवा चरिचिणयो, आयारियं पञ्जुवासमाणे 'सुसं परिहरे भिक्खु'
 सिलोगो (२४ दृ० ५६) सुसं-वित्तदं तं परिहरे, ओह्वारिणी नाम यदववाणोनेच्यते, एवमहं करिप्यामि वड्यामि गमि-
 प्यामि वेत्ति, 'भासादोसं परिहरे' भासादोसा असञ्चभूतोवपातिककस्रणिट्टुकरुवयणादि अणेयहा ते परिहरे, मावा-
 नियदी तामपि वज्जेयं तदा-सर्वकालं ॥ अयमपि भासादोस एव 'ण लवेस्स पुट्टो सावज्जं' सिलोगो (२५ दृ० ५६)
 पुट्टो णाम पुच्छित्तो सुगाबुद्धकं वा सावज्जं, अहवा नकरुत्तं सुविणं नेगं सावज्जमवज्जनुत्तं, णिररयं जहा दस दाडिमा-
 नि पडपूपा इंडमजाबिनं पल्लपिंड पूरकीटके दिवा दिशयुदीचीं सस्येन कस्या(त्वं)पिता प्रतिसीत इत्यादि, अयवाचंजुलफल-
 वित्तमीसा उच्चस्सुडुडुसुममालिषा सुरभी । यत्तुरासस विरायति ओलगा अम्मसिगेहिं ॥ १ ॥ एवंविद् ण मासेज्जा,
 झियते येन तन्ममे, ममे कुन्वतीति मर्मकृत्, यया इत्थिकारी भवान्, तं तु लोगरायविकृद्धं वा, मणियं च—'जम्मं मम्मं कम्मं
 तिक्खिचि एयाहं परिहरेज्जासि । मा जम्ममम्मविद्धे मरेज्ज मारेज्ज वा कंथि ॥ १ ॥' तं तु 'अप्पणट्ठा
 परट्ठा वा' आत्मार्ये-ममैव किंचिदास्यति, पार्यं श्रयफेण निजेन चाथितो ब्रवीथीति, एवं मरेत्तावचसुस्यार्यं प्रविष्टो ब्रवी-

मीति, एवं मयं कर्माणि, आत्मायै अधिक्षितः रोपितः परेण, पाराथ यद्यस्य ज्ञातकः सुहृद्वा केनचिदधिक्षितो, भवति, मर्षाणि वा स्पृष्टः वदसाौ तन्मर्षाणि पडिश्यति, जहा 'कच्छूच्छुडुडियाए जो जातो गद्भेण मूढेण । तस्स महाजणमज्जे आचारा पागडा होति ॥ १ ॥' अंतरेण वचि मिहो अंतराले, मिथो रहस्से, योगे च द्वयोर्वहूनां वा द्रुवतां मिथः, नेडतलले वा, अत्यन्तमदः अम्यते वा, नांतरक्यं कुवादि, मा भूदप्रियं तेणं तयोवां, उक्तं च- 'द्राभ्यां तृतीयो न भवामि राजन् !' अपं चान्यथाश्रितवित्तयः- 'समरेषु अगारसि' सिलोगो (२६४०५७) समरं नाम जस्य हेडा लोहयारा कम्मं करोति, अहया सदाशिमिः समरः, अरिमृता हि यतिनां त्रियः, समरं नाम दिडादिदिसंबंधो तस्मिं, आगारं नाम सुण्णागारं, असुण्णा- मारं संघाणं संधि, वहुण वा घराणं तिण्हं घराणं यदंतरा, महापहो रायपहो, महापहगहणं अभिज्जणाइणो, किणुण विजणो, अहना महापहो बहियादीणं, उमथो बहगुणे गंधारी, अण्णसु त एवमादिएसु संकणिज्जेसु 'एगो एगित्थीए' सेंसं कंळो। जइ य इत्थिनिमित्तेण अन्नं वा क्रेणइ खलितो वा होज्ज वत्थालंबणं जं मे बुद्धएणसासंति। सिलोगो (२७४. ५७) यदि तस्मिन् खलिते बुद्धा-आचार्या अनुकूलं सासंति, शीतेन स्वादुना इत्यर्थः, अथवा शीलविक्रमेन शीलेन शीलमेव वा आचार्याणामनुशासनं, यथा भास्करः भूपतिः, 'कुरुते'ति परमं स्नेहवर्जितं यत्प्राप्तं निष्प्राप्तियानं वा, यदेतत् सर्वमपि मम लाभे'ति पेहाए, एमेव य मादयन्, मां कृतापराधं शीलतेनानुशासति यच्च मां परमं बंदति न निष्प्राप्तयन्ति, अथवा किं गुरुणं परिहायिस्सति यथाहं अनाचारखलत्वादिप्राथम्यमि- बोधि, तदेतच्छीहं परमं वा अनुशासनं मम लाभे'ति पेहाए, लाभेन वा प्रसभं यतः, तं पडिसुणे कृतांजलिउत्फुल्लिविनयः। अथच विनय- 'अणुसासनमोवायं' सिलोगो (२८४. ०५८) अणुसासनं पंससणमित्यर्थः, उवाये नाम आयरियस्स सुस्सत्तासंथास्सराण-

विशामणादि रत्नान्यदीपे तन्म कृत्यं य उतागं दुःखदसस य चोपणा, बुक्कूखलिण्टु, चोदणा, तदेव अणुसासणं उवातं दुःकडचोदणं
 य दितं मज्जतां पण्णे, दिवमिह पण्णवावां प्राक्को, वेस्सं होति असाहुणां' तान्येव अणुसासन उवायं चोदनादि, अनेकमेका-
 देवात्, दितं नतु मन्वतेऽप्राज्ञः देम्यं अमाथोः असायुत्काणिणः, असायुगिरेव असायुः ॥ स्मात्किमालंबनं कृत्वा प्राज्ञः तद्वदितं मन्वते-
 'हितं विगतमया बुद्धां मिलोगो(२१५, २८) विगतं मयं यस्य विगतं वा भयतो भयमितस्तस्य मयं विगत, तस्य न भयमुत्पद्यते इत्यर्थः,
 यत्र मयं नोत्स्यते दितमेव यत्(मन्व)दे, अत एतामौ विगतमयस्वस्माद्विगतमयाद्, बुध्यते स्म बुद्धः, परमप्यनुशासनं, मन्यत इति
 यास्वयेष, बुद्धपुत्रवत्, जगदस्रालिते गुल्लनने, तदेवाहुत्पुत्रस्वेषं गुरुवचनं वेस्सं तं होइ मूढाणं द्रेप्यं, तदिति वेस्सं, मूढत्वान्
 मूढः, यमयं धान्तिः शोशिमंन कोवि संविमोहिराणं, तस्य हि एस्मात्पेहत्वात् धान्तिव्युक्तमपि पदमसकृत् पसादाधिकारं वेस्सं
 होति मूढानां। शमोरे पञ्जुरासगाणिणय एव-आसणे उवचिच्छेज्जा' मिलोगो(२०५१) उयंत्य तिष्ठति जति वरिसासु आसुणं
 मेरेन्न धीदकलगादी गवा अणुन्चे ण गुरुप्रासणा सुमदिक्कं वा, 'कुच स्पंदने' न कुचनमकुचं विराहणा संजमाताए, तस्य दितो
 मंगो, अणुदरं गिरिट्ठाण, अन्यपद्यः असाये द्रष्टव्यः सो(सो)क्के वा, नानावुचिष्टवी निरर्थकं, अथेऽपि परिमितमेवोचिष्टते, आहार-
 नीदसागिभिनं गुरोरेउते वा, तिष्ठन्नपि 'अप्यक्कुकूपे' चि न गाराणी स्पंदयती ण वा अरद्धामणो भवति, अन्नयूसासणी-
 मभिवादी अन्यस्येह इस्समं उममकुच्चो । अकृत्तित्तप्रतिपद्ये कुचिंतं, तत्परिणामार्थमिदं युच्यते—'कालेण गिक्किन्वे (कल्मसे)
 गिनिगो (२१५०११) ज्ञाननगसादिपु उहोचिंतं भिरसांलाए, कालेनेति उदीया तेन सहायभूतेन, निबलमे थडिस्सयातो यच्छेउन्ना,
 पाणिपेलविधिंते, कालेणैव पौडकंम-पदिनियतेऽत्रा, एत्थं ह्येवं यहस्यति छाळां पण्णय धाळं पण्णय- ते अत्र मंथा ओपयवणा

जोचियं, निरीयं 'अकालं च' नि अकालमपचमतीति वा एव 'विवस्त्रेता' चईज्ज (ण) केवलं सि(भि)श्रवाए एहीलहषादी-
 पमाधि जहोचिंते काले ॥ मिक्खसुमढंठो 'परिवाडीए न चिंठेज्जा' सिलोगो (३२४०५९) परिवाडी णाम संखडियविसणए अंतए
 चिंठेज्जा,अति आगतो(व) मनो चैव न लभति ता बोलद,परिवाडी चिंठेमाणस्स दोसो, दुराहडं अंतरे भोयणापेच्छाइ उक्खेवणिक्खे-
 वादी दायगस्स, अबिय-श्रदूरे चिंठमाणस्स उक्खमाणे दपेसु, द्वापे सट् एसणीयं गेण्डइ, पडिस्सं णाम सोभणस्सं, जहा पासोदपे
 दसिणंजं अहिल्ले पडिस्सं, स्सं स्सं च प्रति यदन्यस्सं तत्प्रतिस्सं, सर्वधर्मभूतेभ्यो हि तद्रूपमुत्कृष्टं, तच्चद् एयररणोच्छय-
 डिग्गहमावाए, जे वा यणिपडिग्गहिया जिणक्कपिप्पता वेसि गहणं, वेसि लिणस्सप्रतिस्सं भवति, यत्तस्तेन प्रतिस्सं एसिंता,
 एणया मार्गणा, मितं माह् माने' 'वर्चीसं' किर कल्ला अहारो कुच्छिपूतो मणिता' कालेनेति दिवसतो, न रात्रौ अच्छ (मिए) वा,
 अदुदुसमीलंभं भस्सए-अश्रीयात्, पविट्ठो गोयाम्गतां भिक्खानिमिचं यस्सणुपविस्समाणो जो तत्थ कदिचि पुव्वपविट्ठो सवणवणी-
 ममादी होज्जा ततो वेसि दायगस्स वा अप्पाचियादिदोपसिहेरणत्थं न पविसिज्जति, कदि च पाडिवालेज्जा:-'पाइदूरे अणासण्णे'
 तिलोगो (३३२०५९) दूरत्थो ण यणाति-किं णिमया एवचि, आसणत्थो गज्जति जहा एस्स परिवाडंतो अच्छति, अण्णेहि च
 अदिसमाणो, जहा वेसि संत्ता न भवति, एस्स ते वणीममादी णिगच्छते पाडिवालेति, अतो चिंठेज्ज भिक्खणीमित्तं यणीममादि राहिते,
 एणो अ सादोसिउत्तो, लामालाभे असादोपवात्, लंघिया तं णानिककमे'चि ते वणीममादी लंघज्जण पविसे ॥अयमपि गोयए-
 विणय एव-'णातिउच्चं व' सिलोगो (३४४०६०) अतिउच्चं उट्टमालोहडं भवति, ण य दायगस्स उक्खेवणिक्खेवा दीसंति, अति-
 नीणरि अयोमालोहडे, ण य एसणं सोहेति, अच्छासण्णेवि एयस्स भिक्खनिमित्तं ठायमाणस्स अपचिंचं तेणसंकादिदोसो होज्जा,

भयिर्न च 'अदिश्वर्मि न गच्छेज्जा, गोयरग्गतो मुष्णी। कुलस्स भूमिं जालिस्ता, मितं भूमिं परक्कमे ॥१॥' अति-
दूरेषु एसाणं ण सोहेति 'क्रासुयं परकडं पिडं' क्रासुयं-णिञ्जीवं परे णाम अतन्ता तोसं अट्टाए कडं पिडं समयेसणाए भत्तपणं
तं 'पाडिगाहेब्ब संजते' संजए संमं जए संजतो। एवं गहणविणयमुद्धस्स भुंजणविणयो उवादिस्सति- 'अप्यपाणप्यवतिंमि'
सिलोयो (३५५०६०) अप्पाणेत्ति वत्तब्बं वंधायुलोमे अप्पाणे अप्पवीए, प्राणप्रहणात् सर्वप्राणीनां ग्रहणं, वीजप्रहणात् तद्भेदानं,
यदिया बीजान्यपि वञ्चति, किमुत्त हतिग्रहादयः, तं तु आरामादिषु उवस्सए वा, अपलिच्छन्नं नामाकुट्टं अट्ठीए वा कुडगादीसु,
संबुद्धो नाम सञ्चिदियगुत्तो, 'समयं संजए भुंजे' समतं तम समय् सगट्ठेपविद्युत्तः एकाकी भुंक्ते, यस्सु मंडलाए भुंक्ते सोऽपि
समगं संजणहै भुंजेज्ज, सहान्यैः सायुभिरिति, अहवा समयं जहाराविणो लोवणे गण्हइण्णे वा, तथा आविकिकत्तवदनो गण्हति,
'जत' न्ति न यागसिगालादि, भुंक्ते 'अपरिसाट्ठयं' ण परिसाट्ठेतो। सावधवयणवज्जणविणएणं 'सुकडेत्ति' सिलोयो (३६५०६१)
मुद्धइ कडं मुक्कडं तं पसंसायणं मज्जणुमोयणं च एवं सावधं वज्जेय, मुक्कडोत्ति सर्वाक्रियापसंज्ञं, सुयकेत्ति पामस्सा, तं पुणो
पण्हसमपादि, सुच्छिष्णं रक्खादिषु मुहडे गेयेवात्तिसु, (गामयात्तोदिसु) मुमडे मुमारिययणकताए अणुवसंतादि, सुणिट्टए बहुमसणं
सण्णं भिट्ठाणमादि सुलंठं, एवंजातीयसण्णंपि सावज्जं ण लोवे मुष्णी, अणवज्जं पुण लोयकणं वंमचेरणियागसिण्हएसाच्छेदमे-
वाइरणपीडियमाणघट्टविहक्कम्मनिट्टवणमुल्लघयम्मकहादि सिलोयो जहासंसेण लोवे से ॥ एवं विणीयविणयस्तथा करोति यथा
स्वचित्तमादासराट्ठितं चोदयन्तोऽप्याचार्योः- 'रमति पंडिते सासं' सिलोयो (३७५०६१) रमत इव रमते, ह्यथ इत्यर्थः, पंडिति
बुद्धिः साऽऽप जानति पंडितः, स हि तं विणीतविणयं पंडितं रमते आचार्योः सासठः, दिट्ठतो इयं मदं व वाहते, भाति भाष्यतेऽ-

नेनेति मद्रः सुशीलो, मद्रेण तुल्यं मद्रवत्, बाह्वतीति बाह्वक्रः, स हि हंगेत् मत्वा स्मरोधिः ईशत्वेऽद्योषं स्पृष्टो वा यथेष्टं वहते, स हि यथा रसते तं वाहयन् एवमाचार्यो अपि विनीतमाहापयन्तः क्वचित्प्रमादस्त्रालिते रमेत्, तद्विषयस्तु 'बालं समग्रं साधेत्' स तु नित्यप्रमादवशात् सासत् श्राम्यति, एवं कुरु मा चैवं कुरु पुनः २ चेदयन् कालेनार्थवसाऽपि सिद्यते, दिद्वेतो-गालियस्तं बाहए, उभयं हेतुयतीत्यर्थः, शिष्यस्याप्यमेव श्लोकाः- 'रमति पंडिते सासं' शास्यमान इत्यर्थः, बालं समग्रं शास्यमान इत्यर्थः गालियस्तं वाहए, स एवं गालियस्तंभूतो 'खड्गुगा मे' सिलोगो (३८ सू० ६२) एवमुगाहि चवेडाहि अफकोसिंहि वेहादि या एवमादि भिक्तु शासने प्रकरो तमाचार्यं कल्लाणमणुसासेत्तं, कल्यमानयतीति कल्लाणं, इह एरलोके (कहितं) इत्यर्थः, तथापि तत्कल्याण- मनुशासत् कल्याणं वा तमाचार्यमनुशासनं पावादिद्विचि मण्णति, अयं हि पापो मां हंति, निर्दुणत्वत् क्रौर्यत्वाच्च चारुपालक्र- यद्राधयति, अरकल्पः- 'खड्गुगा मे चवेडा मे' सो उ गग्गो इति, एस आयरियो अकोवियो एवं चवेडठ्ठचावएहिं मे आउस्सेहिं आउस्सति, एवमसौ कल्लाणमणुशासितं पायदिद्विचि मन्नति, अपर आदेशः- यमिरयसावनुशास्यमानः मन्यते तां वाचं 'खड्गुगा मे चवेडा मे' तथा हितान्नि पाचं अफकोसविचि, सासति यं वा, उत्तत्रतिपक्षस्तु 'पुत्तो मे भाति णातित्ति' सिलोगो (३९ सू० ६२) कुरुकेमधुरी वचोभित्तुशास्मानोऽपि सतिमान् मन्यते पुत्रमिवायं मापनुशासति, नावइया, केवल शिष्यसौहाय्यात्, माधुरेव साधुः, तमनुशासनं कल्लाणं मन्यते, एवं माता, पाती योऽन्यो पितामहो वा, सर्वं तत्क- ल्याणानुशासनं सुष्ठु च समैवतद्विबमिति मन्यते, इतरस्तु-पावदिद्वो तु अप्पणं पापं अशोभनं, स हि पापदष्टरात्मानं हितानु- शासनेनावनुशास्मानं दासमिव मन्यते ॥ स एवं नित्यप्रमादवान् गुवाराधनापरः 'ण कोचए आयरियं' सिलोगो,

(४० सू०२२) कुप्यते येन प्रभूतौ कश्चिन्न वाचिरेन वाऽऽर्थाः अन्यौ वा तं कुर्वाति, यदा पुनर्विनयं कुर्वताऽऽर्थाः क्वचिन्मृ-
दुना पक्षेण वा प्रभूतौ अणुमासिञ्जति तदा अनुशास्यमानः आत्मानमपि न कोपयेत्, अनेसु वाऽऽचियचकारणेषु तासिमा-
यस्त्रियाणं रद्वौ भवति अत्रोक्तिं वा साधुं तदा बुद्धोपघाती न स्यात्, बुद्धो-आयस्त्रियो, बुद्धानुपहनं शीलं यस्य स भवति बुद्धोपघाती,
उपेत्य घातउपघातः, तं तु त्रिविधः शाणादि, शाणे अप्पमुतो एस देसं गोप्पवइ इओ देसणे उम्मगं पणवेति सदइति वा, चरणे पासत्थो
या कुशीलो वा एवमादी, अहवा आयस्त्रियस्स इचिमुपहंति, जहा एको आयस्त्रियो ज (यवा) यम्मगो (आगमजो), तस्स सीसा
विचिंति-केच्चरं कालं अवेहिं एसस्स यट्टियवंति ? , तो तथा कइमो जहा भवं पच्चवसति, ताहे अंतं एव (विसं भत्तं) उव-
पेति, भणंति य-ण देति सट्ठ, किं कोसो? मावयाणं च कंहेति- जहा आयस्त्रिया पणीयं पाणभेयणं ण इच्छंति, संलेहणं करोतिचि,
ततो सट्ठ आंगणं मणंति-किं सुमासमणा? संलेहणं कोह ? , ण वयं पडिचारया या णिञ्जिणाचि, ताहे ते जाणिज्जय वेहिं चेत् चारिंति
मणंति-किं मे सिस्सेहिं तुभेहिं शाज्जरोहिंइहिं? , उच्चमारियं उचमट्ठं पडिबज्जामि, प०२ भत्तं पच्चकयायंति, इत्थं बुद्धोपघाती ण सिवा.
आइंकायामवधारणे च स्वाच्छब्दसोपयोगाः, इह त्ववधारणे द्रष्टव्यः, पुनरप्यवधारणमेव यथा बुद्धोपघाती न सिवा,
तथा ण सिवा तुचणभेसइ, तुद्यते येन तुचं, न गुरोरंध्रान्धीत्यर्थः, यदापि चास्य ग्रामदाचरितं क्वचित् आयस्त्रियो तस्सेव इति ए रूपाए
तदापि आयस्त्रियं कुवियं णच्चा सिलोगो (४१ सू०६३) कुवितं संवे, कुवितं अप्पणाहिं परतो या जाणिज्जय, इमेहिं लिंगेहिं अचमुदानं
कृतपूर्वनाशनं, विमाननं बुद्धारिताय कीर्त्तनम् । कथाप्रसंगो न च नाम विस्मयो, विरक्तभावस्य जनस्य लक्षणम्
॥१॥ परो वा से कहेस्सा जहा गुरूने कुवितो, तद्रेनं 'पत्तिएण पसाइए' ण राजाभियोगवट्ठ, मे रुमे रायणिया, प्रखंतगमो-

पायैः, ममनायं अनुग्रह इतिकृता प्रियेणैवं प्रसादयेत्, तत्कथं प्रसादयेत्, उच्यते- 'विज्झविज्झ पंजलियद्धो' विज्झणं क्षामणमि-
त्यर्थः, विसंसेण झ्णज्जा विज्झवेज्ज, प्रसादनं विध्याणमिति च पुनराभिधानानुग्रहनादपोषः, अंधानुलोम्याद् वा तदेवं, वद्वज्ज
णो पुणोचिय ॥ आचार्यविनयश्रुतिर्द-धम्मज्जियं च ववहारं' सिलोगो (४२५०६४) धम्मिकं नीतिं धम्मज्जीवं, इकारस्य
इस्त्वं काडं, विविहं वा पहरणं विविधो वा अपहारः ववहारः, 'बुद्धेहारितं सदा' बुद्धा 'सदे'ति अतीतं काले संग्रामे चाऽऽचर्येत
'तमापरंति ववहारं' तमिति धम्मजितं बुद्धरूपदिष्टं आचीर्णं वा, गराहाणाम एस दंडड्डं निग्घणो वा, अप्यं थमोजितप्रहणान्मा
भूच्छब्धोऽयं मम णीयेछओ वा पृथुक्कारिणं तेन कश्चिन्ममीकाराद्य दंडयेत् इत्यतो धर्मवीतप्रहणं, उक्तं च- 'यस्सापि तं वां'
गाहा, छयगारवार्यं बुद्धेहायरियं, सरागेरेन केनलमाचर्यते, अहं हि वीतरागचरित एव शिव्यैरपि सुगम्यते ॥ अपमन्यः सुस्मो विनय-
'मणोगतं' सिलोगो (४३ ह् ०६४) नेत्रक्रविकारसैनोगतं भावं लक्षयेत्, वाक्यगतं तु अर्थेन उक्तेण वा, यथा इंगितज्ञाथ मागधाः,
तदेवं मणोगतं वक्रगतं वा अभिप्रातं जाणिज्जा आयरियस्स उ तं परिगिज्झ वायाए, तमिति अभिप्रायं, एवति वा वायाए परिगिज्झ
कम्मणा तदीप्सितमस्य समीपमापादयेत् उपादयेत् ॥ अपि पठति- 'मणोगयं (रुं) वक्रगं जाणित्ता' सुदं, मनतो रोचतीति मनो-
रुचि मनसः साचित्तस्य यत्र तत्र चार्थे गतो, मनसा रोचतीत्यर्थः, आकारैरिगितादिभिः वां मनोरुचिं, एवं वाक्यरुचिमपि अर्थोक्तादिभिः,
तां मनोरुचिं वाक्मरुचिं, सेसं तदेववा, एवमभिप्रेतमप्यर्थसाराधयति, से 'चित्ते अचोत्तिए णिज्ज्वं सिलोगो (४४५०६४) चित्त एव चित्तं
तस्य विचयिकमेवंदं, अचोदितेनैव मया यत्कृत्यं गुरोस्तत्कर्त्तव्यं, श्रेयाणीह कृत्यानि, बलवदिनीतधुयवन् (अपि) प्रतोदोत्थेमपि नो,
[सहते] कुतस्त्वाहं निपातना[एवं असावप्यचोदित एव सर्वकृत्येषूपधते, प्रसन्नान् प्रसन्नः, नाहमाज्ञप्त्य इविकृता प्रमन्नो भवति] अपि

प्रसाद्यते ह्यर्थात् समये मय्यनुग्रह इति, तच्च शिष्टं करोति, धाम्बान् नामानलसः, धामो नाम बलं, किमभिप्रेतं सति बलं करोति, अन्यथा करोति, तदा सर्वकालं ॥ 'गच्छा णमिति मेहाची' सिलोगो (४५ दृ० ६५) ज्ञात्वा वेनयिकानि यो वा यस्य विनयो यथा क्रूरः ते ज्ञात्वा नमति, नमनेन च तस्योत्सद्यते पूजा, उत्क्रांति यः तस्य हि लोके कीर्तिर्भवति, स्वपक्षे परपक्षे वा कीर्त्यते विनयवानोः गुर्वाराधनपरः, स चेन्न विनयवान् सरणं भवति किञ्चयं, शिराचितमिति सरणा, सेवंत इत्यर्थः, स हि कृत्या नाम कृत्यासोविभिः प्रसुवमानानां शरणं भवति, तत्र हि तानि निरुपद्रवाणि विद्यंति, अयमा शरणं घं, गृहवदसौ तेषां कृत्यानां शरणं, तत्रो भवति दिङ्द्वयो-भूवाणं जगती जहा, भूगनामिति जीमानां, जायन्ते तस्यामिति जगती, शुधिवीत्यर्थः, एवं तस्म गुहं पणिवयमाणस कृत्यानां शरणभूतस्य पूजनीयाः अत्येनैव कालेन तुभ्यन्ति ॥ तदेवं पूज्यैः तुष्टैः किं भवति ?, उच्यते, 'पुज्या जस्य पसीयंती' सिलोगो (४६ दृ० ६५) पूजनीयाः पूजा इत्यर्थः, यस्येति यस्य साधोः, बुद्ध्याच्चाया पृथ, ते एव पूज्यते पथात्प्रसीदति, सादेवत्-प्रसादे सति यथा हरिहरद्विद्विष्यमर्मादयः साधारत्सर्ग किल नयंति किमेवं तेऽपि स्वर्ग मोक्षं वा नयंति? शिञ्चते वा वरं देति ?, न, किमुच्यते?, तेऽपि सम्यगाराधनाधिगुणैः प्रसन्नाः प्रसादे सति लाभयिष्यंति ' चिपुलं अद्वितं सुतं' अथेन युक्तमार्थिकं सुतं—शुतं ज्ञानं उक्तं नम (विन) यथुतं ॥ तदादेवकारिफलं तु 'सपुज्जसस्ये' इत्तं (४७-४८-६६) स इति शिष्यः, पूजनीयाः पूज्याः आचार्या इत्यर्थः, पूज्यैः श्रासितः सपूज्यैर्वा श्रासितः सपुज्जसत्ये, सुपुत्रु विनीतः संशयो यस्य ममति स मुपुत्रु विनीतसंशयः, आचार्यस्य मनसो रुचितं शिञ्चति कम्मसंपदं, अनुभवमात्र इति वाक्यश्रुपः, विनीयकरणं तु मनो-रुचिं शिञ्चते कम्मसंपदं, यथोचिचतं याति मत्सा शौर्धसंपदं, कर्मविभूतया इत्यर्थः, अकलीणमहाणसीयादिउद्विजुलो, अहवा

श्रीउपमा०
पूजा
१ विनया-
प्यपने
॥ ४४ ॥

विशुद्धा कर्मसंपदा, अथवा मनोहरिता विद्यति तस्य कर्मसंपदा, चारमा कर्म्मविभूतिरित्यर्थः, नागार्जुनीयास्तु पठति-मणिच्छियं
 संपदद्रुचर्म मनो, अहश्चाप्यचारितसंपदं शप्त इत्यर्थः। 'तवोसमायारिसमाहिंसुडो' तवो वारसविहो, सकारस्य हस्त्वत्वं वृत्तमं-
 गमपात्, तसाधानं समाधिः, संवरणं संतुडो इदियनोद्विदिह, स एवियधो समाधारीसमाधिंसुडो 'महञ्जुति' महती द्युतिर्यस्य स भवति
 महद्युतीः, तपोदीप्तिरित्यर्थः, पंच वषाणि पालिय अनुपालयित्यर्थः ॥ 'सदेवगंधव्यमनुस्सपूए' वृत्तं, तपाद्युणोरान्तितात् स
 देवगोन्धर्ममुप्यः पतितः, स्तुत इत्यर्थः, 'जाहितु देहं मंलपं' म्नुव्ययं' त्यस्या देहमादारिकं शरीरं मलपंकुव्यंति मल एव पंकः
 कर्मणो हि पंकाल्या भवति, जहा' पाचे वज्जे वेरे पंके पणए य' तथा कम्मगणुव्यगं हि सरीरं, अहवा मलपंकुव्ययानि च मातु-
 उयं पिउसुकं एवं मलपंकं जीवो पुव्यं आहारेऽण सरीरं निव्यचेति ततो मलपंकुव्ययन्ति, तं त्यज्या, यत् उक्तं 'ओरालियपेउब्बियाहा-
 रकत्तेयकम्माइं सत्तावि विप्पजहन्नाइं उप्पाययित्तासि' सिद्धे वा भवति सासते, तास्यगहणं विज्जासिद्धादिणिगणएत्थं,
 सावसेमकम्मं णुण देवे भवति, 'अप्परये' चि अप्पकम्मं, लवणचमेसु देवेषु विजयादिसु वा अणुत्तरेसु 'महिद्धीय' चि सेससु वा कप्पेसु
 इंदचाए सामाणियचाए वा उब्बज्जति, इतिसहो अणेगहो, इहतु परिसेसए विसयो, अहवा एवमत्थो, एवमिति, वेमि-त्रयीमि, धेराणं
 पयणमेयं, भगवता सर्वविदा उपदिद्धं अहमापि त्रयीमि । एवमेयं अज्जयणं उवक्कमेण निक्खेवसमीवमाणेऽण सुत्तालावणे णिसुवेवि-
 ऊण सुत्तफात्तियणिसुचीए जहासंभवं ववशाणियं, इदाणि चतुत्यं अणुओगद्वारं णयाचि, ते य वक्खाणंगं, इत्येव सुत्ते सुत्ते उव-
 योज्जा, तहावि दारासुणत्थं भण्णति, तंजहा णंगमंसंगहवहारउज्जुसुयसइसमभिरुद्धवंभूता, एते सचवि जहा सामाइए तहा
 पस्सेऽण समासेण इहा विमज्जंति, तंजहा-णाणणतो करणणतो य' णाणाहीणं सच्चं णाणणयो भणति किं च करणेणं? । किरि-

याग करणणश्रो तदुभयगाहो य सम्मत्तः ॥ १ ॥ णायदिम गिण्हियब्बे'गाहा () णाउत्ति परिच्छिण्णो गेल्लो जो क्वजसाहलो होइ । ओब्बह्ण अणुवपारी अत्थो दव्वं गुणो वव्वि ॥ १ ॥ उतितव्वीति पवत्तो कज्जे सव्वानि गिण्हितव्वोत्ति । अग्गेब्बह्ण-
णादिययोऽवसाण्णे एवसहोत्थं ॥ २ ॥ इति जेती एवमिहं जो उदेसो स जाणणाणयो सेत्ति । सो पुण समदंसणमुत्तसाभइयाई
वेदव्वो ॥ ३ ॥ गतो आमप्राणयो । इदानीं चरणणयो 'सव्वेस्सिणि गय्याणं' गाहा () मव्वेत्ति मूलसाहप्यसाहमेदादि-
गइवो वेत्ति । किं पुण मूत्तपयाणं ? अहवा कियुत्तासुद्धाणं ॥ १ ॥ सामण्यविसेसाम्यभेदा वत्तव्वया बहुविहत्ति । अहवा णामादोणं
इच्छति को कं ण्यं ताहुं ॥ सोऊ सदहिरुण य णारुण य वं जिणोवदेसेण । तं सव्वणयवियुद्धंति सव्वणयसम्मत्तं जंतु ॥ ३ ॥ चरणगुणमु-
द्धितो होति सायुवेस जिणियणयो णाम । चरणगुणमुद्धितं जं (सायुं) सायुत्ति मन्नेइ ॥ ४ ॥ सो तेष्य भागत्ताधु सव्वणया जं च भावमि-
च्छति । णायकिरिवाणयोमपबुत्तो य जतो सदा साहू ॥ ५ ॥ विणयमुत्तचुत्ती सम्मत्ता ॥ १ ॥

अथ परीपहाध्ययनं २

उक्तोऽस्मिन् प्रथमोऽध्याये विनयः, तस्य निरुधिर्गतस्य साधोः कदाचित् परीपहा नामाप्रकारा उदीर्यते, ते अणाइलेण अव्वहितेण
सम्मं सइत्तव्वा, ते च सुधाधाग, अनेन संबंधेनेदमध्ययनमायातं परीसहा इति, तस्स चत्वारि उवक्कमदीणि सव्व्याणि परुवेरुणं
णामणिष्फण्णे णिपरुवे परीसहेत्ति, मार्गान्वयनार्ये निर्जरायं च सम्मइ परिषोठव्वा, तत्थ 'णासो परीसहाणं' गाहा

(६५-७२) ते परीसहा चउच्यिहा गामादी, गामठवणातो गतातो, दव्यपरीसहा दुविहा-आगमतो गोआगमतो य, आगमतो जाणते अणुवच्ये, गोआगमतो विविहा, तस्य गाहा 'जाणगसरिरे' गाहा (६६-७२) सणं परुवेउणं जाणगसरिसवहरिचे दव्य-परीसहा दुविहा, तंजहा- कम्मदव्यपरीसहा य गोदव्यकम्मपरीसहा य, जाणि परीसहवेदणिज्जाणि कम्मणि वद्धां वाच न उदेज्जाणि ते कम्मदव्यपरीसहा, ' गोकम्मंसि य ' गाहा (६७-७३) विविहा गोकम्मदव्यपरीसहा- सच्चिचाचित्तमसि-गा,अचिउणोकम्मदव्यपरीसहा जंहे सच्चित्तेहि परीसहा उदेज्जाति जहा गिरिनिज्जरणणीयं, एयस्स शुहा उदेज्जाति, अचिने गो-कम्मदव्यपरीसहा जहा अग्निदीवणियचुब्बेहि शुहा भयति, भीसे गुलल्लएणं शुहा भयति, पिवासापरीसहो लोणपाणीएण वा यथा उदेज्जाति, तेलोहि य अचिन्तेहि, णिद्धलवणादीहि मिसिहेि दवेहि सज्जेवेहि य तण्हा उदेज्जाति, एवं तेसात्रि परीसहा जहामंभरं जोण्यव्या, गतो गोकम्मदव्यपरीसहे, दव्यपरीसहा य । इदानीं मावपरीसहा, ते वेदणिज्जाणं कम्मणं, उदेणणां वेदणिज्जाणं भवति, तेसि परीसहाणं इभाणि तेस पदाणि भवति,तस्य गाहा- ' कत्तो कस्स च दब्बे (मसत्तारो) अहिंयास णए व वचना काले । सुचोइसे पुच्छा णिदेमे सुत्तफासे यत्ति(६८-७३) एत्थ पुण आदिदारं कत्तो एते परीसहा निज्जुहां, उच्यते, 'कम्मप्प-आदणुव्या सत्तरसे पाहुडामि जं सुचं । सणयं तउत्ताहरणं तं चेव इहंपि णातब्बं (६९-७३) कत्तोत्ति यतं, इदानीं कस्सत्ति दारं, कस्स ते परीसहा !, किं संजतस्स अंसंजतस्स संजयासंजतस्स !, एत्थ णएहि ममणया इति, कोड्यः !, उच्यते, नयाः कारका दीपकाः व्यञ्जको मावकाः उपलम्भका इत्यर्थः, विविधैः प्रकारैर्येवेषाणाम् सेन सेनाभिप्रायेण नयन्तीति यः ॥, ते च गौणमादयः सप्त नयाः, तद्यथा—गेगसंगहवहरउत्तुचसदसमिस्सुएणंभूताः, एत्थ गाहा- ' तिण्हंपि गेगम ' ॥

याए करणणओ तंदुभयगाहो य सम्मत्तं ॥ १ ॥ पायम्मि निण्हियब्बे'गाहा () गाडत्ति परिच्छिब्बो गेच्छो जो कज्जसाह्यो होइ । अगच्छ अणुवफारी अत्थो दब्बं गुणो वावि ॥ १ ॥ जवितव्वीति पयचो कब्बे सज्जांमि गिण्हित्तयोत्ति । अमोच्चड-
णादियवोअपारणे एमदोअं ॥ २ ॥ इति जेतो एवामिहं जो उद्वेसो स ज्ञाणणाणयो सेचि । सो पुण समंसणसुत्तसामइयांइ
षोद्धवो ॥ ३ ॥ गतो ज्ञाणणाणयो । इदाणि चरणणयो 'सच्चोत्तिपि जयाणं' गाहा () तच्चेति मूलसाहपसाहभेदादि-
सदवो वेसिं । किं पुण मूलप्रमाणं ? अहवा मिहुताविमुद्राणं ॥ १ ॥ सामण्णविसोभवेभदा वचव्वया बहुविहाचि । अहवा णामादाणि
इच्छति को कंणयं साहुं ॥ सोऊ सरहिल्लण य णाऊण य तं विणोवदेसणं । तं सब्बणयविमुद्धीति सच्चणयसम्मत्तं संतु ॥ ३ ॥ चरणगुणसु-
द्धिवो होति साधुरेवस किरियणयो णाम । चरणगुणसुद्धितं वं (साधुं) साधुचि मन्नेइ ॥ ४ ॥ सो तेण भावसाधू सच्चणया चं च भावामि-
च्छति । आण्णकिरियाणयोमयसुत्तो य जतो सदा साह ॥ ५ ॥ विणयसुत्तचुही समत्ता ॥ ६ ॥

अथ परीपहाध्ययनं २

उत्तोअस्मिन् प्रथमेअध्याये विनयः, तस्य विनयविनीतस्य साधोः कदाचित् परीपहा नामाप्रकारा उदायते, ते अणाल्लेण अव्वहितेण
सम्मं सहित्वा, ते च धुषायाः, अनेन संबंधेनेइमध्वयनमायत्तं परीसहा इति, तस्म चचारि उवक्कमादीणि सच्च्याणि परूवेअणं
णामाणिफण्णे णिस्सेवे परीसहेत्ति, भागोच्चव्वनार्ये निज्जारयं च सम्यक् परिसेटब्ब्या, तत्थ 'णासो परीसहाणं' गाहा

(६५-७२) ते परीसहा चडब्धिहा गामदी, शातठवणातो गतातो, दव्यपरीसहा दुविहा-आगमतो षोआगमतो य, आगमतो ज्ञाणते अनुप्रउत्ते, गोआगमतो विविहा, तस्य गाहा 'जाणगसरार' गाहा (६६-७२) सगं पल्लवेऊणं ज्ञाणगसरीरवहरिचिं दव्य-परीसहा दुचिहा, तंजहा-कम्मदव्यपरीसहा य षोदव्यकम्मपरीसहा य, जाणि परीसहवेदणिज्जाणि कम्माणि वद्धाई ताव न उदेज्जति ते कम्मदव्यपरीसहा, 'गोकम्मंमि य' गाहा (६७-७३) विविहा षोकम्मदव्यपरीसहा- सचिचाचिचमीस-गा-सचिचणोकम्मदव्यपरीसहा जेहिं सचिचेहिं परीसहा उदेज्जति जहा गिरिनिज्जरणाणीयं, एयस्स ह्रहा उदेज्जति, अचित्ते षो-कम्मदव्यपरीसहा जहा अगिदीचणियचुआहिं ह्रहा भवति, मीसे गुलल्लएणं ह्रहा भवति, पिवासापरीसहो लोणपाणीएण वा तथा उदेज्जति, तेलेहिं य अचिचेहिं, णिद्वल्लवणादीहिं मिस्सोहिं दवेहिं खज्जंतेहिं य तथा उदेज्जति, एवं सेसावि परीसहा जहासंभं जौएयच्चा, गतो षोकम्मदव्यपरीसहो, दव्यपरीसहा य । इदानिं सावपरीसहा, ते वेदणिज्जाणं कम्माणं, उदिण्णाणं वेदणिज्जाणं भवंति, तेसि परीसहाणं इमाणि तेस पदाणि सवंति, तस्य गाहा- 'कत्तो कस्स य दव्ये (समवारी) अहियास एए व पचणां काले । हेचोहेते पुञ्ज णिदेसे सुत्तफोसे यचि(६८-७३) एत्थ पुण आदिदारं कचो एते परीसहा निञ्जूहा, उव्यते, 'कम्मप्प-वायपुञ्वा सत्तरसे पाहुंमि जं सुचं । सणयं सउदाहरणं तं चेव इहेंपि णातव्वं (६९-७३) कत्तोत्ति गतं, इदानीं कस्सत्ति दारं, कस्स ते परीसहा !, किं संजतस्स अंसंजतस्सा संजयसंवतस्स !, एत्थ णएहिं मग्गणया इति, कोऽर्थः ? , उच्यते, नयाः आरका दीपकाः व्यञ्जका भावकाः उपलम्भका इत्यर्थः, निविंधः प्रकारयविशेषान् स्मेन स्वेनाभिप्रायेण नयन्तीति नयाः, ते च णैपमादयः सप्त नयाः, तदथा—'गोमसंभदववहाउउतुत्तसदसमभिल्लएवंभूताः, एत्थ गाहा- 'सिण्हंपि षेगम'

गाहा (७०-७४) तस्य गेगमनयस्य तिष्ठंषि परीसहो भवति, तंजहा-संजतस्यवि असंजतस्यवि संजतासंजतस्सवि, एवं जा उज्जुसुजसस. तिष्ठं सहणयाणं संजतस्सव एवास्य परीसहो मरति, तंजहा-मंजतस्स-विसस्य, ण सेसाणं, कस्सत्ति गतं, इदाणि दब्बत्ति दारं, करेण दब्बेण परीसहा उदब्बंति?, कि जीन्दब्बेण ? जीवदब्बेहि ? अजीवदब्बेण ? अजीवदब्बेहि ? उदाहु जीवदब्बेण अजीवदब्बेणपय तहा जीवदब्बेहि वाई उदाहु जीवदब्बेहि अजीवदब्बेहि अजीवदब्बेहि य उदाहु जीवदब्बेहि य अजीवदब्बेहि यट एते पुञ्जा अहुमगा भणित्ता, तस्य गेगमणयो भणति-अहुहि वि भोगेहि परीसहा भंति, क्कं ? उच्यते, एण पुरिसेण परीसहो उदीरितो चवेडिया दिवा, गजीवदब्बेण एण कंटगाइया, जीवदब्बेहि बहूहि पुरिसिंहि चोहादिहि आसाइतो, अजीवदब्बेहि बुदुनो पासाणकंटगादीण उवारि पडितो, जीवेण अजीवेण एणेण पुरिसेण एणेण सरसातिणा, एवं विमासितव्या अहुवि मंगा, संग-इस्स जीवेण अहसा गोजीवेण, कथं कृत्वा ? यो हि जीवेण दब्बेण याऽप्यजीवदब्बेण सर्वोऽप्यसौ जीवस्यैव तेण जीवेण, गोजीवो कथं ? जतो गोजीवेण उदीरब्बवि तदा जीवेवि गहितो जओ उदीरति, ववहास्स नोजीवो क्कं ? जीवस्स कम्मणेव परीसहा भंति, सेसाणं जीवस्स, क्कं ? पगतं वेयस्यचिच्छला जीवस्सं व परीसहो, गो अजीवस्स, तेण जीवस्सेम भवति, दब्बेति गतं, इयारिणं समोतारो, तस्य गाहा- 'समोतारो खलु गाहा' (७२-७५) समोतारो दुविहो-यगहीसु पुरिसु य, तस्य पगहीसु चउसु समोतरंति- 'गाणावसणे' गाहा (७३-७५) गाणावणे वेदेणिज्जे मोदणिज्जे अन्तारे य वारीसइ परीसहा, कस्य केसि समोचारो ? अह— ' पन्नाज्जाणपरिसहा ' गाहा (७४-७५) पन्नापरिसहो अन्नापरिसहो य नणावणस्स उदएणं, पक्को य अलापरिसहो अंतरापस उदएणं, मोहणिज्जे कस्से दुविहे पण्णेचे, तंजहा- दंसणमोहणिज्जे चरित्तमोहणिज्जे य.

चरिचमोहणिज्जे सप्त परीसहा समोतरंति, तत्र गाहा-अरती अचेल' गाहा (७५-७६) 'अरई दुयुञ्ज
 'दंसणमोहे' गाहा(७७-७६)अरती अरतिवेदणिज्जस्स कम्मस्स उदयणं समुप्पज्जति, अचेलगपरीसहो समोतरति दुयुञ्ज
 इयीपरीसहो पुरिसंपदन्स कम्मस्स उदयणं, णिसीहियापरीसहो भवस्स उदयणं, जायणापरीसहो भवति, सेसा एक्कारस
 कोहस्स उदयणं, सकारुएक्कारपरीसहो लोभस्स उदयणं, दंसणमोहस्स कम्मस्स उदयणं एको दंसणपरीसहो तंतहा-दिमिहापरी०
 परीसहा वेयणीए समोतरंति, तत्र गाहा- 'पंचेव आणुपुब्बी' गाहा (७८-७६) (पच आणुपुब्बीए) सनविह-
 पिवासाप० सीयप० उसिणप० दंसमसपरीसहो आणुपुब्बी एतं पंच, चरिया सेज्जा रोगप० तणकात्तिये जल्लप० वधपरीसहो एतं
 एक्कास चेदणिज्जे, एवं पगडीसु समोतारो भणितो । इदाणि पुरिसेसु-धाचीस वादरंसंपरागे' गाहा (७९-७६) सनविह-
 अट्टविहबंधगाणं पमचंसजत्तप्यभितीणं जावचादरंसपराणो ताव भाविसं परीसहा भवंति, ज्जब्बिहबंधगास गुहमसंपरागास उअमा-
 भिमयोदिसस वा मोहणिज्जपभया अट्ट परीसहा वन्जिज्जण सेसा चोइस परीसहा, एवं एगविहबंधगास शेपा नासि,
 स्स उवसासगास रमगस्स वा चोइस एव, एगविहबंधगास सजोगीभवयक्केलिसस एक्कारस परीसहा वेदनीगाथया, शेपा नासि,
 पुरिसेसु समोतारो य दारं गंतं, इदाणि अधियासणा, अहं परीसहा अहियासिया भवंति, 'एसणमणेसणेज्ज' गाहा(८०-७६)
 तत्र किण्दं आइल्लणं णवाणं जो एसणिज्जे वा अपेसणिज्जे वा ण पडिमाहेति ण वा हुंजति ततो अहियासिया भवंति, उज्जुतुतस्स
 किण्दं सइयणं च जो फायुतं गेण्हइ तेण परीसहा अहियासिया भवंति, अहियासणेत्तिगतं । इगणि णया, को णयो कं परीसहं
 इण्हइ १-जे पय्य पेगमणयो' गाहा (८१-७७) पेयमणयस्स जं पय्य सीतठसिणादिपरीसहा उवीरिज्जंति स एव तस्स परी-

सहो भवति, संग्रहप्रकाराणं च एष्य परीमहा भवति त्रैवणा य तं दोषि इच्छति, उज्जुसुधस्स वेदनं प्रतीत्य जीवस्येत्यादि जीवे परीमहा भवति, तिष्ठं सङ्गणयाणं आत्मैव परीमहोपयुक्तः परीमहो भवति, णयत्ति गतं। इदानीं वक्ष्यामि एकास्मिन् काले एगपुरिसि क्वति परीमहा वृत्ते ? 'वीसं उक्कोसपदे' गाथा (८२-७७) जस्स बावीसं परीमहा तस्स उक्कोसपदे वीसं परीमहा उदेज्जेज्जा, सीतो-कहे?, जेण सीतोसिणा चरियाणिसीदिया एते दो दो जुमं एगसमए ण संभवंति, जदा सीतिं न तदा उमिणं उदेज्जेज्जा, सीतो-सिणा चरियाणिसीदिया सपडियख्खेणं, जस्स चउदस तस्स उक्कोसपदे वास, जस्स एक्कारस परीमहा तस्स उक्कोसपदे दस परीमहा उदेज्जेज्जा, सीतोसिणपडिबइज्जेणं, सक्कोसं एवेसिं जइअण एको परीमहो उदेज्जा, वत्तणेतिगतं। इदानीं काले, केचिन्नं काले एको परीमहो भवति ? 'वाससग्गसो तिण्ढं' गाथा (८३-७८) तिण्ढं आदेव्लणं णयाणं वाससग्गसो जाव सम्मतो परि-यावेचि, अत्रोदाहरणं जहा सणंभारस्स स च वरिससयाणि परीमहो, जहा 'कंठू अ भत्तच्छंदो' गाथा (८४-७८) उज्जुसुत्तस अतोमुहुं, तिण्ढं सङ्गणयाणं एणं समयं परीमहो भवति, कालोत्तिगतं। इदानीं स्वत्तोत्ति, कतरंमि खेत्ते परीमहा? केवतिए वा खेत्ते भवति? 'एणे संधारंमि य' गाथा (८५-७९) अत्र नया-अविमुद्धो नेगमो भणति-विरिपलेए परीमहा, विसुद्धतरो उ भणति-जंभुवि परीमहे, विसुद्धतरो भणति-दाहिण्ढं, विसुद्धतराओ भणति-पाडलिपुंवे, विसुद्धतरातो भणति-देवदचण्ढे, विसुद्धतराओ भणति-जंमि उरस्सए साए मावि तंमि परीमहो, एवं बद्धारस्सवि, संग्रहस्स संघाए परीमहो, उज्जुसुत्तस जेसु आगासपदेमसु अप्पा ओगादो तेसु परीमहो, तिण्ढं सुदणयाणं आतमावे परीमहो भवति, स्वत्तोत्ति गतं। 'उदेसो गुरुवयणं' गाथा (८५-७९) उदेसो जहा इमे खल्लु बावीसं परीमहा, पुच्छा' कतरे ते बावीसं परीमहा' गितो 'इमे खल्लु ते बावीसं परीमहा' गतो णामणिक्कण्णो,

इदानीं तेषामं दारं गुरुकामोचि, तं च सुचं उच्यते ऋणं भणति, तं च शर्मं श्रुतं मे आउसतं भगवता एवमकखातं श्रुतं मया आयु-
 प्पन्! अजन्तुं, गृह्णो अजन्तुंशामं आमंतिचा एनं भणति, एवं मया श्रुतं भगवता आयुभता एवमकराचं, अथवा आयुपि सति जीवता,
 अथवा पादसमीरं अधिनसता, अथवा गुरुभादानामुपवमता, श्रुतं भवं, न स्वच्छंदविकल्पत उच्यते, गुरुभारम्पर्यागतमेतव,
 भगवता इति, भगो वसत अतिय भगवान्, अत्यजसधम्मलच्छीरूपसचविभवाण छण्ड एतेसि मग इति नामं, वसत सति सो
 भणति भगवं तंण मगरया, ' एवमकखापं ' एवंशब्दो प्रकाराभिधायी, एतेन प्रकारेण योऽयं भणिति तं हृदये काज्ज
 मण्णति एवमकरातं, अकरातं कहितं, ' इह खलु ' इह अखं सासणे, उल्लसदो विससणे, अत्रोचि तित्यया मगवंतो समाण-
 विण्णाणचि तोदिनि एयेव, ' यार्वासं परीसहा ' यार्वासं इति संख्या, परि सर्वतोभावे, मार्गोच्यवनाथं निर्जरायं च परिशोढव्या
 परीसहाः, ' समणेणं भगवता महावीरेण ' सममाणा समणा, भगवता इति भणितं, पहाणो वीरो महावीरो, एवमवहात-
 मिति मानेतेऽग्धि पुणो विसंसिज्जाति-समणेणं भगवता समणभावो केवलता य दीरिसिज्जातिचि, णामठगणद्वयसमण-
 विसंसणत्थं या, एवं भावसमणेण एव भगवता महावीरेण, ' कासवेण ' काशं-उच्छुं वस्य विकारः कास्यः रसः स यस्य यानं
 स कास्यप-उसमसामी वस्र जोणा जे जाता ते कासवा त्तेण, चदमाणो सामी कातयो तेष कासवेण, ' पवेदिता ' विद् भान
 तापु वेदिता पवेदिता, साधुवर्णिता, ' जे भिक्खू ' जे इति अणिदिट्ठस्स णिइत्ते, भिक्खणसालो भिक्खु, अहवा सुबंधं-कम्मं तं
 भिंदतिचि भिक्खू ' सोच्छा णच्छ ' क्रमदर्शनं, पूर्वं श्रूयते पथाद् ज्ञायते, अनुक्रमपि चैतद् ज्ञायते, पूर्वमधीयते पथाद् श्रूयते
 ज्ञायते वा, श्रूयते अर्थाः ज्ञायते च, अथवा कथितं न तावदधीते उपदेशेन श्रुत्वा जानति तेन समस्तः क्रम उपदिश्यते,

‘जिञ्चा’ ते जिगिञ्चा, कथं ? ‘अभिमूय’ चि पराजिञ्चा अभिमुञ्चो भृत्या, अभिमूय इत्यर्थः, चरणं चर्यो भिक्षोश्चर्यो भिक्षुचर्यो तथा भिक्षुचर्यया, समंताद् यज्जो परिमज्जो. विविधैः प्रकारैर्हिन्यते विनिहिन्यते, अमानोनाः प्रतिपेधे, जो विहिन्यते, गतो उदंसो। इदानीं पुच्छा, ‘कतरे ते चार्वासं परीसटा जाव जो विणिहण्णेज्जा’ पुच्छा गता, इदानीं जिहंसो ‘इमे वल्लु ते चार्वासं जाव जो विहण्णेज्जा, तं० दिगिञ्चापरीसहो जाव उंसणपरीसहोत्ति ति ‘परीसहाणं पविपत्ती’ (४१५ ८३) विमज्जनं विमत्तिः प्रकषेण विमत्तः कासवेण प्रवेदिता एवं मणितं तं वे(मं) उदाहरिस्सामि, व्याख्या-स्वार्मत्त्यर्थः, वर तावन् दुधापरीसहजयोषायः ‘विगिञ्चापरिगते देहे’ सिलोयो (५० सू० ८३) दिगिञ्चा णाम देसीजो गुहालाभिहणं, परि संतावापः परिवापः, दिगिञ्चया परितापो, तेष हि दिगिञ्चयापरितापेन तपस्सी भिक्खु यावत्, तपस्विग्रहणं आहारपचत्वात् प्राणिनां, सर्वतपसां हि अनशनमेव मुदुक्करं तपः, आह हि-‘क्षुयासमा नास्ति शररिचेट्ठना’ इति वचनात्, आदिकरणमपि चास्य परीसहस्वायमेवं हि सर्वपरीसहाणामादितो भवति, कथं ? आहारपज्जत्ती पढमं होह, उक्कच्च-“माउउर्यं पितुसुं कं तप्पदमाए आहारमारोत्ता गंभत्ताए वक्कमह” चि, भिक्खुरिति मिश्रनिर्देशः, यामवं नाम प्राणवायु, सति यामे जोगसन्त्यो सुखं अहियासेज्जासि, ततिवि ण सक्कति सुहं सहेउं तहावि कासुएसाणिज्जं अंतपडिप्यंते (निम्पहिं जा) हारोहिं चउथादीहिं तवस्सी अत्थामो दुहापरिगतो होवि, पच्छा दुहापरिगतेण भिक्खुणा भवेसित्तव्या णव कोडीपरिसुद्धा, ण छिदावए ण पए ण पयावए ण किणे ण विणावए, एत्ता णव कोडी पुहाओ, छिन्नंति धा हणंति वा एयंठं, तेष ण हणारए हणंते णापुमोदए ओगि, तदेव मूलयलंबादि ण छिंदे ण छिदावए छिंदवमवि णापुमोदए, पुब्बञ्छिदिदयमवि ण

एष ण पयावए पयंतं णाशुनोदए, तहव फ़ासुणं चा ण क्रिणे ण क्पिणवए क्पिणंतं णाशुनोदए, एवं एसणिज्जं सुंजमानेण सुहा-
परीसहो अहियासितो भवति, यद्यपि तेन क्षुत्पनिहेण सम्यग सहमानेन सरिदोवित्थात् ' कालीपव्वंगसकासे ' सिलो गो
(५१ सु० ८४) काली नाम तुणविससो, केइ काम्भयां भणंति, वसि पास्तो एवाणि तुछाणि तण्णि, कालीतुणपव्वणः
एवमिंसानि संकाम्मानि यस्य स भवति कालीतुणपवांगसकाशः, जानि हि कालीषवाणि संथिसु धूराणि मध्ये कुञ्जानि, एवमसा-
वपि भिडुः कुहाए जानुकोपरसंधिपु धूरा भवति, जंयोरुक्कालापिकभाहुसु कुञ्जः, घम्यंत्वा इति घमन्यः घमनिभिः संतता-
सर्वतस्ततः । अस्यामध्यस्थयां वदाहारयति तदाह- ' माघणे असणपणस्स ' मीयत इति मात्रा तां जानतीति भावइ, यया
देहघरणं भवति, दीयते इति दीनिः, दुर्भिक्षोपहतद्रमकचदनाथः, पिडमलभमानो न दीनमणा भवे, एतोसि चवीसाए परिसहाणं
इमा उदाहरणगाहा- तंजहा- ' कुमारए णदी लेणे ' सिलो गो (८७ ८६) ' वणे ' गाहा (८८ ८६) तत्थ दिग्गिछापरी-
सहं कुमारेण उदाहरणं, तत्थ गाहा- ' उज्जेणि हत्थिमित्तो ' गाहा (८९ ८५) तेषं समणं उज्जेणीए नयरीए
हत्थिमचो नाम गाहावती, सो मतभज्जिते, तस्स पुत्तो हत्थिमूती नाम दासगो, सो तं गहाय एव्ववित्तो, ते अब्बया कयापि
उज्जेणीतो मोत्तकडं पत्थिता, अडविमज्जे सो खंतो पाए सुयकाए विद्धो, सो असमत्थो जातो, तेण साहुणो युवाचव्वह,
तुभेइवि ताव णित्थरह कंतारं, अहं महया दुक्खेण आमिभूतो, जति ममं तुभ्मे बहह तो भज्जिह्हि, अहं भत्तं पच्चक्खामि,
निव्वंयण ठितो एगणसे गिरिकंदराते भत्तं पच्चक्कटाडं, साधू पड्डिता, सो खुड्डो भणति-अहपि अब्बामि, सो तोहि वला णोओ,
जाहे दूरं गतो तोहे वीसंभेऊण पच्चइए णियचोः आगतो संतगस्स सगामं, संतएण भणितो-तुमं कीस आगतो ?, इहं मरिहिसि,

सोऽपि धेरो वेषणचो वेदिसं चैव कालगतो, सुदुग्धो न चैव जाणति जहा कालगतो, सो देवलोएसु उवमण्णो, पच्छा तेण ओही पउत्ता, किं मया दत्तं भुत्तं वा। जाव तं सरीरगं पेच्छइ, तं सुदुग्धं च, सो तस्स सुदुग्घस्स अणुकपाए तं चैव सरीरगं अणुपवि-
सेत्ता सुदुग्घेण सद्धि उच्छंतो अच्छति, तेण मणितो-वच्च पुत्त ! भिक्खुआए, सो भणति-रही, तेण मण्णति एते धवणणिग्गो-
हादी पायसा, एतेमु वणिचासी पागवतो जे तव भिक्खं दाहति, तहीच भणित्तुं गतो, धम्मलाभेति एकउदहंसे, ततो साल-
कारो इत्थो निग्गच्छिउं भिक्खं देति, एवं दिवसे दिवसे भिक्खरु गिद्धतो अच्छति, जाव ते साधुणो तंमि देसे दुग्घिभक्खे जाव
पुणोपि उज्जेणगं देसे आगच्छंता तेषव मग्गेण आगता नित्थि संवच्छेरे, जाव गता तं पदेसें, सुदुग्घं पेच्छंति वरिसस्स अंते,
पुच्छित्तो भणति संतोऽपि अच्छति, गता जाव सुकं सरीरगं पेच्छंति, तेहि पापं-देवेण होइएण अणुकपा कएछिया होहिचि,
एतेण अदियासितो परीसहो, ण सुदुएण, अहवा सुदुएणवि अधियासितो, ण तस्स एवं भावो भवति जहाज्ज न लभेस्सामि
भिक्खं तओ फलदा गिण्हस्सं, पच्छा सो सुदुग्धो साधूहि नीतो । डिग्गिच्छापरीसहो गतो । इदाणि पिचासापरीसहो,
'ततो पुट्ठो पिचासाए' सिलोगो (५१ सू० ८६) ततो लुथापरीसहतो, अहवा भुत्तस्स संभवति पातुमिच्छा पिपा-
सा ताए स्पृह; परिगत इत्थं; दुग्घत्तोति दोगुच्छं, अस्सजम दुग्घत्तो, लद्धो संजमो जेण स भवति लद्धसंजम; पत्थते च
'लज्जसंजते' लजा एए संजमो, लज्जाते वा असंजमं कांठं, तथा लज्जया संजमतीत्यर्थ; 'सीतोदगं न सेवेज्जा' सीतोदगं
नाम अक्रासुगं, संवणपाणाधोषणाभिसंवणादि, विगतजीवं, विगतजीवं एसणीयं चरोदति ॥ अवस्था गृहते ' छिन्नायातेसु
पंधेसु ' सिलोगो (५२ सू० ८६) आपत्तत्त्वेनेत्यापातः तसु छिन्नायातेसु, निरंतात्त्वाच्चोचित्यर्थ; अत्यर्थं तरतीत्यात्तर;

सुष्ठु पिपासा शुपिपासा यद्यपि ज्ञाताऽस्य, तेन तु छिन्नायातेसु पंथसु तुष्यया परिशुश्रूयते सुखं, तथाप्यसौ परिसुखमुहो दीर्घो शुक्राश्रये स्म शुक्रः सर्वतः शुष्कः सर्वतः परिशुष्कमुखः, बहिर्हत्थेति, दीयते दीनमानं वा दीनं, न तां तृष्णां तितिक्षन्, सहमान इत्यर्थः, सर्वतो ब्रजते परिव्रजते, ग्रामे नगरे पथि वा सर्वत्र सर्वतः । जहा क्रुण अधियासितो ?, तत्र नदी इति दारं, उदाहरणं- 'उज्जैणी धणमित्तो' गाथा (१०-८१), एतत् उदाहरणं किंच षड्भक्षेण किंचि अणुलोभेण, उज्जैणी नगरी, तत्र धणमित्तो नाम वाणियगो, तस्स पुत्रो सम्मथस्सो(क्षणसस्सो) नाम दारओ, सो धणमेत्तां तेण पुत्तेण, समं(पव्वइतो, अत्रया वे साहु मज्झण्ह- वेसाए एलक्कण्हये पट्टिता, सोऽपि सुइतो तण्हइतो मग्गतो अत्ते, सोऽपि सं खत्ततो सिण्हेहापुराणेण पच्छओ एइ, साहुणोऽपि पुरतो वच्चति, अंतरावि नदी समावडिवा, पच्छा तेण वुच्चति-एहि पुच । इमं वाणियं पियाहि, सोऽपि खंतो नदिं उचिष्णो, चित्तेइ य-भणायं ओस्रामि जावेस सुइओ वाणियं पियइ, मा मम संकाए न पाहिति, एगते षडिच्छइ जाव सुइओ पचे षदी, ण पिबतिचि, केई भणति-अंजलीए जेक्खिउत्ताए अइ से चित्ता ज्ञाता-पियामित्ति, पच्छा चित्तेति-कइमहं एते हालाहलं जेपे पिविस्सं?, ण पयं, आसाए छिन्नाए कालपाओ, देवेसु उववओ, ओही पउत्ता, जाव सुइगहसीरं पासति, तदि अणुपविट्ठो, खंतं लपति, खंतो एवीति पट्ठित्तो, पच्छा वेसिं तेण देवेण सायुणं तिसित्ताणं गोटलाणि विज्जिय्याणि, सायुवि तामु च्चियाई- तु तक्कादीणि गेण्हंति, एवं वइयापरंपरण जाव जणवयं संपत्ता, पच्छिच्छाए वइयाए तेण देवेण वेडित्ता पम्मुसाविया जाणया- णिमत्तं, एगो साधू णियत्तो, पेच्छति वेडियं, गत्थि वइया, पच्छा तेण णापे सादेवचि, पच्छा तेण देवेण वंदिया साहुणो, न खंतो, तं च खवं परिक्खंति, भणति-तेण अहं परिचत्तो, तुमं एवं वाणियं पिवाहिन्नि, अइ मे तं पीतं होंवे तो संसारं भसंओ, पडियतो,

एवं अहियासंतं, पिवासापरीसहो गतो ॥ इदानीं सीयपरीसहो 'चरंतं विरयं वृहं' सिलोगो(५६३०८८) गामाणुगामं धम्मं वा चरंतं, रितं अगिसमारंमतो गृहारंमतो वा, शब्दाभ्यंतरत्नेहपरिहारा, लिग्घाहारस्स हि अभ्यंगितस्स वा नातिथिं भवति, (अणोरितं) थनत्तंतिं श्रितं स्पृशति-अभिद्रवति एगतान्-निसिरो, अहवा एता रात्रौ, यद्यथहनि सीतेण परित्ताविज्जंतो-नि, णान्तिवेलं विह्वेज्जवा, न प्रतिपेधे, वेला सीया मयादा सेतुरीत्यनयांतरं, वामतीत्य वेलां विह्वयेत-विविधैः प्रकारैः इत्येत, ययपि गरीखो विह्वयेत अप्राशुत्वात् त्हापि ण विह्वेज्ज कंनथपनादिभिः, पासयति पातयति वा थापं, दर्शनं दृष्टिः, थापे यस्य दृष्टिः स थापदिद्वी, थोऽभियागं मन्यते, अत्रिदत्तपरमार्थथावत् सः, न थापदृष्टिः, सेसासद्भाषदर्शनात्, न शीताद्द्विजने इदं हि शीतं सक्कामस्य त्दहनियं, (अक्कामेन) नरकेज्वापि, काश्यपेनाच्यते चान्यथा'णातिवेलं सुणी गच्छे, सोच्चाणं 'जिणसासणं' जिनानां ग्राभनं जिनशासनं त्तु जिनशासनं थुत्वा, वत्त हि विचित्रसंसारस्सभात्रं नरेकु अतिशीतेवेदना, तथा तिर्यङ्गपि निप्परित्राणेन शोवाण्यनुभूतानि, नो चं क्कदाचिदपि चित्तयति-ण मे ति णिवारणं अन्धि' सिलोगो(५६३०८८) त्रियते येन तद्द्वारणं नियतं निश्चितं निपुणं वा चारणं निवारणं प्राग्गणभित्थर्यः कंठालियादु, छविह्वाणाय भविष्यति ततोऽपदिप्प(श्य)ते-छविह्वाणं न विद्यते, उच्यति छियते वा च्छोवै त्वगित्थर्यो, असौ हि शीतोष्णादीनां ग्राहंरुतिकृत्वा न शीतनापाय, तदेवमत्राणः अशरणश्च शीतधातानुगतः अहं तु अंगिग सेयापि, अहं तु अनुमतार्थे संप्रणणे वा, किमिदानीं करिप्प्यामि अत्राणो अशरणश्च ? तदिदानिमग्गि सेवामि, इति भिमरू ण चित्तए, अत्रोदाहरणं, लेणीदे दां, तत्तय गाहा ' रायगिहंमि वयंसा ' गाहा (९१-८९) रायगिहे नगरे चचारि यंसा वाणियगा सहवद्वित्थया, ते भद्राहुस्स अतिए धम्मं सोच्चा पवइथा, ते सुत्तं बहं अहेज्जिता अण्णया

क्याति एगल्लधिद्वारण्डिमं णडिवन्ना, ते समावचीए विहरंवा पुणोवि रायगिहं नगरं तएचा, हेमंतो वडुवति, ते य भिक्खुं काउं ततिपात्ते पोरिसीए (निगता) तेसिं वेभारारोतिणं गंतब्बं, कथं पढमस्स गिगिगुहावारं चरिमा पोरिसी ओगाढा, सो वत्थेव ठित्तो, वित्थिस्स उब्बाणे, तवीयस्स उब्जाणसभिये, चउत्थस्स णारब्भासे चेष, तत्थ जो गिगिगुहब्भासे चेष तस्स निरायं सीयं, जो समं सहंतो समंतो य पढमजाभे चेष कालगतो, एवं जो णारसमीवें सो चउत्थे जांमे कालगतो, तेसिं जो णारब्भासे तस्स णगरुन्हाए ण वहा सीत्तिं, तेण पब्बा पब्बा कालगता, ते समं कालगता, एवं समं अहियासेयव्वं जहा तेहि चउत्थे अहियासियं, सीयपरीसहो गतो ॥ सीयणडिक्खो उहं, तदेव उच्यते-‘उसिणपरितावेण’ सिलोगो (५६ सू० ८९) उपतो-
त्थुणं समथकृता वा उसिणमिति (संज्ञा), उब्बाभिधानसेय, सर्वतः तापः परितापः; शहाभ्यंतर इत्यर्थः; ‘उत्तरे तावेद रवी रथिक्खपरितायिता दहइ भूमि । सव्वादो परिदाहो दसमलपरिंतगा तस्स ॥ १ ॥’ तृष्ण्या च सव्यंगितो दाहो परि-
दाहो, तंविहो भस्सितः, स्यात्-उष्णं कस्मिन् काले भवतीत्युच्यते-‘ चिसु परितायेणं ’ ग्रसत इति ग्रीष्मः चिसु वा देयतः-
समयतो वा स्यात्, किमत्रापि, उक्तं येन ग्रीष्मे विशिष्यते?, उच्यते, शरदिव् तस्मिन् ग्रीष्मे शरदि वा उष्णपरितापितः
‘सातं णो परिदेवए’ सव्वेज्जं सातमिति सातं, परिदेवं क्रन्दनं स्थानं आह्वानमित्यर्थः; कथं मे सातं स्यात्, शीतसुखमित्यर्थः;
शीतलो वा कालः स्यादिति । ‘उष्णहाभि’ सिलोगो (५७ सू० ९०) दशति वेत्तुष्णं तेण उह्वाभित्तं, मेहया थावतीति
मेधाधी, स्यात्ते येन सर्वाङ्गिकं स्नानं, अभिहुरं प्रार्थयेत् कु(भृ)शं वा अर्थयति, देशस्नानमपि प्राहुकेनांभसा, ‘ गायं नो परि-
सिंचेन्ना ’ सर्वतः सिंचति, णो वशीएज्जा एस्सवसपत्रादिभिर्णे वीएज्जा य अष्पगं, जहा केण अहियासियं, तत्थ सिलिह-

लक्ष्मण इत्यादि उदाहरणानाम्— 'तद्वद्विद्वान्' मिलेगो (१२—१०) तद्वद्विद्वान् अत्र, तत्र अत्रादिभिर्नाम आद्य-
 रितो, अत्र अत्रादिभ्यो नाम शान्तिरत्रो भद्रागारिभ्यो पुत्रेण य अहंशेण मदि पव्यातो, सो तं सुदुगे ण क्वयाद्
 निरग्राए दिवाचो, पदनादिपदादि द्विभिरिच्छांहे योगेन, गो सुकुमाढो, ग्राहण अल्पवियं, ण तरति किञ्चि भासिडं,
 चप्रया गो र्गो कान्तमो, ग्राह्णदि वसा दो निधि व दिरते दाडं मिस्सस्स उकारिचो, सुकुमारगोरो सो गिन्दे उवदि
 र्हा उन्तो शो य, यदाभिपूतो छायाए वोगमो पउयथायाए गणियमद्विहाए दिट्ठो, उरालगुक्कुमालिगारोचंकाडं तोस
 गदि अन्तोरसो अत्रो, पंराए गरात्रिओ, 'किं यगमिभि', भिस्सं, दिशा मे सोयया, पुच्छिओ-हंति तुं यं यमं करोमि ?,
 यथां मुनिविमं, मत्तिओ मए पंर प्पमं भोगे दुंजादि, सो उच्छेप तंज्जो उवगुणियत्तो य पटिमगो, भोगे दुंजति,
 गो क्कदि यथां गोगओ, न दिट्ठो, अण्णमागारिं यमिडो. पच्छा मे माता ओयत्तिया ज्ञाता, पुत्रमोणेण, ज्ञांरं ममाति
 अरन्थं यिअंती, यं अदि यथां यं गदि सधं मयति-अतिथि वे कोइ अरद्धतो दिट्ठो ?, एवं विल्लमाणी ममदि, ज्ञाव
 अस्सो येव दुंशेण ओओस्सणंवेव दिट्ठो, एत्थमिप्पाना य, वेहेन उचरिषा पाण्णु पत्तो, तं पेच्छिऊण वेहेन वामरयत्तिया
 याता, ताए मत्तो पुण ! एस्सादि, मा दुग्गां जारिणि, गो मगति-ण त्तामि कां मंजमं, अइ परं अणमणं करोमि, एवं
 दोदि, मा य अमंजो मादि, मा मंजारे मविदेनि, पच्छा गो वेहेव तथाए गिताए पाओधमणं कोति, सुदुगेण सुकुमाल-
 गोो गो उच्छेप रिताओ, पुचं नेव वापिपामिओ पच्छा अदिआमीओ, एवं अपिवादिअब्बं, उस्सिणपरस्सिहो गतोइद्वानि वंस
 यस्सपरीतेशं 'पुट्टो य वंसमत्तएहि' मिलेगो (५८ पृ० २१) एएहन्नाद् एएह, गरादिभिः ममं, वस्सति 'नामो व' कि,

व्यवहित्वाभिधानमेतत्, महान्तं दुर्मतीति महामुनिः, 'नागो संगामसीसि वा' नास्य किंचिदग्रस्यं नागः, समं अन्त इति संग्रामः, अर्थत इति शिरः श्रिताः तस्मिन् इति प्राणा वा शिरः, शुभवत्सौ युद्धं मुंचति वा तमिति शूरः, यथासौ नागः सौर शौरिभिहन्ममानः शूरो वा योधः परानभिहंति, परे नाम शुभवः, एवमसामपि देशमशकैः तुहमानोऽपि मोहयन्ते विजिगीषुः तात्र गणयति. अन्येऽपि यूकामत्कृणादयोऽवगृह्णन्ते, स तैस्तुहमानोऽपि 'न संतसे ण वारेज्जा' मिलोगो (५९ इ० ९१) संत्रसति अंगानि कृपयति विक्षिपति वा, न चैव हस्तवद्वशाखाधूमादिभिस्ताश्चिवारणोपायैविरयति, न चैवामसंश्रित्वात् आहार-कांक्षिणां, युंजमानानां मच्छरीरं साहारणं, यदि मक्षयन्ति किं ममात्र श्रेदयेत्यातो?, ण 'मणपि ण पदोसणं अपि पादाघोदियु, किमुपायेन वा नियारणमभिधातो?', 'उवेह ण हणे पाणे' उवेहा णाम उपेक्षा, न चारयति ह्यायमानं शरीरं, हणे पाणे 'हन हिसागतोः' श्रया अस्य संतीति श्राणी, अतस्तेन प्राणे न हिसेत इत्यर्थः, ते हि कैवलमेव मांसशोणते सुल्लेते, न मामात्म-द्रव्यं वा, अत्रोदाहरणं यथेत्ति, अत्रोदाहरणसाहा- 'चंपाए सुमिणभदो' गाहा (९३-९२) चंपाए नवरीए जिपससुस्स रथो पुत्तो सुमणभदो जुवराया, घम्मायरीयस्स अंतोए धम्मं सोऊण निविचक्रामभोगो पब्बइत्तो, तहचैय एयाल्लविहारपडिमं पडिवथो, एच्छा हेहाभूमोए विहरंतो सरपकाले अडवीए पडिमागतो, रत्ति मसएहि खअत्ति, सो ते ण पमज्जति, समं सहति, रत्ति पियमाणित्तो कालमतो, एवं अहियासेत्वं, दुंसमसगपरिसहो गतो । इद्राणं अचेलगपरीसहोऽपीय इति, अचेल-अचेलगतं परीसहतीति अचेलगपरीसहो, तस्य हि स्वयमेव अचेलगतत्वमभ्युपगम्य नैवधुपयते- 'परिजुप्पेहि वक्थेहि' मिलोगो (६० अ० ९२) वत्त इति वत्तं परि सर्वतोभावे सर्वतो ज्ञाणानि परिजुप्पानि, परिजुप्पमानानि परिजुप्पानि से वत्थणि, अतो वेहि परिजुप्पेहि,

होत्रागामिनि अचेलए, तस्स एवं अधिति भवति-परिलीणिंणु सत्तु अचेलगो इदानीं भविस्सामिचि, यच्च दुःखमचेलकत्तं, कथ-
मिदानि शिष्यो इमं दिट्ठं अंगकिंत्तं अहिंयास्सज्जां, यथा यस्य विचं नास्ति स हि न विचिनिमित्तंरूपद्रव्याध्वते, उक्तं हि-
'पारश्रह्यश्रासनेत्थु कांधाशोकः' अपि च- कतिया वच्चति सत्तो? किं भंठे? कथं? केचिया भूमो? । को कथविक्क-
कालो? णिव्वसति किं अहिं? वेण? ॥ १ ॥ अयं चापतो गुणः स्वयमेवाचेलत्वे प्रत्यागते 'अथवा सचेलभो सोमि' चि,
तस्य हि अचेलकत्तं सति न कदाचित् अपुपपद्यते-अहं वद्ववान् गोभामाति, अन्यानि वा गोभनतराणि वस्त्राणि सुगयिष्ये वै;
गोभिष्ये, इत्यवमसो भिक्षुनं चित्ताति, उक्तं च-पंचदि ठाणेहिं संमं गुरिमपच्छिमाणं अहिंताणं मयावताणं अचेलगे पसत्थे भवति,
तं-अप्पा पडिलेहा? विसासिए रूपेत्तवं अनुमयेइलाधवे पसत्थेधविपुले इंदियाणिगहे' अतिप्रसकार्थनिवृत्तये व्यपदेश्यमानं
मा भूदपयोओपि अचेलकत्तं करिष्यतीत्यर्थः ॥ 'एगता अचेलगे भवति' तिलोगो (६१ इ० १२) एगता नाम जदा
जिणकण्यं पीडवज्जति, अहं दिवा अचेलगा भवति, ग्रीष्मे वा, वासासुवि वासे अपाहिंते ण णाल्हाति, एवेपव एगता अचेलगो
भवति, 'सचले याधि एगता' तंजहा-सितिसरातीए चरिसारं चे वान्नावासे पडंते मियहं हिंठते, पळत्ते च 'अचेलओ सयं
होइ' अचेलओ स्वयमेवं, नाभियोगत इत्यर्थः, अहवा यदाअस्स चीराण्णुत्थयंते तदा सचेलको जाणें अलभ्यमाने वा अचेलकं,
सुवपाप्यचेलकत्तमेवं स्यात्, क्खालंभनं कृत्वाअचेलकत्तं संहितः, उच्यते, 'एयं धम्ममहितं णक्का, 'णाणी णो परिदेवणं'
एवादिदि गदुयादिष्टं धमस्स हिताय, न धर्मापरोषापेत्थो, धम्मोविग्गहकारं णाल्लं, णाणी णो परिदेवए, णाणिग्गहणं विदित-
पारापरस्साञ्च लज्जते, प्रायस्तिर्यञ्चो नन्ना, नारकासु नन्ना एव; न हि ते लज्जते, न चैवं(पी)धीतवात्तएशिष्याणानि संति वासांसि,

मयापि च नारकात्मकमयादेव विद्यमानान्येन स्वयमपोहितानि इत्यतः श्रुतवातादिभिरभिहित्यमानोऽपि गण्णी नो परि-
देवए, परिदेवणं नाम अहं अचेलो सीएण उण्णेषु दसेहे वा पीडिज्जामि, जिष्णाणि पोत्ताणि, अतो अण्णाणि भविस्सत्ति,
एत्थ उदाहरणं महच्छेति दारं, सोवि अज्जराक्खिअपिवा तस्स पुण थदी 'वयिभयं देवदत्ता' 'दट्टण चेडिमरणं' 'माया य
रदसोमा' 'सीद्दिनिरि मद्गुत्ते' (१४-१७-१६) चचारि गाहाओ लियणदिमाउपपधिं क्रहेज्जण दसुपुरुप्पची अज्जराविसुतपव्वज्जा
दिट्ठिवात्ताधिगमो जाव अज्जराक्खित्तये पिशा पव्वाविओ जाव चोलपट्टगो कओत्तेणं पुब्बं अचेलगपरीसहो णाधियासिओ, पच्छा
अधियासिओ, अचेलगपरीसहो गतो । इदानीं अरतिपरीसहो'गामाणुगामं रीयंतं'सिलोगो(६२ख०१७)प्रसूते बुद्धयादीन्
गुणानिति ग्रामः, प्राप्तादन्यन् पयि अबुलोमं वा गच्छतो अबुग्रामः, अग इधः तैः कृतमगारं नास्य अगारं विद्यत इत्यनगारः तं पुण
अपगारं अकिंचनं' नास्य किंचनं सोऽयमाकिंचनः निष्काचिनो वा, स हि सुहेन रीयति अप्रतिबद्धः शृङ्खानपि, सकिंचनः दुःखं रीयति,
उदाहरणं तच्चक्रित्तओ, आपरिपं उदिस्स पच्छतो गच्छमाणेण सज्जओ दिट्ठो, सो तेण गहितो भयतः आचार्यं समेत्य त्रयीति-विभमि
पच्छतो, पुरतो गच्छामि, उज्ज मयंतीत्युक्तः, पुरतो वीभेति, आचारियसमीपरयो विभेमीत्याह, उज्ज भयमिति पुनर्युक्तः,
तस्य धम्मसंज्ञा सुज्जिता, दूतोऽज्जितः, आचार्येणोक्तः-किमिदानि न विभेसि १, जं तुंतो ता गच्छसि, सो मणत्ति-उज्जितं
मे मयं, इत्येवं अकिंचणो सुहं विहरति । तमेवं परीचतं यदि नाम अरती अणुषरविस्सज्ज, पथादि अतीत्यसु, विप्रतामिति संजमे
अरतिं, वित्तक्खे णाम सहमानस्तां परिश्रवन्तु, अतस्स हि नापि धर्मो, नो उदंतीपि नाः शको व्यवस्थापयितुं धम्मे इति अतो
धम्मवित्तकारिणी सत्त्वा तां ' अरतिं पिट्ठतो किच्चा ' सिलोयो (६३ ख० १९) पृष्ठतो नाम दूतः उज्जिता, वित्तवान्

विरतः, वित्तस्य हि सतः कुतोऽरातिः संयमे स्यात्, आत्मैवात्मानं रक्षतात्प्रात्प्ररक्षितः, किमभिप्रेतं ? , आत्मसमुत्था दोषा अरतिः, आत्मानि च वैराग्यमस्योत्पन्ने, किं वारति प्रयोजयेत्, अरतिः स्यात्कुचरतः तदिदमुच्यते— 'धम्मारामे' अत्यर्थमति तस्मिन् इत्यारामः धर्म एवाराम धर्मारामः, शुलभावनदध्ययनादिषु, आरंभ्यत् इत्यारंभः, आरंभो नास्तीतिक्रवा, कृत्येष्वारंभवता रतिर्भवति, 'उचसंते मुणी' उपेत्यं शांतः उपशांतः-शशांतः, अकमायधानित्यर्थः, अत्रोदाहरणं तापसेन, तस्य गाहा— 'अयलपुरे जुवराया' (१८—१९) अयलपुरं नाम अहिद्वानं, तस्य जियसत्तु राया, तस्स पुत्तो जुवराया, सो राहाय-रियाण अतिए पब्बइत्ते, सो य अणया विहरतो गतो तगरो णरिं, तस्स य राहायरियस्स सुब्बंतवासो अज्जराहल्लभणा णाम उज्जेणीए विहरंती, ततो आगता साहुणो तगरं, गता राहस्समीवं, ते पुच्छता गिरुयसगं, ते भणति— रायपुत्तो पुरोदियपुत्तो य बाहंति, तस्स जुवरायापव्वतियगस्स सो रायपुत्तो भचिच्चत्तो भवति, मा संसारं भमिंहित्तिच आयुच्छि-ज्जण आपरिए गतो उज्जेणिं, भिक्खवेलाए उग्गाहंज्जण पट्टितो, आयरिएहि भणितो—अच्छाहि, सो भणति-ण अच्छामी, धवरं दाएह तं पट्टिणंतिं थं, चेच्छो भणितो-वच्च दाएहि, तेण दाहंते, सो तस्य गतो, योससथो य पविट्ठो, तस्य ते दोऽवि अच्छंति, ते तं वेच्छिज्जण उट्ठित्त, तेणपि महासहेण धम्मलाभियं, ते भणंति—अहो ल्हं, पव्वइयो अम्हेत्तेण(आ) गतो, वंदामत्ति, भणंति ते-आपरिया ! तुम्हे गाथितं जाणह, तेण भणियं-आमं जाणामो, तुम्हे वाएह, ते आट्ठा, जाव ण जाणंति, तेण भणति-एरिसया चं व तुम्हे कोलिया, ण किंचिपि जाणह, ते इट्ठा उक्खाइया, तेण थेतुं वेसिं णिजुद्धं जाणतएण सब्बे संधी खोहिता, पढमं ता पिट्टियता, ते हम्मंता राहिं कोंति, परियाणो जाणइ—सो एस पव्वइयो हम्मंतो राहिं करेह, सोऽवि गतो, पच्छा वेहि

दिष्टा, णधि जीवति, णधि मरति, णधारे निरिस्त्राति एकमेकं दिष्ट्वा, पच्छा रण्णो सिद्धं पुरोहितस्स य, जहा इत्थ उ कोइ पव्व-
इतो, तेण दोवि दणा विसंखल्लिज्जण मुक्का, पच्छा राया सव्ववलेण आगओ, पव्वइतराण मूलं गतो, सोवि साह् एगपासे अच्छति
परियट्ठतो, राया आयारियाणं पादेहिं पडितो, पसायभावज्जह, आयारियाहिं मण्णति अहं ण वाणासि, महाराय ! एत्थ एणो
साह् पाहुणयो आगतो, अति पंं तेणं होज्जा, राया तस्स मूलं ममागतो, पव्वभिण्णातो य, ततो तेण साहुणा मणितो—धिरत्थु
ते रायचणस्स, जो तुमं अप्पणो पुचंअणवि णिगहं ण क्रोसि, पच्छा राया मणति—पसायं क्रोह, मणति—अति परं पव्व-
यंति दोण्वं मोस्यो, जज्जहा नत्थि, रायणा पुरोहिण्य य भण्णति—एव हाउ, पव्वयंतु, पुच्छिया मणति—पव्वयासो, पुव्वं लोओ
कओ, पच्छा मुक्का, पचइया, सो य रायपुओ णिस्संकिओ चं च घमं (कुणति) पुरोहितपुत्तस्स पुण जातिमतो, अन्दे य मइए
पव्वविया, एवं ते दोवि शालं झळण देवलोगे उवववा, इतो य 'कोसंयीए सेट्ठी' गाहा-(९१-९२)ओसंयीए नयरीए तावसा
नाम सेट्ठी, सो मरिज्जण नियययेरं इवरो जातो, जाइसर्रो, ततो तस्स चं दिवसं पुचंइ मरितो, पच्छा तहिं चं घरे उरगो
जातो, तदिपि जाइस्सरो जातो, तरथवि थंतो घरे मा ताहितिजि मरितो, पच्छा पुणोवि पुत्तस्स पुओ जातो, तत्थज्जवि
जाइं सरमाणो चित्तेअहं थं अप्पणो सुहं अम्मंति वाहरीदामि, पुचं वा तांतीदि, पुच्छा मूचणं करति, पच्छा महन्तीभूतो,
साथुणं अल्लीणो, घम्मोअणेण सुतो, तावरो जातो, इतो य धिज्जाइय देवो महाविदेहे तित्थारं पुच्छति-किमहं सुलहवाहिलो
दुल्लभवाहियत्ति, ततो सामिणा भणियो-दुल्लभवाहियोअसि, पुणोवि पुच्छति-अत्थाहं उववज्जिस्सामी, मगवया मण्णति-ओसं-
धीए मूयस्स भाया भविस्ससि, सो य मूथो पव्वइस्सदि, सो देवो भगवंतं वंदिज्जण गतो मूयगस्सगासं, तस्स सुवहुयं दव्व-

जलं दाऊण भणति-अहं तुभ्यं पिउषोरं उवचन्निजस्सामि, तीसिं यं डोहल्लओ अंवरणीहं भविस्सति, अमुणे यं 'एव्वंते मया अंवरणो
 सदसुक्कफल्लगो क्वतो, तुमं तीए पुरओ पाभं लिहज्जासि जहा तुभं पुचो भविस्सति, जइ तं मम देसि तो ते आणामि-
 अंवरणानिच, वतो ममं जाते संते तदा करेज्जासि जहा यममे संबुज्जामिनि, तेण पडिक्कणे गतो देवो, अण्णयां 'कंवरवयं-
 दिवसेसु चरुण तीए गममे उवचओ, अकाले अंवरणहलो जातो, स मुणेण गामगं लिहवि, तेहव करेह, ताए भण्णति-दिज्जंति,
 तेण आणीताणी अंवरणानि, विणीतो डोहलो, कालेण दारगो जातो, सो तं सुइडलयं चंवे हंतं सारुण पाएसु पाडेति,
 सो पाडाओ करेति, ग यं दंदि, एच्छा संतपडित्तो मूयगो एव्वइओ, सामं कालेण देवलोगं गतो, तेण ओही चंउत्ता,
 नाच णेण सो दिहो, एच्छा णेण वस्स जलोदरं कंतं, जेण ग सक्केति उट्टं, सब्बंज्जेहि एच्चक्खातो, सो देवो डोम्वरुवं काऊण
 पोसंतो हिहति-अहं वंज्जो सब्बवाही पत्तममि, सो भणति-मम पांइं सुज्जावेदि, (जइ समं वयसि) तेण भण्णति-वल्चामि, तणे
 सुग्गरीवो, गतां तेण सदि, तेण वस्स सत्यगोसगो अल्लवितां, सो ताए देवमायाएज्जीव भारितो, जाव यं एव्वतिथया एणीपि
 एदेमे पट्ठति, वंज्जेण यो भण्णति-ज्जति एव्वयसि तो तं मूयमि, सो तेण मारोण परिताविज्जंतो चित्ते-वरं मे एव्वइउं, भणति-
 एव्वयामि, एव्वइतो, देवे गते णाचिरस्स उप्पेव्वइतो, तेण देवण ओदिणा पेच्छिऊण सो चंवे से पुणोअवि वाहि कज्जो, तेजेव
 उवाएण पुणोपी एव्वविओ, एवं एकसि दो तिभि चाराओ एव्वइतो, तदथावाराए गच्छवि देवो तेजेव सपं, तणमारं गदाय
 पल्लवन्ठवं गामं परिमाति, तेण भण्णति-किं तणमारएण पल्लिचं गामं विसमि ?, तेण भण्णइ-तुमं कइं कोइमाणभायालोयसंपलितं
 गिहससं परिममि, तदायि ण संजुक्कति, एच्छा पुणोअवि दोवि जणा गच्छंति, एवरं देवो अदवीए उप्पहेण पड्डितो, तेण भण्णति-

तुमं इदं योऽपदं मोक्षं संसारादपि पवित्रसि !, तदादि ण संयुज्यते, पुणो एगंमि देवकुले वाणमंतरो अच्छिन्नो अहिंसाहृतो पठति, श्रद्धो वाणमंतरो अधणो अपुणो य वो उररिदुतो कओच्चिय अतो य हेहाहृतो पठति, वेण देवेण भणति-
 अहो नुमंपि अहृतो वो पराहृतो ठवितो अच्चणज्जे य ठणे पुणो उपव्यसि, तेण भण्णह कोऽसि तुमं !, तेण म्यरूनं
 दंसियं, पुच्चमयो य से कदितो, सो मणतिओ पच्चयो जहाहं देवो असी !, पच्छा सो देवो वं गहाय गतो वेपुहं पच्चयं
 निदायणवृद्धं च, तत्थ तेण पुवं च वं संगारो कइल्लो, जहा जति वहं ण संयुज्ज्जा तो एयं ममचयं कुंडलपुपले सनामं-
 सिंयं निदायणपुवरणीए दसिसिज्जासि, तेण से वं दंसियं, सो वं कुंडले सनामंके पच्छेज्ज जातिस्सो जालो, संयुद्धो पच्चइहो,
 संजमे य से रती जाता, पुवं अरती आसी, पच्छा रती जाता, अरनिपरीसहो गतो । इदाणि इत्थिपरीसहो, स्यारि-
 सधुत्था आरतिः !, उच्चते, तीसमुत्था, 'संगो एस मणुस्साणं' सिलोगो (६४ सू० १०३) सज्यते इति संगः, एष इति
 प्रत्यक्षीकरणे, एष एव सर्वसंगानां संग इति, वथासी !, 'जाउ लोंगंसि इत्थितो' जा इति अनिर्दिष्टस्य निर्देशे, लोको
 विविधो— उद्धलोगो अहोलोगो तिरियलोगो, अस्मिन् लोमे इत्थिओ तिरिसुजोणीओ मणुस्सीओ देवीओ, जस्सेथा परि-
 णाता नाम लघुसियाए "एता इंसंति च हंति च अर्थहेतोर्विधासयंति च परं न च विद्यसंति । तस्मात्तरेण कुलशीलसम-
 न्चितेन, नार्यः स्मजानमुमना इव वर्जनीयाः ॥१॥" इति, समुद्रवीचीचपलस्वभावाः, संघ्याभरेखा व सुहृतरागाः । स्त्रियः कृतार्थाः
 बुद्धमं निरर्थकं, निपीडितालकवद् भवंति ॥२॥" एवं जाणणपरिणाए परिजाणिज्ज चचा पच्चकमाणपरिष्णाए इत्यतो जस्सेता
 परिष्णाता, उभयथापि परिष्णाता, 'सुकडं' सुक्वं क्रियत इति सुन्दं, सुट्ट वा करं सुकडं, निष्ठार्थग्रहणं परिजाणिज्ज

गार्भोदरसिद्धिदम्, किं च मयमजलम दुःखी, समवायं सामलं ॥ 'गुणमाथाय मेधाधी' सिलांगो, (६५ सू० १०६)
 परन्तुनेन द्रव्यांश्च लयनाश-पानुत्तरस्यैवर्षः, पञ्चमे च-गुणमाथाय मेधाधी' एतस्याधिगानमादांगेति उहा एया लुप्तसिमा
 एयांश्च, किं च दुःखा संकथा उहा पंठे निमज्जते मज्जते, एतेभ्यो चालिगाः मन्ताः संसारपंठे निमज्जते, 'णो ताहि विनि-
 द्धाजिजा पोट्टात्तापंपसाय, पायो नाम नायु अभिस्संगो वंश्रिपिणो वा पम्पयस्सिन्वाणो, चरे इति अनुमवापे, आरमाने
 संसारेणमि जणपेवप, इधं मे आत्मा न संसारचलि, इधं वा मे चरिस्सन्मा ताभिने इत्येव इति ॥ अयादाहरणं-पठि-
 माय गुण-मयो वत्ता' याहा 'उत्तमपुरं' पंग यादात्रो (१०० । १०४-१०६) भाषियद्वयाजो, एतं च आत्मा-
 वधे, वत्तायात् ० एतन्ते मनिवापेरे तुजो, नेगा भिद्यमायु- एगो मयममदीए एगो वपमदीए एगो एतन्ते, उप संनयवणे
 'परिनिवायु उडे, उहा एतन्ते अदिवागिये वहा अदिवागिये वहा अदिवागिये वहा अदिवागिये वहा अदिवागिये वहा
 इधिवर्षामदे गयो । इदाजि चरिस्सारागयो' एग मय' मित्रांगो (६६ सू० १०७) एगो वाम रागोरागसिद्धो, अहा
 एगो 'जगममदीए वतांगो याहा () एगं पुन पदेति । एग एगो चरे लाटे' एगो नाम अमहायमानु, एगत्यपिदाही,
 विधिषेवधनेन जगममदीए, पोट्टेन्नुगुणार्थे, लाटे इति जगुण उगमादिगुण लाटेति, पायुगुणोरे वा लादय इति
 आरसेथी, अभिभयं थूरा मंदरानु, न तीभिन्नु इत्यर्थः, इय पांथे, विमायं ? नेतुल्लेगे- गांय या नगरे वा' प्रयति
 दुःखरेणं काम ही, नाय एगे रिचं इति नगां, नयनीति निगमान एर नयगाः, नानाअग्निन्नुवावप इत्यर्थः, ने चय
 ही न विगने, तावः पानी मय्यानी, एवाए दुदिः - दिमस्ये न रत्तोकि, उल्लेगे, ओत्तया रि गम्य प्रासुद्धारागुभिः,

तेन जनपदे वसति, तत्रापि वासो वसन् 'असमानो चरे भिक्षु' सिलोगो (६७४० १०७) असमान इति असमादि(नि)रू, असंनिहित इत्यर्थ, यथा असमानिक्रत्यान् गृहवात्, तस्म यद्गमणी ण वहति, एवं सोऽपि ज्ञत्य वसति तत्र ण सडितस्स पडियस्स वा उदंते वडह, अहवा असमाण इति नो गृहितुल्यतः, न हि तदुदंत्प्रवृत्ता मूळिताथास्मिन्, अथवा असमानः अतुल्य-विहारः, अन्यतीर्थकैः, परिग्रहो नामो उवस्सगरसेव तदुपकारिणं वा कोपादीनां धनधान्यस्य वा, मूर्छो परिग्रह इति कृत्वा, वैः सह वसति तैः ग्राम्यैर्नगरैः प्रातिवेशकैः वा, तैस्ति 'णिव कुञ्जा परिग्रहं' ममीकारमित्यर्थः, ग्रामादिष्वपि च वसन् नासने, गृहादीनामारामोद्यानादिषु 'असंसत्तो विष्टथहि' अंततो असंसक्त इत्यर्थः, गृहे विष्टतिर, कथंचिन्नाम आसन्नोपि वसन् तैर्न भावतः संसज्जेत, निकेते-गृहे, नास्ति निकेवनमस्येत्यनिकेतः अणिययवासो वा, अत्रोदाहरणं संसि(ण)दिडगेण, तत्र गहा, 'कोहुयरे' गाहा (१०६—१०७) कोह्यरे वथब्बो संगमथेरो आयरिथो, जंघारलपरिहीणो, दुब्बिक्खे न दिडतो, तस्म सीसो आहिडको दसो नाम, जहा पिंडनिज्जुत्तीए तहा थाब्बं, एत्थ य तस्सायरीयस्स णववसिदिभागिस्स जयणाजुपस्स अब्बंतस्सवि एक्कहि भावचारिया एव, जेण जुट्ठो, दचस्स पुण दव्वथरिया अविमुद्धा, जेण न जुट्ठो, चरियापरीसहो गतो, इदानीं निसिहियापरीसहो, तपडिवक्खेण णिसीहियचि वा ठाणंति वा एग्हं, तं तु तस्स साधोः शुत्र स्थानं स्यात्?, णिसी-हियमित्यर्थः? 'सुसाणे सुन्नगारे वा' सिलोगो (६८ सू० १०८) सुसाणं सुन्नागारं, हक्खस्स आसन्नं हक्खमूले, एताणी—अच्छापसो रामोत्तमिंहिओ वा, अक्खुओ निसीएज्जा, विविधं ज्ञासनं विजासनं । 'तत्थ से अच्छमाणस्स' सिलोगो (६९ सू० १०९) वत्थिचि वस्मिन् सुसाणादिषु, उपसज्जंत इत्थुपसर्गाः, विविधा। समस्ताः प्रत्येकं सोडा, अभिघाशा नाम

प्रायेण, अभिमुखं वा धारयतीति अभिधारणा, केचित्तु पठति-उपसम्गमयं भवे' स तैः प्राध्वयमानो चञ्चलमाणो वा संका-
 रीतो ण गच्छेज्जा, संका अण्णाणतो देवं पेच्छेज्जा भावसंका सा घेपति, ताए संकाए मीतो ण गच्छेज्जा, अत्रासंका,
 भापनीत्यर्थः, भयं, आसंक्रितं वा भयं, क्रिमत्र भयं स्यात् ।, न विभोति, भयं तु प्रत्युत्पन्नमेव येनाभिद्रुतः स्यात्, पलायति वा
 विक्रोशति वा, एवं गामेवि द्वितोत्पच्चौ अणुपविशते, एत्थोदाहरणं— 'अगणि' चि, तत्थ गग्गा—'णिकखंतो गयपुरातो'
 गाहा (१०७—१०९) कुद्धचतो णाम इम्भपुत्तां, व्हारूत्ताणं धेराणं अंतीए पव्वत्तो, सो कवाए एगल्लविहारपिडेनं
 पडिबन्नो, साएत्तस षगरत्तस अदूरत्तामन्ते पोत्ती ओगाढा, तत्थेव पडिमं ठित्तो च्चरे, ततो एक्काथो गामाओ गावीओ
 दिरिज्जिविओ तेणोगासेण पीताओ कुडिया मग्गमाणा सागता पेक्खंता पदेण जाव साधू दिट्ठो, तत्थ दुवे पंथा, पच्छा
 ते ण तेण जाणति क्कत्तेण पेथेण णीतातो, ते साहू पुच्छंति-कथेण पदेण गाधीतो थीतातो ? सो भगवं न वाहरति, तेहि
 रुद्धहे ण वाहरतीतिअज्ज तस्स सोसि मट्टियाए पालि पेधिल्ल पित्तआओ अंगारा घेरूण सोसि द्ढा गया य, सोऽवि भगवं समं
 सहाति, तेण गिस्सीहियापरीसहो अहियासिओ, निस्सीहियापरीसहो गतो, इत्ताणि सेज्जापरीसहो 'उच्चावथाहिं' तिलोयो
 (७० दू ११०) उच्चा अत्राथ, उद्धेचिता उच्चा, उपाचिता गुणैः उच्चत्तेण वा, अधानेकप्रकारासु उच्चावथासु येते तस्या-
 मिति शुभ्या भिक्खु थामवां पात्तिवेलं विहण्णिज्जा, वेला सीमा सेतुमयीदेत्यनर्थान्तरं, अतिवेलं विहण्णेज्जा, विविधं हन्यते
 विहन्यते, विघातो णाम जेण सेज्जमीवियाओ हन्यते, उच्चाए अहो इमा शीतला उतुवत्तमा, अवचाए अहो इमा पावा सेज्जा
 अन्तुत्तरमा, एवं पावदिट्ठि विहण्णाति, पापदण्डि, अभियोगमिअ मन्यते, चारत्तमालंका जति महो बस्सेसा पवात्ता वा

जिवाता वा पतिरिवा वा, एवं अवचितसु, उच्चासु त अहो मे मणुया षेज्जा, एवं पाचदिद्वे विहण्णति । स एवं अपाप-
दिद्वी " पथरन्किमुवसयं णच्चा ' सिलोगो (७१६०:११) पथेको णाम पुण्यो, अच्चावहो वा असु(ब्धु)ण्णवो वा, ण किंचिचि
तत्थ ठविया, जं निमित्तं तत्थागच्छिस्संति, अयं सतुखमित्तो, ण कप्पडियादिहिं य उवमुज्जति, कल्पतामानयतीति कल्प्याणं,
पापको नाम पांसु हरे वा अरितुक्खमो वा पापकः, पदरिक्केऽपि यस्त्- ' किं मज्ज एसातीए? ' किमिति पतिप्रश्ने, किमेकाज्यां
भविष्यति, सो हि एसाण्णविहारी नामे एसातीए णगरे पंचरातीए, रमणीए तावत् अद्येवायं रमणीयः उपाथयः, हिज्जो अब्भो
ममति सोभणे असोभणे वा, पापकोऽपि अद्येवायं पमाओभनो, हिज्जो अब्भो भयिस्सति, यत्रापि चिरं यसति तत्राप्यालंबते किं मज्ज
एसायाए' किमयं एसात्री देसात्री भविष्यति, यदोऽपि एकात्रं लंबयति, एवं आलम्बनं कृत्वा एवं तस्यऽधियासए,
अत्रोदाहरणं 'जिन्वेगं', तस्य गाहा— ' कोसंविज्जणदत्तो ' गाहा (१०८—११) कोसंवी णयरी, जण्णदत्तो धिज्जाति-
तो, तस्स दो पुवा-सोमदत्तो सोमदेवो य, ते दोवि निव्विक्कामभोगा पब्बइया, सोमभूतस्स अणगारस्स अंतीए, बहुसुता
बहुआगमा य जाता, ते अन्नया सन्नातयपल्लिमागता, ते य तेसिं मावापितरो उज्जोणिं गतिच्छिया, तेहिं पयसिए हिज्जा-
इणिण्णो विपडं आचिंचति, ताहे तेसिं विपडं अण्णदब्बेण मेलेज्जण दिन्नं, केदं मणंति-विपडं चेव अवाणंतीए दिन्नं, तेहिं-
विप ते विसेसं अयाणमाणेहिं पीयं, पच्छा विपडं चा जाया, ते चित्ति-अम्हेहिं अजुत्तं कत्तं, पमाओ एस, चरं भत्तं पच्चक्खायं-
ति ते एगाए णदीए तीरे कट्टण ठवरे पाओवयथा, तत्थ अकाले वसिं पडियं, पूरो य आकतो, हरिता बुज्जसाणा य उदएण
समुदं णिया, तेहिं सम्मं अहियासियं, अहाउयं पालियं, सेज्जापरीसहो अहियासियो समविसमाहिं सेज्जाहिं, एवं सेज्जापरी-

सहो गतो । इदानीं अकोसपरीसहो 'अकोसंजज परो भिक्खू' सिलोगो (७२घ०१११) आकुरस्येत् यतस्स आक्रोशः-
अनिष्टाभिधानं, परे णामाधमो बाहेरात्मानं व्यवस्थाय विद्वज्जालो विधुः एतेसि अकोसंवाणं पडिमंजले, प्रति संजलवीरि
प्रति संजलेचि,समस्तं वा जलति संजलति, इंधणे वा अग्नी, संजलिलक्खणं तु पडिअकोसंति आहणंति वा, जो एवं पडिमंज-
लति सो सरिसो होइ बालाणं, जो पडिअकोसंति आहणंति वा, अत्रोदाहरणं— देवता उवसंता, सा अभिक्खुणं बांदिता एति,
वदइ य ममं कज्जमाणेज्जाप्ति, सो एएण धिज्जातीएण सह असंरुडं लगो, सो तेण बलवतेण खामसरारो पाडितो तालिओ य,
रचि देवता तं बांदिआ आमता, वदति, खमगो तुमिणीतो अच्छति, सा भणइ-कोइ मम अवराधो ?, सो मणति- तुमे ण किं
तस्स धिज्जातिवस्स कंतं ?, सा मणति-अहं तत्थ विसंसं चेत्त ण याणाभि-को धिज्जाइओ सुसगो वचि, शेऽवि तुळा तुज्जे,
समं पडिचोपणाचि पडिवचं, इत्यतः सत्सिो होइ बालाणं, तत्थ ण पडिमंजले, यत्थं वं 'सोच्चवाणं फरुसा भासा ' सिलोगो
(७३ घ० ११२) फरुसा निस्सेहा अनुपचारं, थमणको निष्ठज्जा इत्यादि, मणं दासयतीति दाहणा, प्रसत इति ग्रामः-इंद्रिय-
ग्रामः तस्य इंद्रिग्रामस्य कंदगा, जहा पथे गच्छंतीणं कंदगा विनाय, तहा महादयोपि इंद्रियग्रामंक्रत्या मोक्षिणां विनायेति,
ताणेव कंदकात्तु सुसिणीओ उवेहज्जा, उपेक्षा नमस्सिस्समादरः, मनःकरणं नाम तदुपयोगा, मनसोऽस्माधित्थयर्थः, एत्थ अज्जुण
उदाहरणं, मोग्गेरुचि दारं । कथं गहा— 'रायगिह्मालागारे' गहा— (११०-?१२) रायगिहे गारे अज्जुणओ
नाम मालागारो परिवसति, तस्स भज्जा खंदीसरी णामा, तस्स रायगिहस्स नगरस्स बहिया मोग्गरपाणी णाम अज्जुणक्खस्स
कुलेदेवतं, तस्स य मालागारस्स आरामपंथे चैव बक्खो, अण्णदा खंदीसरी भव तस्स भचारस्स णेतुं गवा, अग्गाइं पुक्काइं

परे पंतु गच्छति, भोग्यराणी घराए य विभाए वृढा, सा ताए गोद्वीए उहि जणोहि दिट्ठा, चित्ति एसा अञ्जुणगस्स भज्जा
 पडिस्सा गिष्ठा मो णं, तेहि सावि गइया, छवि अणा वस्स जक्खस्स पुरतो मोगे भुंजोति, सो हि मालागारो निच्चकालमेव
 अगोहि वरेहि पुण्होहि जसं अच्चेति, अञ्चिउकामो सो तवो आगच्छति, ताए ते भणिता—एतो मालागारो आगच्छति, तुब्भे
 मए किं विसज्जेह !, तेहि णातं एताए पियं, तेहि भणियं एतं मालागारं बंधामो, ताहि सो बंदो अवउडण्ण, जक्खस्स पुरतो उवे-
 उय पुरतो चैय से मारियं भुंजति, तावि तस्स भत्तारस्स मोहुणाइयाइ इत्थिसहाइ करोति, सो मालागारो चित्ति-एयं अहं
 जसुं निच्चकालमेव अगोहि चरेहि उतुगेहि पुण्होहि अच्चेमि तहावि अहं एतस्स पुरतो चैय एवं कीरामि, जति एत्थ कोइ
 जसो होतो तो अहं ण कीरितो एवं, सुव्यत्तं एतं कट्ठं, गत्थि कोइ मे भ्यरपाणो । ताहे सो जसो अशुकुंयंतो मालागारस्स
 सतीपशुपिट्ठो, तडयडस्स बंधाण छिन्नूण लोइमयं फलसहस्सनिफन्नं मोगारं गहाय अणाइदो समाणो तस्य छप्पित्थिसत्तमे
 पुरिस्सं घांवेति, एवं दिणे दिणे इत्थिसत्तमे छ पुरिसे घातेमाणो विहरति, जणयतोचि रायविहाओ णगराओ ताव ण पिग्ग-
 च्छति जाव न सत्त घातिता । तेणं कालेण तेणं समएणं समणे भावं महावीरे समासरति जाव सुइसणो सेट्ठी वंदओ णीति,
 अञ्जुणए दिट्ठो, सागारपडिमं ठित्ठो, ण तरति अतिक्रमेणं, परिपेत्तोहि ममेचा परिसंतो अञ्जुणओ, सुदंसणं अणिमिसाए
 दिट्ठीए पत्तोएति, जक्खो य मोगारं गहाय पडिगतो, गट्ठो अञ्जुणगो, उट्ठितो य तं पुच्छति-कोहि गच्छासि ?, भणति-
 सामिवंदओ, धम्मं सोच्चा एवइवो, रायगिहे य भिक्खं हिंदंतो तयणमारगोचि कोणं अक्कुसति णाणापगारेहि,
 तो धम्मं तहाति खमति, धम्मं सहंतस्स क्वल्लमाणं उप्पन्नं, एवं अक्कोसपरीसहो गतो । इवाणि वट्ठपरीसहो—इतो ण

संजले भिस्वू' सिलोगो (७४ सू० ११४) हन्यते स्म हतः, संबलं नाम रोपोद्रसो मानोदयो वा, संबलितलक्षणं " कं पति रोषदायिः संयुष्टित्ववच दीप्यतेऽनेन । तं प्रत्याक्रोशत्याहंति च मन्वेत येन स मृतः ॥ १ ॥ " मणपि न पदोसए, किमु प्रत्याहणं?, अथवा मनःप्रदोषा एव कथंते न्त्युद्रच्छत्याक्रोशति वा, स्वात्-किमालंबं कृत्वा न शटिसंखलेदिति ?, उच्यते, 'तितिक्ष्वं परमं णच्चा' वितिकरणं सहणमित्यर्थः, परं मानं परमं, नातः परं निर्जराद्वारमस्ति, भिक्वबुधमं विंचितए, इमा-
तो व आलंणातो सहिष्वं ' समणं संजयं ददंतुः' सिलोगो (७५ सू० ११४) समो सब्वत्य मणो जस्स भवति स समणो, समं जतो संजवो-इत्सपादातिसंजवो, को णाम दुज्जणो ते दोपोपहतत्मानं हन्यात् जाहम्ममाणोयि, से एव हत्य-
पायाइसंजयो, ण पच्छा हस्यतीति, दुज्जणा हि पच्छा धरणभयादेव ण परं वावापयंति, उक्तं हि— " अपिनयमनसो हि दुर्जनः, क्षमिणि जनेऽप्याधिकं हि वचंते । जनमिह तु समेत्यकर्कशः, परिशुद्धयोऽरमानि न प्रवचंते ॥ १ ॥ कोऽपीति क्वचि-
दालः, कृत्यवीचि गामे नारे वा उवस्सए वा, तस्यालंबणं ' अक्रोशतहणणमारणधम्मवसाण वालसुलमाणं । लामं सव्यति धारो ज्जुवरारणं अमारपीमि ॥ १ ॥ अक्रोशति कोति विधते एवं बालेसु, अयं तु लामो-जं मे ण दालेति, तालेति जं मे ण मारेति, मारेति जं मे धम्मावो ण भंसेह, नित्यत्वात् अमूर्तत्वाच्च न ग्रन्थोति जीवं नाशयितुं, एवं 'णत्थि जीवस्स णासे' चि णालण 'ण ता पेहे असाधुचं' ति, साधू हि मति सचीए न प्रत्युद्रमनावोपीवष्टीठि, असत्तो णुण जो न मणसा संकिलस्सति, अथवा 'ण य पेहे असाधुत्वं' असाधुभावो असाधुता, पठ्यते च 'णत्थि जीवस्स णासोति एवं पीहेज्ज संजए' पीहेज्ज-चित्तत्वा, एतय उदाहरणं वणेशि दां, तत्थ गाहा— ' सायत्थी सियसत्तु' गाहा ' सुणिशुच्चयंतेवासी ' गाहा 'पंच सया जंतेण गाहा

(१११ । १२३-११५) सात्वत्यनिवरीए सिवमूय राया, धारिणी देवी, वीसे पुत्तो खंदओ नाम कुमारो, तस्स भगिणी
 पुंदरजसा, कुंभकारो गभरो दंडी गाम राया, तस्स दिक्का, तस्म य दंडगिस्स रण्णो पाल्लो नाम पुरोहिदो, अण्णदा साव-
 त्याए सुंणिसुव्वयसामी विदयंत्तो समोसरितो, परिसा निग्गला, खंदओअपि गिगतो, वम्मं मुच्चा तावगो जातो, अन्नया
 तो पालकमरुओ द्यचाए आगतो सावहिय नगरि, अत्यागिभज्जे साधूण अवणं वयमाणो खंदएण गिपिण्डुपसिणवा-
 गारणो क्तो पदोअभावणो, तप्पभिदं चेर खंदगस्स छिद्वणि चारगपुरिसोहिं मगावतो विहरति, ज्ञान खंदओ पंचजणसएहिं
 कुमारोलग्गएहिं सद्धि सुंणिसुव्वयसामिसगासे पव्वतितो, बहुसुवो जातो, तदेव सो पंच सुत्तानि सीसत्ताए अणुण्णात्तानि,
 अण्णया खंदओ तामि प्पुच्छतिचामि भगिणिसयासं, सामिणा भणियंउवसन्तो मारयतिओ, भणतिआराहया विराहगा वा ?,
 सामिणा भणियंसव्वे आराधया तुमं मोउं, सो भणति—लुं जति एत्तिवा आराधया, गतो कुंभकारकंठं, मरुएण जहिं उज्जाणे
 ढितो तहिं आशुहाणि यण्णमिवाणि, राया बुग्गाहितो, जहा कुमारो परीसहरपराइतो एतेण उवातेण तुमं मारत्ता रअं गिण्ढिहिति,
 वइ विपच्चओ उज्जाणं पलोयहि, आयुधानि ओलइवाणि विट्ठाणि, ते बंधिक्कअ तस्स चेर पुरोहितस्स समप्पिता, तेणं सव्वे
 पुरिमंतेण पालिवा, तेहिं सम्मं अदियासियं, तेसिं केवलनाणमुप्पणं, सिद्धा य, खंदोअपि पात्तए धरीओ लोहितचिरकाहिं
 मोरुंजेतो तप्पच्छा पीलिओ, गिदाणं काळगअमि कुमारोहिं उववन्नो, जेपि से रलोहरणं रुथरालिचं पुरिसहयउत्तिकउं गिद्धोहिं (गदियं)
 पुंदरजसाए पुरतो पाडितं, सावि तदिवसं अयतिं करोति, जहा-साप्प ण दीसंति, तं च गए दिट्ठं, पच्चभिन्नातो कंबलओ, णिसि-
 ज्जाओ तीए चेर दिक्काओ, तीए नायं, जहा ते मारिया, ताए सिंसितो राया-पवो विण्होसि, ताए चितियं-पच्चज्जाभि, देवेहिं

शुणिसुखवसार्मासासं णीता, तेण देवेण णवरं दंहु, संजणवओ,अज्जवि डंढगारणं भण्णति,अरणसस य वणकला भवति, एत्थ तेहि सापूहे वधपरसहो अहियासिओ, एवं समं अहियासितव्यं,ण जहा संदएण पाधिवासियं,वधपरीसहो गतोइद्वारिं जायणा-परीसहो'दुकरं खलु भो निबंधं'सिलोगो(७६ह,११६)दुकरं(सुवे)कूमतीचि दुकरं,खलु विसंसणे,किं विसंसोती,दुकरं हि णिरुपकारिणा सता यतिदिवसं हि पिडाये परः प्रणयित्तुं, भो इत्यानत्रणे, णिल्वं नियतं कालं, आहारायस्त्वात् प्राणीनां, यावज्जीवमित्यर्थः, नास्य अगारं विद्यते अनगारः, भिक्खणसीलो भिक्खु, अण्णेवि अगगाराः संति नृगचरोदंडिगायाः तद्दुददासायं भिक्षुग्रहणं, तत्रापि च ये भिक्षवः आकादवः(ति)अप्तासुहाहास्त्वात् उदकादिरन्यप्रहात् द्रव्यभिक्षवः,भावभिक्षुस्तु उदमउप्यायणेसणामुद्धं भिक्षुगदीलत्वाद् भिक्षुः अतस्तस्य भिक्षोः'सच्चं से जाइयं होइ'सच्चंति-आहारोपकरणेसज्जादि अथवा अस्य अरिरोपकरणत्वात् दंतशोधनाद्यपि, अदचं कल्पनीय, न यतिपेधे, अपरिग्रहस्यापि अदत्तादानविरतेध, नास्ति किंचिदयाचितं ॥ 'गोयरग्गपाविट्ठस्स' सिलोगो (७७-ध. ११६) गोरिव चरणं गोचरो, जह सो वच्छतो सहादिविसयंसंपउत्तायकिंशीए अमुच्छिओ, एवं सायूवि गोयस्स अगं गोयरगं, अगं पहाणं, अतो एसणालुत्तं, ण जहा चरगादीणं परिवहे तोसलिंगं, आगतो गोयस्यविट्ठस्स पाणी णो सुप्पसारए पातोति पिचति वा वेणेति पाणी, णो सुप्पसारए जहा मम देहिदि, अवि य-वणवइसमोअवि दो अस्सराइ लज्जं भयं च मोक्खणं। देहिदि जाव ण भणति पद्धमुहे नो परिसवस्स ॥ १ ॥ स एवं तेण जायणापरीसहेण तोज्जओ 'सओ आगारवासो'त्ति श्रयंति वमिदि श्रेयः, संयो आगारवासो, यव हि अयाचितमेव उदकादि, यत्र वा वेदादिकर्माभिः स्वयमुपार्ज्यं मृतयान्धवैथ पूर्वकमुपनीतं साधुजनदीनानाथकृतसंविमार्गैश्च्येते, एवं चित्तए भिक्खू च, एत्थ रामेण उदाहरणं, तस्य गाहा- 'जायणपरीसहं' गाहा

प्राहेति, पच्छा सञ्चगं उद्भवति, सञ्चगोचि तदेव तेण पिसाएण किञ्चिष्णो स्तो, ततोए कामे बलदेवं उद्भवति, (चउत्थे चासुदेवं उद्भवति) चासुदेवो (बलदेवो चासु) देवोऽपि तेण पिसाएण तदेव मण्णादि, चासुदेवो मण्णादि-ममं-अणिज्जित्तुं कइं सहाए खाहिंसि?, बुद्धं लग्गो, जहा जरा बुल्लते पिसाते तहा तहा चासुदेवो आह-अतिवत्तपको अयं बहो इति तुस्सते, तहा तहा पिसाओ परीहि-यदि, सो तेण एवं उचितो तेण विहुं उवाइयाए छुटो, पमाते पस्सते विभिवि वे भिक्खाणुक्कोपे, केणांति पुट्टा मण्णाति पिसाएण, चासु-देवो मण्णादि-मे एस क्कोऽपि पिसायरूपधारी मया पसंतयाए छुटो, उवाइयाओ णिणोअ दसिसितो, एस अलाभपरिस्सहो यतो, जेण अेतथो एत्थ सुक्खाणुदाहरणं पुरेदि, पुगणिवद्धस्स तत्थ गाहापच्छदं ' किसिपारासरदंढो अलाभए होह आहरणं (११४-११८) एणांमि गांमे पारासारे णाम, तम्मि य अणेवि पारासरा अत्थि, सो पुण किंनो तेण किंसीपारासरो से णामं, अहवा भित्ताए कुसलो तेण किंसीपारासरो, सो सीमि गांमे आगत्तियं राडसियं चारिं वाहावेति, वे य गोणादी दिवसं छावेल्लया भत्तवेले पडिच्छति, पच्छा वे मत्तज्जि आण्णिते गोएउकामे मण्णादि-थक्केकं इत्थं देह तो पच्छा भुंजहा, वेहिंवि छहिं हलसएहिं वाहिता, तेण वेहिं पदुयं अंवाइयं वदं, मरिअयं सो संसारं भमिअणं अण्णेण सुक्खविसेसण चासुदेवस्स पुचो जातो दंढो नाम, आहतो अरिद्धनोमिसामीसणसे पच्यइतो, तं अंवाइयं कम्मं उदिअं, फीताए चारवीए हिंदतो न लुभइ कहिंचि, जदवि लभति तयापि जं वा वं वा, तेण सामी पुच्छितो, वेहिं कहितं-बहावचं, पच्छा तेण अभिगहो गहितो, जहा मे परस्स लामो न गिण्णियव्वो, अण्णया चासुदेवो पुच्छति तित्थारं-एतासि अट्टासदं समणसाहस्तीणं को इक्ककारो?, वेहिं मणितं-बहा दंढो अण्णारो, अलाभकरपरीसहो कइतो, सो कहिं?, सामी मण्णादि-णगरिं पविंसतो पिच्छिहिसि, दिट्ठो पविंसतेण, इतिथंउपाउ उचरिअम वंदितो,

सो एककेण इमेण दिट्ठो, जहा महप्पा एसु जो वासुदेवेण वदितो, सो य तं चेष शरं पविट्ठो, तेण परमाए सट्ठए सोयगेहिं पडिलाभितो, भोमिअण सामिस्स दावेत्ति, पुच्छइ य-मम अलाभपरीसहो राणो?, सामिणा मण्णति-ण सीणो, एस वासुदेवस्स लाभो, तेण परलाभं न उवजीयाभिचिकाउ अमुच्छित्तस्स परिट्ठोवत्तस्स केवलनाणं उपपन्नं, अधियासितव्वो अलाभपरीसहो जहा दट्ठेण अपणारेण ॥ इदाणिं रोगपरीसहो—'णञ्चा उप्पतितं दुक्खं' सिलोगो (८० ह० ११९) उत्तचिअं रोगं दुक्ख वा, स तु रोगो वातिकः प्रैचिकः श्लेष्मज्येति, वंघंत इति वेदनाः तामिंवेदनाभिः आर्त्तिकृतः वेदनादुहद्विवो 'अदीणो' न दीयते स्म, तिष्ठति क्वचित्, श्र्वायतेज्ज्येति श्र्वा, स्पृष्टवान् पुट्ठो, 'तथे' ति तत्थ वेदनाया (अध्यासति) अथवा अर्दनीतां थापयति श्र्वा, अथवा श्र्वालक्षणे ज्ञानमागमस्य हि फलं ॥ कथ अधियासितं भवति? 'निहच्छिन्नाभिणंदिज्जा' सिलोगो (८१ ह० १२०) चिकित्सितं चिकित्सा रोगप्रतीकार इत्यर्थः, अभिमुट्ठो नन्दते अभिनन्दते, सम्यक् तिष्ठते संचिक्खे, ण कूजति कक्कराय-ति वा. आत्मानं गेपयतीत्यात्मभवेपकः चरित्रात्मानं, चारित्रात्मनि गेप्यमाणे द्रव्यात्मापि गविष्ट एव, न परित्यक्त इत्यर्थः; स्यात्कथं?, एवं सु तस्स सामण्णं एतदिति प्रत्यक्षः, श्रमणभावः श्रमण्यं, यदुत्पन्नेषु वत्प्रतिकारायोग्यं न कुल्ले, तंभवयोग-लेपादिभिः स्वयं कारण, न स्नेहविरचनादिना स्वयं करोति, कारापणं तु वंघादिभिः, श्रक्यं हि निरोगेण श्रमण्यं कहुं, यस्तु रोगवानपि न सावधीक्रियामासत्ते तं प्रतीत्योच्यते-एयं सु तस्स सामहे, जहा क्रेण ण कतं? केण वा ण कारावियं?, भिक्खाए ओमहं दिन्नं, जहा कालासवेसियणत्तस्स, तत्थ गहा—'महुराए कालवेसिय' (२१५-१२०) गामे महुराये जियससुरणो काला पाप वेसिया, पडिल्लविककटं ओरोहे हट्ठा, तीसे पुत्तो कालाए कालवेसिउत्ति कुमारो, सो तहाल्लयाण धेराण अंतिए

धम्मं सोऽज्ज पच्चवेत्तो, एगविहारपाइमं पडिबन्नां, गत्तां सुग्गसेल्लपुं, तस्स सद्धे मग्गिणो हततत्तुस्स रण्णो महिला, तस्स साधुस्स अंसिशा उअलंबंवि, सो य विग्गिच्छं ण कारवेति सावज्जेति, पच्छा वीसि मग्गिणोए वेज्जां पुच्छन्तो, तेषं केचिद्दवसंजोगा संजोएज्ज सा मग्गिया-आहारोणं सें सयं देज्जादि, तो भिक्खुए ससं दिण्णं, ताहे वाओ अंसिशाओ पडिबद्धा गंधेण चेंव, पच्छा सो चित्तिद-समं निमित्तेण राया मग्गिणी विज्जा य आरंभति, किं सम जीविण्णं?, मत्तं पच्चक्खामिं भुग्गसेल्लमिहरे, तेषं कुमारचे रंवि सियालाण सई सोठं पुच्छिता ओलमगा-के एते जेसिं सइो सुव्वति?, ते मणंति-एते सियाला अदायियासिणो, तेण मज्जति-एत्तं मम रंधिज्जण अण्णद, तेहिं सियालो रंधिज्जण अण्णितो, सो ते इणति, सो हम्मंतो खिक्खियति, वत्थ सो रंवि थिदर, मां सियालो गाहम्मतो मओ, अकामनिज्जाए वाणमंतो जातो, तो वाणमंतोएण सो मत्तपच्चक्खखाओ दिट्ठो, ओहिणा आभोविशा इभो योनिं आणंलेण सपेल्लियं सियालिं विठव्विज्जण खियितंतां खाति, राया ते सापुं मत्तपच्चक्खाययांविक्काउं रसप्रायेवि पुसिसोहिं, मां इंदं से उवसणं करेससइति, ज्ञाव ते पुरिसा वंठाण एति ताव ताए सियालीए सुइओ, जोहि ते पुरिसा अंसोरोन्वा होति वाहे सइं करेतीं याइ, जोहिं आगवा वाहे न दीसइ, सोअवि उवसणं सग्गं सइति खमाति, एवं ओहियासेयव्को, रांगपरीसदो सोलससो सत्तजो ॥

इदानीं तणफासपरिहो-वृथानि सृष्टंतीत्यतो वणफासपरिहो-अंचेलगस्स' सिलोगो (८२ द्. १२१) नास्य चेलमस्वीति अंचलः अतस्तस्य अंचेलगस्स, ' ल्हस्स ' चिं ल्हओ शाहात्म्यन्वत्तः संवत्तस्य, तपोअन्वितः तवस्सी, तवस्तिस्त्वहणं तपोयुक्तस्य हि ल्हया वतुमंभवति, वस्य चास्तरणविषयितस्य आद्रुम्यादिषु ' तणेसु सुयमाणास्स ' वरतीति वृणं, वसु कुशादि, नतु

पलालादि, सुसिद्धैः, तेषामसांधिभिः दीव्यराशिरुद्धैश्च होज्या गावविराहणा, गच्छति गत इति वा गात्रं आशिराधितं भवति, विविधराहं
 कुवं विराहंतं-डारास्तस्य राजयो रूक्षस्योपादिष्ठति, फालिञ्जति य दम्भेहि, स्निग्धगात्रस्य हि पंडरा रेखा न भवति, दिगिच्छ-
 समणोहि य ण तथा लंछिञ्जति, स ताओ लीहाओ ण संल्लसेति समहरवेति, ण या भीतो तोसं तणसु ण सुधिञ्जा ॥ किंच-तेसु
 तणस्सुएसु गोमंहे सरदि या 'आतवस्स पिघातेण' सिलोगो, (सू० ८३-१२१) आताप्यते येन स आतपः, निपतनं
 निपाता, निपातो नाम स्वेद एव विशेषितः, तेन च निपातेन वृणधतेषु पुंडरेसु ' तिउला होइ वेदणा ' तुदतीति तिउला वेदना,
 चं च सह [मिन]माणं सोढो तणफासपरीसहो भवति, नतु मयमानस्य, एवं णच्चा ण सेवन्ति तंतुजं एवं इमं उपदेसं अथवा एवमपि
 झला वेदणां दयमिमं तथावि अधुरणद्धा ण सेवेज्जा तंतुज्जं, तनेत्यसौ वन्यते या वंतु, वंतुम्यो आंतं वन्तुजं, अथवा तन्यत इति
 तं-नेमविस्सेखनछानिकादि तत्र जातं वंजनं, वतुवत्तं कंबलो वा, तं ण सेवंति, जिणकपिपया ने अवेला, ' तणतज्जिता ' वृणाप्रः
 विपमंश्च राजिना-भत्सिवा, सा यथा केन सहिताः, एत्थ संथारोचि दांरं, तत्थ गाथा 'सावत्थीए कुमारो' गाथा (११६-१२२)
 मावत्थीए नयरीए लियससुस्स रत्तो भदो नाम कुमारो, सो एव्वइतो, एगच्छविहारी पडिमं ठितो, सो विहंतो वेज्जे चारिखत्ति-
 क्कटं गहिलो, सो वेधावेज्जण खारेण तच्छित्तो, सो दम्भेहि वेडिज्जा सुक्को, सो दम्भेहि लोहितगामिलोहि दुस्सविज्जंतो सम्मं
 सहति, एवं सहित्वं, 'तणफासपरीसहो गतो ॥ इदाणि जह्णपरिसहो- 'किलिन्नगाए मेधावी' सिलोगो (८४ सू० १२२)
 अन्नात्स सुभेषु वनेसु स्वपतः सःदसंधयात् जष्टेन किलन्नः कायो भवति, पठ्यते च- 'किलिट्टगाते' क्लिट्टो नाम खोमलपरि-
 वापितः स एव किलिट्टगाए, मेहया यावतीति मेधावी, पंतत्यस्सिञ्जति पंक्रः, पंक्रो नाम खेदावद्धो मलः रजस्तु सर्वशुष्कः,

कमदीपूतो ज्ञो शुक्लमानस्तु खः, पौन वा एण वा, ख्यत इति खः, यदा तु पंको भवति तदा न ख इत्यतो विपाके
 'धिसु वा परितापेणं' धिसु वा नाम श्रौणे, समंततो वायः परितापः, सज्यत इति सादः, अमानोनाः श्रवेषंधे, परिदेवनं नाम
 सात्माह्वयति, जहा बलाश्रयाः होन्ति नयो वेति, तथा चन्दनीसीरक्षीपवायवः, एवं परिदेवति, न परिदेवमानः अपरिदेवमानः॥
 स एवं अपरिदेवमानः सातं वेदेज्ज निज्जराणेशे' सिलोगो (८५ सू० १२३) वेदेज्ज इति अनुगतायें, सम्मग् वेदेज्जा सि,
 नो तस्म पडिक्कारं मंज्जा सि, किमर्थं वेदेज्ज १-निज्जरं पेहीति, जहं वारयतो हि विउला निज्जरा भवति, एवं निज्जरां पदमाणां,
 पेहति अभित्तपतीत्यर्थः, 'आयरियं धम्माम्भुत्तरं' धम्मं ज्ञानं पद्यति चेति वाक्यशेषः, अथवा 'विद ज्ञाने' वेदेज्जा निज्जरापेही,
 बुद्धनयान् श्रवित्योच्यते-वेदेज्ज निज्जरापेही, वेदितो ज्ञानतो इत्यर्थः, जेतो धम्मं, अथवा जह्नुधारणमेव धम्मं, तं तु ' जाव
 वारिरं भेदाए, थारत्परिसाणवधारणयोः, भिघवीति भेदः, जायते लीयते वा जहं 'जहो काएण उवट्टे' उह्वत्तनीमित्यर्थः, किमंग
 पुण सिवाणादिः, पठ्यते च ' जहं ज्ञाएण धारए ' एत दब्बसलो भामलनिज्जराणत्वं धारिज्जति, न च शक्यते निर्मलं शरीरं
 क्कं, यदि दामवदंतओ, एत दारं 'मलधारणे' चि, कस्य गाहा (११७-१२३) चंगाए सुणंदो थाम थाणियओ,
 सामओ, आरणाओ चेन ज्ञो वं मग्गति साहू तस्स तं देह ओसहोसज्जं सहुगादीयं च, सव्वमंडओ सो, तस्सज्जता जिम्हेसु
 साहूयो जह्णपरिदिग्गता आरणं आगता, तेसि गंधो जह्णस्स ताण सव्वदव्याण गंधे भिदिउं उव्वरति, तेण सुगंधदब्बभाविएण
 चित्तिंत-सव्वं ल्हं साहूणं, जति थाम जहं उव्वट्ठा वो सुंदरं होतं, एवं सो अणालोइयपडिक्कतो कालगतो कोसंबीए नयरीए इहम-
 इले पुपचाए आपाओ, णिव्वन्नममोगो धम्मं सोऊण पव्वत्तिवो, तस्स तं कम्मं उटिणं, दुट्ठिमंशो जतो, जतो जतो

गच्छति तत्रो तत्रो उद्गहो, पच्छा सो सार्धं भिषयो-तुमं मा निगच्छसि, उद्गहो, पडिस्सए अच्छाहि, रतिं देवताए
 काउस्समां करोति, पच्छा देवताए सुगंधो क्वो, सं वेहानामए कोट्टुडण वा०, पुणोऽपि उद्गहो, पुणो देवताए आराधणं, सामा-
 वियगंधो जावो, तेण णाहियासितो जह्णपरसहो, एवं णो णाधियासितव्यं, जह्णपरसहो गतो ॥ इदाणि सकारपुरस्कारपरसहो,
 करणं करः, गोभनकारः सकारः सकारमेव पुरस्कारेति सकारपुरस्कारपरसहो भवति, स त्वयं सोढव्यः, स तत्कारः एवंविधं अभिवादनं
 गाहा (८६ सू० १२४) ' अभिवादनं ' अभिमूलं उद्गणं ' सामी कुज्ज ' नि राथा कुज्जा एताणि, णिमंतणं वल्लपात्र-
 लेखावधिस्वोरालाडमात्स्यो वा मरुयाणं पांसहीणं वा अण्णं वा सकारं कुज्जाजे ताइं पडिसेवंति ' य इति अणिदिट्टस्स उडेसे ताइं
 ताणि अभिवादणादीणि प्रवित्तंति- पडिसेवंति ' ण तेसिं पीहए मुणी ' अहो इमे ज्ञाहिया रानादिभिः पूज्यते वयं नेति, कथ-
 मस्माकमप्यंधविधा पूजा स्यादिति, स तेसिं अपीहमाणो ' अणुक्साय ' गाहा (८७ सू० १२४) ' अणुक्सायो ' अणुशब्दः
 स्तोत्रार्थः, अतो नेत्यनु, रूपवंति कथायाः क्रोधायाः, न रुष्यत्वपूज्यमानः, न वा मानं करोति, मां लोकः पूर्वं पृजितवान् इदानीं न
 पूजयतीति ' अमहेच्छ ! ' अल्पेच्छ इत्यर्थः, न पूजासत्कारमांसशयति, अत्रैतपी, न ज्ञापयत्वहमेवंभूतः पूयमासीति, न वा क्षयको
 बहुश्रुतो वंति, आहारोपकरणादिषु अलोलुपः, न लोभ इत्यर्थः, भूयिष्ठत्वादाहारो लोभमस्य जंतोर्भवतीतिकृत्या व्यपदिश्यते
 ' रसिण्णु णातिगिस्सेज्ज ' रसमिदिकाणि रसियाणि तेषु रसिण्णु णोभिगिस्सेज्ज, अहवा तेषु णाणुगिस्सेज्जा, रसाइं अद्रुतादयः
 स्वस्थानपटवः यदा ये चानुकूलाः तेषु यथा पूर्वं गृह्वान् तथा न गृह्येत, ये च रसानुकूला नाहारयति लभंति वा परं तत्र ण तेसिं
 पीहए मुणी ' पटवो चान्मथा ' वाणुतप्येज्ज पण्णं ' वा, यथा मया द्रुटं कृतं इह लब्धियापडे- सर्वैरिणि वा प्रवजता, तत्रो-

को एत आरिश्चो गच्छति ? तेष भव्यति-कालगायरिवा, तं तणपरंरेण दुसंतं क्कंइं सागरखमणस्स संपत्तं, जहा-कालगाय-
 रिया आगच्छति, सागरसमणो भणति-सुत ! सुत्तं मम पितामहो आगच्छति ।, नेण भणति-मयापि सुतं, आगया सायुणो, सो
 अन्धादुतो, सो वेदि सार्थं भणति-उमासमणा चेइं इहागता ।, पच्छा सो संक्को भणति-युतो एको परं आगतो, ण तु
 जाणामि उमासमणा, पच्छा सो उमेति, भणति-भिच्छामिदुक्कं डं एत्य मए श्रस्मादिया, पच्छा मणति-उमासमणा ! केसिं
 अं उमासमणेण मणति-उट्ठं, विह मा गच्छं करेहि, को जाणति कस्स को आगमात्ति, पच्छा प्खल्लिणाएण
 निस्सिल्लपिट्ठएण य आहरणं करोति, ण तथा काएअं जहा सागरउमणेण कंठं, ताए अज्जकालगाण समंवं सको आगंतुं
 निगोचजंवं पुच्छति, जहा अज्जस्सिष्ठयाणं तंयव ताए सादिच्चकरणं च, पण्णापरीसहो गतो ॥ इदानीं णाणपरीसहो, सोऽपि
 जहा पण्णापरीसहो तथा उमपया भयति, णाणपरीसहो अण्णाणपरीसहो य, तस्य णाणपरीसहं पट्टुच्च मण्णति-णिरस्थयं मि
 वित्तो' सित्तो (१० पृ० १२८) एवाचि स्त्यइ वा अर्थो, नास्व अर्थो विघट इति निरर्थकमिति, ततोऽहिलो गो (?) निरर्थके अर्थे,
 रित्त, विरति, पंचत्रत्ता, तत्र तु गरीयसी मधुनादित्तोरेनापदिश्वते 'मेहुणातो सुसंयुद्धो' सुइडु संयुद्धो, यतः संयुद्धत्वे
 अति हि मयति-पमस्य' नाम गहभाक्षिम्यां माद्यात् ममवं तो सासाह, अभिमुष्टं जन्नामि, त्रियत्तं स्म धर्मः, स्वभाव इत्यर्थः,
 कः कल्याणधर्मः ? इति, काणि वा पल्लणाणि वा कम्मणि काणि वा पापणाणि कम्मणि ?, किमभिप्रती-केवाविधा-
 नि क्लृष्टाणफलनिवेत्तकानि क्मणि येनामां कल्याणो जायते यवा पापक इत्यर्थः, ताणि वा (न), अपेक्ष अर्थो विघट इति
 निरर्थकं, भिति एवो 'तयोऽनहाण' गित्तो (? ? पृ० १२८) तस्य इति तयः, उपधीयत इत्युपानं, तयोपघानानित्यर्थः,

पडिमा नाम नामिकादिवा, तपोपथानयुक्ताः प्रतिमाः पडिवज्जतो, इतरथायि तपोपथानानि क्तामि ग्रामनगराणि च अमुद्यत-
 निशारेण विहरामि, तदायि 'पुंयपि दे विहरतो' एवं अनेन अग्रतिग्दविहारण, छादयतीति च्छयः छादयतीत्यर्थः, नियतं यच्चतं न
 निचर्चते, 'परिततो' गहा (१२०-१२१) अत्रोदाहरणं-गंगाकुले देवि- साह प्यइया भातरो, तत्थेगो बहुसुतो एगो
 अपमुतो, तत्प ज्ञे सो बहुसुओ सो सोसेहिं तुचत्यमिभित्तं उपसंप्रचेहिं दिवसतो विरगो णत्थि, सत्तपि पडिऊञ्छण सिक्खादाहिं
 सोविंते ण लइइ, वो सो अपसुओ सो सत्वं सत्तं सुब्बइ, अण्णया सो धारिओ निदापारिक्खेदितो विंतेति-अहो अं सत्त
 पुण्णसंतओ जो सुब्बइ अन्हे मंदपुण्णा न सुविंतेपि लब्भति, एवं नाणपउत्तेण णाणावरीज्जं कम्मं पद्धं, सो तस्स णणस्स
 अणालोपपडिक्कंओ फालमासे कालं किञ्चा देवलोगे उववण्णो, ततोवि जुओ समाणो इहेव भरहवासे आभीरकुले दारओ
 जातो, कमेण संबद्धितो, जेवणत्थो च विवाहितो, दारिखा य से जावा अतिरुविणी, सा य भइककगा, अत्रया कयाइ ताणि दोवि
 पिपपुत्ताइं अंवेहिं आमारेदि समं सगडं पयस्स भरउण णारं विक्कणणए पत्थिताणि, सा कय (भइ) कन्नगा सारहित्तं सगडस्स
 इंदं, ततो वं गोवदारगा तीए रूपेण अयिसजा वोसे सगडस्स अन्नासयाइं सगडाइं खंडति, तं पलोएताणं वाइं सपळाइं सगडाइं
 भगाइं, तीए नामं कयं-असगडा, असगडाए पिवा असगडसिता, तस्स तं चेर वेगं जातं, तं दारियं परिणावेऊण सत्वं से
 पत्तारं शऊण धेराग समपिं पत्थितो, तेण विचि उचरच्चपणाणि जाव अधीताणि, असंखते उडिइं तं णाणावरणं उदिण्णं, गता
 दोवि दिवसा अंविच्छट्टेण, न आलावगो ठाड, आपरिएणवि भण्णति-उडिदि, चा ते एवं अज्जवणं अणुणवेज्जति, सो भणत्ति-
 एयस्स वेरिसो जोगो ?, आचरिया भणत्ति-जाव ण उड्ढेति ताव आयंत्तिलं, सो भणत्ति-अलाहि मम अणुणाएणंति, एवं तेण

अदीनेण आपविलाहारेण वारसहि संरञ्जरोहि अधिज्वयं अंतुरयं, उन्नतं, संसं लंहुं चैव अधिज्जतं, एवं पण्णापरीसहो
 अधियासेयवो जहा असमडपिडणा, तव्पडियक्खे इमं उदाहरणं, एगो धूलभदो नाम आयरिओ बहुस्तुतो, तस्स एगो पुव्वभिचो
 आसि सण्णातगोडमि य, सो तस्स घरं गतो, महिलस्स पुच्छति-सो अमुगो कहि गतो?, सा भणति-याणिज्जेण, तं च घरं
 पुव्वि लंहुं आसि, पञ्चा सदितपडियं जाते, तस्स य पुव्वएहि एगस्स संमस्स हेद्वा दब्बं णिहेल्लयं, तं सो आयरिओ नाणेन अणति,
 पञ्चा तेण तओहुत्तो हत्यं काळ्ण भण्णति- ' इमं च एरिसं तं च तारिसं ' गाथा (१२२-१३०) इमं च इत्तियं दब्बं, सो य
 अण्णाणेण ममिति, सो य आगतो, महिलाए सिद्धं, धूलभदो आगतो आसिचि, सो गणइ-किं धूलभद्रेण मणियं?, सा भणइण
 किंचि, गवरं एमहुत्तं दायतो भणति-इमं च एरिसं वं च तारिसं, तेण पंडितेण गावं, जहा-अमस्सं एत्थ किंचि अरिय, तेण सुवं,
 गवरं गाणापमारयणाण भरिता कलसा अञ्जति, तेण गाणपरीसहो पाधिपासिओ, एवं ण गाधियासितव्वं ॥ इदानीं दंस्सण-
 परीसहो, पेंदिकाण्णुपिक्कं च उपोफलं अपरयत्तः कस्सति दिट्ठिवागोहो होल्ल, वत्रैहिकं क्षीराश्रवमणादि शालोकिकं देवन्नादि,
 वरसवं पिथ्या, एवं दीरिसणपरीसहो भवति, स तु अदर्यनपरीसह एवोच्यते, को द्यन्तः?, यथा बध्यमानः साधुपदा न क्षुम्यते
 तदाऽस्य वधपरीसहो भवति, एवमत्रयं उपोफलानि संति, यो हि दर्यनात्र मुद्यते तस्य दर्यनपरीसहो भवति, तत्रोर्ध्वदेहिक-
 माधिकृत्यापदिश्यते ' गन्थि णूयं परे लोए ' सिलोगो (१२ सू० १३१) कथं?, यस्मात्तपःफलं प्राप्य देवा इह नागञ्जति,
 नैव द्रश्यते, इत्यतः परलोको नास्ति, कथितुं जातिस्मरणादिभिः परलोकान्स्तिवमम्युपेत्य इदं न प्रतिपद्यते इष्टुं वाचि तर्कास्सिणो
 न हि तपस्विनो देवलोकोपपत्तिरस्ति, न चैषां रचंचेपि सति न्निद्रास्ति, न तु परलोकस्याभात् एव घर्मफलस्य वा, यत्तु इह

नागच्छति परलोकादप्यर्द्धित्वात् प्रायगत्याचेति, यद्येवंविधं परिद्वानमेव न समस्ति तेषां, यथा ययममुकस्थानादागता इति, यद्येवंविधः 'अद्या यंचितो मिति' अदुमेति प्रथमशब्दः, सो अहं यंचित इति कथं यंचित इति?, न भोगा युक्ता, न च परलोको अस्ति, धर्मकलं वा मिश्रितं 'इति भिन्नरूपा चिन्तये' अप्त्तु लिङ्गा ' गाथा (१३३२) अप्त्तु जिगा इति प्रसमादयः, अत्रिय महाभिदं, भविस्सति महापउमादयो, यच्चान्यंदमिति तत्सर्वं मृषा वदंति अकसात्, न यत् एतं, माप्रतं मन्नापयंगि यथा अप्त्तु जिगा, एष तु अनिनकाले परीपदः, एवमन्यदपि यत्सरोक्षं चिन्तोकं तदथद्वयतः दंसणपरीसहो मयति, तयोदाहरणं ' ओषाचिउक्रामोऽधिय ' गाथा (१२२-१३३) यथाभूमि ए अज्जासादा पामायरिया बहुसुणा, तस्य गच्छे जो कालं करेइ नं निज्जाति, मत्तपडियाइस्सितावो बहुया जिज्जातिवा, अप्पाहि ता पज्जयति, अण्णया एयो अप्पणो सीसो तेण आदत्तेण भणितो-देवलंगाओ आंगंतु मम दरिसावं देज्जासिचि, न य मो आगच्छति, पच्छा सो चित्ति-सुइहुं कालं मिलिट्ठो-दं, तालिण चैय ओषामदि, पच्छा तेण सीसिण देवलोगतेण ओषाहवो आमोइतो, पेच्छति ओषावंतं, तेण तस्स पदे गापो विठ्ठिओ, गहपेच्छा ए, सो य तस्य छम्मासे अच्छितो पेच्छतो, ए छुइं ण तण्हं कालं वा दिव्यपभावेण वेदेति, पच्छा देणे नं ताइस्सिं गामस्स यद्दिआ विज्जे उज्जाणे छ दारए तत्थालंकारविभूत्ति ए विउचति, सो चित्ति-गिगहामि तेसि आमणयाणि. परं सुइं वेधंतां चि, सो एतं दारगं मण्णि- आणेहि आमणयाणि, सो मण्णि-मणवं ! एवं ताव मे अक्खणयं गुणेइ, पच्छा गेइज्जाति, मण्णि-सुणेमि, एयो कुंमकारो सो मड्डियं सुणतो तडीए अक्को, पच्छा एसो मण्णि-जिण भिक्खं पल्लिदेमि' गाथा (१२३-१३४) एवं भावं अरुइ धारणत्तया तुग्गे सरणसुवगता, तेण भवति-अतिपंडितवादिओऽसि, धेत्तूणा-

भरणाणि पदिग्मेहं दृढाणि, पुढाविकापो गतो । इदाणि आउकाओ विवियओ भणति, सोऽपि अक्खणायं कहेति, जहा एगो तालायरो पाउलो नाम, मो अक्या गंगं उचरंतो उवरिं बुढोदएण हीरति, तं पात्तिय जणो भणति- 'बहुस्सुतं' माथा (१२४-१३४) पच्छा तेष पडिभणितं माथा 'जेण रोहंति बीयाणि' माथा (१२५-१३४) वस्सवि तेहं वेण्हति, एस आउक्कान्तो ॥ इदाणि वेउक्कान्तो वेउओ, वोहं अक्खणायं कहेति एयस्स तावस्स अग्गिणा उडलो दुट्ठो, पच्छा सो भणति- 'जमहं दिया य राओ य' गाहा (१२६-१३४) अहंसा 'वग्घस्स मए भ्मीएणं, पावगो सरणं कतो । तेण अंगं महं दट्ठ, जातो सरणतो भयं (१२७-१३५) वस्सवि तेहं वेण्हति, एस तेउक्काओ ॥ इदाणि वाउक्काओ चउत्थो, तेहं अक्खणायं कहेति, जहा-एगो जुगणो पणणियसरीतो, सो पच्छा वाएहं गहिओ, अण्णेण भण्णति- 'लंघणपवणसमत्थो पुण्वि होऊण संपपं कीस ॥ दंडलतियग्गद्धये चयंस । किं नामओ वाही ॥ (१२८-१३५) पच्छा सो भणति- 'जेट्ठासादेसु मासेसु' गाहा (१२९-१३५) अहंसा 'जेण जीवंति सत्ताणि, निरोद्धंमि अनंतए । तेण मे भज्जती अंगं, जातो सरणओ भयं (१३०-१३५) वस्सवि तेहं वेण्हं, एस वाउक्काओ ॥ इदाणि वणस्सतिकाओ पंचमो, तेहं अक्खणं कहे, जहा एगोम रुसुओ कौसिचिं सउणायं आवासो, वहिं अंठेपण्णायिणं सयं च अच्छति, पच्छा रुक्खाग्गसातो बल्लो वड्डिता, रुक्खं वेउंती उवरिं विलग्गा, यट्ठीअणुयारेण सपेणं पिलगिणउणं वे पेह्णगा सुऊणा य एउविया, पच्छा तेसगा भणति- 'जाय बुच्छं सुहं बुच्छं' गाहा (१३१-१३५) वस्सवि तेहं वेण्हं, एस वणस्सतिकाओ गओ ॥ इदाणि तसकायो छट्ठो, तेहं अक्खणायं कहेति, जहा एग नगं परचंएण रोहिउवति, तस्य प वाहिंरावाए हरिएसा, वे अन्भतरपहि विण्णज्जति, वाहिंरि-

याए परचक्रेण घेयति, पच्छा क्कणति अक्केण भणति- 'अभिमततमा खुमिता' गाथा (१३२-१३६) अहया एगत्थ
 णगरे राया समयेव चोरो, पुरोहितो भंहेति, पच्छा दोषि हरति, पच्छा लोयो भणति- 'जुत्थ राया सचच रो' गाथा (१३२-१३६)
 अहया एगत्स धिज्जाइप्सस धूया, सा य जेव्वणत्था शट्ठिरुवदरिसिण्ज्जा, सो धिज्जाइओ तं पाटिल्लण तीए धूयाए अज्जोववओ,
 तीसे तणण्ण अतोव दुव्वलीभवति, वंभणीए पुच्छिओ गिन्वंपेण, क्कहाते, ताए भणति- मा अविंति कोसि, तहा कोसि जहा
 क्कणइ पओगेण संपत्ती भवति, पच्छा धूतं भणति- अम्ह पुवं दारियं जक्खा सुंजति, पच्छा देज्जति, तव कालपक्खत्ताउइसिए
 जक्खो श्हिति, मा णं धिमाण्हि, संमाण्हिसि, मा य तत्थ तुमं उज्जोतिं क्कहिसि, वीएयि जक्खकोज्जह्हेण दीवओ सारायेण
 ठ्ठतो, सो य आगतो, संतं परिभोत्तूण रत्तोल्लोत्तो पमुत्तो, इमायि कोउगेण सरावंगं कंडिती, णवरं पेच्छति तांयं, ताए नांयं,
 वं होउ तं होउ, पुवं भुंजामि भोगे, पच्छा ताइं रत्तोकल्लताइं, उग्गतोयि ह्हे ण विवुंशति, पच्छा वंभणी भणति- 'अचिरुग्ग-
 तए व सुत्तिए, मागहिया (१३४-१३७) पच्छा सा तीसे धूया तं सुजेत्ता पट्टिपणति- 'तुमए व अम्म ए लवे' मागहिया
 (१३५-१३७) पच्छा सा धिज्जाइणी भणति 'नव मास कुच्छीइ पालिता' मागहिया (१३६-१३७) अहया एगेण
 धिज्जाइतेण तलांगं रणावियं, तत्थयि य पलीए देउलं आरापो य कतो, तत्थ य तेण जणओ पचचित्तो, छगलगा एत्थ मारे-
 ज्जति, अण्णया य क्कहाइ सो धिज्जातिओ मरिउण छगलिओ चं व आयातो, सो य धेनुण अप्पणिज्जएहिं पुंत्तेहिं तत्थ चं
 तलाए जग्धि मारिउं पेज्जति, सो य जात्तिस्सरो णिज्जमाणो अप्पणोच्चियाए मात्ताए वेब्बुयति, अप्पणा चेन सोयमाणो,
 जहा मए चेव प्पचियं एयं, सो य शुब्धिएयाणो साधुणा एगेण अतिसीसएण दरत्तति, तेण भणति- 'सयमेव य लुक्ख लोचिया'

मागहिवा (१३७-१३८) सो तं सोऽजग तुण्हकरो चेव ठितो, तेहि पिच्चाइएहि चितिय- किमिह पव्हएणं पटियं तेण एस
छालओ तुण्हकरो ठितो, ततो साधुणं गंतु मज्जति- किं भगवं ! एस छगलओ तुण्हहि पटियभेचेहिं तुण्हकरो ठितो !, तेण
साधुणा गेसि कहियो सन्मारो, जहा- एम तुज्ज पिपा, किं अभिण्णणं ?, तेण भज्जति- अहंपि जाणामि, किं पुण एसो चेव
पेहेहिदि, तेण छगलेण पुत्रभये वेहिं पुत्तेहिं समं जिहणयं णिहवं तं गंतुण पाएहिं खलमलेति, एयं अभिण्णणं, पच्छा तेहिं
बुक्को, स साधुसमीरे घम्भं सोऽजग भवं पच्चक्खाइज्ज देवलोगं गतो, एवं तेण सरणमिति काउं तलागासमे जण्णा पवत्तिआ
तेमेव से अत्ताणं जलं, एंओपाउर समत्तारः एवं तुम्भे इमे म्हे सणं गतो, तरेव तस्सवि आमरणगाणि धेत्तुण सिमयं गंतु-
मादणो पथे, षरं संजति पसति मटिवडिक्कितं, तेण ता मज्जति- 'कडगा य ते कुंडला' गाथा (१२८-१३८) पच्छा ताए
मज्जति- 'समणो असि संजतो असि' गाथा (१२९-१३९) एवं ताए उवादिद्वो समणो पुणोवि गच्छति, णवरं पेच्छति
पुणोवि खंयारं एयं, वसस णिरुद्धमाणो ढंडिपसेव सवडिधुओ आगतो, तेण हत्थियुयाओ उरुहिचा वदितो, भणितो य- भगवं !
अहो मम परं मंगलं निभिचं च जं ताधू मए दिद्वो, मगं ! मम अतुगहनिमिचं फासुगसणिज्जं इमं मोदकादि संभलं धेण्णतु,
मम अणुग्गहरथा, सो पेच्छति, माणेतु आमराणि घूटाणि मा दिस्संति, तेण दंडेण पलाभोडिए पटिग्गहो गहितो जाव
भोदगे दुमामि, षरं पेच्छति आमरणगाणि, तेण सो रिज्जितो उवाल्दो य, पुणोवि संघोधितो, पच्छा दिव्वं देवरुवं काज्ज
वंदिज्ज पटिगतो, तेण पुचं दंसणपरीसहो णाधियासिओ पच्छा अधियासिओ, दंसणपरीसहो यावीमत्तिमो समत्तो ॥

'पत्ते परीसहा' मिलोरो (१४ दू० १४०) एते बहुदिदा सव्येति पुरतो कासयो भगवं वद्धमणसामी तेण पवेदिवा

कहिता 'अं भिष्मन् न रिहण्येज्जा' विहण्य-भ्राजिणया 'कणह'ति बावीसाए एगतेरण 'कणहुवि' ति कचिचि । इति
वेति, जया जहा विणय सुते ॥ परिसहस्रयणं समत्तं २ ॥

एवं परीसहा अधियासेतव्वा इमं आलंकरणं फाउं जहा दुद्धमा इमाणि चचारि परमंसाणि, एवेणाभिसंधेण चातुरंगिज्जे
आगत, चउउ अगेणु हितं चातुरंगिज्जे, एतस्स चचारि अणुयोगदाराणि जहा विणययुते तहा वनेऊण जहा गामानिष्फन्नो
निकरयो चउउरंगिज्जे, दुपदं नाम, चचारि गिक्खित्तवत्तं, तत्य एगस्स अभाये कतो चतुहुणं, तेण एगस्सेव गिक्खेवो कायव्यो,
तत्य गाहा- 'णामं ठवणा' गाथा (१४१-१४१) नामठवणाओ गताओ, दब्बेकगं तिदिहं, तंजहा- एकं दब्बं सच्चित्तं
अचित्तं मीत्तगं च, सच्चित्तं जहा एगो मणूसो, अचित्तं जहा एगो कारिसावणो, मीसं जहा पुरिसो वत्थाभरणविभूत्तिसिओ, मातु-
पदेकणा उप्पण्णेलि विगतोति वा धुवेदि था, एते तिक्खि दिट्ठिवादे मातुपदा, अथवा इमे मातुगपदा अथाइ एवमादि, संगहेकगं
जहा दब्बसंचयमुद्दिस्स एगो सालिकणो साली भण्णति, चहवो सालयो साली मण्णति, जहा णिष्फण्णे साली, तं संगहेकयं दुविहं-
आदिट्ठं अणादिट्ठं च, तत्य अणाइट्ठं अविसेसियं, आदिट्ठं णाम विसेसियं, अणाइट्ठं णाम जहा साली सालिचि, आदिट्ठं कलमो,
पज्जविककयं दुविहं आदिट्ठं अणादिट्ठं च, पज्जया गुणादिभेदा परिणति, तत्य अणादिट्ठं गुणोत्ति, आदिट्ठं वण्णादि, भावेकगमवि
आदिट्ठं अणादिट्ठं च, अणादिट्ठं भावो आदिट्ठं उदइओ उवसमिओ खइओ खओवसमिओ परिणामिओ, उदइयभावोक्कगं दुविहं
आदिट्ठमणादिट्ठं च, अणादिट्ठं उदचित्तो भावो, आदिट्ठं पत्तयमण्यसत्थं च, पत्तयं तित्थकरनामोदयादि, अपत्तयं कोहो-
दयादि, उवसमियस्स खइयस्स अणादिट्ठुदिट्ठा भेदा सामण्यविसेसणमभेदे न संभवति, केइ उयोवसमियंपि एमेव इच्छंति,

ते ण भवति, जेण सम्मदिट्ठीण मिच्छादिट्ठीण य एओवसमलदिओ बहुधा संभवन्ति, तासां दुग्धिदानं चेय, जाओ सम्मदिट्ठी-
 णं ताउ पारथाओ, जाओ मिच्छादिट्ठीणं लदीओ ताओ अप्पसत्थाओ, पारिणामियमविकक्यं हुविहं— आइइमणाइहं च,
 अणाइहं पारिणामियभाओ, आदिहं सानियपरिणामिओ य अणादिअपरिणामिओ य, तत्थ सानियपरिणामिएककं कसाय-
 परिणयो जीवो कयायी, अणादिपरिणामियएकक्यं दीओ जीवभावपरिणतो तदा एवमदि, इह कत्तेण एककएण अधिकारो ि,
 उन्थत्ते, भिअरुत्था एककया चचारि सहेण संसहित मवन्ति, तेण तंगोहिरुएण अधिकारो, सुयणाणं भावे लओवसमीए वट्ठत्तिच
 भवेककएण ओघयारो, दुयादि पत्तणवसरो पत्तंउज्जंति, एवं सेसं पत्तंविहं भवति, तद्वा चउक्कणिक्खेवो, सो सचविथो-‘णामं
 ठवणां गाथा (१४२-१४१) णामचचारि टवणा० दव्य० हेत्त० काल० गणण० भावच०, णामठवणाओ गयाओ, दव्वचउक्के
 चचारि दव्याणि सचिचाचित्तमीसयाणि, सचिचे चचारि मणूसा अचिचे चचारि करिसावणा मीसे चचारि मणूसा सालंकारा,
 हेत्ते चचारि आगासपदेसा, जमि वा खेत्ते चउक्को पत्तंविज्जति, काले च णिरे तमया आवलिघट वा एवमादि, जमि वा काले
 चचारि पत्तंविज्जंति, यणणा एकको दो विन्नि चचारि, भारे एवाणि चेय चचारि परंभाणि, एत्थ गणणाचउक्केण अधिकारो,
 चत्तारिस्ति पत्तं ॥ इत्तराणि अंयात्तरां, तत्थ गाहा-‘णामं’ गाहा-(१४३-१४१) णामटवणाओ गताओ, दव्यो इमा दासगाहा-
 ‘गंधंओसंधं’ गाहा- (१४४-१४१) दव्यं छच्चिहं, तं० गंधंओ ओसंधं मज्जंओ आवज्जंओ सरारंओ जुट्ठंओ, एत्थ एगेओ अपि
 अणेगपपाारं, तत्थ गंधंओ इमा गाथा ‘जमदग्गि’ गाहा (१४५ १४२) जमदग्गिणाम वालओ रिजुगा हरेणुगा चेय संवरणिचं-
 सिध णाम तमालएणं विण्णिपय मज्जो, मयंगो- गंधद्वयं ल्खउवणे मोचायं एवाणे मच्चियावासिनाणि कोट्टि अमंघति, कोट्टी-

प्रधानमिदुपमा, महाया अयो(ही) अयमा इमं गंधं 'ओसीर द्विरियेराणं' गाथा(१४६-१४२) उत्तीरं उत्तीरमेव द्विरिमेव वालओ
मद्राहगवपुष्पाणं भागो य तमालपत्तस तमालपत्रमेव 'एयं पद्मानं एयं विलेकणं' गाथा (१४७-१४२) एतं गंधं,
इदानी ओसधं 'दो रयणीओ' गाथा (१४८-१४२) दो स्वणीओचि दारुहरिद्रा पिडहरिद्रा व. महिदफलं नाम इंद्रजवा, तिबि
उत्तमं इति विकुडुंगं, कणगमूलं नाम विल्लमूलं, उदगाओ अदुमं, 'एसा हणंतो कंडू' गाथा (१४९-१४२) एतो एसा, गंधं
गत्तं। इदानी मज्जं 'सोममद एवाभागा' गाथा (१५०-१४२) कंठया, इदानी अयोज्वं 'एगमुकुंदा तुरं' गाथा (१५१-
१४३) एगा एव हि सुखंदा तुरं, यथाभमारकमणी य, सरीरं 'सीसुरोय' गाथा (१५२-१४३) कंठया, शुद्धांगि
'जाणावरण' गाथा (१५२-१४३) जाणं रे आसां हत्थी य, जदि एताइंणत्थि किं करेउ पाइक्को, लद्धेसुवि जद आवरणं क्व-
यईणत्थि वापि ण सेज्जति, सति आरणं पहरणेण विणा किं सक्का हत्थेहिं जुच्चिउं?, तति प्रहरणे जति कुसलत्तं णत्थि
णपि जाणति- किध जोद्धत्तं, सति केसुंठे णोत्थि एवि णिणा किं करेउ?, समूहे मारेज्जति अवक्कमणं उक्कमणं च अवाणंतो,
जहा अपडदो दवत्तणं फेडति हेविति वा, तेउ सवेसुवि लद्धेसु जति विवसाओ णत्थि णं व जुच्चति अणिव्वं, सइवि
ववसाए सरीरेण असमत्थो किं करेउ?, तेणं जाणं आवरणं पहरणं कुसलत्तं णोत्थि दक्खत्तं ववसाओ सरीसरोगं एवाणि जुद्ध-
गाणि ॥ इदानी भायंगाणि 'भावंगं विय दुविधं' गाथा (१५४-१४४) भावंगं दुविधं-सुत्तं नोसुत्तं च, सुत्तं वासंगाणि,
योसुत्तं चउविहं, तेजहा-माणुस्सं धम्मसुत्ती सदा तवसंजममि वीरियं च। (१५५-१४४) एते भावंगा दुहमया संसारे,
तत्थ सरीरदव्यंगस इमाणे एगट्टियाणि-अंग दस भागं' गाथा (१५६-१४४) अंगंति वा दसात्ति वा भागत्ति वा भेदेति वा

अवस्येति वा पुष्पेति वा संवेति वा देसे पदेसा पञ्च साहा पडला पञ्जवेति वा खिलेति वा, भावंगस्स इमाणि एगाड्वियाणि 'दया य संजमो' गाहा, दयेति वा संजमेति वा दुगुंठा लज्जा छलणा तितिक्का अहिंसा विरति वा, तत्थ माणुस्सं पदमं अंगं, तं च दुल्लभं, अर्थः- 'माणुस्स खेत्त जाती' गाथा (१५८-१४५) तत्थ माणुसचं दुल्लभं इमेहि दसहिं दिट्ठेहिं परुवि- ज्जाहि, तं० 'धोल्थ पासमं' गाहा (१५९-१४५) एसा गाहा जहा सामाए, एवं आयसियं खेत्तपि आयसिया जाति कुलं रूयति आतोमं आउमं युद्धि सयणं धम्मस्स क्कहणं पियसड्डा संजमो तंमि य असड्करणं, तं एताणि लोगदुल्लभ्याणि, अथवा अन्नपरि- चाडेए गाथा, चचारि अंगाणि दुल्लभाणि 'इंदि यलदी णिअत्तणा य' गाथा, भावओ इंदियाणि, लभित्तावि कोइ ओणव्यत्तिएहिं चैव मरति, णिवत्तेउंएि केइण सव्यपञ्चत्तीहिं पञ्जयत्तं, पञ्जत्तणुंएि पुणरवि उरघाता भवति कुंटादिमि, अहवा णिव्यत्ति- ज्जमाणाणि उवहम्मन्ति वी(धि)रसाहुगजवाहुगजातंवलुज्जादिसु, सव्यनिव्वत्तीएवि खेमं दुल्लभं, खेमो घातं विमवं सुभिमक्खं दुल्लभं, अथवा घातं- विमवो, आतोमं- विरेगता, सट्टा- धम्मसट्टा, गहणेति गाहको उरवामी, अट्टेति संजमो अट्टे, अथवा इमेहिं दुल्लभं 'आलस्स' गाहा (१६०-१५१) आलस्सेण ताणूणं पासेन अल्लीयति, अहवा णिच्चत्तमपत्तो, मोहाभिभूतो इमंमि कायव्वं गरथत्ति मुणे न, अहवा अवज्जा किं एते जाणंतगा हिंढेति ?, अथवा यंमणं यद्वो ण किंचि पुच्छति, अहवा अट्टविहस्स यदस्स अन्नपरभंण, अहवा दट्टणं चैव पव्वइए कोहो उत्पज्जति, पमादेण पंचविहस्स पमादस्स अन्नत्तेण, अहवा क्किविणचा मा एतेति किंचि दापव्वं होहिंत्ति तंण ण अल्लियति, मएण वा एते णारगिस्सियाणि दायेति अलाहिं तां एतोहिं मुएहिं, अण्णणेण वा कृपहेहिं मोहिंथो इमांमि ये ण चैव धम्मसट्टा उत्पज्जइ, अहवा यक्खेवो अण्णणो णिच्चमेय आउलो, कोउल्लेण जडेपच्छादिसु,

प्रथा समझी वदुलियादीहि, 'एतेहि कारणोहे' गाहा (१६१-१५१) कंड्या, घमंताइयाण घममाणं उदएणं दुल्लमं संवमंमिभि
 धीरियं, गरिहणताए, जो पुण मिच्छादिद्वी गो पुण घमणुंवापि लब्धं ण तं सद्दहति, तत्थ गाथा 'मिच्छाविद्वी जीवो'
 (१६२-१५१) मिच्छादिद्वी उवादिदं पयप्यं न सद्दहति, असन्नां पुण उवादिदं वा अशुवादिदं वा सद्दहति, जो पुण सम्मादिद्वी सो
 उवादिदं पयप्यं सद्दहति, असन्नां पुण उवादिदं वा सद्दहन्ती, तत्थ अणामोएण अतिकोविओ गिण्हएसु संकितो
 अंभिदि पणवेज्जमाणो अप्पणो य दिद्विएसु एमो जिणोएमाचिकाउण अतिकोविओ सद्दहन्ती, गुरुणिअंगेणंति गिएहर
 (ई)मि सो तं निण्हयदिद्वि गुरुणाअणवेज्जित्तो सद्दहन्ती, जहा य 'तवेणं वस्स जमालिस्स अणयारस्स एवमाइक्खमाणस्स
 एं भासं एं पण्णं एं पस्सेमाणस्स अत्येगतिया समणा णिमंथा एयमद्वं सद्दहति, तत्थ णं जे य एयमद्वं ण सद्दहति
 तं णं समणं भावं महावीरं उमं० विहरति, तेषु पुण निण्हया इमे 'यहुरय पदेस्स' गाहा (१६४-१५२) 'यहुरय ज-
 मालीपभवा' गाहा (१६५-१५३) 'गंगतो दोकिरिया' (१६६-१५३) एतोसं इत्य उप्पन्ना दिद्विओ ता
 इमा जगाराओ 'सावथी उसभ' गाथा (अव०), इदाणि एतोसं कालो मण्णति 'चउइस्स सोलस बीसा'
 गाहाउ दो, इदाणि मण्णति- 'चोइस्स वासा तइया' गाथा, अक्खणयसंगहणी, 'जेह्वा सुदंसण' गाहा (१६७-१५३)
 एं सचण्हवि निण्हयाण वचव्यया भाणियव्वा जहा सामाइयोअज्जुओए, केइ पुण निण्हए एत्थ आलाधेणं पडिक्कहन्ति 'सोच्चया
 णेयाउयं मन्नं, पद्दवे परिभत्सति' एवं अंगंति गंतं, अस्स चतुरंगनिअण्णं चातुरंगिज्जं, णामनिअण्णो निक्खेवो गतो,
 गुणाशुणे मुत्तं उधोतव्वं, 'यत्तारि परमंगाइ' सिलोणे (१५४-१८१) चचारीति संख्या, परि(रं)मानं यस्य तत्परमं, अह्ययतेऽनेनत्यंगं,

धीउपसा०
 गुणो
 ३
 चतुरंगोया
 १०६॥

परमाणु च तान्यंगानि, अणुचराणीत्यर्थः, दुकलं लम्पत इति तदुलमानि, इहेति इहलोकं, दिशतीति देहं देही-जीवो भवति मानुसस्तं
 सुती सद्वा संजमंमिभनाति शंते मनुष्याः, श्रवणं श्रुतिः, कस्मासाँ, श्रुतधर्मस्य, श्रद्धानं श्रद्धा, धर्मस्यैव, विराजयत्यनेनैव वीरियं,
 संजमे वीरियं, संजमे योगफलमित्यर्थः, तत्र तावत् प्रथमं मानुष्यं, तस्मिन् सति श्रेयांगाणि स्युरिति, तदापिचापि दुर्लभमेव,
 कथं ? 'समावण्णाय संसारे' सिलोणे (९६ सू. १८१) एतन्नो आवण्णा समावण्णा, संसरणं संसारं, संसृतिर्वा संसारः,
 नानार्यो भवतीत्ये सति जायत इति, जननं जातिः, नानागोत्रास्ति हीणमस्मिन्मउवमासु, कथं णाणागोचासु संसरति ?
 'कम्मनाणाविधा कडा' क्रियत इति कम्मं नामार्थान्तरत्वे सति तद्धीनोचराजातिनिर्पत्तकं कम्मं कृत्वा पृथक् पृथक् पुढो
 अथवा पुणो २ विधनामस्प्रकारं प्रजायत इति प्रजा, विधमा भवतीति विस्समंति वा, कथं विस्सं भविसंति ?, उच्यते.
 'एगता देवलोणे' सिलोयो (९७ सू० १८२) एक्कस्मिन् काले एकदा, दीव्यंत इति देवाः देवानां लोको देवलोकः, नार-
 कानां लोको नारकलोकः, एगता आसुरे कवे, अस्सत्त्वसवित्त्यसुरः असुराणामयमासुरः, चीयत इति कायः, आहितैः क्कमभिररापि
 वैत्तित्त्यर्थः, आधिठो वा कम्मसु, अथवा कर्मभिः शुभैरशुभैर्देवत्वेऽपि सति उच्चस्थानवान् भवति, अशुभैर्नचैः स्वानैः, एवं स्थानादि-
 गुणसंनिदा यथाकर्मोपपाा, अशुभैरपि आमियोग्यमिन्नयादियु सुवदेवमेदा यथाकर्मोपपाा ॥ मानुष्यमपि प्राप्य 'एगता
 मत्तिशो हेई' सिलोणे (९८ सू० १८२) धत्तात् प्रायत इति यत्रियः, 'चंडो' इति चण्डालः, अहवा सुहेण बंमणीए
 जावो चंडालो, दुक्कसो वर्णान्तरमेदः, यया बंमणेण सुहेए जावो गिप्सादोत्ति बुच्चति, बंमणेण वेसीते जावो अबंहेत्ति बुच्चति,
 तत्थ निप्पाणं अंधीए जावो सो वाक्कसो भवति, धीय्यप्रहणादुत्तमजातयो गृहन्ते, चण्डालग्रहणाभीचजातयः, अथवा वाग्भि-

मागादिषु अन्येषु नीचोचमा मानुषजातिभेदाः, तिरिषु 'ततो कीदृ पतंगो य' क्लृप्तं, एवं पृथिव्यादिव्यपि च 'एवमावद्ध-
जोणीसु' शिलोगो (११ दृ० १८३) एवमनेन प्रकारेण, आवर्त्ते यत्र स आवर्त्तः, द्रव्यावर्त्तौ नदीसमुद्रादियु, भवे संसार
एव, पुनः पुनर्यथाऽऽवर्त्तते स च यथापुप ताभिति योगः, आवर्त्त आवर्त्तस्य वा योनिषु, प्राणनं प्राणः, प्राणा येषां संवृति
प्राणिनां, 'कर्मक्रिव्विसा' इति कर्मोहि किञ्चिन्ना कर्मक्रिव्विसा, कर्मोणि तेषां किञ्चिन्नाणि कर्मक्रिव्विसा, त एवं तासु
आवर्त्तयोनिषु पृथङ्गोपि ण किञ्चिज्जन्ति संसारे, न इति श्रवण्ये, निर्वृत्तं निर्वृत्तः, संसरति तासु तासु गतिव्यति संसारः, संसरति
वा धारणी तागु जातिषु सचनः, सर्वे अर्था सव्यथा, वे मणुसकाममोगोपकारिणः ते सर्वे एव गृह्यते शब्दादयः, ते च पर्याप्ता
तरय, न चाप्यौ तान् भुजानो निर्वृज्जते, अप्येवात्तौ यथा यथा भुञ्जते तथा तथा प्रतापोऽभिवर्द्धते, एषं संनारिणः संसरतः
संसारे दुःखैः शरीरमानसैरभिभूयमाना न निर्वृद्वते, अयं यत्र रंजत एव, कोऽभिप्रायः ? यतस्तत्रातिघाताय नोद्यमते, अथवा
'सव्यस्य नृत्तिय' चि सुखैः कर्मस्यैत्यर्थः स त्वर्थः, स हि अट्टराज्यः, तस्याज्ञा वितथा, यो राजा, कर्मैः सुखैर्यथा, स च तान्
प्राप्यन् न निर्वृद्वते, एवमसावोपि संसारी संसारे दुःखाभिभूतः ससारसुखान्येव प्राप्येत्, न तैः प्रार्थनासुखैर्निर्वृद्वते, ते एषं
ससतः 'कर्मसंगोऽस्मि' शिलोगो (१०० दृ० १८३) सन्यते यत्र स संगः, एकादयो द्रव्यसंगः, कामसगास्तु काम-
सोगाभिलाषः, अथवा सर्वे एव कर्मसंगतैः कर्मसंगैः समूहाः समस्तं सुखतेऽस्मात् समूहाः, दुःखमेषां जायते दुःखिता, वेदत इति
वेदनाः शरीराद्या बहवो वेदना, अथवा अत एव दुःखिणा येन बहुवेदना, अथवा क्षुत्पिपासाद्येव बहवो वेदना, 'अमाणुसास्तु
जोणीसु' मानुषाणांभियं मानुषी न मानुषी असानुषी, नियतं निश्चितं माह्न्यते निह्न्यते, विशेषेण या ह्न्यते, 'कम्ममाणं तु पहाणाए'

सिलोगो (१०१ सू० १८३) तु विससणे, किं विससयति ? तेषां मानुसजातिनिर्वृतकानां कर्मणां प्रहायत इति प्रहाणा, आनु-
 एही नाम क्रमः तथा आनुपूर्व्यां, प्रहीयमाणेषु मानुष्योनिधातिसु कर्मसु निर्वृत्तेषु वाऽऽनुपूर्व्येण उदीयेमाणेषु, कथमानुपूर्व्यां
 उदीयते ? उच्यते, उक्कृतंते जहातांयं, अहवा कम्मं था जोगं व भवं च आयुगं वा मणुसगतिणामगोचसस कस्मिंश्चित्तु
 काले कदाचित्, त एणे, न सर्वदेवत्यर्थः, 'जीवा सोधिमणुप्पत्ता' शुद्धयते अनेनेति शोधिः तदाववणीयकर्मण्यगमादि-
 त्यर्थः, मनुष्यभवो मानुष्यं तमपि च 'मानुससं विराहं लडुं' सिलोगो (१०२ सू० १८४) विगृह्यतेऽनेनेति विग्रहः,
 सु च यथा दुर्लभाः तथा चोक्तं चोष्टयपासकादिभा, इदानीं द्वितीयग्रंथं सुति, धम्मसस श्रवणं श्रुतिः श्रूयते वा, श्रियते वा
 शरयवीति वा धर्मः, दुःखेन लभ्यते इति दुर्लभः, आह- धवणादस्य किं भवति ? उच्यते, 'जं सोच्चा पडिबज्जंति' यं
 इति अनिर्दिष्टस्य निर्देशः 'सोच्चा' श्रुत्या प्रतिपद्यन्ते, तेषां यासखिवो, खंतिगहणेन दसविधो समयाधम्मो गहितो, अहंसा-
 गहणेण पंच महव्ययाणि ॥ 'आहृच्च सवणं लडुं' सिलोगो (१०३ सू० १८४) आहृच्च णाम कदाचित्, कस्य श्रवणं ?,
 धर्मस्य, धर्मा, संयमोद्यम इत्यर्थः, पामदुर्लभा नास्मात्परं किंचिदप्यन्वत् दुर्लभं परमदुर्लभा, कथं तदि ? विषयवृषिता हि विला (सिनः)
 'सोच्चाणेआउयं मग्गं' नयन्तीत्यो नैयायिकः, यं श्रुत्वापि बहवो सर्वतो परिप्रशयन्ते, केचिचावत् दयनादपि परिभसंति,
 केचित् थदानात्, अथवा सर्वतो अरयंतं जहा णिण्णवा, येऽपि न अरयंतं तेपामपि 'सुतिं व लडुं' सिलोगो (१०४ सू० १८४)
 विरापेतं येन तं वीरितं भवति, च पुनर्विद्येणे, सर्वदुर्लभं हि संजमवोरियं श्रेयसाः, अथवा पंडितवर्गिरियामिति विशेष्यते,
 इतो ?, जजो 'यहवे रोयमाणत्वि' केवलं संचमाना एव सम्यग्दर्शने वरते, न तु चरित्रं प्रतिपद्यन्ते, एवमपि संसाम्नी

दुर्लभा, एकैकस्य चाप्रिलामायुषाय चोच्छ्रगादयो यत्कव्याः, अथवा सामग्री कथं भवति? उच्यते, एकैकावर्णकप्रहायणः।
 'माणुसतामि आयानो' सिलोगो (१८५ सू० १८५) कंठ्यं, 'तवस्सी घीरियं लडुं' तत् तपस्वीवीरियं लब्ध्वा सम्पन्ना
 'माणुसतामि आयानो' सिलोगो (१८५ सू० १८५) कंठ्यं, 'तवस्सी घीरियं लडुं' तत् तपस्वीवीरियं लब्ध्वा सम्पन्ना
 पृत्तः संश्रुतः संयत इत्यर्थः। तुमंश्रुतात्मा तपोवीर्येण स क्षिपेद्रज इति संक्षिपुयादित्यर्थः। स्वात्-कथं संवतो भवति?, उच्यते, भावश्चुद्धितः,
 येनपदिश्यते' सोषी उच्यते अमृतस्य' सिलोगो (१०६ सू० १८५) योषानं शुद्धिः, अर्जतीति श्रुतभूतः, तदुणवत्तु घर्मशुद्धिः, तस्यते शुद्धयते
 शोभना वा शुद्धिः निश्चिन्ति, नायगच्छतीत्यर्थः, अशुद्धस्य हि अशोधितमलस्येचातुस्य न शोभिमर्भवति, स एवं भावशुद्धसंघपरवानिहैव
 'गिन्व्याणं परमं जातिनिश्चिन्तिनिर्वाणं, परमं नाम न तंन शुक्तिमुखात्रत्यं संसारखुलं तुल्यमात्य क्वापि, दाष्टांतिकोऽयः न अक्यते
 दृष्टान्तमंतरेणोपादायितुं, एकदेशेनोपनयः क्रियते, जहा'घतसिचं च पावए'ज्याचं पराचि वा घते, पावं व ह्वंवं सुराणं पावयतीति
 पावकः, एवं लोइया मर्णति, ययं शुण अविसेसं दहण(ण दहे)इति पावकः, यथा घतामिपिकः, यथा घतामिपिकः पावकः परां निवृत्तिमाप्नोति तथाआवृ-
 शुभावोऽपि इहैव तावत् विभुक्तामृतपानेन निवृत्तिमाप्नोति च, उक्तं हि- 'नैवास्ति राजराजस्य तत्सुखं नैव देवराजस्य । यत्सुखमिहैव
 साधोलोकव्यापारहितस्य ॥ १ ॥ स्वात्-कथं जायते निवृत्तिः पावकस्य घृतेनेति?, उच्यते, येन तृणतुपपलालकारीपादिभिर्-
 घनविशेषैरिघ्यमानो न तथा दीव्यते यथा घृतेनैत्यतोऽनुमानात् ज्ञायते यथा घृतेनाभिषेक्तोऽधिकं भाति, तथा निर्माणस्य घृते-
 यनादिकंमव, न तणा, पळते 'घतसिचैव पावए', नागार्जुनीयास्तु पठति एवं 'चतुद्रा संपदं लडुं, इहैव ताव मायते । तेयते तेय-
 संपदं, घयसिचै च पावए ॥ १ ॥ एतत्तावदहैव फले चतुरंगस्य, पारलोकिकं तु 'विकिच कम्मणा' सिलोगो, (१०७ सू० १८६)
 कवता अयमपदेशः- स एवं निवृत्तात्मा विकिच कम्मणा हेउं, विचि- पृथक्भाव, पृथक् कुरुव- अहवा विगिचिचि उच्चिन्न इत्यर्थः,

दिनोतीति हेतुः, कर्मद्वाराति कर्मनिदानं, राधाद्याः कर्महेतवः, अथवा मिथ्यादर्शनाविरतिमादि, यमो नाम संयमः तं संयमं
 चिरादि, केषु १, 'संतीर्ण' क्षमणं क्षान्तिः आदिग्रहणात् दृग्प्रकारः श्रमणधर्मः, स एवं यदस्वी विविक्च कर्माणि 'पादवं शरीरं हि-
 च्चा' पुरुर्वाणं मंत्रं पादवं, तत्र पृथति पृथते वा तस्यामिति पृथवी, पृथिव्यां मंत्रं पाथिवं, वैशेषिकसांख्यानं हि पाथिवं
 शरीरं, चतुःश्रेत्रप्राणसनादि आकाशात्मैवोपायुग्व्याप्तिय, स्वसमयसिद्धितोऽपि-पाथिवमिव पादिवं, वद्वि श्लेशीं श्राप्तस्य
 मगपतः शैलभूतं भवति, स च पाथिवः शैल इत्यतः पादवं शरीरं हित्वा, येषुपि न निर्वायन्ति तेषुपि शैलिहवात्मभिः तदुत्सृष्टं
 पृथिवीतुल्यं भवतीत्यत पादवं शरीरं हित्वा, अथवा सुखदुःखविकल्पविकल्पत्वात् पादवं शरीरं, उक्तं हि-पुढवीविव सव्यसहेण भग-
 वता, श्रियंते इति शरीरं, हेतुः श्याम हेत्वा, ऊर्ध्वमिति मांसः भृशं क्रमति इति चतुरंगफलमुक्तं ॥ ये पुनः पूर्वक्रमावशेषतः न तस्मिन्
 यान्नुवंति तेषुपि चतुरंगहेतुकमत एव संसारफलमासाद्य 'विसालिसेहिं सल्ले' सिलोगो (१०८ सू० १०८) समानं सद्यं,
 न सद्यं विसदस्यं(शं), रलयोरस्यभित्कृत्वा, ते हि विशालिसा हि शीलयंति तमिति शीलं, विसारिसाणि, कदं विसदद्यानि?, न
 हि सर्वे तुल्यवयोनियमसंज्ञमा भवति, उक्तं हि- "जहा जहा णं तेषिं देवाणं कवनियमंमचेराणि जसितानि भवंते, जस्स जारिस
 सीलप्राप्ते तामिसो असजो भवति" यांति क्षयमिति वेकळा, उचरुचरा श्याम तयोविद्युपैः स्थानैः रिद्धिसुखसंपदः प्राप्नुवंति, यथा
 सौधर्मसाणादी, महामुक्त्वा व जलंता शोभत इति शुक्रः चंद्रादित्यश्रहणादि महाशुक्लाः प्रत्यक्षवाच्य चंद्रादित्यानां न दीनापमा,
 केन वाऽन्येनोपमीयते?, चयनं चयः, पुनश्चयवतीति पुनश्चयं, न हि तस्मिन् देवलोके, दीर्घायुत्वाच्चवं मन्यन्ते यथा वयं न ज्यो-
 प्यामः, अथवा तेषां नित्यसुखसंज्ञानां चिंतयेयं न भवति ज्योत्स्याभो वयमिति, 'अस्थित्वा देवकामानां' सिलोगो(१०९ सू० १०९)

अर्पितमस्मान्स्तीत्यर्पितः अर्पितवानित्यर्थः, अर्पितं गमितं दर्शितमित्यर्थः, त ॥ ६ पूर्वोक्तपनत (तपोऽच) इयामिच तपउपनता इव वेपथं देव-
 कामानां अर्पिता इव अर्पिता, यथा भवाङ्गैर्ललितव्या एते, काम्येते कमनीया वा कामाः, रोचते रोचयति वा रूपं, कामतो रूपाणि विदु-
 र्बितुं शीलं येषां ते इमे कामरूपविकृतिषु, अष्टप्रकारैर्ययुक्ता इत्यर्थः, न चैवात्म्यकालिकं सौख्यमित्यतोऽपदिश्यते- 'उद्धं कल्पेस्तु
 चिद्वृत्ति' ऊर्ध्वमेव कल्याः २ तेषु उद्धं कल्पेस्तु, अहवा उर्वारं मेतु कल्पेस्तु, प्रत्यतीति पूर्वः, आवर्पतीति वर्षः, बहूणि पूर्वाणि च इतानि च,
 अत्रत्यत्वात् न पथोपमत्तानरोपमानि, क्रियत धर्मधारणा, देशकानां च पूर्वोद्युपं मनुष्यमारभ्य यावद्दशतायुष इत्यतः तत्रत्य-
 धीक्रणार्थमपदिश्यते एवभावात् सता गृह ॥ 'तत्र छिन्वा जहा ठाणं' सिलोगो (११० छ० १८७) तत्र्येति तस्मिन्निति, यथाव-
 स्थानमिति इंद्रसामानिकान्यायुक्त एतं, नहि तेषामुपक्रमो अस्तित्यतः आयुक्त्वया ओवेति माणुसं जोषिं उपस्थायान्तीत्युपैति,
 मनुष्यानामिदं मानुषी, युवति जुषति वा तामिति योनिः 'से दसंगेऽभिजायति' दशानामंगानां समूहो दशंगं, तद्यथा 'वित्तं वत्सुं
 सिलोगो (१११ छ० १८७) वीयत इति क्षेत्र-श्रामनसं, यथादिसस्यानि वा यत्रोत्पद्यन्ते, अथवा (भार्य) क्षेत्रमित्यर्थः, राजगृहमगयाद्यं,
 वसति तस्मिन्निति वस्तु. तत्र क्षेत्रं सेतुं सेतुं वा, सेतुं रश्मिदि, सेतुं वारिसण निष्फज्जते, इत्थादि सेतुं सेतुं, अहवा वत्सुपि
 सेतुं भूमिपरादि, सेतुं यदभ्युच्चितं प्रासादाद्यं, उभयथा गृहं सेतुं सेतुं मयति, अथवा वत्सुं छापं जासियं छातूसियं, छातं भूमिचरं जासितं
 प्रासादो रश्मिसितं भूमिपरावरी प्रासादो, दिरण्यग्रहणेण रूप्यसुवर्णेण गहितं, पश्यते तमिति पशु, से सव्यं चउपयं गहितं ॥
 'दासपोरुसं' दयित इति दासः, पुरे श्यने पुराः, एते चत्तारो वि द्येचवत्सुहिरण्यपत्तवो दासपोरुसं च एकं कामंगसंघं, 'जन्त्य से
 उचवज्जाति' जेसु जेसु कुल्लेण एताणि चत्तारो वि सदा सुचीण्णाणि वत्सु विज्जति, इवत्स्य हि दुक्खं विभवहीनि स्यात्, किं तदि १,

मात्मन्येनागौ गर्भत्याहितमेव भवति, एरुंगणपुक्तं, 'मिस्तवं जातवं होह' सिलोगो (११२ सू० १८७) मज्जति मज्जन्ति वा
 यथित्ति मित्रे मित्रमस्पास्तीति मित्रयान्, ज्ञातका अस्पास्तीति ज्ञातवान्, मित्रा सहवद्वृत्तादि, ज्ञातगता त-उम्मापिइ संवदा
 या-नृपति इति गोत्रं उच्यमाणं राज्ञा राजामात्यो वा, क्षुण्ति क्षुणोति कर्णयति वा तस्मिन्नि कर्णः (तद्वान्, रूपवानित्यर्थः, 'अप्पातंके महा-
 पत्तो' अप्पातंको नाम असोमः, क्षुत्पिपासाया हि नित्यं अनुगता एव क्षुरिरसोमाः, आमसात्तु नैवोत्पद्यन्ते, उक्तं हि- 'कल्पित्तना-
 रोपमशी मेधा' महती प्रथा वस्य स भवति महाप्रभुः, वंडितः इत्यर्थः, अथेलातो नाम विनीतः अदुहूल इत्यर्थः, यदस्वी बलं,
 एतादि दश 'भोच्या माणुस्सते भोए' सिलोगो (११३ सू० १८८) अपडिहरे असरीसे अथोहि अहाउवं पालित्ता पुब्बाविसो-
 दि पुण पोहिं लमेचा ॥ तस्मा 'चउरंगं दुह्लंभं मत्ता' सिलोगो (११४ सू० १८८) मचाणात्तं संजंमं पडिचज्जिया तवसा युतकम्मं-
 से मिदं भवतिं स्यात्ते, श्वेरीम । नयाः पूर्ववत्, चानुरंगिज्जं सम्मत्तं ३ ॥

एवं चरणं दुह्लंभं जायेत्ता अप्पसावो कावब्बो, जहा वेसु ण परिमस्सति, तेण इमं पमादप्पमादणामं अज्जपणमागतं, तस्स
 चणारे अणुयेगदारा वार चागणिएत्तये निक्खेये पमादप्पमादं, पमादं णित्ते तप्पडिवक्खो अप्पमादो वर्णित एव भवति, सो
 पमातो चउज्जिहो- 'जामं ठवणा' गाथा (१७९-१९० प्र०) तस्य दब्बप्पमादो जेण सुत्तेण वा पतिण वा पमत्तो भवति,
 जालि वा अज्जालि ररथुणि पमादरुथुणि णिज्जासंघंयंथालस्सादीनि, मायपसादस्तु आसिंभ प्रमसं, स च पंचथा प्रमथते
 'मज्जे विमय कत्ताया' गाथा (१८०-१९० प्र०) मज्जपीतस्य हि भावप्रमसत्तात् न कार्यकार्यदब्बो भवति, 'कार्यकार्ये ण
 जानति, सान्थावाच्ये नथेन च । गम्मागाप्पेडति(चि)प्रिट्ठय, नापेयं मज्जिमित्तयतः ॥ १ ॥ तथा विषयप्रमसोऽपि कृत्पाकृत्यानविद्धो

श्रीउत्तरा०
 नृणां
 ४
 अमंशुता.

॥१०३॥

करण-
 निवेद्याः

मरति, क्माण्यु विविहं आहणहृ दितति अक्त्रोसति क्लहस्राहसोर्बोति, णिदापमचोचि पलीवणगादिदु विणस्सति, इंदियप्रणो-
 वि कगादयो विणानं पावंति, बहा 'संज्ञा मिगो', गाहा, एस पमादोऽवि पंचविहो मणिओ, वस्स य पडिवक्खे अप्पमादो, सोऽवि
 पंचविहो, एग चेव अप्पमादणं मणितल्लो, 'पंचविहो य पमादो' गाहा (१८१-१९१) किंच गतो णामनिफ्फणो, सुंचालावण-
 निफ्फणो, तुत्तं उच्चारंत्तव 'असंखतं जीयित मा पमादण' वृत्तं (११५ सू० १९१) संस्क्रियते स्म संस्कृतं, न संस्कृतं असं-
 स्कृतं, यतः पूर्वकृतकारणं कृतत्वां विनागमाप्पत् पुनः संस्कार्यते वत् संस्कृतं भवति, यथा छिद्रप्रटः पुणोवि संविज्जति तुभिज्जति-
 इवा, जंतु विणट्टपुण न सकावि सस्सुत्तं तदसंस्कृतं भवति, यथा पटभेद इत्यादिः, अथवा आकाशादीनि वा नित्यद्रव्याणि असं-
 स्कृतानि, तत्थ इमा गाहा 'उत्तरकरणेण' गाहा (१८२-१९४ प्र०) संस्कृतंति वां करणंति वा एगहं, तेण करणेत्त तमेव
 निक्खिअत्तव्वं-णाम ठवणा' गाहा (१८३-१९४) णामकरणं जस्स करणमिति यामं, अथवा णामस्स णामतो वा जं तं
 करणं तं णामकरणं, अस्सणिसरेवो वो जस्स करणस्स आगारविसोचि, दव्वस्स दव्वेण वा दव्वमि वा जं करणं तं दव्वकरणंति,
 तं दुविहं-आगमतो णोऽयगमतो य, आगमतो जाणए अणुवत्तं, णोऽयगमतो जाणगसररो० मवियसरो० तव्वइत्तिं, वतिरितं
 दुविहं-सण्णाकरणं णोऽसण्णाकरणं च, तत्थ सण्णाकरणं अणवविहं च, जमि जमि दव्वे करणसण्णा भवंति तं सण्णाकरणंति,
 तंजहा-कडकरणं अद्धाकरणं पंलुकरणं एवमदि, 'सण्णा णामंति मती तं णो णामं जमभिहाणं ॥ जं वा तदत्थवियल्ले कीरति
 दव्वं तु दाविणपरिणामं । पंलुइत्त्यादि गहिंत्तं तदत्थहाणं ण वा सद्धो ॥ १ ॥ जति ण तदत्थविहाणं तो किं दव्वकरणं जतो तणं ।
 दव्वं कीरति सद्धेण क्खणंति य क्खणस्सद्धो ॥ २ ॥ इदाणि णोऽसण्णाकरणं, तं दुविहं, तं० पयोगकरणं वीससाकरणं च, विस्स-

॥१०३॥

सेति क्रोऽर्थः ?, विचि विपर्यये, अन्यथा भाव इत्यर्थः, स गतौ, शिविहा मतीः विश्रमा, तं दुत्रिधंसादीयं अणादीयं च, अणादीयं जहा यस्माद्यन्मागासाण अण्णोणसमाधाणंति, 'ण्यु करणमणादीयं च विक्रं भण्णती ण दोसोऽयं । अण्णोण-समाधाणं जमिहं करणं ण णिव्वती ॥ १ ॥ अहवा पदपच्ययादुपचारमात्रं करणं, यथा गृह्णमाकाशं कृतं उत्पन्नकमाकाशं विसर्पं गृहं, गृहे उत्पन्ने विनष्टं आकाशं । इदाणि साइयं वीससाकरणं, तं दुविहं-चक्खुफासियं अचक्खुफासियं च, चक्खुफासियं जं चक्खुसा दीसइ, तं पुण्ण अन्मा अन्नकक्खा एवमादि, चक्खुसा जं न दीसइ तं अचक्खुफासितं, जहा, दुपशिसयाणवि परमाणुपोगलाणं एवमादीणं जं संघातेणं भेदेण संघातभेदेण वा उपपज्जति तं ण दीसति छउमत्थेणेति, तेण अचक्खुमुक्कासितं, धादरपरिणतस्स अणंतपशिसियस्स चक्खुफासियं भवति, पयोगकरणं दुविधं—जीवपयोगकरणं अजीव-पयोगकरणं च, होइ पयोगे जीवविवागो, तेण विणिग्माणे सजीवं अजीवं वा पयोगकरणं, तं दुविहं—मूलपयोगकरणं उत्तर-पयोगकरणं, मूलपयोगो णाम मूलं आदिरित्यनयांतं, तत्थ मूले ओरालियादीणि पंच सरीराणि, पयोगकरणं नाम जी-विष्कसो वो निष्कज्जति, तं तोसिं चैव उरालियेवउल्वियआहारयाणं तिण्हं उत्तरकरणं, सेसाणं तत्थि, तत्थ मूलकरणं अट्ट-अंगाणि अंगोवंगाणि उवंगाणि य, अहा ' सीसं उरो य उयरं पट्टी वाहा य दोन्नि उरुया त । ते अट्टंगाणी पुण्ण सेसाणि तोवु-पंगाणि ॥ १ ॥ होति उवंगा अंगुलि णासा कम्भा य जहणं चैव, पहदंतमंतकेसु अंगोवंगा एवमादीणि, अहवा इह उत्तर-करणं देतस्स रागो कंणवपुणं नहेकसरगो, एवे ओरालियविउल्विययाथि, आहाए नत्थि ताणि, इमं वा आहारास्स भग्गणादी इति, अहवा ओरालियस्सवेणस्स उत्तरकरणविसंसेण ओसहेण वा पंचपह य इंदियाणं विण्णट्ठाणं पुणो वरणा णिरुवहटाण वा

विषासनं एवमादि, तत्र पुन ओरालियवेदालिययाहारयाणं तिविहं करणं— संघातकरणं पडिसाडणाकरणं संघातपरिसाडणा-
करणं च, दोण्डं सर्राणं संघातणा गत्थि, उवरिह्णानि दोन्नि अयातीणि, तिविन्नि करणाणि कालओ मगिज्जति, तरयो-
रालियसरिसंघातरूपं चं पढसमभयोववन्नमास, अहा वेह्णि ओगाहिओ इढो तप्पढमताए आदियति, एवं जीवोवि उव-
वज्जति पढमे समये गेण्हइ ओरालियसरीसपयोपाइं इब्वाइं, ण पुण मुंचति किंचि, परिसाडणाए हि समयो मरणकालसमाए,
एत्थं च सो मुंचति ण गेण्हति, मज्झिमे काले किंचि गिण्हति किंचि मुंचति, तं च जहण्णं खुड्डायमवगहणं तिसमऊणं, उक्को-
सेणं तिविं पालितांयमाणि समऊयाणि, 'दोविगहंमि समया समयो संघाथणते तेहूणं । खुड्डायमवगहणं सव्वजहण्णो
ठिठी कालो ॥ १ ॥ उक्कोसो समपूणं जो सो संघातणासमयदीणो । किह ण दुसमयविहूणो ? साधणसमएअज्जनतिमि ॥ २ ॥
भण्णवि भयचरिभंमिनि समए संघातसाडणे चेव । परमपढमे साडणमओ तदणो ण कालोसि ॥ ३ ॥ जति- परमवपढमे
साडो णिन्विगहइतो त तंमि संघातो । णशु सव्वसाडसंघातणाओ समंतं विरुद्धाओ ॥ १ ॥ जन्हा विगच्छमाणं
विगतं उपज्जमाण उपन्नं । वो परमवाडिसमये मोवखादाणा ण विरोहे ॥ ३ ॥ खुतिसमए णेहभवो इह देहविमो-
क्खतो अहा तीए । जति(तंमि) ण परमवोजिवो सो को होउ संसारी ? ॥ ४ ॥ णशु जह विगहकाले देहामावि छित्तो परमवो सो ।
खुतिसमएपि ण देशो ण विगहो जति स को होतु ? ॥ ६ ॥ इदाण्यि अंतरं, संघातंतरकालो जहण्णं खुड्डणं तिसमऊणं ।
दो विगहंमि समया वत्तिओ संघाथणासमयो ॥ १ ॥ तेहूणं खुड्डभवं धरिउं परमवमविगहेणेव । गंतूण पढसमए संघातं-
वो स विण्णेतो ॥ ७ ॥ इदाणि संघातपरिसाडंतं, जे ' उभयंतरं जहन्ने समयो निन्विगहणं संघातो । परमं सतिसमयाइं ते-

तां सं उद्विहणामाह १। अणुभवेतु देवादितु वेचिसिभिहणयस्स वतियमि। समए संघातातो दुविहं साडंवरं वोच्छं ॥ १० ॥ खुडुगयभवग्गहणं
 जहणपुक्कोसयं च तेषीये। तं सागरोवमाइं संपुण्णा पुक्ककोडी य ॥ १ ॥ इदानीं वेडव्वियस्स वेडव्वियसंघातो समयो सो पुण विडव्वणादीए।
 ओरालियापमहवा देवदीणादिगहणंमि ॥ २ ॥ उक्कोसो समयदुगं जो समयं वेडव्विय मतो व्रित्तीए। समए सुरेसु वचति णिंविग्गहलो यं तं
 वस्स ॥ १ ॥ ३ ॥ उभयजहणं समयो सो पुण दुसमयेवेडव्वियमतस्स। परमतराइं संघातमयहीणाइं ते चीसं ॥ १ ॥ वेडव्वियसरीएरसाडण-
 फालोयि समय एव । इदानीं अंतरं, वेडाव्वियसरीरसंघातंवरं जहणेणं एगं समयं, सो य पट्टमसमयेवेडव्वियतयवस्स विग्गहेण वतिए
 समये वेडव्वियपुसु संघातवस्स भवति, जहया वतिए समए वेडव्वियमतस्स अविग्गहेण देवेसु संघातवस्स, संघातपरिसाडंवरं जहणेणं समय
 एवासो पुणराये वेडव्वियमतस्स अविग्गहेण संघाडवस्स भवति, साडस्स अंतरं जहणेण अंतोसुदुचपुक्कोसेण अणंतं कालं, वणस्सतिकालो,
 इदानीं अहास्यस्स, आहारे संघातो परिसाडो य समयं समं होति । उभयं जहण्युक्कोसयं च अंतोसुदुचस्स ॥ १ ॥ वंधणसाहुभयाणं
 जहणमंतो सुदुचमंतयं । उक्कोसेण अणुं पोगलपरियदुदुहणं ॥ २ ॥ तियाकम्माणं पुण संतापाणादितो ण संघातो भव्याण होउज्ज साडो से-
 लेसीचिरमसमयमि ॥ ३ ॥ उभयं अपाइनहणं संतं भव्याण होज्ज केसिचि । अंतरमणादिभावाच्चंतं वियोगतो णेसि ॥ ४ ॥
 जीवमूलपयोगकरणं गंतं । इदानीं जीवउत्तरपयोगकरणं, तत्थ गाहा (१९३-२०१) 'संघातणा य'
 गाथा (१९३-२०१) संघायणाकरणं जहा पडो वंतुसंघातेण णिव्वचिज्जति, परिसाडणकरणं जहा संखुगं परिसाडणाए
 णियचिज्जति, संघातपडिसाडयाकरणं जहा मगंडं संघवणाए य परिसाडणाए य णिव्वचिज्जति, ण च संघातो ण च परि-
 साडो जहा थुणा उट्ठा निरिच्छा वा कीरति, 'अजीवपयोगकरणं' गाथा (१९६-२०१) जं जं निज्जीवाणं कीरति जीवपयोगयो

वं तं । वष्पादि रूकन्मादि बाधि तदजीवकरणेति ॥ १ ॥ दन्वकरणं गतं । इदानीं येत्करणं- 'ण विणा आगासणं' गाया (१९६-२०१) हेत्तं आगासं तस्स करणं गत्थि तद्वाहि वंलगतो परिधान्णं, चम्हा ण विणा खेत्तणं करणं कीरति, अहवा येत्तस्स करण, वंलगपरिधान्णं नाम जं करणं अभिलप्पति, अह जहा उच्छुक्राणादीयं, बहुधा, सालिकरणं तिलकरणं एव- मादि, अथवा जम्मि येत्ते करणं कीरति धोष्णज्जति या, खेत्तं करणं आगासंवि, तस्स वंरणपरिधान्णं । इदानीं कालकरणं 'कालो जो जावतिओ' गाया (१९७-२०२) कालकरणं जं जावतियकालेण कीरति, जमि वा कालमि, एतं ओहेण, अहयेह कालकरणं प्वातिओत्तिसियमाविसंयेणं धेत्तब्बं, तत्थ चरं सत्तविहं चत्तविहं थिरमयक्खायं, एवं गाथा (१९८-२०३) 'सउणि' गाया (१९९-२०२) 'पक्खत्तिचयो तुयुणित्तो' गाथा । इदानीं भावकरणं, भावस्स भावेण सोमे वा करणंति, 'भावकरणं(व) दुविहं' गाथा (२०१-२०३) 'वण्णरसगंधं' गाथा (२०२-२०४) अप्पण्योगंजं जं अजीवरूपाति पज्जवावत्थं । तमजीवभावकरणं तप्पज्जायप्पण्यवेक्खं ॥ १ ॥ को दब्बवीससाकरणतो विससो इमस्स ? ण्णु भणितं । इह पज्जयेक्खाए दब्बट्टियणयमये तं च ॥ २ ॥ 'जीवन्तरणं तु' गाथा (२०३-२०४) जीवभावकरणं दुविधं-सुतकरणं असुतकरणं च, सुतकरणं दुविधं-लोइयं लोउत्तरियं च, एक्केकं दुविहं-वद्धं अवद्धं च, वद्धं णाम जत्थ सुओत्तणिवंधो अत्थि, जं एवं चैव पटिज्जति उचरियं ताणि श्रवद्धं, तत्थ वद्धसुतकरणं दुविधं-सहकरणं णिसीधकरणं च, 'उचोत्थ सहकरणं पगासपटं च सरविसेसो चा । गूढं तु निसीहं वंधस्स सुतत्थं जं अधवा ॥ १ ॥' जं लोइयं वचांसं अट्टियाओ छत्तीसं पच्चट्टियाओ वा सोलस्स करणाणि लोगप्पवातवदाणि, (अहवा संगामे पंच) तंलहा- वइसाहं समपायं मंडले आलीहं पच्वालीहं, एताणि पंच लोगप्पवाते सुयकरणे निवद्धानि, तत्थाऽऽलीहं दाहिणं पायं अगगतो-

इत्तं काळं वामपादं पञ्चाहुतं ओसरोति, अंतरं दोण्द्विवि पादानं पंच पदा, एयं षेव विवरीयं पञ्चालीढं, ब्रह्माहं पर्वीठ अम्भतराहुवीओ समसेहीए क्सेति आगिमतले ब्राहिराहुचो, मंडलं दोवि पादे समे दाहिण-
 पामदुचा ओसरोत्ता उरुणोमि (तथा) आउंटावेति जहा मंडलं मवति, अंतरं चत्तारि पादा, समपदं दोवि पादे समे
 मितलं ठेनेति, आरुद्वपवणं पंच आंदससठाणं जाणि अरुद्राणि, तथेगा मरुदेवा, णवि अंगे णवि उवंगो पाढो अत्थि जहा
 मरुदेया अन्नतथावरा होळ्य सिद्धत्ति, सयंसुरमणसमुदं मच्छाण पउमपत्ताण य सव्वसंठाणाणि अत्थि, णवारी वलयगारसंठाणं
 परिथ, करुदुकरुद्राण य कुगालाए तीसं गिद्धमालूणमूले यत्तही देवाणुकरुपणं, रुंठ्ठहिं पण्णारसादिवसेहिं वरिसणं, कुगालाणगरी-
 विपासे तदिए वरिसं छातेवे णारे दोण्द्विवि कालकरणं, अधे सत्तमपुढवीए कालणरगे समणं, कुलाणाणररीविणासणकालावो
 नेरसमं वीति महाणीसस केरलनाणुपंची, एवमादि अणियद्धं, पतं सुतकरणं, णोसुतकरणं दुविधं—जुंजणाकरणं गुणकरणं
 य, गुणररणं दुविहं-वररुपणं सजस० थ, दोवि विसंसित्तन्ना, जुंजणाकरणं विविधं-मणजुंजणाकरणं चउच्चिहं मणोमच्छादि, एवं
 वपीमि, आपजोणो सत्तविपो ओरालियादीओ, एत्थ कवरेणाधिकारो ि, उच्यते, दव्यकरणेण, तत्थयि मूलपयोगकरणेण,
 तत्थयि णोरामादव्यकरणेण, तत्थयि पयोगकरणेण, तत्थयि जीवपयोगकरणेण, तत्थयि मूलपयोगकरणेण, तत्थयि आयुकर-
 णेण, तत्थ गाय्या 'कम्मगसररकरणं' गाय्या (२०५-२०६) कंठ्या, असंक्वतंति पदं गतं, जीवितमिति जीवते जीवित-
 चान् जीवियत्ति या, जीम, आयुर्कर्मवीरनादि जीवितं मयति, तत्थेदमाणुके कम्म असंस्कृतं भवति, कोअभिप्रायः। नाह जीवितं तुट्ठितं
 तुजोपेत्तं यान उच्यते पुनः संस्सतं सिद्धरुत्तमदिपुत्तं तम्हा चरित्तमि अप्पमादो कात्थयो, जीपेत्ते मेवेति ज्ञा, जराइप-

नीतो जरोपनीतो येन, एतो न तत्र त्रार्ण, कैजमिश्रायः । न जराप्राप्तस्य पुनर्यौवनं भवति, 'अदृष्टा उरुजोर्णि च लु' सर्वं अस्खानो माणित्वयं, जात्र फलद्विमल्लेण मञ्जिथमल्लं निहणावैरुणं पियगं धरं गतो, तत्र विमुक्कजुद्ववायरो अच्छति, सो महल्लोचिकाउं परिभूवते मयणवगणेण, जहास्यं संपदं ण कस्तति कज्जस्स खमोचि, पच्छा सो भाणेण तोसं अणापुच्छाए कोसिधिं णारिं गतो, तत्र वरिसमेत्तं उवरगमातिगतो रसायणमुवर्बायति, सो बलड्डो जातो, जुद्वगपव्वते रायमल्लो गिरं गणो णाम तं गिहणति, पच्छा राया मुणइ, तो मम मल्लो आंगंतुएण गिहत्तोचि ण पंससति, रायाणो य अपसंसते सर्वां रंगो तुगिह्को अच्छति, वतो अदृणेण राहणो जाणणागिभिचं भणति- 'सहचट्टयाण सउगाणं साहहतो निययसयणवाणं (च।) गिहतो गिराणो अदृणेण गिक्खित्तस्थेण ॥ १ ॥ एवं भणियमेत्ते रावणा एस अदृणात्तिकाउं तुद्वेण सुहतो, दव्वं च ते पज्जावड्डो, आमरणयं देणं, सयणवग्गो य एत्तं सोउं तस्स समासमुवगतो, पावड्डणमादीहि पचियाविथो, दव्वलोभेण अल्लियावित्तो, पच्छा सो चित्तेति-मम दव्वलोभेण अल्लियावित्तं, पुणोवि ममं परिभाविस्संति, जरापरागतो चाढं ण पुण सुमहल्लेणावि पयत्तप सद्धिस्सं जुवा काउं, ते जावहं संचेद्वो ताव पव्वयामिचि संपधातुं पव्वहतो, एवं जरोवणीतस्स पत्थिय ताणं भवति 'एवं वियाणाहि जणे पमत्ते' एवमित्त्वधारणे, नेव जरोवणीतस्स हुंरिय ताणं, जरया वा उवणीतस्स सं विपथिमिति, अथवा एवमित्त्वजुमाने, केनाउ- भिनोति, जहा सो नलदामो चाणकेण यातितो सुपुनदरं चोरान् घादित्वा, एवमेव जणोवि, आयासरामम् परलोवागिनेवत्ततो पुव्व- मणिणहं एमादेहिं प्रमत्तवान् प्रमत्तः, प्रमादवानित्थर्थः, विविधं जानिहि विशेणेण वा जानीहि, किमिति परिप्रत्रो, तु वित्ते, कतरानं कणु, विविधं हिंस्तोति विहिंसा, 'अजता गश्चिन्ति' न यता अयता असंजता इत्थर्थः, गहितो गृह्णाति गृह्णाति वा तामिति,

श्रीउत्तारो
चूर्णो
४
असंस्कृता.

विहिंसो काङ् निषिद्धिस्तांतिचि गमिष्यंति वा, क्वहि गच्छिस्तसंति त विहिंसा १, अथवा जरोवर्णतिसस ह्यु णरिथि तोणमिति, एवमवि
 जाणेमाषो न जराप्रहाणापोयंतो, क्वलं हिंसादिपमुसुकम्मोसु एव्यंतो (पमत्तो), एवं (आंसाताशुकुणंणं विहिंसा, स्वादेतव्-कथमयमेवमनाः।
 तत उच्यते 'जे पावकम्महे' वृत्तं (११६—२०६) जे इति अणिदिट्ठस्स णिदेसे, पातयेते तमिति प्रापं, क्रियत इति
 कर्म, कम्मणि हिंसातृत्तेयात्रात्तपसिग्रहादीनि, धणं हिरण्यमुव्वणादीणि, समस्तसादीयंति समादीयंति, वृद्धंतीत्यर्थः, अशो-
 मना मीतः अमातिः, यथा अशोमनं वचनमवचनं, कथं १, प्राणिनां निरोधत्वात् निस्तुंगो निस्तुक्रोशो ल्यकपरलोकमयः, एवं-
 विधां अमतिं गृहीत्वा, अथवा णरिथि परलोणे गरिथि सुक्कडुक्कडाणि कम्माणिचि, पत्र्यते च 'अमयं गहाय' अशोमनं मतं
 अमतं अवचनयत्, अथवा अमृतामिव गहाय, अमृतेनेवार्थः संगृह्यते इत्यर्थः, तमेवं धणमुव्वज्जिणज्जणं 'पहाय ते पास पयट्टिप
 ने' भृशं हिच्चा अपहाय कुस्समित्थर्थः, पम्पत्ति श्रोतुशंसणं, त इति पारकम्मिणं, पयट्टित्ते पट्टये, त्तु (नत्तु) सुहं, 'णरे' इति
 पुल्लिङ्गस्याख्या, वेषेण णासकत्वं अनुगता अनुमत्ता इत्येकोऽर्थः णरं उव्वेति-णरं-गच्छति, अत्रोदाहरणं 'जे पावकम्महि
 धणं मणुस्सा' इति-एसमि णरे एवमो चोरो, सो गतिं विभवसंपन्नसु धेरसु सुत्तं खणिउं सुवहुं देविणजातं धंतुं अप्पणो
 धेरगदेसे क्वे सयमेव साणिचा तस्य दव्यजातं पक्खिधति, जाहिच्छितं व सुंके दाज्ज क्कणं विवाहेउं पसूतं संति उदवेत्ता तस्येव
 अगदे पक्खिधति, मा मे भच्चा अवच्चाणि वा पक्खणयाणि हेतूण रयणाणि परस्स पमासेस्संति, एवं कालो वच्चति, अण्णता
 तेणेगा क्कणगा विवाहिता अतीव रूचिणी, एसा पसूता संता तेण ण मारिता, दारयो से अट्टवरिसो जातो, तेण चित्तिव-
 अतिचिरकालं विधारिता, एवं पुवं उदवेउं पच्चा दारयं उद्विस्संति तेण सा उदवेउं आडे पक्खिच्चा, तेण दारयेण मेहातो

णिगच्छिञ्जं कदा (धाधा) कया, लोगो मिलतो, तेण मण्णति- से माता मारित्ति, रायपुरिलेहि सुवं, वेहिं गहिओ, दिहो
हो दव्यभरितो, अट्टियाणि य सुवहूणि, सो वंधेऊण रायसगासे समुवणीतो, जायणापगारोहं सधं दव्यं दवावेऊण कुभारेण
मारितो, एवं पहाय ते पास पयद्वितं परं, एवं वणिजादयांसपि कल्कादिदिनेन (भिर्येन) उपाज्यं दत्तहाय परलोकं वीराविधातमानुवंति,
न केवलं परलोकं चैव ते दुक्खइं पावंति, इहंपि ते दुक्खइं पावंति, दिट्ठो ' तेणे जहा संधिमुहे गहीति ' वृत्तं
(११७-२०७) स्यायत इति तिष्णं, येन प्रकारेण यथा, संधानं संधिः, क्षेत्रमुखामित्यर्थः, अत्रोदाहरणं—एगमि जगरे एगो
चोरो, तेण अभिज्जतो घरगस्स फलगीचतस्स पागारकविसीसंगं खणितुं खचं खवं, खवाणि य अणेगागाराणि कलसागिति-
णदियावचसंठितं(वाणि) पयुमाभि(सुमाभि)दि पुरिसाकिवि वा, सो य तं कविसीसगसंठितं खचं खणंतो घणत्तामितेण विचातो, ततो तेण
अद्धपविट्ठो पाएसु गहितो, मा पविट्ठो संतो आयुषेण वायाइस्सति, पच्छा चोरेण वाहिरिठिएण हस्से गिहितो, से वेहिं दोहिंवि
वलयेतेहिं उअथया कंठुज्जमाणो सतंकिटपयागाइकविसीसगेहिं फालेज्जमाणो अत्ताणो विरवति, एवं स्वकर्मभिः कृत्यते पापकारी,
एस दिट्ठो, अयं अरयोवणयो, ' एवं पया पेच्च इहंपि लोए' एवमयधारेणे, प्रज्ञा(जा)यंत इति(प्रज्ञा) कट्टाण कम्ममाण न मोक्खवो
अत्थि', इह परत्र च, इहलोकं तावत् पियविषयओगधीण्यसंपयोगोभदादिदोसग्गदुक्खदेमिणस्सादि, परलोकं पुण
नरातिरियकुमाणसेसु सारारमाणमाणि दुक्खाणि अनुभवति, अवस्सवेदणीवाणि कम्मोणि, अथवा ' एवं पया पेच्च इहंपि लोए,
ण कम्मणा वोहदं नो कतायि ' प्रज्ञा इत्यासंत्तणे, प्रज्ञा इह परत्र च कर्मोभिः कृत्यन्ते, तेनंविधानो कम्मणा(न) पीहयेत्तं कदा-
चित्, न प्रातिपेयं, क्रियत इति कर्म, पीहनं अभिलमत्तं ग्रार्थनमित्यर्थः, यैः स्तोयादिभिः यापभिः कर्मोभिः इह परत्र च पीडयन्ते

तद्विधानो कर्मणां पीडनमपि न कुर्यात्, किं पुनः क्राणमिति, अत्रोदाहरणं—एषामि जगते एतेषां चोरेण चोरेण रति दुरासोहे पासादे आरोढुं तुत्तं गत्वं, मुच्युं च दव्यजावं णीणितं, निययपरं व संपावेउं पमाताए रयणीए ष्हातसमालद्धो मुद्रवासो सो तत्य गतो, को किं भासतिचि ज्ञाणवत्थं, जइ तावज्ज लोको मं न याणिससह पुणेवि पुब्बठित्ते चोरियं करिस्साभित्ति संपहारज्जण, तत्य य लोको बहू मिलितो संलवति—ऊयं दुरासोधं पासादे आरोढुं विसत्थेण तुत्तं खत्तं, कइ च खुडुलएणं खचदुवारेण पविट्ठो?, पुणेवि सह दव्येण णिमगतोत्ति, सो सुणितं दसितं चिंत्तित्तवच्चमेत्तं, किं बहिं एतेण णिमगतोत्ति अयणो उदरं कटिं च पलोएउं एचयुहं पलोपति, सो रयनिउचियहिं पुरिसिहं कुसलोहं जाणिसा गहितो, राइणो उवनीतो शासितो य, एवं पावकम्मपत्थ- णेउवि दोसे, भियु हरणे?, देहे वा हिमादीणि पावकम्माणि, एमचा पवोहि कम्मोहि वद्धति, तेवि पावगं च पाविति, जं च परस्स चोएत्ति पानं कम्मं कज्जति तस्स अयणा चैव वेदितव्यमिदि, अत्रोच्यते, 'संसार' माथा (११८-२०९) वृत्तं, संसृतिः गंगमगं वा संसारः-नराकादि, अथवा कोहादीयं कम्मं, सो संसरो, समापन्नवान् समापन्नः, परंपरेणिति पुत्तस्स भज्जाए णट्टाए एव- मादि, उच्यते च 'संसारसमावयो परस्स अट्टाए ' परो षाम पुचंयथवादि, साधारणं नाम सब्बसामन्नं आत्मनिमित्तं वंधुराज- नांजणनिमित्तं वा, 'कम्मस्स तो तस्स तु वेदकाले' तस्सेति आत्मनिमित्तस्य साधारणस्येति वा, वेद्यते इति वेदः उदय इत्यर्थः; वेदस्स कालः ३, दानमानाऋयया दग्धातोत्ति चंधुः; चंधुः किल अहितनिग्रहदिवसवृत्त्यर्थं, न चासौ तदहितं कर्म निगृहीतं समर्थः, उक्तञ्च- 'मवस्स सयणमब्धे, एगो कस्सति दूहिट्ठितो संतो । सवणोऽपि य से रोमं ण विरिंचिति णव नासेत्ति ॥१॥' इत्यनेन (न) वांधवा चंधत्तं उमिंत्ति कोत्ति, अत्रोदाहरणं- एषामि जगरे एगो याणिओ अंतरावणे संवहरति, एग्गागी आभीरी उब्बुगा दो स्समं

वृत्त्या रूपमणिमिच्छुमुद्रिता, रूपमसौ य तदा समस्यो वदति, तेण वाणिज्येणस्य रूपस्य संमितं छाडं कृपासो दिणो सो, अति दौर्णह्यि रूपमण दृच्छति सा पौडल्यं वंधज्जण मत्ता, पच्छा वणिगतो चित्तेति- एस रूपगो मुहाए लद्धो, ततोऽहं एव ज्व-
 भुंजामि, तेण तस्य रूपस्य समतयपगुलाह किणितं धरे विमज्जितं, भञ्जा संलसा- धयधुने 'करिज्जासिचि, ताए ववपुण्णा-
 कया, इत्थत्ते उस्तुगो जामाडयो सुवयंसो आगतो, से ताए परिवेसितो घयपूरुहे, सो भुंजितं गतो, वाणियओ मुहायध्वणो भायण-
 त्थमुवगतो, सो य ताए परिवेसितो सामाधिण्य मत्तेण, तेण भण्णति- किं न कया य वयपूरा ? ताए भण्णति- कया, ते जामाड-
 एतेण तेण स्वयसेण सुदया, सो चित्तेति-पेच्छ जारिसं कयं मत्ता, सा वराई आभीरी वंचेतुं परानिमित्तं अया अपुण्णेण संबोड्यो, एसो
 सचित्तो तरारचित्ताए णिमत्तो, गेभ्हो य वदति, सो मज्झण्हेवलाए कयसरोरचित्तो एकस्य रुक्खंस्सं देवा वीसमति, साधू य तेणो-
 गामेण भिक्खाणिमित्तं जाति, तेण सो भण्णति- भगवं ! एत्थं रुक्खछायाए विस्सम, धम्मवसमर्णोति, साधुणा भणियं- वे व वक्खे-
 वाइ, अहं अप्पणेचयं कम्मं करोमि, तेण भण्णति- भगवं ! को वा परायचं कम्मं करोति ? णंणु एसं सुवलोको सकम्मउज्जुवो,
 साधुणा मणितं ण्य तुमं चे मज्जादिहंतुं किलिस्सति, स मर्मणीय स्युः तेणैव एकवंपणं संबुद्धो, भगवं ! तुम्हं कृत्य अच्छ-
 ह ? तेण भण्णति- उज्जाणे, ततो सो तं साधु कउज्जमचि य जाणिज्जण तस्स समासं गतो, धम्मं सोल्लेण भणति- यव्वयामि, जव
 सयणं आपुच्छं एति(मि), गतो णियगंधयं मज्जं च भणति- जहा आवणे विवहंतस्स तुच्छो लामंभो होति, ता यणिज्जं करोमि,
 दो य सत्यवाहा, तत्थेगो आदातु पक्खेवयं लामं भगवति, एगो पुण एकउवंपि देति लामं च ण भगवति, तं भ्रंणेण (कत्तेण) सद
 वृत्त्यामि ? ते भण्णति- वियण सदि, वेहे सो समणुण्णातो वंसुसहितो गतो उज्जाणि, तेहि भण्णं- कम्मो संत्थवाहो ? एस साधु

असांगच्छायाए उपविष्टो, गिययचरे वेद्वारावति, ण य लाभयं गेहह, एतेण सह सण्णेज्जाणपट्टणं ज्ञामिच्चि पब्बइतो, जेहव ण वंथवा त्राणाय भवति कम्मविवागकाले, एवमेव 'विस्सेण ताणं ण लभे' इत्तं (११९ सू० २२१) विद्यत इति विस्-थणसुवण्णहि-
रण्णाभिभवणसपणादि, त्रापतीति त्राणं, य हि तेण विस्सेण लहते, कः १, अमचः-यमचो विसएसु, पुब्बभणितेण वा पमाएण, इहापि
तावन्नोके विचं न त्राणाय, किंमग पुण पल्लोगे १, अत्रादाहरणं-एगो किल राया इंदमहादीणं कश्चिद्वि उस्सवे अंतरे विणिगच्छंतो
घोसणं घोसावति, जहा-सव्ये पुरिसा भगरतो निगच्छंतु, तस्य पुरोहितपुत्रो रायवल्लभत्तेण वेसाधरमणुपविद्धो घोसिएवि ण
णिगतो, सो य रायपुरिसेहि निगाहितो, तेण य रायवल्लभत्तेण तेसि किंचि दाज्ज अया ण मोइतो, दयायमाणो विवदंतो
रायसयासुवर्णोत्तो, राइया वद्धो आणचो, पच्छा पुरोहितो उवट्ठितो- सब्वस्संपिय देमि, मा मारोज्जसु, तंवि ण पुक्कओ, झलाए
मिण्णो, एवं विचेण ताणं न लभे पमत्तो, इहलोकिकमुकुमुदाहरणं, 'अदुवा परत्थ' अदुवेत्यथा, यदि वित्तं न त्राणाय
इहलोकिके, कयं तु परलोकं त्राणाय भविससति १, उक्तञ्च-अत्थेण णंदराया ण रमिखओ गोहणेण कुइकवो। धनेण तिष्ठयसेट्ठो पुत्तेहि
ण ताइओ सगरो ॥ १ ॥ एवमथाणः अरिरमानसैरुःपरमिहन्यमानः न तस्स दुयसस्स अहणद्दामुपलभते, को दिट्ठतो १, उच्यते,
'द्विवि एणट्ठेय अणंतमोहो' दीप्यते इति दीपाः, सो दुविहो-दब्बदीवो भावदीवो य, तस्य य दब्बदीवो दुविधो-आसासदीवो पमास-
दीवो य, तस्य आसासदीवो सइदमब्बे जो दीवो जं बुब्बसाणा पासिउं पाविउं च आसासदी सो आसासदीवो, पमासदीवो य
ता जेतनं पमासति, तस्य जो सो आसासदीवो सो दुविधो-संदीणो असदीणो य, तस्य संदीणो पाम जो बलेण छोदेज्जति, सो
ण जीवितत्थसंवाणाय, जो पुण सो विच्छिण्णत्तेण उस्सित्तत्तेण य जेलेण ण छोदेज्जति सो जीवितत्थीणं त्राणाय, असदीणो

दीवो नहा ऋक्पदीवो, पगासदीवो गाम जो उज्जोयं केरति, सो दुविहो- संजोहो सो वृणपुलकवृत्तिं अग्निकर्तुं समायेन
 निष्पद्यते, असंजोहो च द्वादशचमणिमादि, एस द्बद्वदीवो । इदानीं भावदीवो, सो दुविहो- आमासदीवो पगासदीवो य, तस्य
 मागासदीवो सम्मंसणं लं पाविऊण भविष्या जीवा संसारसहासागेरं सदा कुवादिमहीवीरिहि अजुज्जसाणा आससंति, पगासदीवो
 गाम पंचपगारा पंदी, तस्य आसासदीवो दुविहो- संदीपो असंदीपो य, तस्य सुओवसमियसम्मंसणदीवो पठिवात्तिकारं
 संदीपो, असंदीपो तु रायरसम्मंसणदीवो, पगासभावदीवोयि दुविहो- विधातिमो संवाइमो य, तस्य संधातिमो अखरपरदाद
 सिलोयो गाथाउदेसगादिसंघातमयं दुवालसंगं सुतन्नानं, असंघातिमं केवलनाणं, एस्य द्बद्वदीवि पगासदीवमधिकेऊण मण्णति-
 दीवि पण्णे व अणंतमोहो, एतय उदाहरणं, जहा- केई धनुवाइया सदीवगा अंगि इयणं च गहाय भिलमणुपविट्ठा, सो तेसिं पमादणं
 दीवो अगादओ य विन्द्यायाओ, ततो वे विज्जातदीवंगिया गुहातसमोहिवा इतो ततो सत्वतो परिमंति, परिमंता य
 अप्पडिगामहाविसेहिं सम्पेहिं इयका, दुइरुंरं य अये संणिवात्ता, तस्येच निघणमुवगया, एवं दीविष्णुण्डेण तुल्लं दीपण्डेय, अमण-
 मंतः अम्यते वा अन्तः नास्यातोऽस्तीति अनंतः; जहा तेसिं गुहापविट्ठाणं विज्जातदीवगाणं दुवारमलमभाणां
 तस्स तमसो अंत एव गत्थि, एवमेव संसारीणिवि दीवण्णे वा अणंतमोहो भावदीवपण्डाणं, 'अणंतमोहे' चिं सुब्रते
 येन स मोहो; पुच्च ज्ञानवरणदशनं मोहनियमिति; अहवा अट्टपगारं कम्मं सक्खमेव मोहो, तच्चास्यानंतमित्यतोऽमन्त-
 मोहे, नयनशीलं नैयायिकं, मग्गामिति वाक्खोपे; तं नेआउअग्गमसो दट्टपि अदट्टमेव भवति, जहा सो दीविपण्डो
 तं मग्गं दट्टणवि अदट्ट एव भवति, एवमसावयि अनंतमोहवात् संसारी आबंजवर्मावात् जगति दट्ट्वा अट्ट एव भवति,

किमप्रति ? , यतस्तमोऽभिधाताय नोद्यमेव, अथवा नैयायिकं मार्गं कश्चित् दृष्ट्वापि पुनर्महोदयं प्रति, जहां ते बिल्का-
 उपदीवा न जानति कुतोपि लद्धारं (तं दारं), एवं पुत्रदारादिआसक्तौ नैयायिकं दृष्ट्वा अदृष्टं एवेति, मिथ्यादर्शनशक्तिभिनवेशाद्वा
 पेआद्यं ददुमददुमेव , एवंविधेषु संसारीषु ब्रह्मदर्शनारणभेदेनैकमहानिद्राकारिणु ' सुत्तसु श्राविष्पडिबुद्धजीव.'
 वृत् (१२०-२१२) सुपनं सुप्तं सुप्तमस्यास्तीति सुप्तः, सुप्तवानित्यर्थः, चण्द्रोऽधिक्रववेनपीदरूपेषु, सो दुविहो सुतो-
 णिदासुतो भावसुतो य, तस्य णिदं पति सुचो जागरो य, एवं भावेति, तस्य णिदंजागरो उदंहरणं अगच्छत्तो, सो तेषु
 चरेसु (पुण पसुत्तेसु मुत्तेसु सु(स)सोडिपचेण पाउणेडं एगति जगतां अच्छति, ते य चोरां परिव्यायणेण णिदापमचचि जीणिज्ज
 सये सिसिच्छिण्णा क्वा, अगलुदचट्टाणेवि किच्छेण पाउत्तेण पहारो दत्तो, तेषावि जगतेण रक्खणंशमज्जे ठितो, भागिणी भूमि-
 णिदिपेवसणे, तापेवि अप्पमत्तत्ताए व ण सक्कितो वंचेडं, एस दिट्ठो भावे समोत्तारिज्जवि, पंसुत्ता चोरा धावित्ता सो
 एयो ण धावित्तो, एवं जे मिच्छादिद्वीणो अविस्ता य भावतो पसुत्ता धम्मकळाइ ण पेक्खति, तेषु सुत्तेसु यापि पडिबुद्धजीवी,
 अपि पाठार्थे, भायसुत्तेसु या जागरेण होयन्, सुत्तेसुवि च नातिनिद्राप्रसादाय, भावप्रतिबुद्धी नाम भावजागरः, प्रति-
 बुद्धजीवनशीलः प्रतिबुद्धजीवी, ण विस्ससेन्ध कसायिदिपसु, ' पंडिते व ' पायाइ ढनिः पंडितः आसुपेत्ति आसुप्रज्ञा नाम
 संयमं प्रति धणलवमुहुत्तंप्रतिबुद्धमानता, आसु प्रज्ञा यस्स, क्षिप्रं प्रज्ञा उत्पद्यते तेण ण विस्ससित्तवन्, अहा कूळकूहाण-
 (ग)प्रसक्तो, कम्हा ? ' घोरा सुहुत्ता ' घूर्णत इति घोराः, निरनुक्तोऽ इत्यर्थः, कोऽभिधाता ? , णणु कोते पुण्णं अवराणं वा
 काएवि वेलाए मन्वू आगच्छति, अतः अल्पकालायुक्त्वात् अनियमितकालत्वान्च पुंसा निरंतरमेव संवातपथो भवेत् ;

तमेव शुद्धं न दोस्तात् गत्वा पुनरत्येति, अथवा सगोचस्याप्तस्य मथंतीत्यतो घोराः, यथैष मद्रौचं प्राप्तः, अस्य तावद् मा-
मारेण मयमस्तु, एवं घोरा मुहूर्तोः, शरीरमपि अवलं, अल्पेनापि उपक्रमेण उपक्रम्यते, एवं मत्वा- 'भारुडपक्खी व चरुण्ण-
मत्तो' एष्यतेऽनेनेति पक्षः, पक्षावस्थास्तीति पक्षी, वेसिं किर दोण्डं विपादा, जो मद्धिमतो पादो सो सामण्णो, पच्छा ते अप्प-
मत्ता चरंति, मा एको वा एकको वा पच्छा पण्डुपेच्छा, पादो हीरेज्जा, अथवा मा पडिहामो, एवं साधुवि 'चरे पद्दाणि
पडिसंक्रमाणो' वृत् (१२१-२१६) युगपत्संभृतानि तस्मिन्द्रियाणि, कृपायाश्रितान्वेव चापराधपदानि, उक्तं हि- 'इन्द्रियविपयकपाया
एतान्यपराधपदानि', यतोऽपदिश्यते- 'चरे एयां पडिसंक्रमाणो' वृत्, चोदियनुमतार्थे, किं कुर्वन्, पदानि परि परि संभ्रान्तो, पद्यते
अनेनेति पदं, परि सर्वतोभावे, सर्वतो संक्रमाणो परिसंक्रमाणो, मा मे मूलगुणउचरणपदेषु छलणा होज्जचि, पाश्यते येन
पाद्यः बंधनमित्यर्थः, जांकिंचि अपणा पसादं पासति दुच्चिचित्तादि, दुच्चिचित्तिष्णावि वद्धति, किं गुण जो चित्तिणु कम्मणा
सरुत्तीकरोति, एवं दुब्भासितदुच्चित्ताति जं किंचि पासं 'इहे' ति इह श्रवने मण्णमाणो, जाणमाण इत्यर्थः, स्यान्मतिः- एवम-
प्रमत्तः क्वं चोत् 'लाभंतरे जीवित बूहइत्ता' लम्यंत इति लाभाः, अंतरा छिनाचि ग्रयच्छवि यान्तरं, लाभं श्रयच्छतीति लाभान्तरं,
लाभं धोति वा दातुं कातुं वा, जीव्यते येन तज्जीवितं, 'शुद्धि वृद्धौ' वृंहयित्वा, कोऽभिप्रायाः?, जाव निज्जालाभसमर्थं जीवितं
ताव बूहयाभि, समानकृतकयोर्वृहयित्वा, पथात् किं कुर्यात्?, उच्यते, 'पच्छा परिणाय मलावधंसी' पच्छा इति जाहे ज
णिज्जालाभसमर्थं ताहे व जाणिल्लज जाणणपरिण्णाए मलावधंसी भवति, कथमिदानो मह महंतीए जराए वाधिणा वा
अभिभवत्स अत्थि निज्जालाभेचि जाणणपरिण्णाए जाणिल्लज पच्छा सचधारणाए मलं अवद्धंतीति- सुद्धेति तमिति, मलं अट-

प्रकारं शोधयतीत्यर्थः, 'संसुष्वसु अवसंसने' लामान्ते, एतयं मंडितचोरेण दिद्वेतो- देवायडे नगरे मंडियो नाम तुण्णाओ परदव्वहरणपसुत्तो आसी, सो य दुइयोगमिति जणे पयासंतो जाणुसु दोसु णिन्वभेय अदपेलेवालित्तेण रायमगे तुण्णायासिप्यं उवचीवति, चंक्रमंतोरियं देवधीरणेण पादेण कथां चि क्रिलसंतो चंक्रमति, रात्ति व खाणिक्का देवजातं घेत्तुण णगरसंश्रिगिट्ठे ठ- इआणेगदेसे भूमिघरे तस्य शिक्खिवति, तस्य य से मयिमी क्कणा चिद्वति, तस्स भूमिघरस्स मज्जे कूवो, जे च सो चोरो दूक्खेण य लोभेत्तं महायं दव्वेवादारं आपेति तं सा से भगिणी अयडसमिरे पुब्बणत्थसणे निवसित्तुं पायसायल्लखेणं पादे गिण्ठेज्जणं तं- मि दूये परिक्रियवति, तस्य य मूलदेवो रातो, सो तस्येव विज्जति, एरं कालो वच्चति णगरं सुसंतस्स, चोरमहा य ते ण सकंति गिण्ठिहं, ततो फनरे उक्खवो जावो, तस्य य मूलदेवो राया, सो कथं राया संसुत्तो !, उज्जेणीए नयरीए सुब्बगणियाणं पयाया देवदत्ता णाम गणिया, ताए सद्धिं अचलो नाम वाणियदारओ विभवसंपन्नो मूलदेवो य सेवति, दत्ताए मूलदेवो इट्ठो, गणियामाऊए अपेले, सा भगति-पुत्ति ! किं एतेण पीतिकरणंति !, देवदत्ताए भगति-अम्मो ! एस पंडियो, तीए भगति-किं एस अन्नाहियं विण्णाणं जाणती, अयल्लोचि भाग्गीर क्कसा (लभिसुत्तो) पंडियो वा, तीए भगति-अर्थ्येत्ते, तच्च अयलं भण-देवदत्ताए उच्छुं हाइत्तं सद्धा, तीए संसूण मणितो, तेण चित्तियं-क्खो पुनाइ अं देवदत्ताए पणत्तेचि, तेण समत्तं भोऊण उच्छुल्लुणीण उवणीत्तं, ताए भगति-किं अं इत्थिणी !, तीए मण्यति-वच्च, मूलदेवं भण-देवदत्ताए उच्छुं हाइत्तं अभिलासत्ति, तीए संसूण से काथितं, तेण कइवि उच्छुल्लुठी उच्छेदेत्तुं कंदादिया क्कआण चाउज्जातादिसु वासिनाउ काठं पेसिवाओ, तीए भगति-पेच्छ विण्णाणंति, सा तुण्ठिका ठिता, मूलदेवस्स पदोसभावणा, अयलं भगति-अं तहा कोमि जहा तुमं मूलदेवं गणहसिन्ती, तेण अट्टसयं दिणाराण तीए

माडिणिमितं दिने, ताए गंतुं देवदत्ताए भण्णति—अज्ज अयलो तुमं समं वसहितीचि, इमे दिणारा दत्ता, अयाएवलाए आगन्तुं भण्णति—अज्ज अयलस्स तुसियं कज्जं जायं, तेण गामं गतोचि, देवदत्ताए मूलदेवस्स पेसितं, आगतो मूलदेवो, ताए तमाणं अच्छति, गणिवासाए अयलो संवाहितो, अण्णातो पविट्ठो बहुपुरिससमणो, वेडियं वं गन्मगीहं, मूलदेवो य अइसंमणेण सयणीयस्स हेट्ठा णितुक्को, तेण अलक्खितो, देवदत्ताएवि दासवेडाओ सिंदिट्ठाओ अयलस्स सरीरमभंगादि घेचूणुबड्डित्तो, सोचि तांमि चैव सयणिए ठियनित्तो मणइ—एत्य चैव सयणीए ठियं अन्मंगेह, ताओ भण्णति—विणासेज्जति सयणीयं, सो मणति-एत्तो उक्किट्ठतरं दाहामि, मया एवं सुविणो दिट्ठो जहा सयणी-अन्मंगेणउब्वलण्णद्दाणादि क्कतव्वं,तो तथा कयं,ताहे णिण्णाणगोल्लो मूलदेवो,अयलेण वालेसु यक्कसाय (पाहाय) कट्ठित्तो,संततो य अणेण कच्चु सुक्कोसि, इहरहा वे अज्ज अहं जीवितस्स विमत्तामि, जति मया जारित्तो होज्जाहि तो एवं मुच्चिज्जाहि, ततो मूलदेवो अवमाणित्तो लज्जावे णिमात्तो उज्जेणीओ परयणविरहितो, वेण्णायहं जत्तो परिपत्तो, एगो य से पुरिसो मिलित्तो, मूलदेवेण पुच्छित्तो-ऊहि जासि ?, विवायदंति, मूलदेवेण भण्णति-दोवि त्त्तमं वच्चांमोचि, तेण संलचं—एवं मवत्तुचि, दोवि पाडित्तो; अंतरा य अडवी, तस्स पुरिसस्स संलं अत्थि, मूलदेवो चिंवेति—एत्तो मम संवलेण संविभागं करोतीचि, एहि सुए परे वा एत्ताए आसाए वच्चति,ण से किं(चि) देति,तत्तो ततिवदियसे छिन्ना अडवी, मूलदेवेण पुच्छित्तो गत्थिय पत्थ अन्मासे गामो?, तेण भण्णइ—एस थाइरे पंथस्स गामो, मूलदेवेण भण्णति-तुमं क्कय वत्तसि ?, अयुगत्य गामे, मूलदेवेण मणिओ-तो ख्खाइ अहं इमं गामं वच्चांमि, तेण से पंथो उवादिट्ठो, गतो तं गामं मूलदेवो, तत्थ पेण भिक्खं हिंडंतेण कुम्मासा लद्धा, पवणो य

कालो वदति, सो गामतो णिमगच्छति, साधू य माससुमणपरणनिमित्तं (आगतो) पासति, तेण य संसमावण्णेण भिक्षुं पराए भची-
ए तेहि कुम्मासेहि सो साधू पडिलाहितो, भणिय च णेण-धब्बाणं खु नराणं कुम्मासा होब्ब मासगस्स पारणए, अविद्य देवताए अहासन्निहि-
याए मण्यति-पुत्त । एतीए गाहाए पच्छिमद्देणं जं ममासि तं देसि, ' गणियं च देवदत्तं दंतिस्सहस्सं व' एज्जं च ' देवयाए भण्यति-
अचिरा से भविस्सतिचि, ततो गतो मूलदेवो विद्यायडे, तस्य खत्ते खणतो गहितो, वज्जो णीणिति, तस्य य अपुत्तो राया मतो,
आधो अधियासितो, मूलदेवसमासमागतो, पट्टदावणं०, एज्जे अभिसिचो, राया जातो, स पुरिसो सुहावितो जेण सह उज्जेणीए
आगतो, सो णेण भणितो—तुम्भंठाणियाए आसाए आगतो अहं, इतराडं अंतरा चैव विवज्जंतो, तेण तुज्ज एसुअय गामो दत्तो,
मा य मम सगासं एज्जसुत्ति, पच्छा उज्जेणीएण रण्णा सद्धि पीतिं संजाएति, दाणभाणेण संपूरियं च काउं देवदत्ता णेण मग्गिय-
त्ति, तेण पचुवक्कासंधिएण दिन्ना, मूलदेवेण अतेउरं छुटा, ताए ससं मांसे भुंजति, अण्णया य अयलो पोतवहणेण तस्य
आगतो, सुंके विज्जंते मंडे, जाइ पोते दब्बणमूग्गाणे ठाणाणि ताणि जाणमाणेण मूलदेवेणं सोऽवि सिण्हावितो, तुमे दब्बं
ण्मीज्जंति, पुरिसेहिं चंधिऊण रायसमासमुवणीतो, मूलदेवेण भण्यति-तुमं ममं जाणसिं?, सो भण्यति—तुमं राया !, को तुमं
ण याणति?, तेण भण्यति-अहं मूलदेवो, तक्कारेउं विसज्जितो, एवं मूलदेवो राया जातो, ताहे सो अण्यं पगरारक्सितं ठवेति,
सोऽपि थ सक्केति चेरं गिच्छिउं, ताहे मूलदेवो संधं गील्लकवलं पाठाणिऊण राचं णिमतो, अणज्जंतो एयाए समाए निवण्णो
अच्छति वाव सो मंडितचोरं आंण्ठं भण्यति-को एस्य अच्छति?, मूलदेवेण भण्यति-अहं कयडितो, तेण भण्यति-एह मणुस्सं
ते कोमि, मूलदेवो उडितो, एगमि हेसरपरे खत्ते खयं, खुण्ठुं दब्बजाव णीणेल्ल मूलदेवस्स उवरिं चडावितं, पडिया पगरवा-

क्षिरियं, जातो मूलदेवो पुरतो, पञ्चतो चोरो, अग्निना कङ्कण पटितो एति, संपचा भूमिधं, चोरो तं द्रव्यं निहणितमारुहो,
मणिता वज्रेण भगिणी-इतस्म पदे सोएहि, तर्हि कृतद्वसनिविष्टे आसणे उभेसितो, ताए पायसोयलकरेण
गहितो, जाय अतीव अतीव सुकुमारा पादा, ताए ज्ञायं-जैहस कोति भूवपुव्यो विहलितगो, ताए अणुरुपा जात, ताए पाद-
तले सङ्घितो नस्सचि, मा मरोज्जिहिसि, पञ्च सो पलावो, ताए चोलो कतो-ण्डोचि, सो असि कङ्कण मगिउं लग्गो, मूल-
देवो राषपहे अतिसण्णिकिं प्पाऊण चल्नरि सिवत्तरितो ठिठो, चोरो तं सिवत्तं एस पुरिसोत्तिकाउं कुंठुगिणेण आसिणा दुहा-
काऊण पमाताए रक्षणीए तवो निगंतूण गवो वीहे, अंतरावणे तुष्णगत्तं ज्जेरि, राइणा पुरिसेहि सदावितो, तेण चिचितं—
जहा सो पुरिसो ण्णं ण मारिवो, अवसं स एरं राया भविस्सतिचि, तेहे पुरिसेहि आपितो, राइणा अब्भुडोणेण संपइतो,
आसणे णिवेसावितो, सुवहुं च णियं आभासिउ लग्गो, मम भगिणीं देहिचि, तेण दिवा, निवाहिता य, रायणा योगा य से
संपदचा, कश्सुधि दिवसेसु गतेसु राइणा मंडितो मणितो दव्येण कञ्जति, तेण सुगुं दव्यजातं दत्तं, अण्णया रायणा संपइतो, अन्वया पुणो
मगितो, पुणो दिण्णो, तस्स चोरस्स अतीव सक्कारसम्माणं पउंजति, एतेण पमारोण तद्वं दवावितो, भगिणी य से
पुञ्छता, ताए भण्णति-एत्तयं विचं, ततो पुवांनेदितल्लसणायुसारोण दव्यं दवावेळ्ण मंडितो एलाए आसोवितो, एस
दिट्ठो, जहा मडितो तेण ताप पूइतो जाय तत्रो लामगो आसि, एवं तरीरमादि ताम आहारादिभिधिदिवि घेप्पति जाय
निज्जालामो, तम्मत्ते पञ्च परिवज्जति, स्यादत्तव—कोत्ता पत्तिाय मलं अवचसयदिति १, उच्यते, ण्णु छंद्यिरोशे
परिण्णा इत्वतोऽपदिश्यते छंदो आहारो जीमैरे गरीरे अनेसु य वाहिरम्भंगेसु, एवस्स छन्दस्म निरोधेण जेदि मोक्कं,

को दिष्टतां ? उच्यते, 'आसे जया सिक्खितवम्मघारी' अस्मात् अश्रुते वा अचानामिति अर्थः, येन प्रकारेण यथा, शिथित-
मात्, त्रियहंसेनेति वासते वा वर्म्म ते वर्म्म धारयतीति वर्म्मधारी, दिष्टतां- एतेण राइणा दोणं कुलपुत्राणं दो अस्सा दिव्णा,
तयेयो अदिच्छित्तवावसथं च जहाकालोवगेण इडेण जमजोगारणेण संकरमाणो चंचुच्चित्तललितघाइयजइणवेणा-
दीणि सिक्खारोति, नित्तजो को एयस्स इट्ठ जयसजोगारणं दाहिविचि पेट्टे वाइड्डण त्तो चेत्त जमसं जोगारणं देति, तुसे
पारोति, संसे अप्पणा सुंजति, संगामकाले उवड्ढित्ते रण्णा बुत्ता—तेसु चेत्त आसेसु आरूढा संगमं वा पणिसह, कत्थ जो सो पुब्ब-
वण्णतो आतां सो सारायिमणुञ्चिमाणो संगामपारतो जातो, इयरो य अत्तन्भावपणामावित्तत्वात् गोथमजंतज्जुत्त इव
उत्थेव भणित्तमाटतो, तं च परा उवलपरेट्ठ हत्तसारथि काउं गृहीतवंतं; एत्थ पसत्थेण उयमा, आसे जहा सिक्खितवम्मधारी,
स्साल्लहंकेत्तचित्ते निवरातेत्तया ? उच्यते, ण हि संगमोत्ति चित्तो जह सिक्खित्तविज्जा, णिक्खित्तं ण पुण सिक्खित्तज्जत्ति, ण
एत्तं इह, दुक्खित्ते सिक्खं सिक्खरमाणो 'पुब्बाणि चास्साणि चरप्पमत्तो' पुरयतीति एवं, वर्पतीति वर्पं, ताणि पुब्बाणि चास्साणि,
चा भावमा ? पुब्ब-उत्तो जया मणुया तदा पुब्बानि, जहा वरिस्सायुत्तो तथा वरिस्साणि, चरेदित्तजुमत्तार्थं, अप्रमाद एव इहाथ-
येत्तं वर्पतेत्तेनाप्रमत्तः मघादीभिः, तस्मादेत्तदप्रमादात् सुनिरिति, साधुरेत्त जणोत्तं, चिप्पमिति एतेण वर्पेण उवेति-गच्छति योक्त्तं-
सिद्धिमिति। अत्राह चादकः- सक्कले सुहुत्तं दिवसं वा अप्पमादो काउं, अं पुण भण्यति—पुब्बाणि चास्साणि चरप्पमत्तो, एत्त-
त्तियं कालं तुष्णं अप्पमादो कज्जति, तेण पच्छिमे काले अप्पमाद कोस्सामि, उच्यते, 'स्सुग्घवेमवा ण लभेज्ज पब्बा,
एत्तं (१२३थ २२४) स इति भिदिये, नत्स पुब्बं कालपमात्तिणो, एवमवधारणे, नैसात्तं, न लभते, समाधिमिति वर्पेत्ते, आराधणं

च, अथवा एष उपमाने, एवमतौ पूर्वकालप्रमर्दि अकलपरिष्कारं ण लभे पञ्चिमे काले समाधिभिषि, उक्तञ्च- 'पुण्यमकारित-
जोगो पुरितो भरणे उन्नतिते सति । ण चइति व सदिहं ने अंगोहि परिसहनिवादे ॥ १ ॥ 'पुसोचमा सासतवातियाणं' पुञ्जत
इति वाक्यशेषः, एष इति प्रत्यक्षीकरणे, उपनीयते अनयति उपमा, अथङ्करतीति श्रावतं तेषां एषा उपमा पुञ्जते, यथा-पञ्चा
धम्मं करेस्सामी, के य सासयथादिया १, उच्यते, ये निरुच्यवक्त्राद्युगो, ण तु जेतिसं फेणपुण्युयमंगुराणि जीविताणि, अथवा
सासयथादी णिण्णअण्णमत्तो कालो मरतो जेतिसं एसा दिह्दी, जो पुण्यमेव अकयजोगो सो ' विसीयइ सिदिले आउयम्मि'
विसेसेण सीदति सिदिलं सोवकम्मं बहुअपायं, कालं काले कालेण वा उवर्णातः कालोवणीतः, मरणकालमित्यर्थः, 'शरीरस्य
भेदो'ति शीर्यत इति शरीरं शरीरस्य शरीराद्वा भेदः, अथवा जीवो वा सरीराजो मरिं वा जीवाजो भेदो-भिद्यत इति भेदः, एतस्य
दिह्दतो-एककेण राइणा मेच्छणं आगमणं जाणिल्लणं विसए उग्योसावितं, जहा पुरिसा (ज्ञाणि) णि दुग्गाणि य समसीयउ, मा णे
मेच्छेहि विणासिज्जहिथ, तस्य वेइ अवहाय वयणसं च च दुग्गमास्सिया, अण्णे पुणः सपणासणवसहयणाइसु मिद्धा
असदहंता ण शिष्यं दुग्गाणि समस्सिया, मेच्छा य उवगया, तस्य जे दुग्गाणि न समस्सिया ते तु सपणभोगेवभोगादिगिद्धा
राववयणं असदहंता, ते मेच्छेहि वेडिया विसादति, पुचदाराविमवभेदे वृद्धे, एवमकृतपरिकर्म्मणि अपोज्यं । कि-
चान्यत्- स एवमकृतपरिकर्म्मो ' खिप्पं ण सक्केति ' वृत्तं (१२ छ० २२४) धियमहीनकालं, विविच्यते येन स विवेगं,
आहारोपकरणादिपु सक्तः पञ्चिमे काले शिष्यं ण सक्केति, अथवा सुव्वस्तामणा एतप्पमादप्पमादावितिकाउं गिहत्था-
विहु परं परारिचि पव्वइस्सामो सोऽधि जरापत्तो मरणकाले वा शिष्यं ण सक्केति विवेगमेतुं पुवकलत्रादित्तकं, जरादि-

परीसहायिण्युः, तस्मात् शत्या सम्प्रयुक्तानेन समुत्थाय, अन्यान्पि मिथ्योत्थानानि भवति चोरादिक्रियासु कुप्रवचनेषु रक्षापि च निदानश्लेषोवहानि, इदं तु परलोकाशंतां प्रति प्रहाणेषु 'पयद्वाहि कामे' प्रकृषेण जहाहि कामा इरिय-
विषया सेमेरियभोगा, कामश्रद्धेण भोगावि भण्णति, रिष्यं ण सक्केवि विवंगमेतुंति एत्थ उदाहरणं- एगो मल्लो परदेसं
गंणुण साहापाओ होऊण निसयमागतो, तस्मण्णेण मरएण राद्धपलालिओचिकाउ दारिसा दचा, सो य लोए दीविरुणातो
तन्नाति, परिससं वद्धति, तेण वीसं भारियाते सुन्दहतं अलंकारं चारियं, सा णिव्यमडिता अच्छति, तेण भण्णति- एस
पच्चंतगामो वो तुमं एताणि आमरणाणि तिदिपव्वणीसु आदिधादि, काहेवि चोरा उवागच्छज्जा तो सुहं गोविज्जति,
गा भणति- अहं ताए वेलाए सिस्यमा अयेणंस्सति, श्रणया चोरा तत्थ पडिवा, ता तेमय य णिव्यमडितागिहसणुपियद्धा,
सा वेदि साल्लिज्जा गहिवा, ता य पणितभोयणत्तात् संतोपचित्तपानिपादा ण सक्केवि कडगादीणि अब्बणं, तओ चोरेहि
वति इत्थे धिणूण अणीवा, निहिइं च अरकंता, एवं पुवं अरुपरिकम्मा पंचं फाले ण सक्केवि विवंगमेतं, तन्हा ससुद्धाय
पद्दाय कामे, प्रजहाय रामात्तु किं एतेव्वं?, उच्यते, समेत्येव चोरं, अहवा जेण कामा चचा भवति तेण समिओ भवति, चं
पुन उविज्ज लोणं, सन्नू एत्थ समेत्य, शतत्तेयर्थः, पृथिणीकायादिलोकं, समभावो समता 'जह मम ण पियं दुखं' इत्थतः
प्राणिनां दुखं न वर्तव्यं, महंतं एततीति महोमि, मोक्षं इच्छतीत्यर्थः; आत्मानं रक्षतीत्यासराशः, चरोदित्यनुमतार्थे, अत्रोदा-
हरणं- एगा धुणियमहिजा पयासितपत्तिया मरिसुस्समापरा दासमतकयम्मकरो निज्जणियोगेसु ण जियोजयति, ण य वेसि
पालोरसन्नं जहिइं आहार मतिं या देजे, वे मन्वे णद्धा, कम्मंतपरीहाणीए निमरपरिहाणी, आगतो वाणियओ, तहाविषं पस्मिऊण

पच्छा सा तेण निच्छडा, अत्र तु सुपुत्रखलेण सुंक्रण वंरति, लद्धा यशोणेण, तेण वीसे नियया भव्यति- जति अप्याणं
 रसखइ तो परिणेमिति, तैचं वं दुगतकण्णाए सोतं गियया मणति- रसखइ अप्यागति, सा तेण विवाहिता, गतो वाणि-
 ज्जेणं, सावि दासकमयकम्मयाण तं संदेसं दाउं वेसिं पुब्बण्हिकायि काले भोगणं देति, महुत्ताइ च यथाइ वउहेति, भति
 वा वेसिं अकालपरिहीणं देति, ण य सरीसुस्सापरा, एवमप्याणं रसखंणीए भवा उवागतो, सो एवविं पस्सिज्जण उठो,
 तेण सव्यसाभिणी कया, एवाविहापि पसथापसत्थे समोतारयच्चं, कथमप्रमत्तमात्मानं रथेत् ? उच्यते, क्षणलवमुहुत्तमप्रमादयत्त,
 अप्रमत्तस्य हि मतो यद्यपि ' सुहुं मुहुं मोहयुणे जयतं ' वृत्तं (१२५ सू० २२१) मुहुत्तांनिडिते पुनः पुनर्मुहते मुहुंमुहुं, मोह-
 युणाः शब्दादयः जन्तन्ति, अणेगा इति अणेगल्लयणा, इडा ये रोचयति रोचते रुचं 'समण'मिति सम्मणाणं तरतं कम्मं, फासा
 फुसति-सृशति, असमंजसा णाम अनमुह्ला, अनभिप्रेता इत्यर्थो, अथवा शीतोष्णदंशमशकादयः, ण तेषु भिक्षू मणसा पटुस्से,
 यदा से असमंजसाः सृशति बहा सणो(दो), तेसावि विअया, एतेसिं पुणो विसयाणं तच्चेसिं दुराधियासत्ता फासा, जतो व-
 वदेस्से ' मंदा य फासा यहुलोभणित्ता ' वृत्तं (१२६ सू० २२६) मंदा णाम अप्पा, अथवा मंदंतीति मंदाः स्त्रियः, मंदाणं
 फासा २, मंददुद्धित्वात्, मंदा मंदा य फासा मंदसेक्खा बहू फासा, पायाइयक्खालाश्र मंदाः, पळ्ळते च ' मंदाउ तदा हियस्स
 बहूलोभणेच्चा ' मंदाः स्त्रियस्ते हि यहुनां कामिनां लोभं कुवंति, विअमंगिताकारादिभिः प्रकार्लोभं कुवंति, तेन प्रकारेण
 तथा, तहप्पयारा- तहावत्था, अंते दुःखदा इत्यतः तसु मणीपि न कुञ्जा, किं पुण आसेवणं ? एवमण्णे तज्जातीयाहणंति,
 सेसेवि वयातिथारे ण कुञ्जा, उक्ता मूलयुणारक्खा, इमं तु समदंसणरसखत्थं उवदिस्सति ' जे संसत्ता ' वृत्तं (१२७ सू० २२७)

ने इति निर्देशे, संस्कृता नाम संस्कृतवचना सर्वज्ञवचनदत्तदोषाः, अथवा संस्कृताभिधानरुचयः, तुल्या नाम अस्तिविद्यता इति, प्रवदनशीलाः प्रवादिनाः, ते पञ्चा प्रेम्णो भावः पेल्लं, दोषणं दोषः, अनुगता अनुसृता, परञ्चा परवसा रागदोषसप्तगा अजित्ति-
दिया, अतो ' एते अधम्मोस्ति दुगुलमाणा ' एते इति ये ते रागदोषप्रवृत्ता अधम्मा य ते, न मोक्षाय, अथवा जो एतोसि-
सह ससर्गः वदुगनाभिरीचिया एतं अधम्मोत्ति दुगुलमाणो, उक्तं हि ' दुंकाकांशालुगुप्ता ' ' कल्ले गुणे ' णाणदंसणचरित्त-
गुणे, केच्चिरं कुञ्चित्तव्यं ? उच्यते, ' जाव सररीरभेदो ' तिरिंमि, भिद्यते इति भेदः जीवो वा सररीरतो सररीरं न जीवावो ।
तिथेयि गयाः पूर्ववत् । असंगतं सम्मत्तं । इइ असंखयाहिहाणचउत्थञ्जपणस्स चुण्णी समत्ता ॥

एवं अणमणेण जाय मारणता ताव कुञ्चित्तव्यंति णाम, मरणान्वमितिकृत्वा मरणविधिरभिधातव्येत्यनेनाभिसम्बन्धे-
नाध्ययनमायातं, तस्स चत्तारि अपुयोगदारणि, सब्वं पल्लेज्जगः णाम्णिणफ्फन्नो निक्खेसो अक्काममरणेज्जं, ण कामं अकामं,
तथेगे कामं निस्सुत्तव्यं ' कामाणं तु गिक्खंवेवो ' माहा (२०८—२२१) कामा चरत्विहा- णामादिकामा ' पुब्बु-
विट्ठि ' चि जहा सामसुपुब्बए, णवरं एत्थ अभिण्येतक्कामोहि अधिक्कारो, अभिण्यंतं णाम इच्छकामो, अकामो सक्कामो
वा जो मरणं मरति तं मरण छव्हिहं— णाममरणं ठण्णा० दव्व० खेच० काल० भावमरणं, णामठवणतो गतातो,
' दव्वमरणं कुसुम्मादिएसु ' गाथा (२०९—२२०) दव्वमरणं जहा— मतं कुसुम्मासंखग, सुतमन्न-
मव्वज्जं, एसमादि, त्वंमरणं जो जीमि एतेच मरति जीमि वा एतेच मरणं वक्खिज्जति, कालमरणं वा (जो जीमि) काले मरति जीमि
वा काले मरणं वक्खिज्जति, भावमरणं वाऽऽयुल्लवो, तं भावमरणं दुविधं-ओहमरणं तन्नममरणं च, ओपमरणं ओषः संक्षेपः

पिंड इत्यनर्थान्तरं, जहा सञ्जलीवाणंवि य णं आयुस्सुहए मरणंवि, तञ्जमरणं जो जमि भवमाहणे मरति णेरइयभवगाहणादि,
एय पुण सुणुस्सभवगाहणेण अधिकारो ॥ तस्स पुण एयातो दो दारगायाओ, तंजहा 'मरणमी(ए)विभत्ती' गाहा(२१०-२३०)
'मरणंमिधि एकमेकै' गाहा(२११-२३०) मरणविमित्तिपरूपाणा, अणुभावो, पंदेसगंरे कइ मरतिचि, कतिपुणो वा एकं मरति५,
एकेके मरणे कतिभागो भवति सञ्जलीवाणं६, अणुसमयं समयअंतरं वाट्एकेके वा केव्वरं कालं मरति१, एवमेदाणि णव दाराणि,
तय पदमं दारं मरणविभत्तीपरूपाणि, एयणि तीदि गाहादि उवसंगहिवाणि भवति-तंजहा 'आचीइ' (२१२-२३०) 'छउमत्तय'
(२१३-२३०) 'सत्तरस्स'(२१४-२३१)आवीचियमरणं अविधिमरणं आदियंतियमरणं जलायमरणं वसट्टमरणं अंतोसल्लमरणं तञ्जमरणं
वाल्लमरणं पंडितमरणं बालपंडितमरणं १०छउमत्तयमरणं केवलमरणं वेहाणसमरणं गद्धपट्टमरणं मत्तपरिवा१५ इंगिणी पाउवगमणत्ति,
तथा आवीचियमरणगाहा-अणुसमय णिरंतरं' गाहा (२१५-२३१)आवीचिनाम निरंतरमित्यर्थ; उवक्कमच एव जीवो अणु-
भावपरिसमाप्तेः निरंतरं समये समये मरति, तं च पंचविधं-द्व्यावीचियमरणं सेत्तावी० कालावी० भवावी० भावावीचियमरणं,
द्व्यावीचियमरणं चउज्विहं. तं०-णेरइयद्व्यावीचियमरणं जाव देवद्व्यावीचियमरणं, जं णेरइया णेरइयद्वेवट्टमाणा जाइं दव्वाइं
णेरइयाउअचाए गहिताइं ताइं दव्वाइं अवीचि अणुसमयं णिरंतरं मरतीत्तिकइदु णेरइयद्व्यावीचियमरणं, एवं जाव देवाणवि। तेत्ता-
वीचियमरणं चउज्विहं- तंजहा- नेरइयत्तावीचियमरणं०, जे णं नेरइया नेरइयत्ते चट्टमाणा जाइं दव्वाइं णेरइयाउयचाए गहिताइं
सेसं जहा दव्वावीचियमरणे, कालेयि चउज्विहो, नत्तरं जं नेरइयकाले चट्टमाणो जाइं दव्वाइं सेसं तहेव, एवं भावअपीचिसरणेवि,
णवरं जणं णेरइयभारे चट्टमाणा जाइं दव्वाइं सेसं तहेव । इदाणि ओहिसरणं, (२१५।।-२३२) अविधिमर्यादायां, अविधिनम यानि

द्रव्याणि साम्प्रतं आपुष्कल्येन गुहिवानि पुनरापुष्कल्येन शुहीत्वा मरिष्यति, इत्यतो अवधिमरणं, तेषि पंचविधं, तं० द्रव्यां० ह्युच्यं० कालो० भवति० अज्ञान-
द्वयोधिमरणे च उच्यते- गौराद्वयं चटुमाणा जाइं संपंइ संरति, जणं गोरइया ताइं दब्वाइं
इ, एवं संसाधि, ऐत्तोवधिमरणं च उच्यते एमेव, गबं जणं गोरइया गोरइयखेत्ते वट्टमाणा
अज्ञानो वट्टमाणा ओहिमरणं गतं ॥ इदानीं आदिपंतियं मरणं (२३६-२३१) आत्यंतिकं
तेज्जहा-यानि द्रव्याणि सांप्रतं मरति, मुंचतीत्यर्थः, न ह्यसौ पुनस्तानि मरि-

जे गोरइयद्वये वट्टमाणा जाइं दब्वाइं संपंइ संरति ताइं दब्वाइं अणागते कालेण पुणो
एवं संसाणमि, एवं ऐत्तेव कालेवि मवेइवि मावेवि, आतिपंतियमरणं गतं ॥

मरति जे तं बलायमरणं, जेसि संजमजोगो अत्थि ते मरणमञ्जुवगच्छति, ण सच्चथा
अज्ञानं धुयापरीसिहेहिं संरति, ण तु उवसगमरणंति तं वलायमरणं ॥ इदानीं वसट्टमरण-

वे इंदियविसयवसद्धा मरति तं वसट्टमरणं, तद्यथा- झलभो ह्रवणो चहुंदिदिय-
तोसट्टमरणं 'दुज्जाए गारवेण' गाहा (२१८-२३२) 'गारव' (२१९-२३२) एयं

एवं अंतोसट्टमरणं, इदानीं तम्भवमरणं मरति, तं केषां भवति केषां न भवतीत्युच्यते-
I (२२१-२३२) कंठ्या, केसिंचि मनुष्याणां तिरिक्खजोणियाणं च, केसिंचि, ण सव्येसामेव,
बालमरणं, असंजमरणमित्यर्थः । पंडितानां मरणं पंडितमरणं, विराटानामित्यर्थः, मिस्सा णाम बालपं-

द्विवाः, संपत्तासंपत्ता इत्यर्थः, तस्मै मरणं बालपंडितमरणं, छुडमत्थमरणं छुडमत्थसंयत्वाण मरणं जाव मणपञ्चवणाणीणं, केवलिनं मरणं केवलिमरणं ॥ गेदपट्टं पास सुतधरीसमुद्रविष्य युद्धद्वाराऽऽत्मानं मञ्चयति, वेहाणसं नाम उव्वंधणं, आदिग्गहणेणं उस्सासणि- रोधा, एते उण गिद्धुदुपेहाणसमरणा करजाते अणुणाता, 'भत्तपरिण्णा इंगिणि' गाथा (२२५-२३६) मत्तपञ्चकखालं गाम् केवलमेव मत्तं पञ्चकखालं, ण तु चंक्रमणादिक्रिया, पाणं वा ण पिहंभति, इंगत इति इंगिणी, चलतीत्यर्थः, न चाहारयति चतुर्वि- धमधि, प्रायश्च द्य (उवगमणे) पाओवगमनं, हत्याइहि छिन्नो दुसो व न चलति, मरणविभित्तिपल्लवणात्ति पढमं दारं गत्तां। इदाणि अणुमागत्ति, तस्य गहा-सोवककमो य निरुवककमो य' गाथा (२२६-२३७) दुविहो मरणणुसागो मवति, तंजहा-सोवककमो निरुवककमो य, अणुभापोत्ति वित्तियं दारं गत्तां। इदाणि पदेसग्गा, अणंताणंता आयुगकम्मपोग्गला जेहि एगमेगो जीवपदेसो वेढिय- परिवेढितो, पदेसग्गात्ति तइयं दारं गत्तं ॥ इदाणि कति मरति एगसमएणंति-दोन्नि व तिन्नि य' (२२७-२२९। २३७) तत्तावीथीयमरणं ताव णियमा मरति सब्बं, तव्वज्जा श्लेसु आदिअणिसु णिया मरति, जत्थ णुण ओहो तत्थ आइयंतिं णत्थि, जत्थ वेहाणसं तत्थ गद्धपट्टं णत्थि, एवं बालपंडितमिसाणिणे पोग्गपरिवरुद्धाणि, छुडमत्थकेवलिमरणा य विरुद्धा, संसाणि बुद्धया पंक्षाणि, कइ मरंति एगसमएणंति चउत्थं दारं गत्तं। इदाणि कति सुचो एकेके मरंति, एत्थ अप्पसत्थाण संखेज्जा- णि वा अंसेज्जाणि था, संखेज्जाणि ताव पंचेदियाणं देसवित्तेदं सणसावमसस, संसाणं पुढविआउते उवाउवेदियेतेदिय- चउरीदियाइएणु असंउज्जाणि, वणस्सइकाइयाणं अणंताइं अप्पसत्थाइं, पसत्थाइं सच अठ वा, अहना केवलिमरणं एगं, कइ- सुत्तो एकेके मरइत्ति गयं। इदाणि कविभागो एकेकेके मरणं मइत्ति, तत्थ पढमे मरणे अणंतमगणसव्वजीवाण मरणं,

सेतुसु पुण मरणेसु अणुभागो मरइ, तत्थ माहा-मरणे' (२३१-२३९) बुद्ध्या भेष्यं । इदानीं अणुसमयति, पटमं जाव आयुगं धेरेति, सेसाणं एककसमयं लहिं मरति । इदानीं अंतरं- पटमचरिमाणं णत्थि अंतरं, सेसाण जञ्चिं कालं अंतरं होति । इदानीं केवइयत्ति केवत्थिं कालं भवति, बालमरणणि अणादायाणि वा अपञ्चवसिताणि, अणादियाणि वा सपञ्च-वसिताणि, पंडितमरणाणि पुण साटियाणि सपञ्चवसियाणि, ' सञ्चे दारा एते' गाथा (२३२-२४०) कंथा । 'एतथं पुण अधिगारो' गाथा (२३५-२४१) एत्थ अदिगारो मणुस्समरणेणं, (तं) दुविधं- सकामं अक्षामं च, मोतुं अक्षामरणं सकाममरणेण मरियव्वं । गतो णामनिष्कण्णो, सुचाणुगमे सुचपुञ्चारतव्वं, तं इमं-अण्वं' सिलेगो (१२८६० २४१) अर्णयो मन्यते मन्यति वा तमिति महान् महति वा तमिति, महांशाली औषथ महौषः, तत्र द्रव्यमहाण्वः समुद्रो भावमहाण्वो भवा, महौषो नाम अनोरपारो, अगार्धं अत्रतिष्ठानमित्यर्थः, तस्मिन् अण्वे महौषे चहुसु क्वादिपु एयो तरति दुत्तरं, एगो नाम रागदोस-विरहितो, अहवा कम्ममलयगमना यदा बुद्धमेवंग जीवदव्वं भवति तदा तरति, दुक्खं उचरिञ्जतीति दुक्खं, कम्मणुत्त्वात् संसारिभः अपरिमण्णात्, अटुसानत्थ यस्तु तरति तीणो वा तत्थेगं महापण्णे, वरुमानकालग्रहणं तरुवेवात्तो धम्मदेसणं करोति, ये तु निणोञ्चारणं कुवते ते अज्ञानोपनीयादुचरं(तीर्णाः)त्र तरन्निपुं सर्वे एव धम्मदेसणं केरति, जवो विरुद्धं धीयमानं, तथेमे महापण्णा, तस्मिन्निति संसारण्वे च्चवस्थितः, एक इति स एव रागेपरहितः, न अक्षयाणादिहेतुं, अथवा संसारण्वं तमवाच्यपि कथित् एव धर्म देयमति, तद्यथा- तीर्थकरः, अपरे हि केवलमवाप्यपि नैव धर्मं देयति, तद्यथा- प्रये ऋयुद्धा, तित्यकरो णियमा धम्मं देसति, सेसा साधु भयणीया, स एकः महती यज्ञा यस्य स भवति महाप्रबः, इदं पटमुद्धाहरे' स्पष्टं नामासंदिग्धं उदाहृतवा-

२, शक्यते च 'इदं पण्डितद्वाराहरे' गृच्छति तस्मिन् प्रश्ने, 'अमुदाहर', सातम खण्डे दुप ०१५। सिलोगो (१२१ सू० २४१) संनि-
विष्यते, द्वे इति संख्या, तिष्ठति यत्र तत् स्थानं, आख्याताः प्रथिता, मृत्युमरणं अमनसतः मरणति भवा मारणान्तिकाः, तद्यथा-
अकाममरणं चैव सकाममरणं तथा, अज्ञानस्त मरणं अकाममरणं, सकामस्त मरणं सकाममरणं, एवं दुर्विद्विपि मरणं कस्स भवति ?,
उच्यते 'पालाणं अकामं तु' सिलोगो (१३० सू० २४२) द्वाभ्यामाकलितो बालो, रागद्वेषाकलित इत्यर्थः, ते हि बाला अकामा
मंति, न उस्सपभूतं मरणं मद्यति, तस्य असकृत्-अनेकजः, पापाइ डीनः पंडितः, पंडा वा बुद्धिः तथा इतः-अनुगतः पंडितः तस्मि
पंडितानां सकाममरणं, तं तु सति-उक्तासण एक्कसि मग्गि, तं केवलिनः, असौ हि तं मरणं नेत्थेय इत्यतः सकाममरणं, कामं जीविते
माणे याप्रतिवद्धाः अकेवलिनोऽपि, तदाविदीहं संजमजीवितमपि नेच्छंति, किमु भवग्गहणजीवितं ?, एतेसि अकामस्तकाममर-
णानां किमंग पढं माणितब्बांति ?, उच्यते, 'तत्थिमं पढं टाणं' सिलोगो (१३१ सू० २४२) तस्मिन्निष्ठि-त्तस्मिन् मरणविभागे
इममिति-प्रत्यक्षं इदि न्यपरथाप्य मणति- पढममिति, यतो द्वितीयाद्यत् प्रथमं तत्, स्थाप्यत इति स्थानं, महंतं वीरियं बस्स सो
महावीरो तेण महाधीरेण, देसियं एरूवितं अकपुत्तमिति, काम्यत इति काम, गृध्यते स्म गृद्धः, यथा येन प्रकारेण बालो मयति, संति
अत्यर्थं अतिरुद्राणि कर्माणि कुव्वति कुव्वति ॥ 'जे गिद्धे कामभोगेहि' सिलोगो (१३२ सू० २४२) जे इति अणिदिट्टस्स उद्वेये,
गृध्यते स्म गृद्धः, काम्यन्त इति कामाः, भुज्जंत इति भोगाः, कामा इति विसयाः, भोगाः सेसिदियवित्तया, कामा य भोगा य कामभोगाः तेषु
कामभोगेषु, एसो एको नाम बालः, अथवा एकं मरणमवाप्य सुहृद्दन्थान्यान्ववाहय कूडाप गज्जति, कूडं नाम एव (यंत्र) यत्र ते
पापाः कर्मण्यो च्छ(भिर्वाघं)ति, तत्र कूडवद् एव मृगानरकपालच्योर्धिन्यमानो दुःसुचरति, अथवा कूडं दुर्विद्व-द्व-कूडं च भावकूडं च,

दृक्कूटं यत्र गृणादयो यव्यन्ते, भावकूटं विषयायातो, तानासेवतेत्यर्थः, स च कामभोगादिप्रसक्तः यदि परणोच्यते (तदा वक्ति-
न मया दृष्टः परं नरकादिः लोको-मर्षो, विषयारतिस्तु दृश्यते, पश्यति) येन तच्चक्षुःतेज देहा चक्षुर्दिष्टा, इमा इति प्रत्यधीकरणे,
येयमित्थिपयसीतिश्रादुर्भावात्मिका रतिः, अर्प्यं 'हृत्थागता इमे कामा' (१३३ सू० २४३) इति येनावृत्य मुखं इति इति
वा हस्ताः, ऊर्ध्वजुतिभरण्यादिभिरुपपदितपरलोककण्ड्रावः श्रूते- कामं परलोकोजिस्ति, तथापि हस्तागताः- हस्तागता, न दूरस्था
इत्यर्थः, कालेन मनाःकालिकाः, इमे हि आत्मा प्रत्युपपन्नाः साम्प्रतमेव भ्रुंति, दिव्यास्तु कालान्तरेण भविष्यति वा नवा, न हि
कथितं सुघोषपि ओदनं बद्धेलनकं मुक्त्वा कालिकस्योदनस्यारंभं करोति, अरस्तु संदिग्धपरलोक आह-को जाणान्ति परे लोको,
जानातीत्याहंकार्यं, को जानातीति वच्यते, तेण परलोकौ श्रित्य वा गत्य वा, इत्येवमस्मिन् संदिग्धेऽर्थे णु ' जणेण सद्धिं
होक्वामि ' तिलोपो (१३४ सू० २४४) ज्ञायत इति जनः तेन सह परत्र भविष्यामि, एवं बालं पणभति, प्रगल्भति णाम धृतो
भवति, करिष्यमाणकुर्वतेषु च प्रगल्भीभूतो कामभोगाणुरागेण कामणुरागेण केसं संपडिवञ्चति इह परत्र च ॥ ' ततो से दंड-
मारभति ' तिलोपो (१३५ सू० २४५) गाल्भमावाव असाविति स बालः, दंब्यतेऽमेति दण्डः, समित्येकीमावे, एकीमावेन आर-
मति समारमति ' तसेसुं थावेरसुं य' इती उद्धेने, वसंतीति व्रसाः, एा गतिनिश्रुतौ, सिंघंतीति स्थावराः ' अट्टाप अणट्टाप य'
इथं तेन इच्छति वा वमिति अर्थः, अट्टाप नाम यदात्मनः परस्य बोपयुञ्जेते, तद्विपरीतमनर्थाय, केवलमेवमेव इति न तदुपमोर्णं
करोति, अत्रोदाहरणं-अहा एगो पसुबालो प्रतिदिनं प्रतिदिनं मध्याह्नते तौ अजासु महान्पश्रोधतरुसमाश्रितासु तस्थुत्तणओ
निवन्नो वेणुविदलेन अजोद्रीर्णकोलास्थिभिः तस्य वटस्य पत्राणि छिद्रेऽकुर्वन् विष्टिति, एरं स वटपादपः प्रापसः छिद्रपत्रीकृतः,

अण्णदा य दत्येगो राइयपुचो दाइयघाडितो तं छांप समस्सितो, पेच्छते य तस्स वडपादवस्स सग्गणि पत्ताणि छिद्विताणि; तेण सो पशुपालवो पुच्छितो-केणेताणि पत्ताणि छिद्विक्कताणि ।, तेण मण्णति- मया एतानि कीडापूर्वं छिद्रितानि, तेण सो बहुणा दव्यजतेणं विलोमेउं मण्णति-सक्केसि जस्स अहं मण्णामि तस्स अच्छीणि छिद्वेउं, तेण मण्णति-बुद्धुवात्तयो होउ तो सक्केमि, तेण जगरं पीतो, रायमगासंनिकिद्धे घेरे ठवितो, तस्स य रायपुत्तस्स राया स तेण मगेण अस्सवाहणियाए णेज्जति, तेण मण्णति-एप्पस्स अच्छीणि फोढाहे, तेण गोत्थियघुणएण तस्सइहाच्छमाणस्स दोवि अच्छीणि फोडिताणि, पच्छा सो रायपुत्तो(राया) जातो, तेण पशुपालो मण्णति-इहि वरं, किं ते प्रयच्छामि, तेण मण्णति- मज्ज तंमेव गांमं देहि, तेण से दिवो, पच्छा तेण ताम्मि पच्चं-तगामे उच्चु रोयियं तुंवीओ य, निप्पनेसु तुम्हाणि गुले सिद्धिसु तं शुद्धुन्मयं शुक्खा शुक्खा गायंते स्म 'अहमहंपि सिक्खेज्जनां, सिक्सियं न निरत्थयं । अट्टमवृत्तसाएण, भुंजए शुद्धुंमयं ॥ १ ॥ तेण ताणि वटपत्राणि अण्णदाए छिद्रितानि, अच्छीणि तु अट्टाप, भूत्तगामं चोदसाविहं-- सुद्धुमा पज्जचयापज्जचया वादरा पज्जचयापज्जचया वेदिया पज्जचयापज्जचया तेहंदिद्या पज्जचयापज्जचया चउरिंदिया पज्जचयापज्जचया असन्निपंचेदिद्या पज्जचयापज्जचया सन्निपंचेदिद्या पज्जचयापज्जचया एवं चोदसाविहिपि विविधं अनेकप्रकारं; हिंसह, एवं सो एहा (५) 'हिंसे बाले मुत्तावादी' सिलांगो (१३६ इ० २४५) जहा से अट्टाणट्टाए हिंसति तथा मुत्तावाते अट्टाणट्टाए इडसक्खिमाति केरति, मायतेज्जी मीयते वाडनेयेति माया, श्रीतिशून्य इति पिशुनः, श्रवते श्रवतीति वा शठः, शठो नाम अन्यथा संतमात्मानमन्यथा दर्शयति, मौ(मो)डिकचाखत्, मुंजमाणं सुरं मंसं मन्यते स भवथिता येनेपयुक्केन बलधन्वन्मात्मानमिति भावं, एतदेव श्रेयो मन्यन्ते, एलोपसुरान्यपि तावन्न प्रार्थयति,

किमु मांशमिति, स एवं भागेऽद्विहस्तास्मा ' कायसा वयसा मत्ते ' सिलोगो (१३० सू० २४५) अहो मम सरोरिवलं वीरिय-
 वलं वा, तथा बुद्धिर्मनो वाग्वा शोभितेति मस्या मत्तं, विचं नाम धणं विभवो वा तेण वा मत्तः, इहश्च स्त्रीशु, ' दुहृतो मलं
 संचिणति ' द्विधा-दुहश्चो मुद्राति ठमिति मलं, स्वयं कुर्वन् सौधे कारयन्, अथवा अंतःकरणेन बाह्येन वा, तत्रान्तःकरणे नाम
 मनः बाह्यं वाचिकं, अथवा रागेण द्वेणेण च, अहवा पुलं पापं च, अहवा इहलोपबंधं पेज्जं च, सम्मं चिण्णति संचिण्णति, संसति
 व तेनेति शिशुः बाल इत्यतः, नास्य अगमं किंचिन्नागः, शिशुरेव नागः २ गंइपइ इत्यर्थः, मुद्यंति तामिति मुचिका, स हि शिशु-
 नागः मुदं धृत्वा अंशो मलं संचिण्णति बहिश्चार्द्रमावत्वाद् देहस्य, स हि पांशूकंरेषु सर्पमाणः सर्वो रजसा विकार्यते, ततो
 घर्षपरिमक्तिरणरापीतस्सहः तामिषेच बहिस्तंथ प्रतप्ताभिशुद्धिः, शीतयोननिर्दिष्टमानो त्रिभाव्यमामोति, एष दृष्टोतः, उपनयस्तु
 एवमसावपि चाण(ल)स्वेऽपि दुस्तंचितमलः इहैव मारणात्तिके तेषंरिभिभूवते, कथं नत्र भविव्यामः, न हि यापकमाणः सुख-
 शूलको भयंति, वे हि वैः पापकर्माभिः प्रत्युद्गर्वैर्दिवं क्षुष्यति ॥ ' ततो पुट्टो आतंकेहि ' सिलोगो (१३६ सू० २४५) ततः-
 तस्मादिति प्राक्यापकर्मोदयात् सृष्टवान् सृष्टः, तैस्तदुःखप्रकारैरात्मानं वेकवतीत्यतंके, तथाप्यंतकाले सर्वस्वानवान् ग्लानः
 संप्रवाचपव इति पतितप्यति, बहिस्तंथेर्यर्थः, एवं ' पभोतो परलोकस्स ' मुद्यं सीतः प्रसीतः, परलोकभयं नाम नाराकादि-
 प्यनिष्टवेदनोदयः, ' कम्मणुप्पेही ' वाणि विहिंसादीनि दुश्चरितानि कर्माण्यनुपेक्षमाणः अनुचितयन् इत्यर्थः, अप्पा आत्म-
 निर्देशः, यद्यप्यसद्गूहान् विषयमयाद्वा माक् परलोकं न गणितवान् परलोकं भयंति च, तथाऽप्यंतकाले सर्वस्यासन्नभयस्य(स्यात्)
 उत्सवते परलोकभयं वा, तथापि भूयिष्ठेषु नरकदुःखेषु भयमुत्पद्यते, तद्यथा— ' सुत्ता मे णरए उणा ' सिलोगो

(१३१ सू० २४६) दीयते पापकर्माणं इति नरकाः, तिष्ठति तस्मिन्निति स्थानं, तत्र रास्यमहाशैखोलोत्पुगकपदुक्कसडादीनि अथवा कुंती येवर्णी य वा, शीलवतीति शीलं, अज्ञोभनशीला इत्यर्थः, अथवा शुभं शीलं येषां नास्ति वेऽशीलाः, तुविशेषणे, किं विशेष्यति? - निरवगातिगमणं, अशीलानां तु जा गति 'घालाणं कूरकम्माणं' कुंलन्तीति कूराः पापा इत्यर्थः, हिसाकम्म- प्रवृत्ताः कूरकर्माणः; पगाडा णाम णिरतराः; तीव्राः उक्कडा, जत्येति यत्र, वेद्यत इति वेदनाः शीता उष्णा च, अथवा शारीर- यानताः, 'तत्थोववातियं टाणं' सिलोगो (१४० सू० २४७) तत्येति नरकेषु, उपेत्य तस्मिन् प्रपत्तीति प्रपातः, उपावात्सं- ज्ञातमापपातिकं, न तत्र गर्भच्युक्तातिरस्ति येन गर्भकालान्तरितं तन्नरकदुःखं स्यात्, ते हि उत्सन्नमात्रा एव नरकोदेनाभि- एभिभूयन्ते, यथा—येन प्रकारेण 'मे' इति मया 'त' मिति तं नरकदुःखं अणुसुखं परलोकभूमीहभिः साधुभिरास्था- पमानं अणुसुखं, अथवा चालादयोऽपि सम्प्रतिपद्यन्ते यथा पापकर्माणो नरकोपगा संवति, ते य 'आधाकम्ममेहि गच्छन्ति' आधाय कर्माणि आधाकम्माणि अतः तेहि आधाकम्मोहि यथाकर्मभिः, आधाकम्मोहि तत्रैस्तीव्रवेदनेषु च्चिस्मिथीयेषु च, एवंविधमध्यमासद्यमेव्यपि, स एवं परितप्यति, को दयान्तः? - जहा सागाहिओ जाणं' सिलोगो (१४१ सू० २४१) येन प्रकारेण यथा, शक्यते धनं धान्यादि वेदुं शक्यं, शक्यते चरति शाकटिकः, जानयिषि जानानः, सम्ममिति पर्वतचर्चरिहितं, हिच्चा नाम हित्वा, महंतीति महात्, पय्यवेज्जेनेति पथः, महांधासी पथथ? राजवर्चिनीनि शक्यपथो वा, विससं मग्गमोगाडा अपाणओ धणुदुल्ले परथरसाणुवहुले वा आरुडः प्रपन्न इत्यर्थः, अहवा उगाडे उच्चिओ वा, अणुत्त इत्यर्थः; अथस्य भयं शोचत इति शोचयति-जतिऽइं तु एएण पहेण ण गच्छेओ ण मे सगाहभंओ दव्यणिणासो वा हेतो, एवं तोषयति, दिट्ठं-

तस्मिन् उवसंशयो इमो- 'पंच घम्ममविधो०' सिलोगो (१४२ सू० २४१) एवं-अनेन प्रकारेण, धारंति संसारतो पडमाणं घम्मो, सो दसविधो ससणधम्मो, विविधैः प्रकारैः उत्काम्य, अधम्मं-धम्मपण्डिवक्खो अधम्मो, सो य हिंसे पाळे सुसावादी, ते पण्डिव-जिज्या, बालो मच्चुसुहं पत्तो मरणं सुदु, खदते तत् सुवते वा ते इति सुखं, सुत्योमुखं, प्राप्तवान् प्राप्तः, स यदा मृत्योर्मुखं प्रातः 'अकलमग्गे व सोयति' एवं-सोऽपि एवं मरणसंनिधौ वेदनादिभिः स्वप्नभिरात्यानमनुशोचमानः ॥ 'ततो संमरणंतीभि' सिलोगो (१४३ सू० २४८) तत इति तस्मात्, मरणमेवांतः मरणंतः, चाल उक्तः, समंवा इतसति संवसति, विम्यते येन तद्वयं, कतर-स्मात्, परलोकमयात्, मरिज्ज अरामं तु-मरणोणे अक्रामत एव प्राप्तं, अतिक्रान्तकालग्रहणं क्रियते, क्कथदिह भूयिष्वापाकर्मो नैव परितप्पत्ते, सत्तु मरिज्जिणं अरामं तं नरंकें प्राप्य परितप्पत्तीति वाक्यशेषः, मृत्युं तप्यति परितप्पत्ते, धुत्ते वा कालिणाऽनु-जितोऽनुशोचति, 'पुंयं अकाममरणं' सिलोगो (१४४ सू० २४८) एतोऽस्मात्, श्रेयं कंळं, 'मरणंपि सपुत्तानं' सिलोगो (१४५ सू० २४८) त्रियते येन तन्मरणं, पुणातीति पुण्यं, सह पुण्येन सपुण्यं, अपिरनुज्जायां, मरणमपि तेषां जीवितबंधवति, न हि ते तस्मात् उद्विजंते, उक्तं हि--'पूर्वोपपत्तपरिजनमपुवनमिव सर्वकामगुणधेज्जं । सुखमभिगच्छति पुरुषः परलोकसु(कं) संचिंतैः पुणैः ॥ १ ॥ 'जहा मेतमणुस्सुत्तं' ति यथा मया तदेतदनुश्रुतं आचार्योपास्योत्, स्यादेतत्-कैराल्यातं ?, उच्यते, 'सुप्पसंवेहि अक्खत्तं' सुष्ठु प्रसन्नाः सुप्रसन्ना वीतरागा इत्यर्थः, अजातदकागमा दादस्य इदा इव सुप्रसन्नाः, वतोऽन्तराग-तमर्थं गणधराः सुशील्वंता एवमाहुः, सुणसवेहि अक्खत्तं, एवमेतं वा 'विप्पसन्नमणायातं' विविधैः प्रकारैः प्रसन्नाः, का मावत्ता ?, न हि वे त्रियमाणा व्याकुलेचेतसो भवंति, अत्यर्थं पातः आयातः न त्वायातः अनायातः, नासौ तस्य विधि-

वर्तल्लिरितात्मनः प्राणतिपातो यम्यते इत्यतो अनाथात्, इदं केनां?, उच्यते-संजताणं युसामतो' यथे येपामिन्द्रियाणि ते भवन्ति बुसीयं, वसन्ति वा साधुगुणेहि बुसीमंतः, अथवा युसीमंतः ते संविगाः, तेसिं बुसीमतां संविगाणं वा स्वादिति, अन्येऽपि गेरुवलिमसादिषो अणसणेण मरंति तत्र्यतेषधार्थे भण्णति-ण इमं सव्वोसिं भिक्खुणं' सिलोगो (१४६ दू० २४९) ण इति श्रुति-पथे, इममिति प्रत्यक्षभावे, सर्वेषां वासव् भिक्खुणं न भवति, आकपरित्राजकार्दानां न भवति, भागभिक्षुणं तु भवति, अगार-मस्यास्तीति अगारी, अगारिणामपि सर्वेषां न भवति, ये हि लिंगमभ्युपेत्य संलखनजोषितात्मानः तेषां पंडितमरणं, न श्रेयाणां दृष्टानां, स्वादेतव्-किं सर्वेषां तदस्तीति निगद्यते 'नानास्तीला य गारत्था' नानार्थात्स्वेन शीलयंति तदिति शीलं-स्वभावः, अगारे तिष्ठतीत्यागारत्था, ते हि नानाशीला, नानालचयो- नानच्छंदा भवन्ति, ये वासव् मिध्याद्यदयः ते अचिव् मोक्षं नैवेच्छन्ति, यथा मरुक्काः कुत्रवचनभिक्षुषोऽपि केचिदभ्युदयावेव यथा वापसाः पांडुरागाथ, येऽपि मोक्षायोरियता तेऽपि तमन्यथा पश्यन्ति, केचि-दारंयात् केचिदेसादिम्यः सारंभादित्यतो णाणाशीला य गारत्था, लोकोत्तरयत्था हि ण सव्वे सीलधणा न स्व(चयव)सिता मरंति, तथैव लोकोत्तरभिक्षुषोऽपि ण सव्वे अणिदाणक्का णिससच्छा वा, ण वा सव्वे आसंसापयोगानिरुपहृततप्तो मवंति इत्यतो विसमसीला य भिक्षुणो । किंचान्यव्-संति एगेहिं भिक्खुहिं' सिलोगो (१४७ दू० २४९) संतीति विद्वत्ते, एके नाम प्रवचनभिक्खवः, न चरकादयः, ते अगारत्था संजगुत्तरा, कत्तेरिणि, श्रवक्काः, वे हि वानपूर्वकं परिमितमेवारंते सट्टणा, साहुरा न स्युः, इत्यतः संति एपातिएहिं भिक्खुहिं गारत्था संजगुत्तरा, उक्तेच-ईसंस्सदेसविरता समणणं साक्का सुविहिद्याणं । जेसिं परासंदा सयमणि कलं न जग्घंति

॥ १ ॥ स्वादेतव्-श्रावक्काध्वोः किमंतरं?, उच्यते, गारत्थोहि य सव्वेहिं साहुरावएहिं पातित्थिएहिं य साधवः संजगुत्तरा, आहारण-

एषां सामग्री साधुं पुच्छति-सवर्माणं साधुण य किमंतरति?, साधुणा मण्यति-सरिसवमंदरं, जतो सो आउलीभूतो पुच्छति कुलिगीण सवर्माण य किमंतरति?, तेण मण्यति-नदेव सरिसवमंदरं, स आसासितो। अत्राह-ननु कुलिगिनोऽपि तद्विद्यमान-भित्त्य धर्मार्थे शोराणि तपांस्याचरन्ति, तेभ्यः कथं श्रावको गुणविशिष्टः?, न ताणि लिंमाणे भयात् त्राणाय इत्यतोऽदि-मयते- 'चीरादृणं' सिलोगो (१४८-२५०) चित्तं तदिति चौरं-चल्लकं, अत्रति तेनेत्यजिनं चर्मैत्यर्थः, गियणं णाम नग्गा एव, यथा मृगचारिका उदण्डका। अजीवकाश्च, जेषत इति बढां; संघातीत्व इति संघाटी, मुंडी आशियः, एताणिएपि न ताणए, ए य ताणि यावत् उदिएनि, अपिरुडुआयां, अन्यान्येपि यदएशानि, परियत्तं पर्यायः, गिहत्थपरिआगतो अब्भो परियात्रो दुस्सिल्लणं परियागता। आह- ननु तेऽपि धर्मार्थमेव पाकादिनिवृत्ता भिक्षाहारा एव, उच्यन्ते- 'पिंडोलएवि दुस्सिल्लो' ॥१४९-२५०॥ सिलोगो, पिंडुसु दीपमाणेषु ओलति पिंडोलगाः, नयन्ते तस्मिन् पापकर्मा स्वकर्मभिरिति नारकाः, अत्रोदाहरणं- रावगिहे नगरे एषो पिंडलशो षेटज्जाउज्जाणियाविणिमत्तो भिक्खं हिडति, ण य किणवि किंचिद्विन्नं सो तेसि वेभारागिरिपव्वदककमसिनिविट्टण पव्वतोवरिं चडिज्ज महतिमहालयं सिलं चालेति, एतेसि उवरिं पाडेमिचि रोह-ज्जाई विच्छुट्टिज्ज तथो सिलायो पडितो गिविट्ठो सिलत्तले, संयुथितसब्बकायां य मरिज्जण अपएइट्टणे णए उव-वण्णो, एवं पिंडोलयो दुस्सिले परगातो ण मुच्चति 'भिक्खाएवे' ति अकु मधुणे, भिक्षामाकुरिति भिक्षाकः, धर्मार्थ-कामान् गृह्णातीति गृही, त्रियत इति व्रतं शोमनं व्रतं यस्य स भवति सुव्रता, क्रमति गच्छति, दिव्यति तस्मिन्नाति दिवं, सुव्रते कमेते दिवं, सुव्रतो सुमिथो-आगारी अतगारी च, रिमनयोः फलमिति?, गृहिसुव्रतस्य तावत् 'अगारि सामाहयंगणि'

॥१५०-२५०॥ सिलोगे, अगारसमास्तीति अगारी, अगारसामाहयस्स वा अंगाणि आगारिसामाहयंगाणि, समय एव सामाहयं, अह्यथेऽनेनेति अंगं, तस्स अंगाणि वासविधो सावगधम्मो, तान्यगारसामाहयंगाणि, अगारिसामाहयस्स वा अंगाणि, 'सद्धी काण्ण फासए' श्रद्धा अस्यास्तीति श्रद्धो स चैवं धम्ममि मोक्खे वा, 'काएणं' ति कायो-सरीरं तेण फासए, ते न केवलं काएण, मगसा याथाएवि, सब्बदुक्कं काएण, 'पोसहं' इत्येतत् प्रोसहग्रहणात् । किंचान्यत्— पोसहं उभयतो पौप-पक्षं, पवत्पनेनेति पक्षो, एकैरुस्य द्वौ द्वौ, कुब्बायुक्कौ भवतः, रातीति रातिः, एंगां पि राहं ण हयेज्जा, चतुर्विधस्यापि पौप-धरय येन केनेचित् समस्तेन वा पौपण्युणेण अवञ्चं दिवसं कुब्जा, रातादिगणेणं जह दिवसतो ण सक्केति चातुलत्तणेण अ(पु)ञ्चत्तणेण न, तहादि देसावगासियं, असति य तस्सं वा पच्चक्खति, अथवा त्रंधातुलोम्यात् रात्रादेरिक्खत्तग्रहणेऽपी तस्स तद्दणात् वेदितव्यं भवति । 'एवं सिकखासमायन्नो' ॥१५१-२५१॥ सिलोगे, एवम्-अनेन प्रकारेण, शिष्यतेऽनेनेति शिष्या, सम्ययापन्नो, गिहेसु वासो गिहवासो, गोभनान्यस्य(व्रतानि) सुव्वए य, 'दुब्बाओ' छापयति छापयति वा तीमिति छिद्यते वाऽसौ छापि, पुञ्जए एभिः दारीसाणीति पव्याणि इत्यर्थः, जाणुकोप्परादियः, कोऽभिप्रायः, नासावन्यतमे च सपर्वशीरे आगारी पुञ्चये, किन्तु नासावनन्तस्मविकं छविपर्वमासादयति, स हि पर्वशीरे सुत्त्वा ' गच्छे जक्खसलोगयं' जयन्ति यान्ति वाअयमिति वक्षाः, तेषां सलोक्खतां समानलोक्खतां गतमित्यर्थः, तथो चुओ पुणो छविपव्वसरीसमासादेऽण चारित्रवार भूत्वा सिद्धयति, उक्तं अगारिसामाहयंगाण फलं, एतदपि पच्छिमसल्लेणाञ्जसयञ्चित्तस्स सकाममरणमेव, अणगारसकाममरण-फलप्रसिद्धये इदुच्यते— 'अह जे संबुडे भिक्खू' ॥ १५२ ॥ सिलोगे, पुवं प्रेषताऽपेक्षो अथवाब्दः, संबुचः 'दोएहमे-

श्रीउच्यते०
चूर्णो
५ अकाम-
मरणे
॥१३९॥

मयरे सिया' अयं चान्यः अयं चान्यः अयमन्ययोरन्यतरः, क्वरौरेति जैसि सो अन्नतरो भवति, ननु 'सञ्च्यदुक्त्वप्य-
 षीणे वा' सञ्च्यणि दुस्त्रयाणि— सारोरमाणसाणि, महती ऋद्धिरस्य स मयति महद्गी, यः स्वादुदितः स क्वरे उववज्जहई,
 विमाणेषु, उच्यते—'उत्तराई' ॥१५३-२५२॥ सिलोगो, उत्तराणि नाम सञ्चयोरिमाणि ज्ञाणि, तापि हि सञ्चयविमाणुचाराणि,
 तेषां तु अण्णाई अणु(उ)चारां पत्सि, इत्यतः सणुत्तरां, विमोहाइं विमोहानीति निस्तर्मासीत्यर्थः, तमो हि वाह्यमाभ्यन्तरं च,
 चारं वाह्यदन्येषुपि देयलोकेषु तमो नास्ति, किं पुनरुचयविमानेषु?, अम्यंतरतमपि कृत्यापिदश्यते— सर्व एव हि तम्यगृह्यय,
 अथवा भोहयति पुरुषं मोहसंज्ञतः शिमः, ताः तत्र न, सांठं, घोलते वेनेति द्युतिः द्युतिस्तेषां विघत इति द्युतिमंतानि, अणुपुव्यसो
 नाम जारिसया मोहमार्गसाणेषु द्वितीजो एवो अणंतणुगविसिद्धा अणुचारेण, तापि पुग विजयादांणि पंच, समाहृषणाइ जयलेहि,
 सर्वतः कामतस्त्रं वा आकीर्णानि समाकीर्णानि, अथवा सम्पगाकीर्णानि प्रतिभागशः तानि, तन्निकृष्टविप्रकृष्टरि(नी)त्यर्थः, आपसंति
 तेषुपि आसतानि, अत्रुते लोकोप्यति यदा, यथा एषामस्तीति यदासीति, न तेषु मनुष्यता कस्यचिदस्ति येन यशोभागिनस्ते
 न स्युसिदि, येषपि तत्र नोत्पद्यते तेषुपि कृत्योपेगेषुपद्यमाना, तेषुपि तत्र यान्युत्तराणि तेषुपद्यते, उक्ता विमानगुणाः । अर्थां के
 गुणास्त्वगोपपन्नानां, उच्यते—'दीहाउर्या' ॥१५४॥ सिलोगो, दीर्घत इति दीर्घः एति याति या तस्मिन् इत्यायुरित्यनेनेति, न्नाद्धिः
 तम्यरं न्द्वयन्ते मष्ट्या। सर्वगणदुपेता, कामतः रूपाणि कुर्नेतीति रूपाः कामरूपाः, स्याद्-अनुचारा न विकुर्वन्ति, ननु तेषां
 तेषुचटंरूपं येन तस्यां तृकां प्रयोजनाभावाच्च नान्यदिकुर्वन्ति, अटुणोवचस्संकासा' अग्निनयोपपन्नस्य देहस्य सर्वस्यैवाभ्यधिका
 द्युतिर्मयति अनुचारेषुपि, अनुचारास्तु आद्युःपरिसमाप्तेः अटुणोवचस्संकासा एव भवति, स्यात्-तेषामभिनेयगोपपन्नानां कीदृग्-प्रभाः,

उच्यते- 'सुब्जोअञ्चिमालिप्पया' भूयो विद्येण्ये, अवेत्ते अर्थिः अर्चयन्ति वा तमिति अर्थिः अर्चाश्चास्यास्ताति अर्चिभा-
ली स चादित्यः, भूयोश्रवणशरीरदिग्दादध्याधिक एव। 'ताणि ठाणइ गच्छन्ति' ॥१५५-२५२॥ सिलोगो, 'तार्णी' ति जाणि ताणि
उद्दिष्टानि, तिष्ठन्तीति ठाणाणि, गच्छन्ति त्रवन्ति, सिमिखवा शाचा, करेत्ता य, सबमो सचरसविहो, स तु सो तत्र गच्छति ?,
उच्यते, 'भिकखाए वा गिहत्थे चा' अकु मद्यणे भिक्षां आकुः भिक्खाए, गिहत्थो भणितो, किं सर्व एव भिक्खुणां गिहत्थो
या ? , नेति, 'जे संसति परिनिब्बुडा' जे इति अणिदिट्ठस्स उद्देशे, जमन आन्विः उपशम इत्यर्थः, सर्वतो निर्वृतः परिनिर्वृतः, आन्वि-
परिणिचुडे य, अक्रोधवानित्यर्थः, 'तंसि सोत्तच्चा' ॥१५६-२५३॥ सिलोगो, तैस्सि ते पुब्बुदिट्ठाणे अगारीण अणगारीण च सोभणा
पुब्बा गुण्ज्जा सता वा पुब्बा गुण्ज्जा, सबमतो से चिंठति जेसि इदिशाणि वसति वा जेसु गुणा गुणेषु वा जे वसति ते बुद्धि-
मन्तः, 'ण संतसन्ति मरणंते' ण इति षडिसेधे, समस्त जसति, मरणमेव अतो मरणंतो मरणे वा वसंतः मरणान्तः, आर्वीचिकमरण
वाऽप्यर्चुवं नदेव परति इदमन्यत् अन्यमरणं येन भवः छिद्यते, ते हि कृत्तुपुण्यत्वात् ण संतसन्ति मरणंते, सीलवता बहुस्तुता, उक्तं
सकाममरणोद्दतीममयोः सकामासकाममरणयोः कतरेण मरित्त्वमिति, उच्यते- 'तुलिया विससमादाय' ॥१५७-२५३॥ सिलोगो,
तोत्तविला तुलया यत्र गुणैधिगियते बुद्धया आदाय-गृहीत्वा तेनैव मर्तव्य, तेदेव आदेयमिति, अहया अपं विससो-चालमरणम-
णिच्छतो भवति, इय तु सकामस्त, अधयाऽय विससो- दयाधम्मो रतीति, एव विससमादाय बुद्धया, 'विप्पमीइज्ज मेधावी'
विधिष पसीएज्जा मेराया धावतीति मेधानी, तथाभूत्वेन अपणया तेन प्रक्रारेण भूतस्तथाभूतः, रागद्वेषमदुःखो ह्यारामा अन्यथा भवति,
मद्यपानां विसञ्चित क्त, तदभागे तु आत्सभूत एव, अथवा यथैव पूर्वमव्याकुलमनास्तथा मरणकालेऽपि तथाभूत एव महत्तरं तुल्ये-

त्वा महत्समकाममरणाच्चिन्तिप्रपन्नः। तत्रो काले अभिषेये ॥१५८-२५॥ सिलोमो, तव इति क्रमः, अभिषेकं यदाऽस्य तन्मरणं लक्षितं भवति, कोऽर्थः १, यदाऽस्य योगा नोत्सर्पन्ति त्रीसन् काले, अभिषेकं श्रुतिवानित्यर्था, अभिषेकं एवासौ तस्य मरण-काले, योगहानिनिमित्ताः, संलेखनादिसिः उपक्रमविशेषः उपक्रम्यात्मानं, श्रद्धा अस्यास्तीति श्राद्धी, स्लथोरिक्त्वे तादृशः, यथा वाऽ-म्युपगच्छतो, धर्मः संलेखना या, तथा श्रंतकालेऽपि, उक्तं हि 'जाप सदृष्टए पिप्लवंतो, तमेव अणुपालेज्ज' तत्र चास्थोत्कृष्टा-त्मनिः यदि नाम तेषां उपसर्गो उत्पद्यन्ते धुयादयो वा आत्मसमुत्थयाः ततस्तेषूपपन्नेषु 'विणणज्ज लोमहरिसं' विनयो नाम विनाशः, यथा विबीणा सीरीति, तुनाति च्यते वा तानि लीयते वा तेषु यूक्ता इति लोमानि लोमानां हंसः, सतु मयाद्भवति, अनु-लोभेनां उपसर्गैर्ह्येव भवति तं विनयित्वा, उभयधापि, न केवलं 'भेदे देहस्स कंचण' भिद्यत इति भेदः, अष्टविधरुम्भेऽरीरभेदं स्वीकृति, नतूदरिक्त्वा' अथ सालोमि संपत्ते ॥१५९-२५॥ अथेत्यान्वयं संलिखिताच्चा मरणमपेक्ष्यते, युद्धु अस्मरांतं आदावेव तस्मि मरणाभियानमाख्यातं सुअस्सरांतं, सम्यक् आदितो समाहितो सुतमुत्ततसमाहितो, केचित्पठन्ति- 'आधायाए समुच्छयं अत्यर्थं पातः आधातः, आधातसमुच्छ्रयो षाम सर्ीरं, तद् बाह्यमान्यन्तरं वा बाह्यमौदारिकं, तं संलिहितं तेन च संलिहितेन द्रव्यतः भागतः अन्वितरं कम्मवसारीं पावितं भवति अतो आधाताय समुच्छयो, सकाममरणं मरति तिण्हसत्परं मुणी, तंबहा मत्तपत्त्व-पलाणं इंगिणी या पाओग्गमणं वा, मनुते मन्त्ये वा जगति त्रिकालावस्थान् भानान् मुनिरिति ॥ अकाममरणाद्ययनं सम्मत्तम् ॥

इदानीं शुद्धगनियंठिज्जं, तस्स पचाारि अणुबोगदारा उवक्कमादि परूरेज्ज ज्ञाव नामनिष्फन्नो णिक्खेवो शुद्धगनियंठि-ज्वंति, पुल्लयंति ओगिखितं पदं महत्तं अवेसए भवति, तं णुण महाभियंठिज्जे, तदा सुल्लयं निक्खिद्यच्चं, निरंठो निक्खियच्चो,

सुल्लकामस्य षडमं णिवसोवो, तं महंतं पडुच्च संभवतिचि महंतमेव पल्लवय्यं, तं महंतं अट्टविहं, तस्य गाहा-नामं ठयणा ॥२३६-२५५॥
 गाहा, नामठयणाओ गयाओ, दव्यमहंतं अचिचमहाखंधो, सो सुदुमपरिणयायं अणंठाणंत्तपदेसियाणं खंधाणं तव्भावणापरिणामेण
 लोणं पुरोति अहा केवलिससुगयातो दंडं क्वाइं मण्युं अंतराणि चउत्तये समए पुरेति, एवं सोऽवि चउत्तये समए सव्वं लोणं
 पुरेत्ता पडिनिस्सत्ति एत्तं दव्यमहंतं, खेतमहंतं सव्यागंसं, कालमहंतं सव्वदा, पहाणमहंतं तिविहं- सचिचं
 अचिचं मीसगं, तस्य सचिचं तिविहं- दुपदं चउत्तपदं अपदंति, दुपदाण पहाणो तित्तयरो, चउत्तपदाण हत्थी,
 अपदाणं अरविदं, अचेदाणं केरुल्लिओ, मीसगाणं सगवं तित्तयरो सविस्सुणो, पडुच्चमहंतं आमलकं अति विल्लं महंतं, एयमादि,
 भावमहंतं तिविहं- पाहणतो कालतो आसयतो, पाहणओ खइओ भावो महंतो, कालओ परिणामिओ जीवो, जं जीवदव्यम-
 जीवदव्यं वा सता तहा परिणमति, आसयओ ओदपितो भावो, तंमि मावे बहुवरा जीवा वदंति, महंतं, तस्स पडिक्खओ
 सुल्लवं निविसवियवं, तंपिअ छव्विहमेवं, णामठयणाओ गयाओ, दव्यसुदुगं परमाणू, सेत्तसुदुगं आगासपदेसो, कालसुदुइयं
 समयो, पहाणसुदुइयं तिविहं-दुपवं चउत्तपयं अपदं च, दुपदाणं पंचहं सरियाणं आहारणं, चउत्तपदाणं सुदुइयं संहो, अपदाणं
 तंणंठसुं, अचिचाणं वइरो, मीसगाणं तित्तयरो जम्माभिसेयकाले अलंकारसिहेतो, पडुच्चसुदुइयं आमलगावो सरिसवो,
 भावसुदुइयं सव्वयोजना जीवा सुइए भावे, एत्थ पडुच्चसुदुइयण अधिकारो, सुल्लक इति गतं । इदाणि णियंठो, तस्य
 माया-निस्संवेो नियंठमि' (२३७-२५५) नामठयणाओ गयाओ, दव्वणिंयंठो दुविहो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो
 ज्ञानए अणुअत्तो, णोआगमतो य 'जाणगसरि' ॥२३८-२५६॥ ज्ञानयमवियसरीसइरिचो दव्वणिंयंठो णिणहगादी, आदिगाहणेण

पाशरयोमत्रकुम्भीलसंमचअहंदा, भाषणियंठो दुविहो-आगमतो णोआगमतो य, आगमओ जाणउवउचो, णोआगमतो
 णियंठयेच वटमाणा पंच, तंजहा-पुलाए यकुसे कुसीलि थियंठे सिणाए । पुलतो पंचविहो, जो असवणं प्रति, गाणपुलातो दरि-
 गणपुलातो चरिचपुलातो लिगपुलातो अहासुहुमपुलागोचि । पुलगो णम असरो, जहा धनेसु पलंजो, एवं गाणदंसणचरित्त-
 णिस्मानं जो उवेति सो पुलगो, लिगपुलागो लिगाओ पुलनो होतो, अहासुहुमो य एएसु चव पंचसुनि जो थोवं थोवं विरा-
 होति, लडिपुलाओ पुग जस देविदरिद्धिमरिसा रिद्धो, सो सिवणादियवज्जे समुप्यणे चक्रयट्टिये सवलवाहणं चुण्णउं समत्थो ।
 पउसा, सरीरोएरुणविष्णुउवचिनः क्रोदियञ्चरुमाः सारुमारवाथिताः अविक्किपरियासः छेदअवलचारिचजुचा णिग्गंथा
 वटमा मण्णंति, वे पंचविहा, तंजहा-आभोगवकुसा अणामोगवकुसा संवुडवकुसा असंउडवकुसा अहासुहुमवकुसा । यामोरोवकुसा
 आमंगेण जो जाणंते रुद, यणामोरेण अयाणंते, संयुडो मूलगुणासु, अंतंयुडो तेसु चव, अहासुहुमवकुमो अळीसु दुरि-
 षादि अचयेति, सरीरे वा धूलिमाह अचयेति । कुत्तितं शीलं यस्य पञ्चसु यत्केकं ज्ञानादिसु सो कुसीलो, दुविहो-पडिसेवणा-
 कुमीलो कमायकुसीलो य, मम्माराहणविवरीया पडिगथा वा सेवणा पडिसेवणा, पंचसु पाणासु, कसायकुसीलो जस्त पंचसु
 पाणासु कसाएहि विरासथा कज्जति ओ कसायकुसीलोचि । णियंठो अट्ठिमत्तस्वाहिरंगथणिमतो, सो उवमंतकसातो खीण-
 कसातो वा अंतोमुहुचरुत्तसितो, सो पंचविहो-पटमसमयाणियंठो अपटमसमयाणियंठो अचरसमयानियंठो अचरसमय-
 नियंठो, अहासुहुमणियंठोचि, अंतोमुहुचोपियंठकालममयासीए पटममयाए पडिचज्जमाचो पटममयानियंठो, सेससु समयएसु
 वट्टमाणो अपटमसमयानियंठो, यमे-अंठिमं समए वट्टमाणो चरमसमयानियंठो, अचरसा-आदिमज्जना, अहासुहुमो एएसु सव्वे-

गुणिवि । सिपातान्-स्नातको, मोहनिम्नप्रपातियचउक्रमारगतो सिपातो मण्णति; सो पंचविहो—अच्छयी असबलो अकम्मसो सगुणानंदसणघरो अरहा जिणो केमली, अच्छयी—अव्ययफः, सबलो सुद्धादुदो, एगतसुद्धो असबलो, अंशा—अवयवाः कर्म-
णस्तं अगणा जसस सो अकम्मसो, संसुद्धाणि पाणदंसणाणि धारोति जो सो संसुद्धपाणदंसणघरो, पूजामहतीति अरहा, अयवा
नास्य रहस्यं विद्यत इति अरहा, जितक्यावत्वालज्जन, एसो पंचविहो सिपायगो । एत सद्दथोऽभिहवो, संयमश्रुतप्रतिवेवना-
तथिल्लेह्लरयोपावस्थानविरुत्तः साध्याः, एते पुलकादयः पञ्च निर्रन्यविधिपाः एभिः संयमादिभिरुगमविद्योः साध्या
भवति, तत्र च संजमे तावत् पुलगो बहुसां कुसीलो एते तिन्निवि दोसु संजमसु-सामाद् ए छेदोवद्वावणिए य, कसायकुसीला दोसु-
परिहायिसुद्धाए सुद्धमसंपराए य, गियंठा सिपायगा य एते दोऽवि अहक्खातसंजमे । सुते पुलगवक्कुसपाडिसेवणाकुसीला य उक्को-
सेण अभिन्नदसपुव्यथरा, क्सायकुसीलिणिर्न्यो चतुर्दशपूर्वधरो, जपन्ये पुलकास्य श्रुतमाचारवस्तु नवमे पूर्वे, बहुसकुसील-
निर्रन्यानां श्रुतस्यै श्रवचनमातरः, श्रुतादपगतः केवली स्नातक इति । इदानीं प्रतिवेवना—मूलगुणानां रात्रीमोजनस्य च
पराभियोगात् यलात्कारेणान्यतमं प्रतिवेवमानः पुलगो भवति, मियुनमेयत्येके, बहुयो द्विविधः-शरीरकुरः उप-
करणवकुरदय, वनापकरणाभिव्यक्तचित्तः विविधाह(वर्ण)विचित्रगहाथनोपकरणपरिश्रद्धयुक्तो बहुविधेयुक्तोपकरणकाङ्क्षा-
युक्तः नित्यत्प्रतिकारसेवी भिक्षुरुपकरणवकुशो भवति, शरीराभिव्यक्तचित्तो विधुर्पितार्थो उत्ततिकारसेवी शरीरकुरः,
प्रतिवेवनाकुसीलः मूलगुणानविराथयन् उपगुणेषु क्वचिद्विराथनां प्रतिवेवते, कसायकुसीलनिर्न्यस्नातकानां
प्रतिवेवना नास्ति । तीर्थमिदानीं, सर्वेषां तीर्थकारणां तीर्थेषु भवति, एके त्वाचार्यो भवन्ते—पुलाकवकुशप्र-

तिश्वनाकुशीलास्तीर्थे नित्यं, श्रेयस्तु तीर्थेस्तीर्थे वा । लिङ्गमिति लिङ्गं द्विविधं- द्रव्यलिङ्गं भावलिङ्गं च, भावलिङ्गं प्रतीत्य सर्वे निर्ग्रथालिङ्गे भवन्ति, द्रव्यलिङ्गं प्रतीत्य मान्याः । लेदयाः पुलाकस्योचारास्तिष्ठो लेदया भवन्ति, यकुशप्रतिसेवनाकुशील्याः सर्वा अपि, कषापकुशीलस्य परिहारविद्युद्धेस्तिष्ठ उचारा, दृन्मसंपरायस्य निर्ग्रथस्नातकयोश्च शुक्लप फेजला भवति, अयोवः शैलेशीप्रतिपन्नोऽलेदयो भवति । उपपातः पुलाकस्योत्कृष्टस्थितिषु देवेषु सहस्रार, यकुशप्रतिसवनाकुशीलयोर्द्वा- विंशतिसागरोपमास्थितिव्यच्युते कल्पे, कषापकुशीलनिर्ग्रथयोत्सवनासागरोपस्थितिषु सर्वार्थसिद्धे, सर्वेषामपि जयन्यं पल्यो- पमपृथक्त्वस्थितिषु सौधर्म, स्नातकस्य निर्वाणमिति । स्थानम्-अंतस्थेयानि संयमस्थानानि कषापनिमित्तानि भवन्ति, तत्र सर्वजषन्यानि (संयम) लब्धिस्थानानि पुलाककषापकुशीलयोः, तौ युगपदसंस्थेयानि स्थानानि गच्छतः, ततः पुलाको व्युच्छि- द्यते, कषापकुशीलस्ततोऽसंस्थेयानि स्थानान्येकांशं गच्छति, ततः कषापकुशीलप्रतिसवनाकुशीलवकुशा युगपदसंस्थेयानि स्थानानि गच्छन्ति, ततो यकुशो व्युच्छिद्यते, ततोऽप्यसंस्थेयानि स्थानानि गत्वा प्रतिसेवनाकुशीलो व्युच्छिद्यते, ततोऽसंस्थे- यानि स्थानानि गत्वा कषापकुशीलो व्युच्छिद्यते, अत ऊर्ध्वमकषापस्थानानि गत्वा निर्ग्रथीयं प्राप्नोति, एषा संयमलब्धिजनन्तगुणा भवति, उक्तोसो उ नियंठो ॥२१९-२६०॥ गाहा, जो उक्तो- सपरु संयमद्वाणेषु यद्वृत्ति सो उक्तोसणियंठो मष्णादि, जहणतो सहकएसु, सेसा अजहणमशुक्कोस्सत्ति, जेत्तियाणि संजमद्वा- णाणि तत्तिया णिगंवा, नास्य ग्रन्थो विद्यत इति निर्ग्रथः, निर्गतो वा ग्रन्थतो निर्गम्यो, तो गंपो दुविहो ॥२४०-२६०॥ अर्द्धभतरो गाहिरो य, अब्भतरो चोदसविहो, चाहिरो दसविहो, अर्द्धभतरो इसाए गाहाए मष्णाति- 'कोदो माणो माया' ॥२४१-२६१॥ गाथा,

शीतपाना
 पूर्वा
 ६ शतक
 निप्रथम
 ॥१४७॥

फोदो अणोरिषोषि चउदह, एरं माणो मयसोभोअधि, मायलोमो पञ्चो ज्ञोदो माणो य दोसो य, णत्थिय ण पिच्चो ण कुणइ रूपे
 ण वण्णनि नापि पिच्चानं । णत्थिय य सोअयोरायो छम्मिच्छवत्स ठाणाइं ॥१॥ इत्थपियाइओ तिविहो वेओ य होइ वोद्वव्यो ।
 अरणी य मंजमंभी होइ रतीउंसंजमे पाणि ॥ २ ॥ हासो उ विग्घयादियु सोलो पुण मणसं भवे दुक्खं। मयगंधो सत्ताविहो तत्प
 एसो होइ नयव्यो ॥ ३ ॥ इह परलोयादानं आजीवदसिलोय उहा अक्कहाणं। मरणमयं सत्तामयं विमासमेएसि वेच्छामि ॥ ४ ॥
 इहतोगमयं न एमं जं मथुयाइओ मरिमजाइओ । जीहेइ जं तु परजाइयाणं परलोयमयमेयं ॥ ५ ॥ अयाणइत्थो मण्णति मा
 हीरिज्जाहि उस्स जं बीहे । अपाणमयं तं तु आजीवमे ण जीवेइइं ॥६॥ असिलोगमयं अयासो होति अक्कहासयं तु अणिसिंति ।
 मरियत्तसा उ मीए मरणमयं होइ एयं तु ॥ ७ ॥ एसो तुत्तविगप्पो मयगंधो यन्निओ समासेणं । अण्हाणमाइहि मायुं तु
 इणुअत्ति दुग्गुठोत्तानि वाहिरान्धे इमा गाहा-चित्तं वत्थुं वत्थुं ॥१४८-२-६१॥ गाहा, सेत्तं दुविहं-केतुं सेत्तं च, सेत्तुं अरहट्टादीणि-
 पञ्चाइं, सेत्तं चासेणं, वत्थुं तिपिहं-त्तात्तं ऊसितं छावोसितं, तात्तं भूमिघरं, ऊसितं पासादो, छावोसितं भूमिघरोचरे पासादो, यणं
 हिरण्यगुण्ण्यादीणि, ययं सालिमादि, दोरि एतं संचयांचि एत्तकं भवति, सहयन्नुयादि सही,णादिसंजागोचि माइपिइससुरकुलसं-
 पंपो, जाणं एयादि, सपणं पद्धमादि, आसण पिट्ठमादि, दासीदासं एकं, कुविं लोहोवत्तरमादिहा। सावज्जगंथमुक्का ॥१४८३॥
 गाथा कृच्छ्या) गतो नाम्मणिक्कप्पो जाय तुत्ताशुगमे मुत्तं उच्चोयव्यं-जावंतदविज्जा ॥१६०८, २६२॥ सिलो, यावत्परिमाणव
 धारणयो; णाणंति या विज्जाचि वा एण्ह, न प्रातिपेधे, विदत इति विद्या नैपां विद्या अस्तीति अविद्या, पिवाति प्रीणाति चाल्मान-
 मिति पुल्ल; एणो वा सुखदुःखानामिति पुल्ल; पुरुषु शुभनादा पुरुष; ससाचिं धावति वा सर्वं, [सुख]दुःखान्येषां संबन्धीति दुःख-

सम्भवाः, कामं उभयथाप्यविरोधो दुःखानि सम्भवन्तीति, अथ समासः शालि(शक्ति)सम्भवात्परिवृहति, न तु ये दुःखाः संभूताभावत्वात्,
 अथवा अविद्या दुःखादेव संभूता, उक्तं हि नातः परतरं मन्ये, जगतो दुःखकारणम् । यथाऽऽज्ञानमहारागं, सर्वराग-
 प्रणयप्रज्ञाः॥१॥ एष्युदाहरणं-एगो गोथो दोगच्येण चदतो गेहालो णिगगतो, सव्यं पुहविं हिडिडण जाहे ण किंचि लुहति ताहे पुणरवि घंरं
 जतो णियत्तो, जाव एगंमि पाणवाडनसमवि एगाय देयकुलियाए एगारत्तं वासोवगतो, जाव येच्छइ ताव देवल्लियाओ एगो पाणो
 निगगतो चिचयडइहगतो, सो एगपासे टावडणं त चिचयडं भणति- लहु घंरं सञ्जेहि, एवं जं जं सो भणति त चिय वडो
 कोह, जाव सयणिल्लं, इरथीहि सोदं भोगं भुंजति, जाव पहाए पडिसाहरति । तेण योहेण सो दिट्ठो, पञ्जा चित्तेह-किं मज्झ
 एहुएण मणि(मि)एण १, एतं चैव ओलमगामि, सो तेण ओलमिओ, आराहितो भणति-किं केमिचि, तेण भणति-तुम्ह पसाएण
 अहंपि एवं चैव भोगे भुंजामि, तेण भणति-किं विज्जं गेहसि १, उताहु विज्जाएऽपिमितियं घडं गेण्हसि १, तेण विज्जासाहण-
 पुत्तरणमीरुणा भोगतिसेएण य मण्णति-विज्जाभिमितियं घडयं देहि, तेण ते विज्जाए अभिमतिज्ज वडो दिण्णो, सो तं
 गहाय गतो सुगमं, उत्थ वधुंहिं सहयसोहिंपि समं जहाळ्ळयं मवणं पियुळ्ळियं, भोगे तेहिं सह भुंजंते अच्छति, क्रमंता य से
 सोदिउमादा, गवादओ य अंसयोविज्जमाणा प्रलयाभूताः, सो य कालंतरेण अतितोसएण तं पडं सथे काज्जए एयस्स पमावेण
 अहं पंयुमज्जे पमोयामि, आसवपीतो पणच्चित्तो, तस्स पमाएण सो पडो मग्गो, सो य विज्जाकओ उवमोगो णट्ठो, पच्छा ते
 गांपयथा प्रलयाभूताविभवः पापेसाहंहि दुक्खराणि अणुभवन्ति, वेति पुण सा विज्जा गहिया होता तवो मग्गेज्जि वडे पुणोऽवि
 केत्तो । एरं अविज्जाथरा दुक्खराणि सम्भूताः छिंसन्ते, अविद्यादने(नरा) सिध्यादर्शनमित्यर्थः, तच्चेद-एते चैवज्जमिगता मावा

विपरीतो अभिनिधिदा । मिच्छादंशणमिषमो बहुपयारं वियाणादि ॥१॥ ते सत्ये एव मिच्छादिद्वी दुस्खाणि संभूओपाजोति,
 णामञ्जुनीयाः पठन्तिने सत्त्वं दुपस्मज्जितालुंयंति बहुसो मूढांतेहिं सारोमाणसेहिं दुक्खेहिं लुंयंति. बहुसो नाम अणेगसो,
 बृहहिं वा दुक्खपगोहिं वा, अहवा इह भद्र च मुहान्ते संमूढा, जहा समुदं वाणिया दुव्याशहवअणपचा दिसामूढा खणेण अंतो-
 जलगपव्यथमासाएळण भिन्नपोया महादुक्खेहिं बुद्धमाणा कुम्भगमगाराहिं विदुंयंति, एवं तेऽपि अविज्जा विदुंयंति
 बहुसो मूढा, सारोमाणसेहिं महादुक्खेहिं विदुंयंति बहुसो मूढा, तत्रानन्वयअजाणगा, संसारमि अणंतए, अमने अन्तः नास्य
 अंतो विद्यत इति अनन्तः, मणितं च-ध्वती जहा समुत्ता, ण पस्सती होइ ओवमा एसा । ओवो जहा समुत्तो ण पस्सति गतोवि
 संसारे ॥ १ ॥ 'तम्हा समिक्ख मेधावी' (समिक्ख पंडिण तम्हा) ॥ १६१-२६४ ॥ सिलेगो, अज्ञानिनामेवंविधं विपाकं
 ज्ञात्वा तस्मात् सम्यक् इश्य मेराया धाम्नीति मेधावी 'पास'चि पास, जायत इति ज्ञाती, ज्ञातीनां पंथा ज्ञातिपंथाः, अतस्ते
 ज्ञातिपंथा यहुं 'जुलसीति खलु लोए जोगीणं यमुहसवसहस्साइं !' तन्मएण अप्पणा सत्त्वमेसेज्जा, अप्पणा णाम स्यंयं, सत्त्वो-
 संजमो तं सत्त्वं अप्पणा एसेज्जा-भंगेज्जा, अत्राह-सत्यमेवास्तु, अत्राह-सत्यसहस्साइं !' तन्मएण अप्पणा सत्त्वमेसेज्जा, अप्पणा णाम स्यंयं, सत्त्वो-
 णा भूत् कस्यचित्पत्रत्ययाति सत्यग्रहणं, तथा परो भयात् लोकजनार्थं पराभियोगाद्वा, आत्मग्रहणमित्यतः, स एगतो वा परिसा-
 गतो वा इत्युक्तं, जागार्जुनीयानां अत्तट्ठा सत्त्वमेसेज्जा'न पारथे यथा शाक्यानामन्यः करोति अन्यः प्रवित्सेवदयतीत्यत आचा-
 रविस्मार्थमिति, यः सांख्यानं वा प्रकृतिः ज्ञाती, स्वार्थिक सत्यं?, 'मिच्छिं भूएहिं कप्पए' मेज्जतां मेयंति वा तदिदं मित्रं, मित्रस्येयं
 भैत्री, कल्पनाशब्दोऽप्यनेकार्थः, तद्यथा-समाख्ये वर्णानायां च, छेदणे कपो तथा ! औपम्ये चाधिवासे च, कल्पशब्दं विदुषुषाः ॥१॥

सामर्थ्ये अट्टममासे वितीकण्यो भवति, यणीने विस्तारतः छत्रं कल्पं, छेदने चतुर्गुल्यज्जे अगक्खे कप्पति, करणे 'न वृत्तिं चिन्त-
येत्' ग्राह्यं, धर्मभयानुचिन्तयेत् । जन्मप्रभृतिभूतानां, वृत्तिराद्युद्य कल्पितम् ॥ १ ॥ औपम्ये यथा चन्द्राऽदित्यकल्पाः सायवः,
अधिवासो जहा सोहम्मकणवामी देवो । अत्र कारणे कल्पः गुब्दः ॥ स्यात्-किमातद्व्याप्त्ये सच्चो एतेज्जस्ति?, णणु वंयुत्तरेण
णिमिच्छीमिधि सच्चो एसित्तव्वो, उच्यते- 'माता पिता ण्डुसा भाया' ॥ १६२-२६५ ॥ सिलोको, जहा एलाणि न वेव ताणाए वा
सरणाए वा एवं तुमपि तेसि ण ताणाए वा सरणाए वा, अयमपरः कल्पस्तु न संपन्नः क्रियते, अर्थं हि वंयुनिमित्तमात्प्रानिभिचं च,
तव ता बहुभिरपि कारणविशेषैः संबद्धा माता पिता ण्डुसा, मातयति मन्यते वाऽसौ माता, (निमीते)मिनोति वा पुत्रधर्मानिति माता,
पाति विमार्त्तिं वा पुत्रमिति पिता, स्नेहाधिकत्वात् माता पूरं, स्नेहेति श्रवन्ति वा तामिति स्तुता, विमार्त्तिं भवत्ये वासौ भार्यो,
पुनतीति पुत्रः, इयति अयतेऽनेति उत्तरः उत्तिसि मया आस्माः, अन्येऽपि सन्ति क्षेत्रजातादयः तत्प्रतिषेधार्थं औरसग्रहणं, 'गाळं
ते मम ताणाए' अलं पर्याप्तौ, न पर्याप्ताः त्राणादत्राणाए वे, त्रायते अन्येऽनेनेति त्राणं, कुतो तद् त्राणं?, 'सुप्यंतस्स सकम्मुणा'
आत्मानमपि तावये न त्रातुं समर्थः, कुवस्ताहं पेणा?, अथवा अर्थेया उक्तास्ताद्विपक्षे विद्या, सा च त्रैराग्यलक्षणा, तद्यथा- न्तु
एवमुत्सन्ध्या मयति तदा विरक्त इति ज्ञेयः, कथं?, तदुच्यते- 'माता पिता ण्डुसा' आत्मदेहस्तु यदि केनचिदुच्यते- किमर्थं
एवमुच्यते- विरक्तः?, ततो ब्रवीति- माता पिता णालं ते ममं ताणाए सरणाए वा, यथैव बान्धवाः, एवं विभवा अपि, कथ-
मात्सत्सपमे मृतृ इति । यत्तथैव- 'एयमट्टं सपेहाए' ॥ १६३-२६६ ॥ सिलोको, एतादेति यदिदमुक्तं यथा बान्धवा न
त्राणाए, सम्यक् प्रेषया सपेहाए, पात्रयतेऽनेनेति पात्रः, सम्यगिदं दर्शनं देसणे, अथवा समिदं जस्स देसणे से मवीति समिद-

मयं(यं)श्च यद्वक्तव्यं प्राणिनां ततो वै संसृजति परत्र च येन संसारमनुपरीति तस्मादुपगतः ॥ उक्तं प्राणातिपात-
 वेरमयं, परिग्रहवेरमयं प्रतिमाधयति- 'आदायं पारयं डिस्स' ॥ १६७-२६६ ॥ सिलोगो, आदियत इत्यादानं, नरक उक्तायं,
 सारं कारणो(यो)पचारात्, आदानादौ नरको जायत इत्यतः आदानमेव नरकः, उक्तं हि- विपं विपकालं संचर्यादि, विपं व्याधि-
 रूपं धितः ॥ १ ॥ (विपं उपठिता निद्या, विपं व्याधिलोक्षितः । विपं गोष्ठी दरिद्रस्य, इदस्य तरुणी विपम् ॥ १ ॥) त्वेति
 रुन्नि वा नृणं, नृणामन्मसि नाददीत, ग्रीते (अपि) ग्रहणं अग्रतिसकलक्षणं, निवृत्तये तु धर्मसाधनादिग्रहणार्थमपदिश्यते-
 'दोगुंठी अप्यणो पाते' दुशुछा- संवसो, किं दुशुंति ?, असंजमं, पाति लीवानात्मानं वा तेनेति पात्रं, आत्मीयपात्र-
 ग्रहणात् मा भृत्कीधत्तरपात्रं गृहीत्वा गद्ययति तेन पात्रग्रहणं, य सो परिग्गह इति, जिनकल्पिकं वा प्रतीत्य पठ्यते- अप्यणो
 पाणिपाते विघ्नं संजेञ्च भोग्यं ' एव मुसावाद्दत्तदादानमंजुगोणिवि ॥ अत्राह- उक्तं प्रासाविद्या, नतु तद्विधानानि उपदि-
 शन्ति, वदुच्यते- 'इहमेगे उ मत्तंति' ॥ १६८-२६६ ॥ सिलोगो, अयः कल्पः अधिद्यां हिता मियापूर्विका निवृत्तिः कार्यो, सा
 चोक्षा, 'अन्मत्यं मज्जो सव्यं' एतच्छ्रुता चरणादिपरः, 'इहमेगे उ मत्तंति' 'इह' ति इह मनुष्यलोके, एगेति
 पाब्वाद्याः, ते सव्ये 'अपरस्माराय पायमं' पानयति पातयति वा पापं, ते पुण 'आयरियं चिदिता' आचरंति तमित्या-
 चारः, आचारे निमित्ताचारितं, आचारीयं वा तमित्याचारः, आचारीयं वा विदिता सच्चदुस्त्वा विमुद्दह, नतु कृत्वा, तेषां हि
 ज्ञानादेय मोक्षः, प्रठतिपुणान्तरं यथा वेति तमित्यं विदिता अकारिता, यतस्तेषां यमनियमात्मको धर्मः, तं अकमेन्ता, अपरः
 कल्प ग्राह- ये नाम गानं ग्रीलभिच्छन्ति ते नाम भोग्यमाप्नुवन्ति, यथा शाक्यादयः, उच्यते, तेऽपि, केवलमेव वदन्ति, नतु

कुर्वन्ति, कथं?, अहंतामुक्त्वा पुनः शब्देषु स्नानादि विहासदेशप (दिक्रुष्टु) (दिमिषेण) प्रवर्तन्ते, एवं तो—‘भयंता अकर्हिता यं’ ॥१६९-२६७॥ सिलोगो, मोक्षं प्रतिज्ञानन्तीति मोक्षप्रतिज्ञानन्तो, पुण ‘वाया वीरियमेत्तेणं’ वक्तीति वाक्, एवं वीरियं, मात्र-प्रहणं केवलं नृवन्ते, न कुर्वन्ति, आद्यसति कश्चिं सभामसति, तं जहा-वयं जानका इति सभयाश्चासयन्ति, ययाऽऽत्मानं तथा परमपि, स्याद् बुद्धिः-कथं भगता अकर्हिता य एवंते, ननु वे ज्ञानेनैव तार्यन्ते?, उच्यते—‘न चित्ता तायए भासां’ ॥ १७०-२६७ ॥ सिलोगो, चित्रानाम धातूपसर्गसन्धितद्धितकालप्रत्ययप्रकृतिलोपागमविशुद्धया, ‘कथो’ कस्मात् कारणात्? उच्यते, निशानुशासनाव, विद्याहितमनुशासनाय तमेव, तस्यैका तु क्रिया मोक्षाय उच्यते, यथा गदपस्त्रिज्ञानं, वे पुनः चित्र-शास्त्रविशारदाः यतो ‘विसन्ना पावकम्मोहिं’ तेन मोक्षाव(इति) वाक्यशेषः, विविधं सन्ना विसन्ना, पापान्येतत् कृत्यानि पापकिंचाहं, पावं वा हिंसादीनि तेषु श्रन्ता, न तानि श्रक्तुवन्तो कर्तुं, ‘पाला पंडियमाणिणो’ स्याद् बुद्धिः-केनोच्यते?, स्पष्टरूपं हि दुस्तरं कर्तुम्, अविशिष्टमुच्यते—‘जे केई सरिरे सत्ता’ ॥ १७१-२६८ ॥ सिलोगो, ये इत्यनिर्दिष्टस्य निर्देशः, शीर्यत इति शरीरं तस्मिन् सक्तिः, नृणोति नृणांते वर्णयन्ति वा तस्मिन् वर्णः, रूप्यत इति रूपं, संसर्चिः धावते वा सर्ववस्त्रं सर्वतो, मणसा ययसा चैव, मणसा तावत्कथं रूपवन्तः स्याम इत्येवं चिंतयन्ति, वायाए भिपजोऽनुपानक्रियां पृच्छति, ‘सव्वे ते दुक्खसंभवा’ नाम दुक्खं पश्यंते, एवमाद्या अन्याऽप्यविद्या संसारादिव, तेनाविद्यासंभानविद्यावता संसारोच्छेदाय प्रवर्तितव्यं, स चात्मा संसारी भुक्तो वा, तत्र योऽसौ संसारी स हि सति (अ)विद्याविषये भिभुत्वमासाद्य—‘आवण्णा दीहमद्धानं’ ॥१७२-२६८॥ सिलोगो, अथवा उक्त्वा अविद्या, गोहृत्पचभूवा विद्या, स च विद्यावान् ‘आवण्णा दीहमद्धानं’ (१७२ सू० २६८) आपन्नान् आपन्नः, अणादि, दीर्घिते

शीउचारा०
चूर्णौ
६ शुद्धक-
निप्रथविं
॥१६३॥

वा दीर्घः, अथति प्राणीनिति अध्या, दीर्घमपचानं नाम संसार एव, न तत्रावस्थानमस्ति, अथवा ब्रह्मं जायमानमस वा कुतोऽव-
स्थानमित्यवो वा दीर्घः, उक्तं च-“प्रथवा दीर्घमघालमनादिकमनन्तकं । स तु कर्मभिरापन्ना, हिंसादेरुपवीयते ॥ १ ॥ तेषां
स नरकादिषु विधाकाः स त्रैदीश्रियाः तन्महा सव्यदिसं पस” तस्मादि’ ति वस्मात् संसारमवा(शो)त्तु सर्वं उक्तार्थं, दृश्यते अनेनेति
दिशुः, सा दिशा सचविद्या-नामदिशा ठवणादिशा दन्व० येच० कालदिशा सव्य(त्रिव)रेचदिशा भावत्रिचदिशा पण्यवगदिसा, गामदिसा
बहा अमतरा दिसाऽङ्गमारी, ठवणादिशा अकल्पनिकरुपादिसु दिक्षाविभागो ठवितो, स तु सउणरूपरूवरणादिसु ठाविज्जति,
दन्वदिसागु सव्यपदेसपं वपं तरेससु चैन पदेससु ओगाढं, एवं दससव्यदिसागं जहृष्णमं दब्बं, येचदिशा अट्टपदेसियो रुययो,
अतो इंदाग्याओ दस दिशाओ परचंति, वायेयेचदिशा जस जओ आदिन्वो उएइ सा पुब्बा, अतो अत्यमेति सा अवरा,
दाहिणपसे दक्षिणा, यामओ उचरा, पद्मवगदिसा अतोदुचो पण्यवगो ठाति सा तस्य पुब्बा, दाहिणेण सा दाहिणा, पच्छतो अवरा,
यामओ उचरा, एवासिं च अंतरेणं अन्नाओ चत्तारि अणुदिसाओ माणियच्याओ, एतासिं चैवउट्टुहं अंतराओ अट्ट दिसाओ,
एताओ सोत्तय सरिरउत्सपगदुद्धाओ सव्याओ तिरियदिसाओ, पादतलेह्हा अथेदिसा, सीसस उवरि उट्टा, एता अट्टारसवि
पण्यवगदिसाओ मवंति, भावदिसा अट्टारसविधा, तंजहा-पुट्टविकाहओ आउकाओ तेउकाओ. वाऊअगगवीया मूलवीया पोरवीया
एंपवीयाट पेइंदिया वेइंदिया चउसिंदिया पंचेदिया तिरिवउजोणिसा १ सुम्भुच्छिमपणुस्सा कम्मगूसा अकम्मभूमगाई अंतरदीवया १ ६
देवा नारगा १ ८, दिश्यते अनयेति दिक्षा, मा तस्य भाविनो मारस्तेण प्रकासेणोपदिश्यते, तद्यथा-शुथिवीकापिको वा एवं यावदु देवो नारको
वा, एवं पश्यत इति पस्य, मा समारमस, अत एव दृष्टाज्जो दिग्भवति, यतो न समं आरम्यते असमारममानं, ‘अप्पमसो पट्टिबण’

पथा कामादि दिष्टं न विराधयेत्, उक्तं श्राणातिपातविरमणं, अपरिग्रहश्रिसिद्धये तु 'बहिःश्राणा उद्धमायाय' ॥१७३-२२६॥ सिलोमो,
स्वात्-श्राणुपादिष्टं यथा'अन्मत्स्यं सञ्चततो सञ्च', तथैव च'आदानं नरकं दिस्ते'ति श्राणातिपातविरमणं परिग्रहविरती य भणित्वा, किं
पुण भणति?, उच्यते, तत्र भेदा नोपदिष्टः, इह तु अष्टादश दिश उक्ताः, परिग्रहेऽपि तत्राविशिष्टमुक्तं—आदानं नरकं, इह वि-
शिष्यते-इदं श्राणमिदमश्राणमिति, तद्यथा-'बहिःश्राणा उद्धमायाय' हेतु बहिःश्राणा, उद्धियत इति उद्धं, उद्धं नामात्मानं वक्ष्येत्यर्थः,
यथा लोकायताः प्रातिपन्नाः उद्धं देहात्पुरुषो न विद्यते, देह एव आत्मा, तथात्मानं शरीरोपचारं कृत्योपदिष्यते 'बहिःश्राणा
उद्धमायाय, नाचकरो कयाह्वि', स्वात्-शरीरात्मा किंनिमित्तं धार्यते, उच्यते, 'पुञ्जकम्मकत्तयद्वाए' पूरयतीति पूर्व,
क्रियते इति कर्म, क्षणं क्षणः, 'इम' मिति इदं औदारिकं सम्यक् उद्धरेत् खुहादिपरिस्तेहेहि पडमाणं समुद्धरे, तस्यैवं पूर्वकर्म-
क्षयहेतोः तं देहं धारयतः साम्प्रतं कर्मात्पुण्यहेतोः इदमपि दिश्यते, किं, 'विबिच्च कम्मधुणो हेडं' ॥१७४-२६९॥ सिलोमो,
विबिच्च्येत्यनुमतार्थे उपदेशो वा, क्रियत इति कर्म, हिमोतीति हेतुः, हेतोरिति यतः कर्म प्रसूयति, स चाविद्यैव, उक्तं हि—
'कट्ठणं भंते ! जीवा अट्ट कम्मपगडीओ बंधंति, राणा दोसा वा" वन्धहेतवः एकैकस्य तु तत्प्रदोपनिहवादयः, एवं सर्वत्र,
येषु लोके वा कैच्चियं कालं णिरोमित्वा?, उच्यते—'कालकंली परिव्वए' कालनाम यानदायुषः तं पंडितमरणकालं काङ्क्षमाणः
सर्वश्राणसम्बन्धमानः परिग्रहेत्, सर्वात्तवैरित्यर्थः, स एव निरुद्धश्राणो यानरकालं काङ्क्षतो आराच्छरीरधारणार्थमाहारश्राणग्रहणं
फलाति, न हि निरुग्रहाणि शरीराणि दुक्नन्ते उद्धेडं, तत्रोग्रहमाहारः उपकरणं वा, तत्राहारपरिणामार्थमपदिश्यते-मानं
पिंडरस पाणरस' शीयते मात्रा, पिण्डग्रहणात् त्रिविध आहारः, पाणग्रहणात् पानकमेव, कडं नाम

निव्यचियं पायुगं किं उं रीतादि फ्रासुगं तीपि ण) अत्तद्वाए, इट्टपुसलि(१) न वा, तदपि देणां, मधुपेत् खादियमेव, स्वादिममास्वादयेत्, अयानमस्वीयात्, पानकं पिबेत्, कन्यातुलोमाहु मध्येत्, वं तु झुक्केपममुक्कशंयं वा- 'सन्नधिं च न कुञ्चिज्जा०' ॥१७५-२६९॥ मिलोगो, नदिधानं संनिधिः न प्रतिपेये, अणतीरयुगं, मीयत् इति मात्रा- तिलतुसमागमित्तेपि 'दिवमायाय संजप' क्रोऽर्थः?, स्त्रेऽपि ण संसारे पत्ते वरथे वा, किमंग पुण असणादिश्रद्धा, अतिप्रसक्तलक्षणनिवृत्तये वा भूत्तदुपकारमपि न संवास्वति, तेन तदुपक्रमे यत्र गच्छति तत्र तत्र 'पक्खपिप्पत्तं समादाय' पक्षी पत्रसमारं वा पत्तयेनेति पत्रं पिच्छमित्यर्थः, निमात्तिं तमिति भारः वतुल्यो, यथाऽसी पक्षी तं पत्रमारं ममादाय गच्छति एत्सुपकरणं मिधुउदाय निरोपसी परिव्वए, नास्याक्कादुद्धा विद्यत इति निररकादुद्धी, उक्कं पूरकम्बुधायार्थं शरीरं धारयेत्, वट्टारखोपायः, तद्यथा-आहार उपकरणं, तदपि- 'एत्सणासमिओ लज्जू' ॥१७६-२७०॥ तिलोगो, एमणासमिओ, लज्जू नाम लज्जावान्, लज्जुप्यमाण उक्कार्थः, 'अणियतवासी' अनियतः केवलं मासे, न एमणासमिओ एव जाव इंदियादिपमादा परिवज्जए येनोपरियते- 'अप्पमत्तो पमत्तेहि' इंदियादिपमत्तेसु गिहत्थेसु, पिंडस्म पिंडथोः विण्डानां वा पातः २ अतस्तं पिंडवातं 'गयेपयेत्' मार्गैरिदित्यर्थः, 'एवं से उयाहु' ॥१७७-२७०॥ तिलोगो, एव- मर्मावधारणे, 'स' इति मगरान् तीर्थकरः, उदाहुति उदाहुतवान्, 'अणुत्तराणी' अणुत्तराणी, नातो उत्तरोत्तरं अण्यं ज्ञानं आरथ्यति अणुत्तराणी, 'अणुत्तरदंसी' केवलदंसिति, अणुत्तराणादंसणधरो जाव से उदाहुतवान्, स्याद् बुद्धि- जोऽसो १, उच्यते, 'अरथा णायपुत्ते' अर्हतीत्यर्हन्, नास्य रहस्यं विद्यते, वावकुलप्पभू(ए)त्ते सिद्धत्थराजियपुत्ते, मगरान्, मणोऽस्पासीति मगरान्, ऐथर्यादि, 'वेसालीण' चि, गुणा अस्य विशाला इति वैशालीयः, विगालं शासनं वा, विशाले

या इक्ष्वाकुपुत्रो मया वैशालिया, ' वैशाली अननी यस्य, विशालं कुलमेव च । विशालं श्रवचनं वा, तेन वैशालिको जिनः
॥ १ ॥ ' वियाहिते ' व्याख्याते, केचिदन्यथा पठन्ति- ' एवं से उदाहृ अरहा पासे पुरिसादाणीए भगवन्ते वेसालीए बुद्धे
परिणिब्बुडेत्ति येमि ॥ अर्हं पूजायां, पूजामर्हतीत्यर्हः, पश्यतीति पाशः, पुरुशग्रहणं सत्यपि त्रिलिङ्गग्रहणमित्यत्रे पुरुष एव
तीर्थभूतो भवति प्रायः, स न द्वयोल्लिङ्गयोः, आदातत्र्य आदानीयः, पुलौयो आदानीयः, ज्ञानदर्शनचारित्रिसर्वपराक्रममृत्त्यादि-
गुणा अस्य इति विशालीयः, शेषमुक्तं, बुध अवशेषेन, बुद्धवान् बुद्धः, समन्तान्निवृत्तः, एवं जन्मोभयवान् आयुष्यान् सुधर्मा

कथयति-एवं ते उदाहृ जाय परिणिब्बुए इति वेमि ॥ न्याय पूर्ववत् । सुदृग्गणियंठिजं छट्टमज्झयणं सम्मत्तम् ६ ।

उक्ता अधिवा सविद्याथ, ते तु अनिदृत्तात्मानो नोक्ताः, श्रेणु कर्मसु प्रशस्य तद्विपाकं नापेक्ष्यन्ते उरभ्रवत्, इत्येषो क्रियते
गम्यन्थः । तस्स चत्तारि अणुओगहार, उवकमादी, ते परुवेअण गामणिफण्णे उरभ्रिज्जं, उरभ्राज्जातं औरभ्रियं, उरभ्रस्येदं
औरश्रीयं, सो उरब्भो णामादि चत्तर्विधो, दब्बे दुविहो-आगमतो णोआगमतो य, आगमओ जाणए अणुवउत्तो, णोआगमओ
विविहो-आणगसरीरादि ३, तत्प 'जाणगसरीर' ॥२४५२७१॥वतिरिचो द्व्योरब्भो तिविहो, तं० एगमविओ वद्दाउओ अभि-
गुहणामुत्तो, भावोरब्भो दुविधो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो जाणए उवउत्तो, णोआगमेत्त्यादि, णोआगमतो भावो-
रब्भे इमा गाहा-उरब्भउणामगोपं' ॥२४६-२७१॥गाथा कण्ठ्या, एतस्स इमा अत्थाजविकारणाथा 'ओरब्भे य' ॥२४७-२७१॥
गाहा, ओरब्भे कागिणी अंए ववहरो सागरो, एते पंच दिट्ठता उरभ्रिज्जे अज्जयणे वणिज्जेत्ति । 'आरंभे रसागिद्धि'
॥ २४८-२७२ ॥ गाहाः उरब्भारंभो कीस गते १, उच्यते, सोऽप्यासितो २ मारिज्जेत्ति, ण य तत्थेवायो कोजवि, एवं अंसज्जा

निच्यन्ति पापुर्वां क्रियं च दीरादि फ्रासुर्वां, तेषि (ण) अचट्टाप, टडपुसळि (?) न वा, तदपि देणं, मध्ययेत् खादियमेव, स्वादिममास्वादेयेत्, प्रममनीयान्, पानकं पिबेत्, वन्यातुलोगासु मध्ययेत्, तं तु भुक्तोऽपमभुक्तोऽपं वा- 'सार्द्धिं च न कुञ्चिज्जा०' ॥१७५-२६१॥
 मिळोगो, सदिधानं संनिधिः न प्रतिषेधे, अणवीत्यणुः, मौषत इति मात्रा- तिलतुसभागमिचंपि 'लिवमापाय संजए' क्रोऽर्थः ? ,
 नेऽपि ण संनाने एने बत्थे वा, क्रिमंण पुण अणगादिअट्ठा, अतिअणकलक्षणनिवृत्तये मा भूत्तुपकरणमपि न संवास्यति,
 तेन वृत्तुपकरणं यत्र गच्छति तत्र तत्र 'पक्कयीपत्तं समादाय' पथी पत्रसंभारं वा पत्तयेनेति प्रं पिच्छमित्यर्थः, विभक्तिं तमिति
 भारः वृत्तुलो, ययाज्ञी पथी तं पत्रभारं समादाय गच्छति एवमुपकरणं भिक्षुरादाय पिरवस्सी परिव्यए, नास्यात्ताइक्षा विद्यत
 इति निरसत्ताइथी, उक्तं पूर्वकर्मक्षयार्थं दुरीरं धारयेत्, वेदाखोपायः, तद्यथा-आहार उपकरणं, तदपि- 'एसणासमिओ लज्जू'
 ॥१७६-२७०॥ मिळोगो, एसणागमिओ, लज्जू नाम लज्जान्, लज्जुप्पमाण उक्कार्यः, 'अणियतवासी' अनियतः केवलं मांसं,
 न एसणासमिण एव जाव इदियादिपमादा परिगज्जए येनोपदियते- 'अप्पमत्तो पमत्तेहि' इदियादिपमचेसु गिहत्थेसु, पिंडस्स
 पिसुथोः पिडवाना वा पातः २ अनसं पिडवावं 'गयेपपेत्' माणियदित्यर्थः, 'गवं से उयाहु' ॥१७७-२७०॥ सिलोगो, एव-
 मथोऽपारणे, 'स' इति भागान् वीर्यकरः, उदाहृतिवि उदाहृतान्, 'अणुत्तराणी' ति केवलपानी, नातो उत्तरोत्तरं
 अणुं वाणं श्रीयति अणुत्तराणी, 'अणुत्तरदंती' केवलदंतिनि, अणुत्तराणदंसणधरो जाव से उदाहृतवान्, स्वाहृ बुद्धि-
 बोऽगो ? , उच्यते, 'अरसा पायुत्ते' अहीनीत्यर्हन्, नास्स रहस्यं निघंते, पातकुलपभू (सू) ति सिद्धत्थरातियपुत्ते, भगवान्,
 भणोऽस्सासीति मगरान्, ऐथयादि, 'येसालोप' ति, गुणा अस्य विशाला इति वैशालीयः. विमालं ग्रामनं वा, विशाले

न इहाद्युगे मया वैशालिया, 'वैशाली जननी यस्य, विशालं दुलभम् च । पञ्चाल ३५५५ वा, तेन वैशालिको जिनाः
॥ १ ॥ 'विपाहिते' व्याख्याते, कोचदन्वया पठन्ति- 'एवं से उदाहृ शरदा पासे पुरिसाद्राणीए भगवन्ते वेसालीए बुद्धे
परिगिन्नुउत्ति येमि। अई एजायां, पूजाभर्हवीर्यहं, परयतीति पायाः, पुरुषग्रहणं सत्यपि निलिङ्गग्रहणमिद्वले पुरुष एव
तीर्थकृतो भवति शयः, स न द्वयोलिङ्गयोः, आदातव्य आदानीयः, पुरुषैर्वा आदानीय, ज्ञानदर्शनचारिनसर्वपराक्रममष्ट्यादि-
गुणा अस्य इति विशालीयः, श्रेयमुक्तं, पुष अवशेषने, बुद्धान् बुद्धः, समन्तान्निर्दूषः, एवं जन्मोभगवान् आयुष्मान् मुधम्मा
कवयति-एवं से उदाहृ ज्ञाप परिगिन्नुए इति वेमि ॥ नयाश्च पूर्ववत् । बुद्धगणियांठिजं छट्टमज्झयणं सम्मत्तम् ६ ।

उक्ता अविद्या सन्निधाथ, ते तु अनिष्टात्मानो नोक्ताः, श्रुतु कर्मसु प्रशस्य तद्विपाकं नापश्यते उत्तमवत्, इत्येषो क्रियते
सम्बन्धः । तस्स चत्तारि अणुआंगदारा, उवक्कमादी, ते परूवेज्ज णामणिप्फण्णे उरिभज्जे, उरआज्जातं औरिअियं, उत्तरस्येदं
औरिअियं, सो उत्तमो णामादि च्छेविघो, दव्ये दुविहो आगमतो णाआगमतो य, आगमओ जाणए अणुवउचो, णोआगमओ
ठिविहो-आणगत्तीरादि ३, तत्थ 'जाणगत्तीर'॥२४५२७१॥वित्तिरो दब्बोरब्भो त्तिनिहो, तं० एगमविओ बद्धउओ अभि-
गुहणामुचो, मापोरब्भो दुविघो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो जाणए उवउचो, णोआगमेत्थादि, णोआगमतो भावो-
रब्भे इमा गाहा-उररब्भउणामगोयं॥२४६-२७१॥गाथा कण्ठ्या, एतस्स इमा अत्याडधिरागाथा 'ओरब्भे य'॥२४७-२७१॥
गाहा, ओरब्भे कागिणी अंबए बवहारो सागरो, एते एच दिट्ठगा उरिभज्जे अज्झयणे वणिज्जन्ति । 'आरंभे रसागिद्धि'
॥ २४८-२७२ ॥ गाहा, उरब्भारंभो कीत्त गते १, उच्यते, सोऽप्यासितो २ सारिज्जन्ति, ण य तत्थोवायो कोऽपि, एवं असंजता

निव्यचियं पारुणं क्रियं च तीरादि फालुगं, त्रिपि (ण) अचट्टाए, दृढपुसल्लि (?) न वा, तदापि देणं, भक्षयेत् खादियमेव, स्वादिमगास्वाद्ययेत्, अन्नमन्नीयात्, पानं पियेत्, वन्यादुलोमात् भक्षयेत्, तं तु भुक्त्वापमभुक्त्वापं वा - 'संनिधिं च न कुञ्चिज्जा' ॥१७५-२६९॥
 सिलोगो, सन्निधानं संनिधिः न प्रतिषेधे, अणवीत्यणु, मीयत् इति मात्रा- तिलतुसभागमिचंपि 'लेवमायाय संजए' कोऽर्थः ? , लेजपि ण संसारे एचे वत्थे वा, किमंण पुण असणादिअट्ठा, अतिप्रसक्तलक्षणनिवृत्तये वा भूत्तदुपकरणमपि न संवास्वति, तेन ननुपकरणं एत गच्छति तत्र तत्र 'पक्खीपत्तं समादाय' पक्खी पत्रसंसारं वा पत्त्यनेनेति एतं पिच्छमित्यर्थः, विमत्तिं तमिति भारः त्तुल्यो, ययाज्जी पक्खी तं पत्रमारं समादाय गच्छति एतमुपकरणं मिथुरादाय पिरिवक्खी परिव्वए, नास्याकादक्षा विद्यत इति निरवकाद्विधी, उक्तं पूर्वक्रमेणैवार्थे शरीरं धारयेत्, तद्वत्सोपायः, तद्यथा-आहार उपकरणं, तदापि- 'एसणासमिओ लज्जू' ॥१७६-२७०॥ सिलोगो, एसणासमिओ, लज्जू नाम लजावान्, लज्जुणमाण उकार्यः, 'अणियत्तवासी' अनियतः केवलं मांसं, न एसणासमिन् एत ज्ञाप इदियादिपमादा परिगज्जए येनोपदिश्यते- 'अप्पमत्तो पमत्तेहि' इदियादिपयचेसु गिहत्थेसु, पिडस्स पिडयोः पिडानां वा पातः २ अतस्तं पिडवात् 'गयेपयेत्' गयेपिदित्यर्थः, 'एवं से उयाहु' ॥१७७-२७०॥ सिलोगो, एव- मर्थावधारणे, 'स' इति भागान् वर्धकः, उदाहुरिति उदाहृतवान्, 'अणुत्तरनाणी' ति केवलणानी, नातो उत्तरोत्तर- अणं गानं अत्थिचि अणुत्तरणाणी, 'अणुत्तरदंसी' केवलदीमिचि, अणुत्तरणाणदंसणधरो जाय से उदाहृतवान्, स्यात् बुद्धि- कोऽर्थो ? , उच्यते, 'अरहा णायपुत्ते' अर्हतीत्यर्हन्, नास्स रहस्सं विधत्ते, णात्तकुलप्पय् (सु) ति सिद्धत्थसत्तियपुत्ते, भगवान्, मणोस्सवासीति भगवान्, ऐश्यादि, 'वेसालीए' ति, गुणा अस्य विशाला इति वैशालीयः, विशालं ज्ञानं वा, विशाले

रा इहा इदं मया पंगुलिष्या, 'पैंगुली जन्ती यस्य, विद्यालं प्रवचनं च, तेन वैशालिको जिनः
 ॥ १ ॥ 'विपारितं' व्याख्याते, केचिदन्यथा पठन्ति- 'एवं से उदाहृ अरहा पासे पुरिसादाणीए भगवंतं येसालीए बुद्धे
 परिणिघ्णुडंति चेमि॥ अहं एवापां, एजामहंतीत्यहं; परयतीति पायाः; पुरुषग्रहणं सत्यपि त्रिलिङ्गग्रहणसिद्धने पुरुष एव
 परिधत्तां ममति प्रायः; स न दुर्योल्लिङ्गयोः, आदावग्य आदानीयः, पुरुषयो आदानियः; ज्ञानदर्शनचारित्र्यसर्वपराक्रमवृत्त्यादि-
 गुणा अस्य इति विद्यालीया; श्रेयमुक्तं, युध अवरोधने, बुद्धान् बुद्धः, समन्तावृत्तिः, एवं जन्मोभगवान् आयुष्मान् सुषम्मा
 कथयति-एवं से उदाहृ जान परिणिघ्णुए इति चेमि ॥ नयाश्च पूर्ववत् । खुद्गुगणियांठिल्लं छट्टमञ्जयणं सम्मत्तम् ६ ।

उक्ता श्रिया सप्रियाथ, ते तु अनिष्टवात्मानो नोक्ताः, श्रेयु कर्मसु प्रथस्य तद्विपाकं नापेक्ष्यते उत्प्रवत्, इत्येपो त्रिपते
 गमन्थ । तसा चचारि अणुशोणदारा, उवक्कमादी, ते पल्लवेण णामणिफण्णे उरब्भिब्बं, उरभाब्जानं औरीधियं, उत्तरस्येदं
 औरीधियं, सो उत्तरो णामादि चतुर्विधो, दब्बे दुविधो अगमतो णोआगमतो य, आगमओ जाणए अणुवउचो, णोआगमओ
 विविहो-जाणगमरीरादि ३, तस्य 'जाणगसररि'॥२४५२७॥विवरित्तो दब्बोव्बो तिप्पिहो, तं० एगमविवो वद्धउओ अभि-
 मुरणामुत्तो, मायोरब्बो दुविधो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो जाणए उवउत्तो, णोआगमेत्वादि, णोआगमतो भावो-
 र्भे इमा गाहा-उरब्भमाउणामगोयं'॥२४६-२७१॥गाथा कण्ठ्या, एतस्स इमा अथाडधिकारागाथा 'ओरब्भे य'॥२४७-२७१॥
 गाहा, ओरब्भे कागिणी अंभए क्वहातो सागरो, एते पंच दिहंता उरब्भिब्बे अब्बयणे वणिण्जंति । 'आरंभे रसागिद्धि'
 ॥ २४८-२७३ ॥ गाहा, उरब्भारंभो कीस गते १, उच्यते, सोऽप्यासितो २ मारिज्जति, ण य तत्थोवावो क्कोजिचि, एनं असंजता

जीवा 'आर्भे' चि मंससमिद्धा, उरुममच्छमहिंसादयो, तेसि दोगतिगमणवचवाया भवति, इत्यत 'उवमा कया उरुमे,
उग्निग्जसम शिञ्जुती' षामणिफ्फणो गतो ॥ जाव सुचाणुगमे सुचं उच्चारणव्यं, तं च इमं 'जह्वाऽऽसं समुद्दिस्स'
॥१७८ दृ. २७३॥ सिलोगो, पेन प्रकरणे यथा, आपसं जाणतिचि आइसो, आविसो वा, आविशति वा वेरमानि, तत्र आविशति
वा गत्वा इत्याएसा, गोमनं गतं संगतं तं चा उद्देश्य समुद्देश्य, कथमुद्देश्य, आएसो अप्यराहितो यथा आगमिष्यति, अमुगो
चा, तदा एवं मारेणा तेण सह भक्तिउस्सामि, उच्छब्दिने वा 'कोपि' चि कश्चित्, कूरुकर्मा पापः, 'पोरुब्बा' 'पुप पुष्टो'
एति एत्यत्कारितो एत्थल्लुः, कथं पोसवति ? 'ओषणं जवसे देति' उवाचि उदाचि वा तमिति ओदनं ददाति, जवसो मुग्ग-
मासादि, यानि चान्यानि तद्योग्यानि विमयणामादि, जौ जस्स विसाति स तस्स विसयो भवति, यथा राज्ञो विषयः, एवं
यदस्य विषयो भवति, लोकैऽपि वक्तारो भवन्ति सर्वे वात्सगृहे राजा, अंगति तस्मिन्निति अंगनं, गृहांगनमित्यर्थः, अथवा
विषया एसादयः तान् गणयन् प्रीणितोऽस्य मंसिन विषयान् भोक्ष्यामिति, अथवा विषयान् इति, धर्म परलोकभयं वा, एत्य
कथितं उदाहरणं— एगो ऊरणो पाहुणयनिमित्तं पोसिज्जति, सो पोणियसारी सुण्हातो हलिहादिक्रयंगरागो कयकण-
चलतो, कुमारया य तं नाणाधिहेहि कीलाविसेहेहि कीलावेति, तं च वच्छगो एवं लालिज्जमाणं दट्टूण मालए णंहेण य
गोविपं दोहएण य त्वशुकंपए मुकमपि एीरं ण पिचति रोत्तणं, ताए पुच्छिओ भणति— अम्मो ! एस णंदिदयगो सव्वेहि
एएहि अग्ग सामिसालेहि इट्ठेहि जयसजोगासणेहि तदुवजोगेहि च अलंकारविसेसेहि अलंकारितो पुत्त इव परिपालिज्जति,
अइ तु मंदमग्गो मुक्कणि ठणाणि काहेपि लमामि, वाणिनि ण पज्जचयाणि, एं पाणिपंदि, ण य मं कोऽपि लालेति, ताए

मण्यति— पुत्र ! ' आउरचिन्नाइं पयाइं ' ॥२४९-२७३॥ गाथा, जहा आउरो मरिउकामो जे मगगति पत्यं वा अपत्यं वा तं दिञ्जति से, एवं सो णंदितो मारिञ्जिहिति जदा तदा पेच्छिदिसि, उक्तो दृष्टान्तः । प्रकृतमुपदिष्यते— ' तयो से पुट्टे परि-
द्यूहे ' ॥१७९-२७४॥ सिलोगो, ' तत ' इति ततो जसमौदनप्रदानात् पुष्यते वा पुष्टः परिद्यूहितः परिद्यूडः, मिथेतेजनेनेति मेदः
उदीर्णन्तः उदीर्यते वा उदरं ' पीणिए ' विपुलदेहे, श्रीणीतः तपित इत्यर्थः, विपुलदेहे नाम मांसोपचितः, ' आपुसं
परिकंपए ' कर्मवत् कर्मकर्तेतिकृताऽप्यदिश्यते-भांसोपचयादसौ स्वयमेव मेदसा सुद्रानिव आपुसं परिकल्पए, कथं सो
आपच्छेदिति, उत्सयादियो, यत्रापमुपयुज्येत, अथवा परिकल्पति, ' जाव न एज्जति आपुसो ' ॥१८०-२७४॥ सिलोगो, याव-
त्परिमाणवधारणयोः, कइं इही जसमौदनेऽपि दीयमाने ऽ, उच्यते, वधस्य वच्यमाने इष्टाहारे वा वध्यालंकारेण शब्दक्रियमाणस्त
किमिव मुखं ? एवमसौ जसमौदगादिसुखेऽपि सति दुःखमानेवा, ' अह पत्तामि आपुसे ' अथेययं निपात आनन्तये,
श्रिताः तस्मिन् श्राणा इति श्रिताः ततो सो वच्छगो तं नंदिययं पाहुणगसु आगएसु वधिञ्जमाणं ददुं विविसितोऽपि भएणं माऊए
शयं णाभिलसति, ताए मण्यति— किं पुत्र ! मयमौतोऽसि ऽ, गेहेण एण्हुयपि मं ण पियसि, तेण मणइ— अम्म ! कपो मे
मज्ज थणाभिलापो ऽ, एणु सो वच्छो णंदितो मज्ज केहिपि पाहुणएहिं आगएहिं ममं अगतो विणिगवजोहो विलोलनयणो
विसारं रसतो अत्ताणो अत्तराणो विणिहत्तांति तम्मथातो कतो मे पाउमिच्छा ऽ, ततो ताए मण्यति— पुत्ता ! एणु तदा
चेर ते कइयं, जहा आउचिन्नाइं एयाइं, एत तेत्तिं विवागो अणुपत्तो । एत दिट्ठो ' जहा खलु से ओरुम्भे ' ॥१८१-२७४॥
सिलोगो, यथा येन प्रकारेण, एतु विरोधेण, स एव विशिष्यत इति स इति प्रागुक्तः, उरसा श्राम्यति विमत्तिं वा तमिति उत्तरः,

श्रीउत्तरा०
वर्णा
० और-
श्रीया०
॥१५९॥

जीवा ' आरंभे ' चि मंससगिद्धा, उरब्धमच्छमहिंसादयो, तेषि दोगतिगमणव्यवाया भवति, इत्यत्र ' उवमा कया उरब्धे, उरन्मिज्जस गिब्धुची ' धामणिफण्णो गतो ॥ जाय सुत्ताणुगमे सुत्तं उच्चारेयन्नं, तं च इमं ' जहाऽऽएसं समुद्दिस्स ' ॥१७८ घ. २७३॥ सिलोगो, येन प्रकारेण यथा, आएसं जाणतीचि आहसो, आवसो वा, आविशति वा वेरमनि, तत्र आविशति वा गत्वा इत्याएसा, शोभनं गतं संगतं तं वा उदस्य समुद्दस्य, कथमुद्दस्य ?, आएसो अम्परहितो यथा आगमिष्यति, अमुगो वा, तदा एवं मारेचा तेण सह भवेउस्सामि, उच्छवदिने वा ' कोपि ' चि कथिद, कूरकम्मो पाप, ' पोसेज्जा ' ' पुप पुट्ठो ' एति एत्याकारितो एत्थल्लः, कयं पोसवति ?-ओपणं जवसे देति ' उवाचि उदाचि वा तमिति ओदनं ददाति, जवसो मुग्ग-मासादि, यानि चान्यानि तद्योग्यानि विसयणामादि, जो जस्स विसाति स तस्स विसयो भवति, यथा राज्ञो विषयः, एवं यथस्स विषयो भवति, लोकेऽपि वक्तारो भवन्ति-सर्वो धात्सगृहे राजा, अंगति तस्मान्निचि अंगतं, गृहांगनमित्यर्थः, अथवा विषया रसादयः तान् गणयन् प्रीणितोऽस्य मासेन विषयान् मोक्ष्यामीति, अथवा विषयान् इति, धर्मं परलोकभयं वा, एत्य कथितं उदाहरणं— एगो ऊणगो पाहुणयनिमित्तं पोसिज्जति, सो पाणिपसरो सुट्ठतो हलिदादिकयंगरागो क्वकण्ण-चूलतो, कुमारगा य तं नाणाविहेहिं कीलाविसेसेहिं कीलावेति, तं च वच्छयो एवं सालिज्जमाणं ददूण माऊए णंदेण य गोविंयं दोहएण य तयशुक्काए मुक्कमचि टीरं ण पिचति रोसणं, ताए पुच्छिअो भणति— अम्मो ! एस णंदियगो सव्वेहिं एएहिं अम्हं सामिसालेहिं इहेहिं जयसजोगासणेहिं तदुवथोगेहिं च अलंकारविसेसेहिं अलंकारितो पुत्त इव परिपालिज्जति, अहं तु मंदमग्गो मुक्काणि तणाणि काहेपि लमामि, ताणिपि ण एज्जचयानि, एतं पाणिपंपि, ण य मं कोजवि लालेचि, ताए

श्रीरचारा-
शूर्णो
७ आर-
श्रीया०
॥१५९॥

भणति— पुत्र ! ' आउरचिन्नाहं एयाई ' ॥२४१-२७३॥ गाथा, जहा आउरो मरिउकामो ज मग्गति एत्थं वा अपरथं वा ते दिज्जति से, एवं सो णंदितो मारिज्जिहति जदा तदा पोच्छहिसि, उक्तो दृष्टान्तः । प्रकृतमुपादिष्यते— ' तओ से पुढे परि- बूढे ' ॥१७९-२७४॥ सिलोगो, ' तत ' इति तवो जवसोदनप्रदानात् पुष्यते वा पुष्टः परिश्रुहितः परिवृढः, मिद्यतेऽनेनेति मेदः उदीर्णान्तः उदीर्णते वा उदरं ' पीणिए ' विपुलदेहे, प्रीणीतः तथित इत्थं; विपुलदेहे नाम मांसोपचितः, ' आएसं परिकल्पए ' कर्मवत् कर्मकर्तृकृत्वाऽपदिश्यते-मांसोपकयादसौ स्वयमेव मेदसा स्फुटन्निव आएसं परिकल्पए, कयं सो आगच्छेदिति, उत्सवादिर्वा, यत्रायम्युपगंतव, अथवा परिकल्पति, ' जाव न एज्जति आएसो ' ॥१८०-२७४॥ सिलोगो, याव- त्यस्मिणावधारणयोः, क्वं दुही जवसोदनेऽपि दीवसाने !, उच्यते, वधस्य वधमाने इष्टाहारे वा वध्यालंकारेण वाऽऽक्रियमाणस्तस्मिन्निमित्तं सुखं !, एवमसौ जवसोदनादिसुखेऽपि त्वत्ति दुःखमानेवा, ' अह पत्तंमि आएसे ' अयेत्ययं निपात आनन्तये, श्रिताः, तवो सो वच्छगो तं नंदियगं पाहुणंगेसु आगएसु वधिज्जमाणं दंढं तिसितोऽपि मएणं माऊए यणं णामिलसति, ताए मणति— किं पुत्र ! भवभीतोऽसि !, वेहेण णण्डुयं पि मं ण पियसि, तेण भणइ— अम्म ! कचो मे अज्ज यथाभिलापो !, णणु सो वच्छतो णंदितो अज्ज केहिवि पाहुणएहिं आगएहिं ममं अगतो विणिगयजीहो विलोलनयणो विस्सरं रसवो अत्ताणो अत्ताणो विण्हित्वात्ति तन्मयातो कतो मे पाउमिच्छा !, तवो ताए मणति— पुत्ता ! णणु तदा चेव ते कहरियं, जहा आउरचिन्नाहं एयाई, एस तेसि विवागो अणुपचो । एस दिहुवो ' जहा खलु से ओरअमे ' ॥१८१-२७४॥ सिलोगो, यथा येन प्रकारेण, खलु विशेषणे, स एव विशिष्यत इति स इति प्रागुक्तः, उरसा भ्राम्यति विभर्त्सि वा तमिति उरत्रः

समीहितमिति सुव्याधीतः, ' एवं बाले ' एवमधारणे, एवमुपमाने, द्वाभ्यामाकलितो बालः, अधम्मो इदो जस्स स भवति अधम्मिद्वो, ' ईहति ' ईहेते नाम चेट्ठे, नरकः उक्तार्थः, आयुक्कमुक्कर्थः, नरकेण आयुषं कुत्तितं नरकायुक्कं, अत्राह- यथाज्जो मांसमंदिवात्समा आणं परिकंखति एवमतौ बालः केन इंदिवारभा नरकायुः कंसुति, उच्यते, 'हिंसे बाले मुसावाइ' ॥ १८२-२७६ ॥ मिलोगो, हिसयवीति हिसः, द्वाभ्यामाकलितो बालः, रागद्वेषाभ्यामित्यर्थः, मुपा वदतीति मुसावादी, अत्तो प्राणानिवि अद्दा, विविधो लोक २, अद्दानमि विलोकं अद्दानमि विलोकः, पन्यमोप इत्यर्थः ' अण्णदत्तहरे तेणे ' अन्नमि दत्तं हत्तीति अन्नदत्तहरा, अहवा अन्नसि दत्तं हराति, स्तेन स्त्यायत इति स्तेनः, मायाऽस्यास्तीति मार्या, कस्य हत्तामी किन्नु हत्तामिति वा, किन्तुहरः, कृठः कैतवो, पंचास्य(सु)वि प्यमत्तो, 'इत्थीविसयगिद्धे य' ॥१८३-२७७॥ मिलोगो, इत्थीणं विसया इत्थीविसया, इत्थीविसयमोग इत्यर्थः, इत्थीविसयगिद्धे, अथवा द्वीपु विपयेषु गृद्धः, गृथ्यते स्म गृद्धः, महत्तो आंसो यरीगहो य जस्स (स) भवति 'महारंमपरिगहो' 'धुंजमाणे सुंरं मंसं' गन्यते तत् मन्यते वा तं मन्यते वा स महथिता वेनेपेमुक्तेन बलिनमात्मानं मांसं, परिच्छिदितः—परिच्छिदः, तेन मांसिन परिच्छिदितः, परे य दमयतीति परदमो, 'अयककर- भोई य' ॥ १८४ ॥ मिलोगो, अवतीत्यजः, ककरं नाम महुरं देतुं मांसं, अजा इव ककरमोजनदीला अयककरभोई, तुंदिल- मस्य जावं तुन्दिलः, चित्तं यस्य लोहितं चियलोहितं, स तेषु हिसादिभिराथर्वचूचः, मांसमथयिता आयुगं नए कंसे, एति याति वाऽयुः, आनीयते तीसन्नरकं, काथतीव कांहाते, का गहिं भावना, नासो नरकस्योद्विजते येन नरकसंबर्तनीयानि कर्माण्यारभते, स एव दधान्तः, जहाणं च एलए ॥ अत्राहिवि पगारोहिं निरयाउयंकें सुत्ति—'अण्णणं मयणं जाणं ॥१८५-२७५॥

धीउत्तरा०
चूणी
७ और-
प्रीया०
॥१६०॥

शिलांगो, आसुर्यं उवचिसुणपीडगादि, शय्यवे वसिभिति शयनं-पञ्चसादि, जाणं-सागडहस्थिअस्तादि, दित्तं-हिरण्यसुवण्णादि,
 तत्र गृह्णाः वदुत्थादयन्तः संरक्षमाणान्ध ' कामाहं भुञ्जिता ' कामान्-इत्थिविसया, एगगगहणे वल्लारतीयानां प्रहणमितिकुत्वा
 सेमदियविसयावि घट्ठा, वैभुञ्जित्वा ' दुस्साहणं घणं हिञ्चा ' साहडं णम उयावितं, दुहं साहडं दुस्साहडं, पोरंति
 पोरंति उवरोधं काउण्णंति मणितं होति, दुस्स्येण वा साहडं दुस्साहडं, सीतवातादिक्किलेसेहि उवचितंति, अपवा क्वाकत्तं देव-
 व्यपदेवजं रोत्थयउलावत्थं दुस्साहडं, दुस्सावितंति मणितं होति, ' पडुं सीचिणिया रयं ' रीयत इति रजः, सो अब्बविहो
 कम्मयो। 'ततो कम्मयुरु जंतू ॥ १८६-२७५ ॥ शिलोगो, 'वठ' इयानन्तेयेण क्रियत इति कम्मं, गृणातीति गीर्पते वा गुरुः,
 'जंतुं' चि जीवस्यत्था, प्रयुत्थये सुटे रज्जवे लपोक्कियविकुत्वा 'पच्चुप्पणयापराय(लज्जे)णे'अण्व आगयाएत्ते' अन्न-
 तीत्यदः, अनेन तुभ्यः अण्व, जहा सो आपवद्धो मारेज्जिउकामो सोयति, एवं सोवि मारणंतिपयेदणामिसूतो पलोगभूतो
 तोयति, एकाधिकारे प्रकृते अयमनेकादेशः। ततो आयुपरिक्खीणे (यत्ते) लीणे ॥१८७-२७६॥ शिलोगो, एति याति या,
 आयुपि परिक्खीणे चुला इतो, उवभुतो ि, देहाव विविधम्-अनेकप्रकारं हिंसकाः विहिंसकाः ' आसुरियं दिंसं बाला ' नास्य
 द्यतो विज्जति, आसुरियं वा नाका, जैसि चरिणिएदियच्चमात्रं धरो उद्योते वात्थि, जहा एयोदियाणं दिसा मावदिता खेत-
 दिसापि पेप्पति, अतवात्त्युरा, असुराणामियं आसुरियं, अद्योगतित्थियेः, अवसा णम कम्मवसणा ' तम ' पिति अन्व-
 कां, ए तस्य नाक्कावि गतो चहुं दुवत्तमणुमयन्तो पतित्थपति ॥ दिट्ठो- ' जहा कागिणीए हेडं ' ॥१८८-२७७॥ शिलोगो,
 येन मरारेण पथा, कामिणी णाम स्वगस असीतिमो माणो, वीसोवपसस चतुभागो, अब्बोदाहरणम्-एगो दमगो, वेण विचि

क्रांतं सहस्रं काहावणाण अङ्गिरं, सो य तं गदाय सत्येण समं समिहं पत्थितो, तेण भक्त्यमित्तं रूयगो काशिंगीहिं भिन्नो,
 एतो दिने दिने कागिणीए भुंजति, तस्स य अयसेसा एया कागणी, सा विस्सरिया, सत्ये पहाविए सो चिंतति-मा मे रूयगो
 भिदियन्वो होहिंति णउल्लं एगत्थ गीवंतं कागिणीमित्तं णियचो, सावि कागिणी अनेण हडा, सोऽवि णउल्लतो अण्णेण
 दिट्ठो ठविज्जंतो, सोऽवि तं पेषूण णट्ठो, पच्छ सो परं गतो संयति, एस दिट्ठो, 'अपत्थं अंयगं सुच्च' अह कस्सह रनो
 अंयानिण्णेण विमुद्दया ज्ञया, सा तस्स वैज्जेहिं महता जत्तेण विगिच्छया, भणितो य-ज्जह पुणो अंवाणि खादिसि तो विण-
 स्ससि, तस्स य अतीवि पिपाणि अंययाणि, तेण सदेसे सन्वे अंभा उच्छादिया, अण्णया अससवाहणियाए णिग्गतो, सह अम-
 वेण अस्येण अयहरिशो, असो दूरं गंतूण परिसंतो डितो, एणमि यणसंहे चूयच्छायाए अमंषेण वारिज्जमाणोऽपि णिविट्ठो,
 तस्स य देहा अंवाणि पडियाणि, सो ताणि पराहुसलि, पच्छ अग्घाति, पच्छ चकिरउं णिच्छहति, अमच्चो योरेह, पच्छा
 मक्खउं मतो । मणितं दिट्ठवदुगं, कागिणीदिट्ठोवसंयारणसिद्धीए यण्णति- 'एवं माणुस्सगा कामा' ॥१८९-२७७॥ सिलोगो,
 तरणाम कोरं मणुस्सकामा दिव्वकामण अंतिए कोब्जा, अन्तिकं समीपमित्थर्धं, एतो ते कागिणीओऽपि अण्णतरा होब्जा,
 जहा कामा तथा आणुपि हो(जो)ब्जा, अनुवर्त्तमान एव श्लोकः, एवं माणुस्सयं आणुं दिव्वमाउस्स यंतिए, दिव्वा पुण 'सहस्स-
 पुणित्ता सुज्जे' चि, ण केवलं सहस्सपुणा, अणंतपुणा या दिव्वा कामा, दिव्वं चाणु; वंयाणुलोमयाओ आउं कामा य
 दिव्विया ॥ स्यात्-कथमाणुते जीव्यतो, उच्यते- 'अणंगवासा नउता' ॥१९०-२७८॥ सिलोगो, न एगमेकं, वर्षतीति वर्षः,
 णउवं णाम चउरसीवियपसहस्सणि (पुत्र्याणि) ते एगे णउवंगे, चउरसीतिणउतंगत्तसहस्सणि से एगे णउते, चउरसीदि-

गडयस्यसहस्राणि से एगे पडती, एवं गैतब्धं, 'अणेगाहं' ति असंखेज्जाहं, ताहं जाहं 'पण्णवतो' प्रज्ञा अस्सास्सीति प्रज्ञा-
वात् अतस्सस्स ज्ञानवत्त, स्वीयत्त इति स्थितिः, 'जाहं जीयंति दुग्मेहे' इमेहं अप्पकालिएहि जीयंति 'दुग्मेह' चि दुब्बुद्धि-
या 'ज्जे वाससयाउपं' हीणवाससयाउए, भगवता वरिससताउएसु मणुएसु धम्मो णणीतो इत्यतः ज्जे वाससयाउए, भणितो
कामिणी अग्रदिट्ठो य । इदानीं बवहारदिट्ठो, तप्पसिद्धिनिमित्तं भण्णति-जहा य तिण्णि वणिषया॥१९-२७९॥सिलोगो,
जहा एयस्स वणिषयस्स तिण्णि पुत्ता, तेण तंमिं सहस्सं सहस्सं दिट्ठं काहावणाणं, मणिषया य-एएण बवहारिज्जा एचिएण
क्कालेण एज्जाह, ते तं मूलं पेएण णिग्गया सण्णरातो, विधियथेसु पट्टणेसु टिया, तथेगो भोयणच्छायणवज्जं जूयमज्जमं-
संसायसणविरहितो वीहीए बवहरमाणो विणुल्लयासससन्धितो जलो, वितितो पुण मूलमविद्वंतो(जहा)लामयं भोयणच्छायणमच्छा-
संकासादिसु उपसुंजति, ण य अच्चादरेण बवहरति, तवितो न किंचि संववहरति, केवलं जूयज्जमंसंवेसंगमन्नंतं बोलसरीरोपकार-
कियासु अप्पेण कालेण तं दवं विट्ठविथंति, जहावहिकालस्स सपुरमागया, तस्य जो छियमूलो सो तव्वस्स असामी जातो, पेसए
उवचरिज्जति, वितितो पलावारे पिउचो मतपण्णसंतुट्ठो, ण दायव्वभोग्गेषु बवसायति, ततिओ सव्वस्स वरवित्थरस्स सामीकतो,
केई पुण क्कहिति-दिक्खि वाणियया पेचयं २ बवहरति, तथेगो छिन्नमूलो पेत्तचमुवगतो, केण या संववहारं क्कंठे १, अच्छिन्नमूलो
पुणरवि वाणिज्जाए भवति, इयो वंथुलहितो सोदए, एस दिट्ठो, अयमत्थोवणतो-बवहारे उवमा एसा, एवं धम्मं विजाणहं
(१९२-२७९) एवामेव-तिक्खि संसारिणो सचा माणुस्सेसु आयाता, तथेगो महवज्जवादिगुणसंपन्नो मज्झिमारंभपरिगहजुतो
फालं कालण काहावणसहस्समूलयाणीयं तमेव माणुसचं पडिल्लदति, वितितो पुण सम्मईसणचरित्तगुणसुपरि(णि)हितो सरागसंभवेण

लद्वलाभयणिय इव देवेषु उवकां, तलितो पुण'हिंसे शाले मुसावाते'(१९३-२८०) इत्थंतेहि पुब्बभणितेहिं सावज्जलोगेहिं वड्डितं
 लिक्खमूलवणिय इव गारगेषु (तिरीएसु) या उववज्जति । एतदेव पुरस्कृत्यापदिश्यते- 'दुहृतो गती बालस्स' ॥१९४-२८०॥
 सिलोगो, तस्स पावस्स कम्मस्स पवचसणस्स दुहतोचि द्विधा, द्विप्रकारा इत्यर्थः, तद्यथा-नरकरुति; तिर्यग्गतिय, बालस्येति
 राणदपकलित्तम्, सा तु 'आवती यथमूलिका' तत्र शीतोष्णाद्या आघषथ आवती व्ययस्तु प्रमाणं ताडने या, मूलद्वेतुं वा
 आदौ व्यथ इत्यर्थः, स तु 'देवत्तं माणुसत्तं च' तस्मात् कारणान् 'जिते' जितो लौल्यभावो लोला श्राद्धेति श्रामयेति(उपसी-
 ति या) उठः, न धर्मचरणोद्यमान्, कोऽभिप्रायः, यद्यसौ ते मनुष्यके कामगोणेण भुञ्जते ण तेहि देवत्तं माणुसत्तं च जिञ्जते,
 णीयो पक्खतो इत्यर्थः, 'ततो जिए सई होइ' ॥१९५-२८०॥ सिलोगो, तत्त इति दुर्गति गतः, कुत्सिता गतिः दुर्गतिः, इत्थं
 तस्साधि ततः 'दुल्लहा तस्स उम्मज्जा' उम्मज्जनं उम्मज्जा, उम्मज्जावति, 'अद्दा' कालः 'सुचिरादवि' यदुक्तं सुचिरकाला-
 दपि 'एवं जियं सपेहाए' ॥१९६-२८०॥ सिलोगो, एवमेतन्, को जिनः, शालः, कथं जितो, जेण माणुसंणि शासादितं, सम्भक्
 समीक्ष्यते यथा समीक्षा तथा 'तुलिया थालं च पंडियं' तुल्यशिवानु तुलिया बालस्यं च पण्डितस्यं च, कुतो, शालो विसीयति,
 पसंदाव् जे य ण जितो, ण वा न्युत्तलाभक इति, स्यादेतत्-यथा जितस्य नरकरिययोगीनपूपकस्य दुल्लभा तस्स उम्मज्जा,
 एवं जे ण जितो ण य लद्वलामो, जे य लद्वलामो संतारी, तयोः इय गतिः !, उच्यते-यस्तावन्न जितो न च लब्धवान् स
 पुनरपि माणुपमासादयति, ततोऽपदिश्यते 'मूलियं ते पविस्संति' जहा ते मूलपवेसा पुणरपि वाणिज्याय भवन्ति, एवं जे
 संसारिणे पुणरपि माणुसत्तं पावेति ते मूलमेव पविस्संति, ते मनुष्यं धेनवात्यादिशिशुदं, पुनरपि धर्मचरणयोग्या भवन्तीत्यतः

मूलमेव पवंसति, 'माणुसं जोषि' जर्णीति जोषिः, स्यादतत्-किमाचरतो माणुसत्वं पावंतीति 'विमायाहिं सिक्खाहिं'
॥१७-२८०॥ सिलोगो, सिक्खा नाम विमात्रा, सिक्खाते शिक्षन्ते वा तस्मिन्नि शिक्ष्या, त्रियव इति
प्रत्, न ब्रह्मचरणशीला सुमताः, पृथक् च 'ले' परा निश्चिद्यव्या' तत्र शिक्षानाम शास्त्रश्लासु कौशल्यं, वेमाता नाम अनेकप्रकाराः
पुरिसे पुरिसविसेसे इत्यतो वेमाता, सुमता गाना (नाम) परतिमद्या, उक्तं च- 'वडहि ठाणेहि वीवा मणुयाउं पकरेति, तंजहा-
पगतिमद्याए पगतिविर्णयियाए साणुकोसयाए अगच्छरियाए' 'उवंति माणुसं जोषि' मनुष्याणामियं माणुसी, 'कम्मसञ्चा
हु पाणिणो' कर्माणि सञ्चाणि जेसिं ते कम्मसञ्चा, तस्स जारियाणि से तावंभिधिं गतिं लभति, तं दुभमसुभं वा, अथवा
कम्मसत्या हि, सत्त्वं कम्मं, कम्मं अवंदे नवइत्ति, यदि हि कृतं कम्मं न वेद्यते ततो न कम्मसत्याः स्युरिति, यदिवा नष्ट-
कम्मं, इष्टफलमायुयादिति, पृथक् च- 'कम्मसत्ता हु पाणिणो' कर्माधिः सत्ताः, उक्तं अरपरंभपत्तिहवतां फलं, यैस्तव
कम्मो, इष्टफलमायुयादितं, पृथक् च- 'कम्मसत्ता हु विउला सिक्खा' ॥१९८-२८२॥ सिलोगो, ये इति अनिर्दिष्टस्य निर्देशः,
मूलमासादितं तं ॥ लद्धामं प्रतीत्योव्यते- 'जेसिं तु विउला सिक्खा' ॥१९८-२८२॥ सिलोगो, ये इति अनिर्दिष्टस्य निर्देशः,
विपुला विगाला इत्यर्थः, सिक्खा दुविधा- गहणा आसेवणया, 'मूलियं ते उट्टिया' उट्टिता नाम अतिक्रान्ता, पृथक् च- 'मूलं
अइच्छिया' अतिक्रान्ता इति, लब्धलाभकत्वा वा 'सिलमंता' सह विसेसण सविसेसा, सविसेसा नाम लाभगए वा लाभग
वा शीलवता सविसेसा इत्यर्थः, णो दीणो अदीणो इति अदीणो नाम जो परीसहोदए ण दीणो भवति, अथवा शोगिवव
अपत्त्याहारं अकामः असंजमं वज्जतीति दीनः, ते पुण ह्यण्णिव इव ते अदीणा जंति देवयं ॥ उक्तं शीलवतां फलं, 'एवं अदी-
णवं भिक्खुं' ॥१९९-२८३॥ सिलोगो, एवमवधारय, दीयते दीनमात्रं वा दीनः, न दीनः अदीनः, परीसहोदए इति सति अदीनः,

तदेवमदीणवं भिक्षुं देवलोगमानि तं मत्वा, अगारमस्यास्तीति अगारी तं चागारीणं, वेदित्वा, मानुष्य उपपन्न इति वाक्यशेषः, अगारी यः थायकः, असावपि देवलोकवान्, एकान्तदण्डस्तु नरक एक एव भवति, एवं सो बालो अप्येहि कामेहि यद्दु जीञ्चति, स एवं त्रितयस्यास्य विशेषज्ञः 'कहन्तु जित्तमेल्लिकं' कथमिति परिग्रह्णे, जिञ्चतोऽपि एल्लिकंति एरिसं, सर्वेषु कथमी- दृष्टः १, त्रितयविशेषाभिज्ञो जिञ्चेज्ज, जिञ्चमाणं वा अप्पाणेण संवेदेज्जा, तदाऽहं अप्पसुहुरथे देवसुहं जित्तो मूलं वा वमिति इति, अथवा जिञ्चति यथा सा जिञ्चा जेतु-वेमात्रेण हि जित्वा लक्ष्यते जेतुमस्तीति, जिञ्चा सो तु रुद्धं लक्ष्यते। उक्ता व्यव- हारोपमा, साम्प्रतं सागरोपमा, अगार-वक्ष्यति भवं सागरोपमं, इदं तावदस्तु, पदुक्कं कागिणीदृष्टान्तः स नोपपद्यते, ननु चक्रयच्चिबलदेववासुदेवमण्डलिकेश्वराणां अन्येषां पृथग्जनानां यथा यस्तूपमानि इष्टानि विषयसुष्टानि इष्टयति, तथा मनुष्यवशमासा- वेमापदिश्यते, इत्यतस्तानि न काकिणीमात्राणि विषयसुष्टानि, उच्यते-त्वे हि काकिणीमात्रादप्यवस्थिता एव, कहं १, जेण ते वंतासवा० अणितिया बहुसाधारणा इति, तिरिया य, तद्विपरीतास्तु देवकामाः, अयंवं सहस्रमात्राभिभेदशेनं, ननु तत्रैवाप- दिष्टं 'सहस्रगुणिता मोज्जो'चि आवज्जंगुणे'चि अयं तु सुमहदंतरविषयकरो दृष्टान्तः, सात्त्रिरुद्धतरथ, येनोच्यते-जहा कुसगणे उद्वगं ॥२००-२८३॥ सिलोगो, येन प्रक्रारेण यथा, समंताद् अवति उचा पृथिवी सर्वतस्तेनेति समुद्रः, कुशाग्रं, यथा कथित्कुशाग्रे लब्धमाणसुदकं दृष्ट्वा ब्रूयात्-यदिदसुदकं कुशाग्रे लंघते एतस्सुद्रोदकं न, उच्च यथा प्रमाणताविधुरं 'एवं माणुससया कामा' अंतिए णाम तस्स समीधे क्कता, तैः सह तुल्यमाना. विग्म(न्दु)मात्रा अपि न पुर्येति । 'कुसगमेत्ता इमे' ॥२०१-२८४॥ कुशाग्रमात्रा इति कुशाग्रोदकविदुमाया इमे'ति मानुष्यकाः सागाकुशाग्रमात्रा 'सत्त्रिरुद्धंमि आउए' सत्त्रिरुद्धं न

धरिसमतातो परं जीवतीति, अंतरापि य गाणाविधौहं उवकमविसएहं मन्निह्ल्लते, ततो अप्यसांसु कांशु सनिरुद्धे य आउतामि
मवान्कस्स हेतुं पुरो काउं कसोति कस क्काणं भवं असंजमं पुरस्कृत्य अथम्मार्थि प्रवृत्तोऽसि, किमन्यज्जो(न्नो) चदिश्याति, न
तु स्वयं चेदाबाल्यादुपचितं कर्म वेत्तव्यामिति, येनात्मा 'जोगक्षेत्रं न संविदे' ? संक्षेपार्थस्तु कस्सहेहं अवाहं उवोरि काउं? के
वा पुरतो किञ्चां अप्पण जोगक्षेत्रे ण संविद्याति, उन्मत्तवत्, किंच-इह कामाऽणियदस्स' ॥२०२-२०३॥२८५॥ सिलोगो,
'इहे'ति इह मनुष्यत्वे, काम्यत इति कामाः, कामेभ्य अनिवृत्तस्य, इयचो इच्छति वा अर्थो, आत्मार्थ एवापराध्वते, 'सुच्चा
नेयाउपयं मग्गं' नयणशीलो नैपायिकः 'मग्गं' ति दंतणचरिचमइयं मोक्खमग्गं, तं श्रुत्वा, पठथते वा-पत्तो गेयाऊयं मग्गं,
जं मुज्जो परिभरसति, प्राज्ञः सन् नैपायिकं मार्गं जं पुणराधि सव्वतो भस्सति, जं पुणरावि मिच्छजं चैव गच्छति, एतस्स चैव
सिलोगस्स पच्छदं केति अण्णाहा पठंति- 'पूतिदेहनिरोहणं, भवे देवेत्ति मे सुयं' पोसपतीति पातयतीति (पृति) औदा-
रिकाशीरमित्यर्थः, पूतिदेहस्स निरोधे पूतिदेहनिरोहो णासी देहो हांतो जइ अत्तट्ठो नावरज्ज्वो इति मे सुयं, इति उपपददर्शनार्थः,
मे इति मया, श्रुतमाचार्येभ्यो, नान्यतः । उक्तं बालियाफलं, देवलोकात् च्युतमनुष्येषु 'इह्डी जुत्ती' ॥२०४-२८५॥ सिलोगो, इह्डी-
कद्धी, श्रुतस्यनेनेति श्रुति, अश्रुते सर्वलोकोपिचि यशः, वृणोति वृष्यति या तमिति वर्णः, एति याति अस्मिन्निति आयुः, 'सुत्वं'
सौख्यं 'अणुत्तरं' ति मणुसेसु जं सच्युत्तमं 'जत्थ मुज्जो मणुस्सेसु, तत्थ से उववज्जतिचि कंठं, उक्तं बालपंडितयोः
फलं, तदनुपह्नादेवापदिश्यते- 'वालस्स पस्स थालत्तं' ॥२०५-२८५॥ सिलोगो, कंठवा । 'धीरस्स पस्स धीरत्तं' ॥२०६-२८५॥
सिलोगो, धातीति धीरः, प्रेतं कण्ठयं । 'तुलिआण वालभावं' ॥२०७-२८५॥ सिलोगो, तुलियातो-चोलायित्वा, बालतो भावो

बालयं नरकादिगमनं, 'अयाष्टं चैव पंडिते' अबालो पण्डित इत्यर्थः, तस्मादेबालोके गमनं, एतानि तालयित्वा 'चङ्कण बालभावं, अयालं सेवए' आचरेत् 'मुनी' मुनीति त्रैलोक्यवस्थान् भावानिति मुणी, इति येमि नयाः पूर्ववत् ॥ उरन्निभज्जं णाम सत्तममज्जयणं सम्मत्तम् ॥

इदानीमलोभाध्ययनं, तस्स चत्तारि अणुओगदारा उवक्कमादि परूरेअण (णाम) निष्फन्निकस्खेवे काविलिज्जति, तत्थ गाहा- 'निकस्खेवो काविलंसी' ॥२५०-२८६॥ गाहा, निकस्खेवो नामादिचउन्विहो, णामठवणाओ गयाओ, दव्वकाविलो दुविहो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो जाणए अणुवउत्तो नोआगमओ विविहो- 'जाणगसरीरादि' ॥२५१-२८६॥ तत्थ जाणगसरीरमवियसरीरवतिरिचो कविलो तिविहो-एगभविओ वट्टाऽऽओ अहिमुहणामोचो, भावकपिलो दुविहो-आगमओ णोआगमतो य, आगमतो जाणए उवउत्तो, णोआगमतो इमा गाहा- 'काविलाउणामगोयं' ॥ २५२-२८६ ॥ गाहा, कण्ठया, एतस्स भावकविलस्स इमा य उप्पत्ती- 'कोसंबी कासवज्जसा' ॥२५३-२८९॥ गाहा। तेणं कालेणं तेणं समएणं कोसंबीए नयरीए जितसत्तू राया, कासवो वंमणो चोइसविज्जाठाणपारगो, राइणो बहुमतो, विची से उवकप्पिया, तस्स जसा णाम भारिया, तेसि पुत्तो कविलो णाम, कासवो तंमि कविले सुट्टुअए चैव कालगतो, तारे तीमि मए तं पयं राइया अण्णस्स मरुय-मस्स दिण्णं, सो य आसेण छत्तेण य धरिज्जमाणेण वच्चइ, तं ददइण जसा परुष्णा, काविलेण पुच्छिया, ताए सिट्ठं-जहा पिया ते एवंविहाए इइहाए णिगण्ळियाइओ, तेण मण्णति-कयं ई, सा मणाति-जैए सो विज्जासंएणो, सो भणइ-अहंपि अहिज्जा-

मि, सा भणइ-इहं तुमं मच्छेण ण कोइ मिकखमेति, वच्च सारथीए नयरीए, पिदमिचो इंददचो णाम माहणो, सो ते सिक्खा-
 वेदिति, सो गतो वस्य सगासं, तेण पुच्छितो-कोइसि तुमं ? , तेण जहावचं कहियं, सो तस्स सगासे अहिल्लिउं पपत्तो,
 तरय सालिमरो णाम इन्धो, सो वेण उवज्जाएण णंभथियं दवाविठो, सो तरय जिमित्ता २ अहिल्लइ, दासचेडी य वं पत्तिवे-
 सेइ, सो य हसणतीलो, तीए सोइ संपलमो, तीए भणइ-तुमे मे विपितो, ण य ते किंचिदि, णवरि मा हसिज्जासि
 पोचमुष्णिमित्तं अहमणेहिं २ समं अच्छामि, इयहाइं तुज्ज आणमोज्जा । अणया दासीण महो तुक्कइ, सा तेण
 समं निविण्णिया, णिइं सा न लहर, तेण पुच्छिया-कृतो ते अत्तो ? , तीए भणति-दासीमहो उवट्ठितो, ममं पचुप्फाइमोल्लं
 खरिथ, सहीअणमज्जे विणुणिसं, तादे सो अधिं पगतो, ताए भणति-मा अधिति फोहि, एरय घणो णाम सिद्धी, अ(इ)प्पमाए
 नेर जो णं पढमं वद्धावेइं से दो मुरण्णए मासए देइ, तत्थिमं गंतूण वं वद्धावेहि, आमति तेण मणियं, तीए लोभेण मा अण्णो
 गच्छिदिचि अतिपमाए पेसितो, वच्चंतो य आराखियपुरिसोहि गहिवो, वद्धो य । ततो पमाए पसेखइस्स रण्णो उरणीतो, राइणा
 पुच्छितो, तेण सन्भावो कहितो, रायाए मसितो-चं मगसि तं देमि, सो भणति-चित्तिचा मग्गामि, रायणा तद्धति भणिए
 अतोपयणियाए चिन्तेउमारदो-किं दोहिं मासोहिं साडियाभरणा पडियासगा जायवाहणा उज्जाणेषमेवगा मम ययस्साणं
 पव्यागयाण धरं मज्जाचट्ठयं जं चउज्जं उरउज्जं ? , एवं जाय कोडाएवि ण ठाएवि । चिंतवो सुहज्जवसाणो संवेगमावणो जाइं
 सारिल्लण सयंयुद्धो मयमेव लोयं काऊण देवयाट्ठिणगहियायारमंडवो आगतो रायसगासं, रायणा भण्णति-किं चित्थियं ? , सो
 भण्णति -जाहा लोघो तहा लोमो' गाहा (* २.४.२५.६-२८९) कूठया, राया भण्णति-कोडिपि देमि अज्जोचि भणति राया पड्ड-

श्रीउत्तरा०
 नूर्णा
 ८ यापि
 लीया.

मुहुरणो । सोऽपि च्छब्दकोटिं जातो समयो समियपवो ॥ १ ॥ (२५७-२६१) छम्मासा छउमत्थो (२५८-२६१) छम्मासा छउमत्थो
 आसी, इचो य रायमिहस्स नयरस्स अंतरा अट्टारसलोयणाए अडवीए यलभएपामोक्खा इक्खदासा गाम पंच चोरसया
 अच्छंति, अइसंसे उव्वणो (२५९-२६९) गाहा । णाणेण जाणियं, जहा ते संयुञ्जिस्सति, तवो पट्टितो, संपचो य तं पएसं, साहि-
 एण य दिट्ठो कोऽपि एतिचि आसण्णी भूतो, नाओ बहा समणगोत्ति, अरहं परिभविठं आणच्छति, रंसण व गहितो, सेणायइ-
 समीपं पीतो, तेण मण्णहि-मुयह गंति, ते मणंति-खेडिस्सामो एतेणंति, ताव एते मणंति-नच्चसु समणगोत्ति, सो भणइ-यांतवो
 णत्थि, ताहे ताणिवि पंचवि चोरसयाणि चालं काहंति, सोऽपि गायति धुवगं, "अधुवे आसासंपमी, संसारंमि दुक्खपउराए" किं
 णाम तं होल्लज कम्मयं? जेणाहं दुग्गहं ण गच्छेज्जा ॥ १ ॥" (*२०८-२६९) एवं सव्वस्य सिलोयंतरे धुवनं गायति, 'अधुवे' त्यादि,
 तस्यं येइ एटमसिलोसे संयुद्धा, केइ रोए, एवं जव पंचवि सया संयुद्धा । णामणि फफ्रो, सुत्ताणुगेमे सुत्तमुच्चारंतव्यं, सो भगवं तेसि चोराण
 चोहणमिचं इमं धम्मं गीतवं गायति- 'अधुवे आसासंपमि' ॥ २०८ ॥ तस्य निवृत्तं, अधुवो णाम णरगादिगामणसंबद्धो संसारो जतो अ-
 धुवो, यत् एव असासतो, कथं, जतो एव ममं प्रियाश्रिय इत्यत एवाहं वांचयितुमानति; न हि भक्तिवादे पुनरुक्तमपि, यथा सर्वातिशयनि-
 धानं तथा आपवणियाए तथा प्रसापं (दी) उपदेशे च, एवमिदमपि अधुवे असासते य, उव्वेदशतो भयदरिसणओ य ण णुरहत्तं भवति, अधुवे
 असासपमि माणुस्सतं णच्चवं भवति तेण अधुवं, ण कोइ अच्चंतमणुस्सो अत्थि, असासथं तु सोपकमाणुपत्त्वात्, संसरतीति
 संसारः, सारिरमाणसाथि दुक्खाणि जत्थ पउराणि संभवंति दुक्खपउरो, अतो तेमि संसारंमि दुक्खपउराए तीणोऽपि स भगवान्
 तं तितीर्षुः इदमवोचत्- 'किं णाम होल्लज तं कम्मगं' किमिति परिश्रजे, किं नाम, क्रियत इति कर्म, जेणाहं, दुग्गइतो

मुच्येज्जा, ज्ञेय कम्मणा क्लेण अहं दुग्गइतो भुव्वेज्जा, कुत्थिता गति दुग्गति, सा चतुर्विधा-अइयदुग्गती तिरियंमण्यु० देवदु-
ग्गती य, णागकर(ल्लु)णीया पुण पढति 'अधुवामि मोहं' गाह, एतेवि एमेव धुवगं पच्चुगायांति, नाळि च कुट्ठित, वेहिं पच्चुगातीए
फविलो भणत्ति- 'विजहिंत्तुं पुव्वसंजोगं' ॥२०९-२१०॥ विविषं हित्वा वि०, पुव्वो णाम संसारो, पच्छा मोक्खो, पुव्वेण संजोगो
पुव्वस्स वा संजोगो पुव्वसंजोगो, अथवा पुव्वसंजोगो असंजोगेण णातीहि वा, स्निहते अनेनेति स्नेहः, न कुत्तचिदिति, न
तान्यनुसरे। 'तो णाणदंसणसम्मगो' ॥२१०-२११॥ वृत्तं, तो इति ततो पुवाणंतरं स भगवान् कपिलः ज्ञानदर्शनसयन्वितः हियनि-
सेत्ताय, वत्थ हितं पत्थं; इह परत्र च नित्यं निधितं वा श्रेय। निश्रेयसं असयं, संसारपुच्छेदायत्यर्थः, कथं हि सर्वे सत्त्वा। संसार-
विच्छेदं कुर्युः, 'तेसिं विमोक्खणट्टाए' 'तेसिं' ति तेसिं चोराणं, वेहिं सव्वेहिं पुव्वभवे सह कविलेण एण्हं संजमो कवो आसि,
ततो वेहिं सिगारो कत्तिछओ जम्हा अग्गे संवोधितव्वेति, अतो भण्णाति-तेसिं विमोक्खणट्टाए, अथवा तेसिं विमोक्खणट्टाए,
कथं हि एते चोराः सर्वकर्मविमोक्षाय अभ्युत्थिण्युः, वेसिं विवोहणट्टाए मासति सुणियरो, दुग्गीनां वरः-प्रधानं, विगतो मोहो
यस्य स भवति विगतमोहः, केवलीत्यर्थः, किं सोऽपि तथा ? न, उच्यते- 'सव्वं गंधं कलहं च' ॥२११-२११॥ वृत्तं, 'सव्वं' ति
अपरिसंतं, प्रच्यतं वा येन स प्रच्यः, स द्विविधः-याहोऽम्यन्नरथ, कलाम्यो हीयते येन स कलहः, भण्हनमित्यर्थः, तथा-
विधं-तथाशक्तां, यद्विधं असंयतानां, भिक्षुरक्तः, अथवा तथाविधो भिक्षुः। "सव्वेहिं कामजाएहिं' सव्वेहिं-अपरिसिंसेसु,
काम्यंत इति कामाः, कामजातेमुंति कामप्रकारेषु, इच्छाकाममदनकामचिंत्यर्थः, 'पासमाणे' ति तेषामिह परत्र च पापं परयन्
'ण लिप्पत्ति' चि न हि प्राज्ञः अव्ययं दृच्छाऽऽचरति, त्रापतीति त्रायी, संसारमहाभयादात्मानं त्रापतीति त्रायी, पुनः। 'भोगा-

मिसद्रोसविसन्ने' ॥२१-२-२१॥ वृत्तं, मुख्यत इति भोगाः, यत् सामान्यं बहुभिः प्राप्यते तद् आमिपं, भोगा एव आमिपं २, दोसो णाम इह परत्र च दुर्योत्पत्तिकारणं, भोगामिस एव दोयो, विपमवत्, यतो न शक्नोति पङ्कविपत्र इव गजमारमानं समुद्धृतुं, अतो भोगामिसदोसो हि विसत्ता भोगामिसदोसविसत्ता, तदेव 'हियनिसैयसबुद्धिबोच्चत्थे' इतिमिह परत्र च यत्थ(प्रियोऽ)र्थः, निःश्रेयसं मोक्षपदमित्यर्थः; बुच्चित्थापो जसस इति निःश्रेयसे अर्हितानिःश्रेयससंज्ञा, विपरीतबुद्धिरित्यर्थः; स एवगुणजातीयत्वात् उवचए थूलसररीरो मरहट्टाणं मंदो भन्नति, अवचए जो किससररीरो सोपि मंदो मण्णपि, भावमंदो अवचए जसस थूला बुद्धि सो मंदबुद्धी भण्णइ, एत्थ थूलबुद्धिमंदेण अधिकारो, मंदो णाम कज्जाकज्जमयाणाणो, सोविदियविसदो(यवसट्टो)वा, अहवा चालमंदमूढा अक्रपुन्दरवदेकार्थमेव, सो एवंविधो चालो मंदो मूढो भोगामिसदोसविसदो' षज्झति मच्चिद्यया व खेठमि' जहा मच्चिद्यया विखेलेण विषक्केण नाम शिल्था यथन्ते एवं सो भोगासंश्लिष्टत्वात् अट्टविहेण कम्मणे षज्झति- 'दुप्पारिच्चिया०' ॥२१-२-२१॥ वृत्तं, दुःखं परित्यजन्ते इति दुप्परित्यजाः 'इमे' इति इमे मनुष्यजाः क्षामाः, क्षामाः कामा न सुखं त्यजन्त इति णो सुजहा, दघातीति धीरः न धीरः अधीरः, पुरुषः उक्तायः, 'त्यब हानो ओहांस् त्यागे' इत्यतः पुनरुक्तं, उच्च न भवति, कस्मात्, अधियोगितोदेगात्, उक्तं व- 'दुप्परिच्चिया इमे ननुपादिटं केन केभ्यः, तत उच्यते- 'णो सुजहा अधीरपुरिसेहिं' जहिंहु, अधीरपुरिसा भवन्ति वेसि दुप्परिच्चिया, यद्यपि अधीरपुरुषैः दुस्त्यजा तथापि अह संति सुच्चया सब्बे 'जे तरंति वणिगिया व समुहं' अथेयानन्वये, निषातो वा, सत्तीति विद्यन्ते, जे, किं कुर्वन्तो, काचित्तु पठन्ति 'जे तरंति अतरं वणिगिया व' अतरो णाम समुदो, समन्ताद्वाचि उजा वा शुभिर्वा कुर्वत अनेनेति समुद्रः, ये इत्यनुदिटस्य निर्देशः, वणिगिभस्तुल्या वणिगिया, कामं दुरुत्तरः समुद्रः तथाविधच्छेन तीर्यते, एवं दुस्त्यजा कामा

अधरेः तथापि वृणमिव पदान्ते लभनं स्वान्तिक्के पुनः गृहेभ्यो विनिसृत्य, 'समणा सु एवे वयमाणा ॥ १४-२९ ॥ वृत्तं, श्राम्यन्तीति श्रमणा, 'सु' इति आत्मानिर्देशः, एकं, न सर्वे, ये मिव्याद्यष्टिदर्शिनः परतन्नाः, प्राणनं प्राणः, प्राणानां पधः प्राणवधः अतस्तं, मिया इति मृगा मृगशूता न हिताहितज्ञा, ते हि प्राणांश्वेव ण पाणंति, कुतस्त्वहिं श्राणिवधं ज्ञास्यन्ति, कथं केसिति, एमिदिया अजीवा एव, तमजाणंता 'मंदा नरगं गच्छंति' मंदा नाम शुद्ध्यादिभिरपचिता, मंदबुद्धय इत्यर्थः, नीयते वस्मिन्निति नरकः, नारकं कर्म कुर्वते ते नरका, कारणे कार्यापचारादिति, गच्छंति, 'पाला पात्रियाहिं दिष्टीहि' बाला उक्ताः, पातयति पासयति वा पापं, दर्शनं दृष्टि अतमे तस्याभिवेशात् पापदृश्यो भवति, बहुत्वग्रहणं तु सर्वे कुत्रचिन्नो मिथ्यादृष्टयः, स्यादाशङ्का-स्वर्यं न कुर्वते प्राणवधं, उच्यते, अस्तु तावत् स्वयमभरणं, अनुजायामपि एवं दोषः, यतोऽपिदृश्यते- 'न हु पाणवहं अतु' ॥ २१५-२९४ ॥ वृत्तं, न प्रतिपद्ये, प्राणपध उक्तः, ये नौदेशिकं कुर्वते ते नाजुजाणंति, ण य प्राणवधं अजुजाणो भुव्वेज्ज कदाचिदपि 'दुक्खाना' मिति सारोसमाणसाणं, अटविधस कम्मस दुःख- निति संज्ञा, स्यादेतत्-केनोपादिष्टं !, उच्यते- 'एवमारिएहिमक्ख्वायं' पाणदंसणचरिचारिया, स्यादन्येऽप्यार्याः क्षेत्रायादयः तद्विज्ञेष्णार्थम्. (अ) केनाल्युदात्ताथमुपदिश्यते 'जेहिं सो सायुधम्मो पन्नत्तो' साष्णार्थम्: सो सायुधर्मः, न च तीर्थकर एव स्यात्, कथं श्रमणो भवति !, उच्यते, 'पाणे य नाइयाइज्जा' ॥ २१६-२९३ ॥ वृत्तं, प्राणनं प्राणः, अतिपतनमत्तियातः, प्राणा- व्रतिपातमेव, चयुन्दान् हणंते णाजुजाणामि, मृषावादादीन्यपि न संयेत, 'से समियत्ति' से इति निर्देशः, नम्यक् इतः यमितः, शान्त इत्यर्थः, तत्रागत इति प्रतीकं, एवं समितात्मनः 'ततो से थाययं कम्मं निज्जाइ उदगं व थलाओ' निज्जाइ

नाम अधो गच्छति, दृष्टान्ता उदयं वा यथातो, केषां नातिपातेज्जा ? उच्यते, 'जगण्णिस्सितभूतानं तत्सणामाणं च धावरानं च' पठ्यते च-जगनिस्सितेसु धावरणामेसु भूतेसु तत्सणामेसु वा ॥२१७-२१४॥ वृत्तं, जेसु ते प्राणाः आथिला इत्यर्थः, येऽप्येवं पठन्ति-जगण्णिस्सिएहिं० धावरेहिं वा' तेषामस्त्वयिरुद्धं, कथं ? हिंकारस्य सन्निधानत्वात् कारणत्वाच्च, तत्र कारणे बहुवचन एव उपयोगो हिंकारस्य, तत्रैवा वेहिं कथं, सन्निधाने तु एकवचन एव हिंकारोपयोगः, तत्रहा-कीहिं गतो आसिं, कीहिं च ते सद्धां, इत्थानुलोम्यात् अनकेऽप्येकादेशोऽविरुद्धः, तेन पुनरपि प्रमः, शिष्योऽसौ, महद्व्यात्(महाध्यात)सन्धानुकुपवा च 'न तेहि(सि)मारभे दंडं'न इति प्रतिषेधे, तेहिं तोहिं पुब्बादिद्वेहिं तेसोहिं थावरोहिं या(वा)ण इणे, मणेणवि अप्पणा ण इणे, अज्जापि केनचिदुच्यते-धीत्तासयाऽभिनियेसेन वा प्रणयाद्वा स्वयमभारयता, एवत्सर्वे यदि मासंति ततस्ते न मासयामि, कस्यादिथिवो हन्य-मानो तथापि नो वेहिं आरमे दंडं, एत्थ दिद्वेतो-उज्जणीए सागरस्स सुतो चोरेहिं हरिदं मालवके दयमारस्स इत्ये विककीतो, लवणे मारयसु, ण मारयामिदि, इत्थापादत्तासणं सीसास्सुपकरणं चेति । स एवं प्राणत्यागेऽपि सन्धानपरोधी, मगसा वयसा क्कयसा चैव, मणेण सर्वं पाणाइयातं न करेति, एवं योगव्रयक्कणव्रयेण नव मंथा भाणियव्वा ॥ उक्ता मूलगुणाः, तदुपकारीति उच्यते-ने च समितिगुन्नादयः (त्र) गवेणसामितिमिधकृत्योपदिश्यते-सुद्धेसणाउ णत्त्वा' ॥२१८-२१५॥ शुद्धयन्ते गोभते वा शुद्धाः, एपति एभित्तेपणा, ततथं चान्ता तत्थ सुद्धेसणाओ सत्तदं पिडेसणाणं जाव अलेक्कडाओ, वाओ पुण उवरिश्वाओ चत्तारि, अथवा सव्वाओ चैव एसणाओ सुद्धाओ, तास्वेवात्सानं स्थापयेत्, ताहिं भिगळं गेण्ठतिणि, इत्थं तामु अणा ठावितो भवति, तामु य ठावेतिण संजमे अणा ठावितो भवति, तदप्येपणीयमेपित्वा 'जाताए वासमेसिज्जा' जाता

नाम यात्रा मात्रा, प्रस्यते प्रसत इति प्राप्तः, अथवा जात्रप्रहणात् यत्रासुकृतात्, तदपि भुंजानः 'रसगिद्धे न सिष्या भिक्षुणाए' न रसगिद्धो होञ्जा, भिक्षां शुकुः भिक्षुणाए, स्वात्-किमालंघणं १, उच्यते- 'पंताणि चैव सेविञ्जा' ॥२१९-२१५॥ इत्तं, प्रगतं अन्तं प्रान्तं, किं च तत् प्रान्तम् १, उच्यते- 'स्रीयपिंडं पुराणकुम्भासं, अतु बुद्धसं पुलानं वा' अतुवेत्यथा, बुद्धसो गाम कुत्राणन्माढणं च, अथवा सुरागलितसं बुद्धसो भवति, तस्य सुक्कवल्लण पृतलियाओ कज्जति, पुलानं गाम निस्साए णिफ्फाए चण्णादि, यद्वा धिनएं स्वभावतः तत् पुलान्णपुदिस्यते, 'जवणट्ठा निसेवए मंथुं मथ्यते इति मंथुं सतुचुत्ताति, उत्तर-गुणरुणाधिकारे प्रठते इमेवि उत्तरगुणा एव, ते तु केचिदनुशाय अपदिस्यते केचिच् प्रतिषेधतः 'तस्य सुद्धेसणाउ णञ्चेति' एवं कर्त्तव्यमिति अनुशय, प्रतिषेधस्तु 'जे लस्वणं च सुविणं च' ॥२२०-२१५॥ इत्तं, ये इति अनुपदिष्टस्य निर्देशः, लस्यतेऽनेनेति लथणं, ताम्भद्रयत्, सुच्यते स्यजमात्रं वा स्वमं, समाधयनमित्यर्थः, अंगतीर्यां, अंगविद्या नाम आरोग्यदाहं, प्रयुजतीति, लोकस्योपदिस्यन्ते- ण तु ते समणा युञ्चति, एवं आयरिण्हिं अक्खायं' कण्ठयः, एवं गृहाण्यपि हित्वा इंदियवसगा- 'इह जीविणं अनियमिन्ता' ॥२२१-२१६॥ इत्तं, 'इहे' ति इह लोके, जीवितं संजमजीवितं, न नियमिचा अनियमिचा, इंदियनियमणं, नो- इंदियनियमणं, ये विविधैः प्रार्थैर्वा भृशं भ्रष्टाः प्रभ्रष्टाः, समाधानं समाधिः योजनं योगः समाधियोगोहि प्रभ्रष्टाः एवमट्ठा समा- धियोगोहि, ते 'कामरसगिद्धा' काम्यन्त इति कामाः- इच्छाकामा मदनकामा य, भुञ्ज्यत इति भोगाः, रसास्तिक्तादयः, गृध्वते स्म गृध्वः, ते लवणादीनि काममोगरसगाद्धर्थाद् ग्रंथेचा 'उचवञ्जंति आसुरे काए' उपपत्तनमुपाता, उपपवन्ते स्म, असुराणामय आसुरः, ते हि वा (सहिचा) रिससमणा असत्थभावणाभाविया असुरेसु उपवञ्जंति, अथवा असुरसदृशो भावा आसुरः, क्रूर इत्यर्थः,

'उच्यञ्जति आसुरे काए' चि रैद्रेणु तिर्यग्यानिक्पे उच्यञ्जति, 'ततोऽधिप उच्यञ्जति' ॥२२२-२९६॥ वृत्, तवः असुर-
 कायातो उच्यञ्जिता, संसर्तीति संसारः, चट्टति चउरासीतियोनिलउभेदः पुनः पुनः, अणुपतिरि परियङति, बहुकमलेबलिचाण
 'चट्ट'ति अट्टविधमत्रि कर्म अणगमेदं, अथवा 'चट्ट'ति दीहकालद्वितीयं, कर्ममप्ये लेपः अतस्तेन कर्मलेपेन, लिप्तानां युद्धयते स्म
 शोधः युष्टु दुर्लभः दुर्लभः 'तिसिति' असुरकायानिचद्वानी, बहुक्त् सुचिरकालं संसारं ममिस्सति, स्वाच्छश्यादीनि किमर्थं
 प्रयुज्यते ? लोभायै, न लोभस्यान्तोऽस्ति, कथं ? - 'कासिणं पि जो इमं लोयं' ॥२२३-२९७॥ वृत्, कासिणं-कृतस्त्वं प्रतिपूणं, अपि
 पादायै, 'यो' य इति अनिदिष्टस्य निर्देशः, यः कश्चित् 'इम'मिति प्रत्ययं, लोभयत इति लोभः विविधः ऊर्ध्वलोकादि, प्रतिपूणे
 नाम पूषित्वा, 'एकस्ये'ति अन्यतमस्वासांयतस्य 'तिणाचि से ण (सं) तुस्से 'इति दुप्पूरए इमे आया' इति उपप्रदर्शने, दुःखं
 पूर्वत इति दुप्पूरए, 'इमे' इति असंयत्त्वात्मानः स्वात्-कथं लोकैनापि रत्नपूणेन न तुष्यत, उच्यते-जहा लामो' ॥२२४-२९७॥ वृत्
 अत्र दृष्टान्ता, इदमेव ममेव हि दोषासकत् कञ्जं कञ्जवः, स्वाए चमित्वा मुनिः क्रियाकाङ्क्षो, ननु स्त्रीविषयार्थ, उक्तं- "कामश्च
 विवं च वपुः क्षियश्च, तस्यैता मनुष्यराक्षस्यो, पिशितैरिय राक्षसः न शक्यन्ते वसुभिस्तोषयितुं इत्यतस्त्वाणु नो रक्त्वसीसु.
 ॥२२५-२९७॥ वृत् 'नो' इति प्रतिषेधे, राक्षसीमित्तुल्या राक्षस्यो, न गृधेत, न लुभ्येत इत्यर्थः, गच्छतीति गंडं, गंडं नाम स्तनो
 वक्षःसु गंडानि यासां ता भवति गंडवक्षसः, अनेकानि चिचानि यासां तेन भवन्त्यनेकीचिताः- कुर्वन्ति तावद् प्रथमं प्रियाणि,
 यावन्न जानन्ति नरं प्रसक्तं । ज्ञात्वा च तन्मन्यथाशब्दं, प्रस्तामिपं मनिसिवाद्भरति ॥१॥ अथवा-अत्रं भणति पुरतो अत्रं यासेण
 वज्जमाणीशो । अत्रं च तासि दिवए न जं रासं तं क्वेति महिलाओ ॥१॥ 'जाओ पुरिसे पलोभित्ताणं' जाओचि अनिदिष्टस्य

निर्देशः, पुरुष उक्तार्थः, इत्यं मत्वा नार्थः तासु, नारीसु नो पतिस्त्विह्वा ॥२२६-२९८॥ वृत्तं, मानुषीषित्यर्थः, मृत्यं मृद्वयत्
प्रमृद्वयेत्, 'इत्थीविष्पजहे अणगारे' स्त्रीभेददर्शनार्थं पुनरुक्तं, जेण तिरिसखजोणित्थियो णारीवडरित्ताओ तेण ण पुणरुत्तं,
विधिघोहे णगारेहि जहेज्ज विष्पजहेज्ज, स्मात्-कुओ न गृथ्येत १, उच्यते- 'घम्मं च पेसलं गन्धा' घारयतीति घर्मः, प्रियं
करोतीति पेथलः, यथावत् ज्ञात्वा तत्रैवात्मानं स्थापयेत्, तमेवाचरेदित्यर्थः, 'इह एस धम्मं अक्खाए' ॥२२७-२९८॥ वृत्तं, इति
उपप्रदर्शनार्थं, एए इति पाठ्यमुक्तः, घारयतीति घर्मः, 'अक्खान्तं' सि कहिते परूविते इत्यर्थः, केन?- कपिलेन, स कीदृशा ?
'विमुद्दपणोण' विमुद्धा प्रज्ञा यस्य स भवति विमुद्धमज्ञः तेन, केवलज्ञानवता, 'तरिहिंति जे तु काहिंति, ते एतं करिहिंति'
तरिहिंति संसारोपं तोहं आसाहिया दुवे लेणुत्ति इह लोणे तावत् बहूणं सानयादीणं अच्वणिज्जो, परलोएयि णो आगीच्छसति
हत्थेद्वेच्च/अहमेदवचा) वेदणादि, अहया इहं अच्चांसगसुहाभिज्ञा सरिसयावित्तत्याञ्च सर्वलोप-स्तेनाराधितः परलोकैऽपि निर्वाणसुख-
मित्यतः तेन इहाराधिताः दुवे लेणुत्ति, एवं ते सब्बे संसुद्धा इति श्रेमि । नयाः पूर्ववत् ॥ कापिलिज्जं सम्मचम् ८ ॥

अलोलता उक्ता, इहमपि अलोलता एमंपडधस्स चचारि अणुयोगद्वाराणि परूवेज्ज णामणिम्फणो णिकखेवे णमी पव्वज्जा
य दुपदं णामं, वच्च 'णिकखेवो उ णमिमि' ॥२६०-२९१॥ गाहा, णमी चत्रविहो-आमादि, दुवणमी दुविहो-आगतो णोआगतो
य, आगतो जाणए अणुचउचो, णोआगतो जाणगसरर' (२६१-२९९) जाणय० भवियसरीर०, वच्चइरिचो तिक्थिं-एयसवियादि ३,
भावणमी इक्थिं-आगतो णोआगतो य, आगतो ब्राह्मण उवउचो, णोआगतो 'णमीआउणामगेत्तं' (२६२-२९९) गाहा,

कृष्णया, नमिसिगतं, इदानीं 'पञ्चज्जाणिकेवकी' (२६३-२९९) गाहा, पञ्चज्जा चउब्बिहा, गामादि, दवपञ्ज्जा जाणयसरारो
 वनिरीणा अन्नउत्थियादीण, मावपञ्चज्जा भवस्स य सावज्जारंभपरिच्योगो, सो जह केण कळी?, उच्चते, 'करकंडु कळिंगेसु'
 ॥२६४-३०६॥ गाहा, कळिमज्जावणए कंचणपुरं एमं, तस्य करकंडुराया, तस्म उप्पची जहा जोगसंगहेसु जाव दाहिवाहणो राया
 करकंडुयस्स ह्वं दाळ्ण पञ्जहतो, करकंडु दोण्हवि एज्जाणं समी जातो । पंचाल्लवणए कंपिलपुरे गगरे दुम्भुहो गाम राया,
 विदेहज्जाणए मिहिलाए नयरीए नमी राया, गंधारल्लवणए पुरिसिपुरे गगरे नगति गाम राया । एतस्स संशोधकाराणाणि इमानि,
 तंजहा 'वमभे अ इंद्रकेज्' ॥२६५-३०६॥ गाहा, तस्य करकंडुस्स ताव भण्णति-सो करकंडु राया गोउल्लापियो, तस्स अणेगाइं गो-
 उलाइं, सो अक्या सरयकाले गोउलं गतो, पेच्छइ वळ्ळमं थिरयोरत्तात्तं तंतं वण्णं, राइणा गोघालो भणितो मा एतस्स मातरं
 दुइज्जह, जाइ य वदिदतो होज्जा ताहे अण्णोमिपि गायीणं दुद्धं पाएज्जह, तेहिं गोवहिं तेहव कयं, सो वसभो महाका(व लो जातो,
 जूहाहियो कतो, अद्यया राया कसइ कालस्स आगतो पेच्छति महंतं वसभपइएहिं थिइज्जंतं, भणति गोवे कहिं सो वतहोचिं, तेहिं
 सो दाइतो, पेच्छततो राया विसादं गतो, अणिव्वतं चित्ततो संयुद्धो, 'सेअं सुजानं सुविभत्तसिं' ॥ २७१-३०६ ॥ गाहाओ
 विचि, करकंडु संयुद्धो ॥ इदानीं दुम्भेहो-जो इंद्रकेउं उस्सितं लोकेण महिज्जंतं पासइ, पुणो य महिभावसाणे विलुपंतं पडितं सुचपु-
 रिसाण मद्धे, पासिज्जा अणिव्वयं चित्ततो संयुद्धो । 'जो इंद्रकेउं समलंकियं तु' ॥२७२-३०६॥ गाहा कृष्णया, इदानीं णमिणामा,
 तस्य गाहा—'महिलावइस्स णमिणो' ॥२६६-३०६॥ भवति गाहा, णमीति किं ताव तित्थकरो किं ताव अन्नो कोइत्ति । अत
 उच्चते-दोमिपि नमी धिदेहा' ॥२६७-३०६॥ गाहाओ विचि कृष्णया, एव्य नितिएण णमिणा अधिक्कारो, अस्सञ्जया केनापि

पुत्रकर्मोदण दहज्जरो संयुक्तो, विज्जा ण सक्कंति त्रिगिच्छित्तु; एवं छम्मासा गता, तस्य दाहोपसमणनिमित्तं देवीओ चंदणं
 पसंति, तामिं कलियाणं रालरल्लेवि, सो मणति-कण्णघातोचि, देवीहिं एक्केक्कं अयणीयं, तथावि क्कथापातो, ततो चित्तिपं, एवं
 जाय एक्केक्कयं ठियं, तेण मण्णति-कीस इदाणि एलरल्लसदो नत्थि १, ताओ मणति-इदाणि एक्केक्कणं वलयगं, तेण सदो गत्थि,
 एवं मणितो संयुद्धो, बहुआणं सद्यं सुव्या ॥१७४-३०६॥ गाहा कण्ठथा, सो तेण दुक्खेण अब्भाहतो परलोणाभिकखो चित्ति-
 जइ एयाओ रोगाओ बुच्चामि तो पव्ययामि, क्किययुण्णमा वट्टवि, एवं सो चित्तितो पासुत्तो, पभायाए रथणीए सुमिणए
 पासति-संयं नगरायं मंदरोवरिं च अचाणमारूढं, णंदियोसत्तेण य विवोहितो, दइसुद्धो चित्तइ-अहो पहणो सुविणो दिट्ठोचि,
 पुणो चित्तइ-कथ मया एवंपुणजातितो पव्वतो दिट्ठपुव्वोचि, चित्तपंतेण जाती संभरिता, पुव्वं माणुसमवे-सामणं काउण
 पुफुत्तरे विमाणे उववणो आसि, तस्य देवचे मंदरो विणमहिमाइसु आगएण दिट्ठपुव्वोचि संयुद्धो पव्वतितो। एयमेते करकंडादी
 वचारीवि रायाणो पुफुत्तराओ चइअ एयासएण संयुद्धा, एयासए केवल्लणं, एयासएणं सिद्धियमणंति। इदाणि णमतास्सि
 'ओ चूअरुकुलं तु मणाभिरामं' ॥१७५-३०६॥ गाथा, सो ओहेइएण णिमगच्छंतो तो चूतपादवं कुमुमितं मासइ, तेण ततो एया
 चूतमंजरी गहिता, ततो अन्नंवि, जया अन्नंसि ण य होति ताहे अन्नोहिं-पत्ताणि-गहिताणि, एवं सो चूतो-सपुण्यपचो कइए-
 मेतो कवो, राया वेणव मग्गेण आयातो, ओपच्छंतो पुच्छति, अमच्छेणं दाइतो कइएवेसो, अणच्चियं चित्तिपंतो संयुद्धो पव-
 इतो। एयमेते पव्वतितता समाणा विहरता चित्तिपतिट्ठियनगरे गता; तस्य-णयसज्जे चाउदारं देउलं, तं पुब्बेण अरकंइ पविट्ठो,
 दुम्महो दंकिरणेण, किइ साहुस्स अन्नतोमुहो अच्छामित्ति तेण वाणंमंतेरेण दंहिणपांसोवि मुहं क्कं, णमी अवरेणं, ततोवि कयं,

श्रीउद्या०

पूर्णा

०

नम्यस्य.

॥१८०॥

मंधारस्तस्ये उत्तरेण कथं, तस्स थ करकंडूस आवालयभित्ति सा कंडू अत्थि, तेण कंडूयंगं गहाय मसिणं २ कण्णो कंडूतो, तं तेण एगत्थ संगोविंयं, तं दुम्महो पेच्छइ, सो भणइ-‘जया रज्जं०’ ॥२७६-३०६॥ सिलोगो कण्ठथ; जाय करकंडू पडिवयणं न देति तत्त णमी थयणसकं इमं मणइ-‘जया ते पेतिते रज्जे०’ ॥२७७-३०६॥ गाहा, किं एगस्स तुमं आउत्तगोत्ति नमी नग-त्रिणा मण्यति, ताहे गंधारो भणति-‘जया सब्वं परिच्चज्ज’ ॥२७८-३०६॥ गाहा कण्ठया, (ताहे) करकंडू मणति-‘सुकूलमग्ग-पवणणां (पवनेसु)’ ॥२७९-३०६॥ गाथा कण्ठया, एत्थ पुण णमिणो अधिमारो, जेण णमिपव्वज्जत्ति भण्यति ॥ गतो णाम-पिप्फण्णो, सुत्तालावगणिक्कण्णे सुत्तमुच्चारतव्वं, तं च इमं सुत्तं-‘चइज्जण देवलोगाओ’ ॥२८०-३०७॥ सिलोगो, चइत्ता-चइज्जण देवानां लोको देवलोकः तस्माद् देवलोकान्, उत्पन्नवान् उत्पन्नः, माणुस्सायं लोगो मणुस्सलोगो, उवसंतमोहणिज्जो दंत-णमोहणिज्जं चरित्रमोहणिज्जं च उवसंतं जस्स सो मवति उवसंतमोहणिज्जो, ‘सरति पोरणिमं जाइं’ पोरणिज्जति अन्नमि माणुसमवगहणे संजमं काज्जण पुक्कुरावमाणं आसी तं पुलियं । ‘जाइं सरित्तुं भगवं’ (२२२-३०७) सहसा संबुद्धो सहसंबुद्धो; असंयत्तगो. समणत्तणं, स्वयं नान्वेन बोधितः, स्वयंबुद्धः कुत्र’ अणुत्तरे धम्मं पुत्तं ठवित्तुं रज्जे’ पुनाति पिवि वा पुत्र; अग्निनिक्ख-मति इम अधिनिक्खमाति, कथासां १, नमी राया, स्यादेतत्, कुत्रावस्थितः कौटद्यान् वा भोगान् य्मुत्वा संबुद्धः १, तत उच्यते ‘सो देवलोगसरित्से’ (२३०-३०७) स इति ते नमी, देवानां लोगो देवलोगो तत्सदृशे, अंतपुत्रवगतो, अन्तःपुत्र-उत्परोधः वर-प्रधानं, प्रधाने अंतपुत्रे, अनन्यसदृशे इत्यर्थः, ‘वरे भोगे’ति देवलोकसरित्से चैव वरे भोगे युंजित्तुं णमीराया मांज्जण वा, केइ पठति-बुद्धवान् बुद्ध; बुद्धा तु भोगे परिच्चयंति, ‘महिळं सपुरजणवयं’ ॥ २३१-३०७ ॥ सिलोगो, भियिलं णारं च अन्नेसिं च

पुरावेदि रज्जवपण, इत्थं चतुरंगिणीसिना, उरोगो अंतउरं, परिणं सयणादि, 'सम्बं' ति अपरिसीरं 'चिच्छा'त्यस्या अभिसुर-
निष्कान्तः 'एगंतमहिद्विओ भयवं' एगंतं नाम उज्जाणं, विजणमित्यर्थः, एगंतमहिद्विं जेण सो एगंतमहिद्विओ, अथवा एगंत-
महिद्विओ मगं, एगंतं नाम-एकोडं, न च मे कथिद, नाहमनस्य कस्वचित् । न तं पश्यामि यस्माहं, (नासौ यो) मम दृश्यते
॥ १ ॥ एतं एगंतमहिद्विं जेणास्सो एगंतमहिद्विओ, एगंतण वा अधिद्विओ जो सो एगंतमहिद्विओ, वेराग्येनेत्यर्थः 'भग'
इत्याख्या, सा जस्स इति सो भगं, 'कोलाहलग(प)भूतं' ॥२३२-३०८॥ सिलोगो, आक्रंदितविलपितरूजिताघाः शब्दा
जमदस्य कोलाहलभूता इति, समेन कोलाहलशब्देन आकुलाभूतामित्यर्थः, 'अब्भुट्टियं रायरिसि' ॥२३३॥ सिलोगो, अभि-
मुत् स्थितं अब्भुट्टिवं, राजा एव श्रापः राजपिं, कृपीति धम्ममिति श्रापः, प्रज्या एव स्यानं प्रज्यास्यानं, वेदेवमुत्तमं पवज्जा-
टाणमुत्तमं 'सक्को माहणरूपेण' शमनोतीति शक्रः, से विष्णणत्थं वंभणरूवं काऊण तस्स समीनं आगलण इम्ममिति प्रत्यथं
वचनं, अव्रयीत्, उक्कवानित्यर्थः 'किं तु भो अज्ज मिहिलाए' ॥२३४-३०८॥ सिलोगो, किमिति परिश्रं, उर्वित्कं, किंनु स्यात्?,
भो इत्यामन्त्रणे, 'अज्ज मिहिलाए'त्ति अज्ज अहनि, भिक्षिणाए नयरीए कोलाहलयं नामाक्रंदितविलपितरूजितैः सम्यग्
आकुला रंकुला, शृण्वन्ति श्रूयंतं वा सुब्बवि, दास्यति दीयति वाजेनेति दाह्याः, प्रसीदन्ति अस्मिन् जणस्य नयनमनांसि इति
प्रासादः, गृह्णावीति गृहं, श्रतो ते हि 'सुब्बवि दाह्या सदा' पासादेसु गिहेसु वा 'एतमडुं' ॥२३५-३०९॥ सिलोगो, अडुचि वा
हेतुचि वा कार्यावि वा एगहं, एतं अडुं एयमडुं, निसामेपा शुत्सा, हिनोति दीयते वा हेतुः, करोति कारणं, चोदितं-शुच्छं, ततो
णमी रायरिसी देविदे इणमन्वयी । 'मिहिलाए' ॥२३६-३०९॥ सिलोगो, चीयत इति चैहं, चिंचोति वा, ततः चेतनाभावो वा

जायते चेतियं, अतो तंमि चेइए, 'वच्छे'चि रुक्मस्साभिधानं, सुतं श्रियवावणं वच्छा, पुत्ता इम रविहज्जंति वच्छा, अतो
 तेहिं वच्छेहिं, सीयत्ता छाया कत्ता जस्स स भवति सीतलच्छायो, एत्थ सिलोगभंगयया हिकारस्स लोवो कओ, मनांसि स्मते मनोरम,
 अतो तंमि मनोरमे उज्जाणे, पत्तेहिं पुष्पेहिं फलेहिं च उवते पचपुष्पफलोवेतो बहूणं दुष्पयचउष्णयपक्खीणं च बहुगुणेति, वा-
 इयोवेए पचोवेए पुष्पोवेए फलोवेए 'सदा' इति सुवयकालोवभुज्जति 'वाएण हीरमाणमि' ॥२३७-३०२॥ सिलोगो, सो यातो
 सक्रमेण वेडब्बितो, 'हीरमाणे'चि तेण वातेण रुक्मरेसु भज्जमाणेसु जे तत्थ उज्जाणे रुक्मरेसु एगा ते दुहित्ता असराणा,
 अत्राणा इत्यर्थ; कंदति-विलंपति, अस्माकं वृद्धप्रयोजनमिति, 'एतमहुं' ततो णमिं सक्को भणति-स एय अगिण्णा णगरिं
 इज्जमाणं विडोव्वज्जण आह- 'एस अग्गी अवाओ अ' ॥२३९-३१०॥ सिलोगो, अगतीत्यग्निः, वार्ताति यातः, मंदिरं णाम णगरं,
 मयं अंतपुरं तेण 'कीस णं नावपिस्सवह' कीस नावपेक्खसि-नावलोकयसिचि । ततो णमी आह- 'सुहं वसामो जीवामो'
 * २४१-३१॥ सिलोगो, किंचणं दुविहं-द्वये भावे य, सेंसं कण्ठयं, 'चत्तपुत्तकलत्तस्स' ॥२४२-३१॥ सिलोगो, कण्ठयः, 'यहुं लु-
 णिणो भदं' ॥२४३-३१॥ सिलोगो, भार्ताति भद्रं, मनुते मन्यते चा जगति त्रिकालावस्थामावानिति शुनिः, द्रव्यादिशुनिप्रतिपेधार्थं
 अणगारस्स भिस्सुणो, अथवा स शुनिः योजनगारः यो भिक्षुः, सज्जतो विष्णुक्कस्स, कथं?, 'एगंतमणुपस्सओ' एकत्वं नाहं
 कस्सपिद, अथवा एकान्तं निर्वाणं असंसारावासिमित्यर्थ; शक्र उवाच- 'पागारं' ॥२४६-३१॥ सिलोगो, शक्रुर्वन्तीति शक्राराः,
 गोभिः पूर्यति इति गोपुर, 'उस्सूलए सयग्धीओ' उस्सूलगा णाम खातिआ उवाया जत्थ परवलाणि पडंति, अंतं चन्वीति
 शतत्रयः, सेंसं कण्ठयं । नमिल्लाव 'सद्धं णगरिं किच्चा' ॥२४७-३१॥ सिलोगो, श्रद्धाज्ज्यास्तीति श्रद्धी, नातिक्ररो विद्यत

इति नरकं, अतस्तं 'सद्वं गणं किञ्चे'ति 'तवसंवरमंगलं'ति तवो वारसविहोः संवरो दुविहो-ईदियसंयरो गोहृदियसंयरो य, 'वर्ति णिउणपागारं' एती-उमा 'मित्तुत्तं' मणोवायाकाएहिं 'दुप्पदंसयं'ति दुक्कं परीसहवलेणं विदं'सिञ्जति । 'घणुं परक्कसं किञ्चा' ॥२४८-३१॥ सिलोगो, ध्वन्ति तेन धारयति वा धनुः, जीवा खेरियासमिती, धिति च क्रेपणं किञ्चा, सिंग-पणुअस्स मल्लं कट्टुगइओ सुहीओ गृहंतो येन तं पल्लिखणं कीरति तं क्रेपणं दुञ्चति, 'सुञ्चेण पल्लिकंथए' पल्लिकंथते येन तं पल्लिकंथनं भवति, ए च ष्हाळ्ळया--'तवणाराय' ॥२४९-३१॥ सिलोगो, नरं सुंचतीति नाराचा, तपोनाराचयुक्तः, भेतूणं कम्म-मेव कंचुओ, तं च अट्टपगारं कम्मं, 'सुणी विगयसंगामो' संप्राप्त इति संग्रामः, भवनं स्थितिविषयः तस्मात् भवात् समन्तात् सुच्यते परिसुच्यते ॥ शक्र उवाच- 'पासाद०' ॥२५१-३१॥ सिलोगो, प्रासाद उक्तः 'बहुमाणगिहाणि' गाम मवणप्पगारा अणेग-विधा, शालमपोत्तिधा गाम मृतिवाओ, केचिदाहुः- जो आगासतलगस्स मज्जे सुट्टुलओ पासादो कञ्जति । 'संसयं खलु०' ॥२५३-३१॥ सिलोगो, संशयनं संशयः, संशय्यते च अर्थद्वयमाश्रित्य युद्धिरिति संशयः, कथं संशयो भवति ?, अनिद्वारणार्थः संशयः, न तेनावधारितं यथा मया इत्थं जमेतावतं कालं वसितव्वं, यदा सार्थं लप्स्यामस्तदा गमिष्याम इत्यतः संशयनं मनसि कृत्वा गृहमसवघाने करोति, अत्ति प्राणानित्यच्चा तं, एवं नित्याधाने-- नित्यप्रस्थाने जीवलोकं न गृह्णासि नित्यस्वर्गकर्तव्यानि 'अत्थेव गंतुमिच्छेज्ज' सोसुगृहारम्मस्तु ज्ञानादिभिस्तस्य कार्ये इति । शक्र उवाच- 'आमो (सेहिं) से०' ॥२५५-३१॥ सिलोगो, आमोकरंतीत्यामोकरा पंधमोपका इत्यर्थः, लोमाहारा गाम पेल्लणमोत्तगा, ग्रान्वि भिंदति ग्रन्थिमेदका, जुचिसुवणगादीहिं लोणं मुत्तन्तीत्यर्थः, तस्सरो नाम पौरः, तदेवमेकं स्वयं करोति, एते (हितो) नगरस्य क्षेमं काज्जा, नमिरुवाच- 'असहं तु मणु-

श्रीउपमा०

पूर्णा

९

नमःपुन्य.

॥१८४॥

रसैर्हि' ॥२५७-३१४॥ सिलोगो, असकृत् अनेकशः, मिच्छाच्छण्डो नाम अनपराध इत्यर्थः, कोऽभिप्रायः?, लंघापाश्रयः(पक्षः) कारकमपि
 हुंघोव, तेषुं कृष्णं । शक्र उवाच-जे कंद् पत्थिया० ॥२५९-३१४॥ सिलोगो, पृथिवी अस्वास्ताति पार्थिवः, राजेत्यर्थः, जे वा
 पायिमा नाममति, न वसे ते वर्तन्ते इत्यर्थः, सेसं कृष्णं । नमिरुमाच-जो सहस्सं० ॥२६१-३१४॥ सिलोगो, 'जे' लि अनिदिष्टस्य
 निर्देयः, सहस्सं सहस्रं गुणितं, नमन्तं प्रमत्ताति संग्रामः, दुक्खं जिणज्जतीति दुक्खया; अतस्ते दुक्खए जिणे, ण तेण किंचि
 न्तिमेवं जिणे, रित्तु 'णं' जिणज्ज अप्पाणं' कृच्छ्रः, पसमः प्रधान इत्यर्थः, अधवा 'अप्पाणमेव' ॥२६२-३१४॥ सिलोगो,
 इह पुण अप्पा जिवो भवति, 'पंचदियाणि०' ॥२६३-३१४॥ सिलोगो, एते हि आत्मानुमता एव भवन्व, एतान् जित्वा, पच्छद
 कृच्छर्थं। शक्र उवाच-जइत्ता पिउल्ले जेण० ॥२६५-३१५॥ सिलोगो, यजति त यज्जा, तान् यजान् अधमेधवाजेयपोडरीकादयः,
 तां यचित्ता विपुलानां ग्रामभोगानां प्रक्रामओ दानं यहुसुवर्णकादयः 'भोएत्ता' भोजयित्वा तमणा अदुय माहणा-धीयासा,
 दल्पं देज्जा, भोव्वा-भोत्ता या स्वयं जट्टा य यव्यत्यर्थः, यज्जमिति यास्यद्येयः। नमिरुमाच-जो सहस्सं सहस्साणं मासे मासे०'
 ॥२६५-३१५॥ सिलोगो, मीयते तमिति मासः, गच्छतीति गोः, तस्सावि संजमो सेओ' जो तो मासे २ गणां शतसहस्र ददाति
 तस्सापि संयम एव श्रेयः । किं एवं धनं प्रयच्छमानस्सापि, तत आकिंचन्याश्रयानय संयमा ॥ शक्र उवाच- 'धोरास्समं
 चइत्ताणं०' ॥२६९-३१६॥ सिलोगो, 'पुर तांमायंअन्दयोः' घूर्णते अस्य भवं घोरा, दुलं हि यथावदनुपाल्यते, उक्तं हि- 'या गतिः
 वत्तेअदग्धानं, गृहेणु गृहमेधिनाम् । पुत्रदारं भरेतानां, वां गतिं व्रज पुत्रक ! ॥ १ ॥' आश्रयन्ति तमित्याश्रयाः, का भवन्ताः?
 गुणे हि प्रवन्त्वा क्रियते, दुराणं गृहाथम इति, तं हि सर्वार्थमास्तकैवन्तीत्यतः घोरा; सेसं कृष्णं ॥ नमी उवाच- 'मासे मासे'

सिलोगो, भवितेऽनेनति मासः, शेषं कण्ठ्यं, नरं कामभोग इत्यभिधीयते, शोडशीसपि कलां नार्थति । शक्र उवाच-‘हिरण्यं सुवर्ण्यं’ ॥२७३-३१७॥ सिलोगो, हिरण्यं-रजतं शोभनवर्णं सुवर्णं, मन्यत इति मणिः-रेखलियादि, मोक्षियं जलयं वेल्यं च, कंसं कंसत्रादि, दूनं वत्थपगारा, एतानि, सह बाहणेण सुवाहणं, अस्सहस्रिमादि, सेसं कण्ठ्यं । नमिस्त्वाच-‘सुचक्ररूपस्स’ ॥२७५-३१७॥ वृत्तं, सोहणं कर्णं सुवर्णं, शंभते तोदिति रूपं, परंतीति पर्यतः, सियाऽप्यधारणा, केलासो नाम मन्दरो, तत्समाः तुल्य्याः, नास्य संख्या शक्यते तुलापरिमाणेन क्तुं इत्यतः अंतखता, सेसं कण्ठ्यं । ‘पुढवी साली जवा चेव’ ॥२७६-३१७॥ सिलोगो, प्रथते पृथति वा तस्यां पृथिवी, सालियवा प्रसिद्धा, हिरण्यं रूप्यं, पश्यतीति पशुः- गोमादिष्यादि, पशुभिः सह, पडिपुयं नालमेगस्स, उचमसंपदुगेनान्यपि एतानि यद्येकस्य भवन्ति ‘अलं पर्याप्तिवारणभूषणेषुं न अलं नालं पर्याप्तिसमानि स्युः, इत्थुपदर्शनाथे, इति ज्ञात्वा त्वं चरे, चोत्थनुमताथे’ ॥२७८-३१८॥ सिलोगो, अतीव भवत्यद्भुतं श्रतिमाति यस्तान् भवान् विद्यमानान् कामान् हित्वा असते भोगे इच्छसि, संकप्पेण विह(चो)सि, असत्संकल्पः तेण असत्संकल्पेन विहन्यसि, नेमिहमान्-नाहं कामान् कामयापि, कस्माद्दु, उच्यते-‘सहं कामां’ ॥२८०-३१८॥ सिलोगो, अलति मूलयति वा अल्पं, जहा सहं देहलभं अणुदीप्पंजंति दुक्खापेति, तुल्या कामा, वेयेष्टि विष्याति वा विपं, जहा हलाहलं विसं माणंतिथं, एवंविधाः कामाः, आसी दाढा, दाढासु जस्स निसं स आसीविषो भण्णाति, सो य सय्यो, आसीमिसेण उवमा जेत्थिं कामाणं ते आसीविषोवमा कामा, सेसं कण्ठ्यं । ‘अहे वयद्द कोत्तेण’ ॥२८१-३१८॥ सिलोगो, सकको तं पव्वयंतं वहुदि उमाएदि विष्यासेउं एोमेउं असचो-‘अचउ [इ] जिद्वज्जण’ ॥२८२-३१९॥ सिलोगो, वग्गुणाम सोषणं, अहवा चाग्गिमेव वग्गु ।

श्रीउत्ता०

पूर्वा

१०

दुमपत्रके

॥१८९॥

‘अथ से निरिजतो काहो०’ ॥२८३-३११॥ सिलोगो, कण्ठयो, नवरं निरिक्कं नाम या पृष्ठी, पृष्ठतः कृत्वत्यर्थः, ‘अहो ते अज्जयं साहू०’ ॥२८४-३१९॥ सिलोगो, तेसं कण्ठयोइ [अ] हंडस्सि उत्तमो०’ ॥२८५-३२०॥ सिलोगो, इहंजसि उत्तमो राया, पुब्बा-परमयंमि, फहं १, उत्तमं ठाणं, लोयुत्तमा सम्यद्धेनज्ञानचारिणाणि वस्स फलं परिनिर्वाणं अतो लोयुत्तचमं ठाणं सिद्धि गच्छसि ‘गिरओ’ निरुम्मो इत्यर्थः, ‘एवं अभित्युणंतो०’ ॥२८६-३२०॥ सिलोगो, कण्ठयः, ‘नमी नमेइ अप्पाणं’ शिलोओ, कण्ठयः ‘एवं क्कंति संपपा (संबुद्धा)०’ ॥२८९-३२०॥ सिलोगो, एवंशब्दः प्रकाशवचनं, एवं क्कंति एतेण प्रकारेण, पण्णा बुद्धिः सह पण्णाए मंपत्रो, पंडिता विदुसा, पवियक्खणा प्राज्ञः, सपण्णा पंडिता पवियक्खणा, सुल्ल(पुण्ण)ति वेहेण उच्यते, सपण्णा इति कमे-बला दशिता, पण्डिता इति सा बुद्धिः परिकम्मिता वेत्ति, पवियक्खणा यायाएवि परिग्रहणसमत्था, विणियद्वृति भोगेदि, शित्तंसेणं निवर्त्तन्ति विणियद्वृति, भोगेदि, जहा से पमी रायिरीसी, येन प्रकारेण यथा, आसणं तट्टाहारणं तेण पत्थुतो पमी रायिरीसी इति चेमि ॥ नयाः पूर्ववत् ॥ णमिपव्वज्जा णयममलक्षयणं समत्तम् १ ॥

अलभ उक्तः, स तु अनित्यतां भासयता अलभः कर्णायः, तत्राद्ययत्नं दुमपत्तयति, तस्स चचारि अणुयांगदाराणि, तस्य णामनिपत्तन्ने दुमपत्तयन्ति, दुमे पत्तं च दुपदं णाम, तस्य दुमो चउत्थिथो, ‘णामंठवणा’गाथा (णिकखेवो उ दुमंमी) ॥२८०-३२१॥ णामंठवणाओ यपाओ, दव्वदुमो दुरिहो (जाणा० ॥२८१-३२१॥) जाणसरारभविषयरीस्यतिरिक्तो विविधो-एयभरियादि, मानदुमो ‘दुमयाउनामगोयं०’ ॥२८२-३२१॥ गाथा कण्ठथा, एतस्स पुण अज्जयणस्स उपोद्धातो जहा णिज्जुत्ति-गाहादि रायिगेहिपट्टुचोप सालमहासालाण णिक्खरणं वेत्ति णायुणची भगवतो गोतमस्स अट्टापदगमणं तावसपव्वज्जा पारणां

॥१८६॥

उभेदघातः

परमण्यं पञ्चागतं भार्यं अणुभासति, गौतमा ।, चत्वारि कडा पण्यत्ता, तंजहा-सुंइकडे विदलकडे चम्मकडे कंयलकडे, अत्रतो
 यत्तिसं राइज्जति(?) चम्मकडेसु महवावि अचोय सक्कोति मोएडं, एवासेव गौतमा! चत्वारि सीसा पण्यत्ता, सुंयकडसमाणे४, तुमं
 च णं गोयमा ! मम कंवलकडसमाणे, किं च- चिरसंसडे सि गौतमा ! चिरपरिचिते सि गोयमा ! पत्रचीआलावगो जाव
 अपेससन्नाणत्ताए णं भविस्सामो, किंच-गोयमा ! देवाण ययणं गेज्जं ! आयो जिणायं !, गोयमो भणति-विणायं, तो किं
 अधिति कोसि !, तं सोऊण मिच्छामिदुक्कडं करोवि, तोइे समी गोयमनिस्साए दुमपचयं भणति ॥ गामणिफण्णो गतो, सुचा-
 णुगमे सुचं उच्चारेयव्वं जहा-दुमपत्तए पंडुपए०' ॥३९०-३३४॥ वृत्तं, दोसु मानो दुमोः दुमस्स पचं दुमपचं, पंडूणाम काल-
 परिणामेण आपंडुतीभूतं 'जहा' इति येत्त प्रकारेण 'पडति'चि, किं विलगं अच्छरि, 'राती'ति राती, गणो नाम यहोलं, अच्छए
 णाम रा(पू)या, एत्थ णिज्जुचिगवमुदाहरणं कृप्पितं भण्णवि, किसलयपचहिं सुकुमाराए सुवण्ययाए यहसतिचि धासो, सासयसु-
 दाएण, 'पंडुपचाणि'चि गतो पंडुपचं'परियट्टियलायणं०'॥३७७ ३३५॥ गाथा, जो पण्णे सुकुमारासुवण्णलावण्णविससो आसि
 ते(गे)प्रायचितं विगतलावण्णं चलमाणसव्वसंधि वेदं धंधणाओ टलंतं एवं पचं वसणपचं कालप्राप्तं भणति-जह तुम्भे०'॥३०८-३३५॥
 गाथा, जह तुम्भे सपत्तं किसलयभावे वट्टमाणानि अम्हे हसह एवं अम्हे य किसलयभायो आसि, जहा य अम्हे संपयं कालपरि-
 णामेण विवदच्छयियाणि एवं तुम्भेवि अचिरकाला भविस्सह, मा तुज्जे ताव गव्वह, युवा एसा हटु अणिचता, अणवत्थिताणि
 जोव्वणाणिसि, अप्पाहणिया णाम उवेदसो, पुत्तसेव पितामातरं तो उवदिसति, एवं पंडुरपचं किसलयाण उवदंसं देति, 'णवि
 अत्थि०' ॥३०९-३३५॥ गाथा कण्ठया, 'एवं मणुयाण जीवियं'ति एवमवधारणे, जहा पडुच्च चलडं, एवं मणुयाउयंपि, मनोरप-

त्यानि मनुजा, जीव्यते येन तज्जीवितं, अनित्यं अशुभं चतुर्विधम्; समं सम्यक्, अयं अस्मदीये समये, मोक्षम इति- गोत्रान्ते-
नेरासौ, भयानामंत्रणे, 'अमानोनाः प्रतिपेधे', प्रमादय, अथवा समयमात्रमपि सा प्रमादय, नित्यमेव सा प्रमादयान् भव, एवं
सेत्स्यति अचिरात्, स्वायं किमर्थं अप्रमादः क्रियते ? उच्यते, जीवितस्थानित्यत्यमेव स्थापयति, यथा अतीव च दीर्घव्यमायु-
षः, तद्यथा-कुसुमगे जह ओत्सर्षियुए० ॥२९१-३३५॥ वृचं, कुसुमो दृग्भ्रमरिसो, कुसुम अगं कुसुमं, अतस्त्वस्मिन् कुशाग्रं, यथा
येन प्रक्रारेण, ओसा सरयकाले पडवि, तस्मिं विंदु कुसुमगे ठितं, तत् कुसुमो हि तनुतरो भवति दर्भात्, तेन तदा तद्ग्रहणं, दर्भाग्र-
ऽपि धिरं भवति, सहि अगालितः वातवशात् द्रव्येण वा संशोभितः अच्येति इत्येव दृष्टान्तः॥ 'एवं मनुयाण जीवियं' कष्ट्यः,
यद्यप्युत्पत्त्यपिशेषः किंचिन्नाम निरुलोपक्रमं स्यात् तदपि च न दीर्घकालमिदमवोऽपिदिर्यते-इह इत्तरियंमि आउए० ॥२९२-३३६॥
वृचं, इति उपदर्शनाय, इतरियं अल्पकालियं वर्षशतमात्रं, एति याति वा तमित्यायुः, जीव्यतेऽनेनेति जीवितं, तस्मिन् जीवितेऽ-
नुकम्पा, जीवित एव 'बहुपञ्चवायए' एतं प्रति अणयाः, तद्यथा-अब्जवसायनिमित्ते० यावद्वर्षकृतं न पूर्यते यावद्वा ते अणया
नापञ्च्यंति वाव 'विदुणाहि रयं पुरे(रा)ऋडे' विविहं सोदिविसेसण वा धुणाहि, रज इति कर्म, पुराकृतं पुरेऋडे; य कथं
विर्यते ? समये अप्रमादवदित्यर्थः, समयं इदं चालयनं कृत्वा अप्रमादः कार्यः, कथं ? तद्वस्थ्याम्- 'दुलहे खलु माणुसे
भवे०' ॥२९३-३३६॥ दुःखं तस्यत इति दुर्लभः, मनुष्याणामयं माणुसे, भवतीति भवः, 'चिरकालेणवि' अणंतकालेण इत्यर्थः,
सन्वपणिणं सन्वसदो अपरिसिवाची, याणा एषां सन्तीति प्राणिनः, सर्वग्रहणं नास्ति अत्यन्तमनुष्य एव कथन वंधस्य,
एकान्ते न सुलभं मानुष्यं 'गाढा य विवाय कंमुणो' गाढं चिकणा दटा इत्यर्थः, विविधैः पाको विपाको मनुष्यत्वविधातीनि

कर्मणि विक्रमादि, अत्र त एव चोलाकाया दृष्टान्ता यक्तव्याः, अस्मान्त्व कारणात् सुदुर्लभं मानुष्यं यस्मादन्वेष्य जीवस्थानेषु
 चिरं जीवोऽप्यिच्छते, मनुष्यत्वे तु स्त्रोक्तं कालमित्यतो दुर्लभं, तत्र तावत् शृथिव्यां 'पुढविकायमतिगतो' ॥१९४-३३६॥ वृत्ते,
 पुढवि-भूमी कायो जेसि ते पुढविकाइया, पुढविकाय एव वा पुढविकाइया, एत्य कायसदरे सरिरामिधाने, पुढविकाए वा, तत्र
 पुढविकाइया पुढवीनि, एषु निस्तारे विच्छिन्ना इति पुढवी, अहस्यं पुढविकायमतिगतो-अणुविद्दो उक्कोसं तासां सर्वे-
 उरुकुटं जीवो तु संवसे, कालं सरदावीवं, संख्यामाहिक्रान्तामित्यर्थः, तत्रैव मरिउं उवक्ज्जति असंखेज्जाओ उस्सपिणी(अवसापिणी)ओ
 कालतो, एसां य कालो वेणतो विसिसिज्जति-असंखेज्जाणं लोगाण जावइया आगासपदेसा एवचियाणि पुढविककायमरणाणि मरिउं
 तथेय नरथेव च उवक्ज्जइ, ततो रेचवो असंखेज्जाणं लोगा, एवठियं कालं पुढविककाए उक्कोसेणं अच्छति । 'आउक्कायम-
 तिगतो' ॥१९५-३३६॥ वृत्ते, 'अप' इति आऊ, सो कायो जेसि ते आउकाइया, आउक्काए वा भवा आउक्काइया, 'आनृ व्याप्तो'
 इति आपः, अतो तं आउक्कायमतिगतो, जहापुढविककायं, 'तेउक्कायमतिगतो' ॥१९६-३३६॥ वृत्ते, तेजो कायो जेसि ते तेउ-
 ककाइया, 'विउ निदाने' तेउ, तेइव वा गतिगन्धनयोरिति वायुः तस्यवि तेइव, वन णण संसक्काविति 'वणस्सइ' ॥१९८-३३६॥
 एतस्य अपंतमालं अपंतमालं उस्सापिणीतो कालओ, रेचओ अणता लोगा, दव्वतो असंखेज्जा पोगलपरियइटा, सच्चयपोगला
 जावविण्य कालेण सरिरासअशनादीहिं फासेज्जति सो पोगलपरियइतो मवति, ते असंखेज्जा पोगलपरियइटा वणस्सइकाए
 अच्छति, तस्य णं अंतपेज्जस परिमाणं आवलियाए असंखिज्जतिभागो, आवलियाए असंखिज्जइसो भागो जावविवा समया एवतिवा
 पोगलपरियइटा वणस्सइकाये अच्छति ॥ 'वेइइय' ॥१९९-३३६॥ तिहंइय' ॥२००-३३६॥ चउरिदिपु' ॥२०१-३३६॥ संखे-

ज्ज्वालं॥ 'पंचिन्द्रिय०' ॥३०२-३३६॥ तिरिसलजोषिण्यसु सत्तट्ट भवगहणाणि, द्वेषणेरदृणसु०' ॥३०३-३३६॥ एककैवकं भवगहणं, एवं (भव) संसारे० ॥३०४-३३६॥ वृत्तं, एवमेतन् प्रकरणे, भवनं भूतिर्वा भवः, संसरणं संमृतिर्वा संसारः, भव एव संसारः भव-संसारः नरकादिः, अन्ते भवसंसारं संसारात् परीति गच्छतीत्यर्थः, सुभासुभाणि सातअसातादीणि, क्रियते इति कर्म, जीवत इति जीवः, यमादो मज्जपमादादि पंचविधो, बहुशः बहुलो, अतः समयमात्रमपि प्रमादं मा झुरु, यद्यपि कदाचित् तन्मानुष्यं लभति तदापि 'लड्ढणजवि माणु (सत्तणं) सं' ॥३०५-३३६॥ वृत्तं, तत्रापि आर्यत्वं दुर्लभं, वेध्यायत्वं रायणिहमहचंपादि, जतो यहवे दस्सुअ-मिळिक्खुया, दस्सति दस्सइति वा दस्सुः-चोरा, ते हि प्रत्यन्तवासिनो धर्माधर्मवेदिह्कृता, 'भिलेक्खुया' स्लेच्छा अविस्पट-नापिणः अनार्यभाषाः, गम्यागम्यअपरिहारिणः शक्यवनादयः, निःसंज्ञाः, ताद्धियेन किं मनुष्यायेन? 'लड्ढणजवि आरियत्तणं०' ॥३०६-३३६॥ पुब्बदं कण्ठयं, विकलानि इन्द्रियाणि यस्य स भवति विकलेन्द्रियः 'दीसति' ति प्रत्यक्षमेव दीसंति, अपूर्णेन्द्रिया एव जायमानाः, जावा अपि च व्याच्यपराध्यादिभिरुपक्रमविशेषैर्विनाशमिन्द्रियानि प्राप्नुवन्ति इत्यतः 'विगल्लिदियता हु दिस्सइ' अतो धम्मस्स अजोगा, तं जाअ अविक्कलैदियबीरोगो ताव समयं गोयमा 'अर्हणियंचिन्द्रियत्तंपि से लमे०' ॥३०७-३३६॥ वृत्तं, यद्यपि अहीनेन्द्रियत्वं लभ्यते, तथापि 'उत्तमयम्मसुती हु दुट्टभा' उत्तमा-अनन्यतुल्या सर्वज्ञोक्ता धर्मस्य श्रुतिः, ध्रुवणं श्रुतिः, 'कुत्तिथिणिसेवते जणे' तीर्येते तायेते वा तीर्थं, कुत्स्यानि तीर्थानि शाक्यादीनां, तान्येव तु निषेवते भूयिष्ठो जनो इत्यतः 'कुत्तिथिणिसेवए जणे', अत इदमस्मदीयं तीर्थं संसाराणं वतारणाधर्मिव, गाहा, समयं गोयम मा प्रमादेय 'लड्ढणवि उत्तमं सुइं सइहणा पुणरावि दुल्लहा । मिच्छत्तणिसेवए जणे०' ॥३०८-३३६॥ मिच्छत्तं विवरितगग्रहो गहा अधममे धम्म-

सत्रा षष्ठे अहम्सत्त्वा एवमादि, अथवा ज्ञे अपत्यं इह च पत्र च तत्रैव चिन्तयापिमिति, उक्तं च-“प्रायेण हि यदपत्यं तदेव चातुरजनप्रियं भवति। विषयातुरस्य जगतस्तथाऽनुकूला। प्रिया विषया॥१॥” अथवा इमं सुति कहेज्जमाणांपि स्वदोषोपहतत्वात् मिथ्यादर्शनभावितत्वाच्च न गृह्णन्ति, उक्तञ्च-अह घ(च)म्भकारसुणिया छेदप्पा(चम्मापिया)छेदगण बहुयाणं। धाता मधुव्वत्-सुतं परमण्यं गेच्छे मोचं ॥ १ ॥ अहा-अह पिस्वादिगहितो तस्सुवसमत्पथाणिपं मयुरं। कहुगमिति मण्यमाणो ससकरं निच्छ एरीरं ॥ १ ॥ तदेवं तावत् शुतिशुचीर्यं समतं गो०। ‘घम्मंपि हु सवहंतया०’ ॥३०९-३३८॥ वृत्तं, तं गुण किं कारणं ण क्कसति १, उच्यते-‘इह कामगुणोहिं मुञ्जिता’ ‘इहे’ ति इह मधुव्वलोके कामगुणाः-गुब्बदादयः, मूळ्ळित इव मूळ्ळित, अह पिचमुच्छादिमुञ्जितो इह लौकिके अपाये ण चित्तेति तथा श्रावकौषाद(घा), यावत् शुद्धास्ति ते धर्मे ताप कामेच्चनाद्युत्तो भूत्वा समयं, इतच्च अप्रमादः करणीयः, कुतः १, शरीरदोषव्यात्, इदं हि-‘परिजूरति ते सररियं०’ ॥३१७-३३९॥ वृत्तं, परि सर्वतो माये, समन्वाञ्जीयेते परिजूरति, व्याधिज्वरादिरुपक्रमविद्योयैः, श्रियते शरीरं, किलरयन्त्येभिश्च क्लिष्टाः, क्लेशयन्ति वा कामिनः क्लेशाः, ते तु ण्डुरा भवन्ति, इतीवर्णान्वासकान्ता इत्यर्थः, से सोयवले हायति, मंद मन्दं मृणोतीत्यर्थः॥ समयं गोपमा, एवं चकसुयाणजिन्माफासा, से सव्ववले ते, सव्ववले नाम एतेसि चैव पंचदं इंदियाणं परिहाणीए सव्ववले परिहाणी भवति, अथवा वलं तिविहं-सारीरं याइयं माणसियं, सारीरं प्राणवले स्थानचंक्रमणादि च, वाचिकं वलं स्मिग्घनीहा-सिउस्सरा, सा हीरमाना रुद्धा मंदा अल्पा बहुमायासा च भवति, माणसियमपि ग्रहणधारणाऽऽमध्यं भवति ‘अरई गंउं वित्थइया०’ ॥ ३१६ ॥ वृत्तं, गच्छतीति गण्डं, सूचिरिय विदधतीति विध्वञ्चिका, विविधैर्दुक्खाविशेषैरात्मानमद्भक्यतीति आत-

इकः, वैश्वदेवीः विहडति-विहसति ते शरीरां, समयं गोयमा । पतक्ष्यं व्याख्यादीनामतकानां सामान्यमशु(शिरं च शरीरं तस्मात्-बुच्छिद सिण्णहमप्पणो' ॥ ३१७ ॥ वृत्तं, विविधं छिद वोच्छिद, स्निहत इति स्नेहः, 'अप्पणो'चि आत्मीये शरीरे, कर्मनीयं कुमुदं, शरादि जातं शारदिकं, पातव्यं पानीयं, 'ते सब्वसिण्हवल्जिए' सर्वस्नेहा नाम आत्मनि च गच्छेपु च वयु(स्तो)पु, सर्व एव क्वथित्वा समयं गोयमाः। 'लि(चि)ञ्चाण(च)घणं च भारियं' ॥३१८-३१९॥ वृत्तं, 'विच्च्या' लत्तवा घणं-दिएणसुवण्णचतुप्पदादि, दधाति शीयते वा घनं, धा(भ)रणियासौ भार्या, 'पव्वइओ हु (हि) सि' प्रयतो गृहात् संसारातो वा पव्वइओ, अणगारियं नास्यागारं विद्यत इत्यनगारः अतः प्रप्रजितत्वं अणगारियं, मा वंतं पुणोविआविए अमानोनाः प्रतिपेधे, वंतं मुत्तपडिगलितं मा तं पुणोऽविआदिए-आपिय, पुलाग(गुणो)द्धसमाकुलमणस्स मन्नंत मुजगमणा वा । रोसवसविप्प-हुक्कं ण पिवंति विसं (अगंधणया) ॥ १ ॥ विसविचिच्चमसीला । 'अवउज्झिय मित्तचयं' ॥३१९-३१९॥ वृत्तं, 'अवउ-ज्झिय'चि छड्डेउं, मेज्जति मज्जति वा मित्रं, सहजाता माया मित्रा, वांधेये हि अहिता नियत्तयति, ते च पुव्वपब्धा संथुता, विपुलं विच्छिण्णं सुमहारासि संचयो हिरण्णस्स सुवण्णस्स चतुप्पदादेः कुवियस्स य मा तं वितियं गवेसए, समंतं गेतमा ! ॥ इदं अनागतोभासितं सुत्तं-ण हु जिणे अज्ज दीसइ ॥३२०-३१९॥ वृत्तं, यद्यप्येव्यक्काले आसन्नं न द्रुच्यन्ति तथापि तैरिद-मालवणं कर्त्तव्यं 'बहुमए दीसइ मग्गदेसिए' बहुमतो णाम पंधो, जहा णगरं अपेच्छमाणोवि पंधं पेच्छंतो आणइ-इमेण पंधेण णगरं गंयति, एवं 'संपइ नेआउए पधे' 'संपति'चि साय्यत्काले, नयनशीलो नैचारिकाः, पच्यत इति पन्थाः समयदर्शन-ज्ञानचारित्रमयः ते एवं मगवं असंदिग्धपन्था व्यवस्थितः सन् समयं गोयमा ! 'अवसोइियं' ॥३२१-३१९॥ इत्तं, दब्बकूटकाः

बन्धककटादि अवसोषेड जहा गमति, एवं सावककटादि वीवतचरकपरिनाबकादि कुशुतित्स्वक, यथा वान् कुशुतिकण्ट-
कान् अवसोहिय उचिन्नोसि एवं महालयं अवतीर्णस्त्वं, पर्यं सम्यग्दर्शनचारित्रमयं 'महालयं'ति आलीयन्ते तस्मिन्निशालयः,
महामार्ग इत्यर्थः, 'गच्छसि मग्नं विसोहिया' यास्पसि मार्ग-सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रमयं विशेषयितुं, अतिचाराविरहितं
कुर्यात्तयर्थः, समयं गोपमा ॥ 'अथले जह भारवाहए०'॥३२२-३४१॥ वृत्तं, यथा अबलो भारवाहकः पर्वतं दुर्गं पन्थानममयाह
अवलत्वाचं तुवर्णमार्गं माण्डभारं वा शोद्धय स्वगृहं प्राप्तः, तैर्निर्घनत्वाद्भिन्नवर्हीनः पथादनुत्पद्यते, तदद्वेष भवानपि संयमभारं
मुज्जा स पच्छा पच्छाणुतावए, समयं गोतमा ! ॥ 'तिपणो हुसि अण्णवं महं०'॥३२३-३४१॥ वृत्तं, तर्षिणवान् तर्षिणः तीर्थेव इति
वा, अतरणशीलो वा अण्णवो, किं पुण चिद्धसि तीरमागओ ? , द्रव्यार्णवः समुद्रः, भागार्णवस्तु संसार एव, उक्कोसद्धितयाणि
वा कम्मोणि, तस्य भवार्णवस्य तीरं प्राप्तः, किमुक्तं भवति ?- उक्कोसोद्धितयाणि सञ्चयाणि एवइजा शोवरुम्मायसेस इत्यर्थः, अव-
सेसाणं अभितुर पारं रमेत्तए, समयं गोतमा' ॥ 'असुल्लवरसेणिमूसिया०'॥३२४-३४२॥ इत्तं, क्लमेरं नाम सरीरं, न कडेवरं २,
श्रवति तामिति श्रेणि, अग्ररिश्रेणित्यर्थः, सा त संजमट्टाणाणि सेणी, तं संजमट्टाणसेणं उस्सविय उवरिमाहं २ संजमट्टा-
णाणि उवसरंठो सिद्धि गोतमा ! लोगं गच्छति, सेमं शिवं अनुत्तरं, परिय ततो अनुत्तरंति समयं गोतमा ! ॥ 'बुद्धे परिणिब्बुए
शरे०'॥३२५-३४२॥ वृत्तं, धम्मं बुद्धो, परिणिब्बुवो णाम रागदोसविमुक्के, चोदिति अनुमतार्थे, कुत्र चरे, गामे पगो तु, वज्र जो
ता प्रसति बुद्धयादीन् गुणानीति ग्रामः, नात्र करो विद्यत इति नकं, सम्यग् यत्ते, 'संतिमगं च बूहए' गमनं शान्तिः, शान्तेः
मार्गः २, अथवा शान्तिरेव मार्गः शान्तिमार्गः, बृंहयेत बूहये, बुद्धः परानपि बोधयेदित्यर्थः, समयं गोतमा ॥ ततः स भगवान्

गौतम एतत् बुद्धरस भ्रासिपं०॥३२३-३४२॥वृत्तं, 'बुद्धस्स'चि भगवतो तीर्थकरस्य, निशाम्यति श्रुत्वेत्यर्थी, भासितं शोभनं कथितं सुश्रुतं, अर्थपदैरुपशोभितं, अस्य फलं-चागं दोसं च द्विदिय, माया लोभो य रागो, क्रोध माणो य दोसो, 'सिद्धिं गतिं गतो'विद्वान्ना गतिः सिद्धगतिः, सिद्धानां गतिं गतो गौतम इति धेमि। नयाः पूर्ववत्॥बुध्मपत्तयं सम्मत्तं दससङ्कयणं१०॥

को अशुसासति १, बहुसुतो, ततो वेणं अशुसासितेण बहुसुवस्स पूया कायव्वा, अहवा अप्पमाददित्तेण बहुसुत्तस्स पूया कायव्वा, एतेण अभिसंपयेण बहुसुत्तुज्जं ब्रह्मयणमागतं, तस्स चचारि अशुशोहरारा उवक्कमादी, नामनिष्फणे निक्खेवे 'बहु-सुए पुज्जं०'॥३१०-३४३॥वि, तत्प चहुं, पूया यो)णिकिरवियव्यंति(दु)प्रदं णामं, तत्थ गाहा 'बहुसुयपूया' गाहा ॥३१०॥ तत्प चहुं चउ-ब्बिहं पागादि, दव्वबहुं जाणगत्तरीरमवियत्तरीरवित्तिरिचं पंच अत्थिक्काया, एदयपि जीया य पोमला य शुहुगा केव 'भावबहुणेण बहुगा' गाथा॥३४३॥ताव बहुसुजो चोदसपुब्बी, अणंतगमजुत्तत्ति अणंतोहं गमेहि शुचे भावे जाणति, ज्ञेयानां भायानां पज्जवे जाणति, किहं पुब्बाणं अणंतगमा भवंति?, तत्थ णिदरिसणं मणुस्सा दव्वादि ४, दव्वातो तं चेव मणुस्सदव्वं जाणति, खेचओ जेमि येत्ते, कालतो अणंतोहं भवगमणेहं शुचं तं मणुस्सदव्वं जाणति, भावतो कालादिपज्जाया स जाणाति, एवं संबं ज्ञेयं अणंतोहं गमेहं पज्जेरोहि य संजुत्तं जाणति, गमा दव्वादि पज्जवा यालादि, भाते खओवसमिए सुतणणं, खइयं केवलणणं, बहुगत्ति गंतं, इदाणे सुतंतं चउब्बिहं णामादि, जाणगमवियत्तरीरवित्तिरिचं दव्वयुत्तं पत्तयोत्थयल्लिहितं, अथवा सुत्तं पंचविहं पण्यत्तं अंधयादि, भावसुत्तं दुविहं पं०, तंजहा-सम्मसुत्तं भिच्छसुत्तं च, तत्थ सम्मसुत्तं 'भवसिद्धियाउ जीवा०'॥३१३-३४४॥गाथा, किं कारणं सम्मसुत्तं भणति १, उच्यते, जग्हा कम्मस्स सोधिकरं । इदाणि भिच्छसुत्तं, 'ता भिच्छविट्ठी जीवा'॥ ३१४ ॥ गाथा,

कदा मिच्छयुतं मष्णति ? उच्यते-अग्ना कर्मस्त वंशणं भणियं, आदाणं नाम वंशणमित्यर्थः॥स्तुतंति गतं, इदानीं पूया, सा चतुर्विद्यानामादि, इव्यपूजा दव्यनिमित्तं दव्यभूता वा, तस्य गाथा-ईसर तलवर०॥३१५-३४४॥ गाथा, दव्यनिमित्तं ईसरमाईणं विष्णुरदव्यदीणं च, यं ते हि गुणैर्हि जुता तेण तेषिं दव्यपूजा, (भावपूया)अरहं तमाईणं जेण तेषिं संसाराओ उचारेतिचि भावपूया, एतय चोइसपुव्विपूयाए अधिक्कारो, गतो नामनिष्फणो, मुत्तापुगमे सुत्तं उच्योतव्वं, तं च सुत्तं इमं-संजोगा विप्पमुक्कस्स०॥३२७-३४५॥सिलोगो, एव्वदं अहा विणयसुते, आयारं पाउक्करिस्सानि, (पूयचि वा विणओचि वा)आयातोचि वा एगद्धं, 'जे यावि होइ निव्विज्जे०'॥३२८-३४५॥ सिलोगो, य इत्यनुदिएस्स निर्देशः; नास्य विद्या निव्विज्जेऽपिअत्सविद्योऽपि अविद्य एव भवति यः स्तब्धो भवति, उक्तञ्च-ज्ञानं मदनिर्मथनं मायति यस्तेन दुश्चिकित्स्यः सः। अगदो यस्य विषयति तस्य चिकित्सा कुतोऽन्येनः ॥ १ ॥ लब्धो आहारादिषु, वद्विपाकं न ज्ञानते, अणिग्गहे अंकुशभूता विद्या तस्या अभावादनिग्रहः, अभिक्खणं-पुणो पुणो उल्लव्वतिचि जुरमठेण अदिट्ठारेण सुव्वति अन्हे षडिचोदेति, अविण्णितो य भवति, केण, जेण अबहुस्सुतो, यस्तु स-विद्यो भवति सो ण दव्यति तं दोसं जाणते, अलुद्धो णिग्गहीतप्पा, विज्जा ठाणे उल्लव्वति विणितो य भवति, बहुश्रुतत्वाद्, तं च तं बहुश्रुतत्वं कथं ण लब्धति ? इमेहि-अहं पंचहिं ठाणेहिं०॥३२९-३४५॥ सिलोगो, अथेत्यानन्तरे, पंचेति संख्या, ठाणेहिंति प्रसारा, 'जेहिं' ति अणिदिट्ठाय णिदेशो, मोक्खो, गहणसिक्खावि णत्तिय, कतो ओसवणसिक्खा ? क्वरे पंचट्ठणा ? उच्यते-थंथा कोहा पमादा रोगा आलस्सा, तस्य ते णो कोइ पाडेति, इयरो थद्वत्तेण ण वंदति, कोहा कोहणसीलो, पमादो पंच-विद्यो, तंजहा-मव्वप० विसयप० कत्तायप० णिदाए० विगहापमादो, अत्थाहारेण अपत्थाहारेण वा रोगो भवति, आलसिगो य

ण लम्बति । कथं लम्बति ? तेषि पंच विवञ्चासेण । अथवा इमेहि लम्बति-अह अट्टहि ठाणेहि' ॥३३०-३४५॥ सिलोगो,
अपेल्यामन्त्रणे, शिष्यां ग्रीह्यतीति शिक्षाशीलो, गृह्णातीत्यर्थः, इसनशीलो इतिसो न हसितोऽहसिः, दंतो इंदियद्रमेण णोइदि-
यद्रमेण य, ण य मंमं उदाहरति आयरियाणं वेण दुम्भज्जति, णोऽशीलो गृहस्थ इय, ण विशीलो भूतिकम्मादीहि, ण सिया अय-
पुंते अलोत्तर आहारियागीहि, अकांहेणे ण लसति, सञ्चरतो ण हुसावादी, संजमरतो वा, सिक्खतीलो जस्स सिक्ख-
यति यसिं गेलं, अविणयस्स ठाणाई-अह चोइसहि ठाणेहिं ॥३३३-३४७॥ सिलोगो, कण्ठ्यः! अम्भिव्वणं ॥३३३-३४७॥
पुणो लुणो लुणति, एवं च पकुञ्चति-अञ्चतं कुञ्चति, तथा मित्तिज्जमाणो वमनित्ति जहा कोइ मायणादि रंगंउं ण यणोति,
अणो धम्मसट्ठाए अहं करोमिचि, इयो प्रत्युपकारमया णेच्छति, सुयं लब्धुण मज्जति अइवहुस्सुतोचि । 'अचि पावपरिक्खेवी'
॥३३४-३४७॥ सिलोगो, ण पावं परिक्खिवति, किंचि पडिचोदितो माइयविषयाणि उग्गणेति, मिचाणवि रुस्सति, सेसाणं च रुहो
पंच, ज्ञाय मुट्टुपितो मित्तो तस्स पांहुहस्स अयचं भासति र्हेचि, जादे न सुप(ण)ति कोइ मणति, जाणादिसु उज्जुत्तं, सो इतरो
पडित्तो (यो) मणति, 'पहसुवाई' ॥३३५-३४७॥ सिलोगो, अपरीवित्तो जस्स च तस्स व क्खेति, दुहणशीलो दुहिल्लो, महित्तो या
दुहिल्लोचि, यदे उद्वे अनिगोहं पुन्मणित्ता, 'असंविमार्गी अहारादिसु, अचियत्तोऽदरिस्सणो वा, अथवा तं तं भासति यद्ध(ट्ट)ति
वा जेण अचियत्तो भवति, अप्रिय इत्यर्थः, एवंगुणजातीओ अविणीओ । 'अह पत्तरसहि ठाणेहिं' ॥३३६-३४७॥ सिलोगो,
पुव्वं कण्ठयं 'जीयवत्ति' ति गीयावित्ती, कथं ? उच्यते- 'गीयं सेज्जं गंतं(ति) ट्ठाणं, णयं च आसणाणि य । णियं च पायं
येद्वेज्जा, णीयं कुज्जा य अंवल्लि ॥ १ ॥' 'अचवले' चि चवलो चउल्लिहो-भति ? ट्ठाणं भासां भावे, गतिचवलो दवदवचारी,

ठाणचबलो जो चलतो अच्छी, पिपणो ण अच्छति, इत्थं वा पादं वा सीसं वा पोलो) छित्तो अच्छति, अथवा सन्वं अंगं चालोति, अबद्धासणो वा, मासाचबलो चडाविहो, तंबहा-असपलावी असन्मपलावी असन्मपलावी अदेसकालमलावी, तस्य असप्प-लावी नाम जो असत्तं उच्छावेति, असन्मपलावी जो असन्म उच्छावेति, हरफरसअवदोसादि असन्मं, असमिखियपलावी असमिखिलं उच्छावेति, जं से मुहातो एति तं उच्छावेति, अदेसकालमलावी जाहे किंचि कब्बं अतीवं दाहे भणति-अति पकरंति सुंदरं हों, मए पुब्बं चं चित्तिवेच्छं, तो(भाव) चबलो, सुचे अत्थे य, सुचे उदिहे असमं चं वंति अन्नं गेण्हति, एवं अत्थेऽपि, 'अमाहं' ति जो मायं न सेवति, सा य माया एरिसप्पागा, बहा कोइ मणुव भोयनं लद्धण पंतेण छातेति 'मा मेयं दाहयं संतं दद्वणं मयमादिए' अङ्कतूहली विसएसु विज्जासु पावठाणत्ति ण वट्ठोत्ति' अप्यं च अहिक्खवत्ति० ॥३३७-३४७॥ सिलोणो, अल्पशब्दो हि स्तोके अमावे वा, अर अमावे द्रष्टव्यः, ण किंचि अधिक्खवति, नाभिक्रमतीत्यर्थः, 'पयं च ण कुपा(व)ति', अचंचल्लो न मवति, भित्तिज्जमाणो मज्जति, प्रत्युपकारसमर्थः, उपकृतं वा जानति, 'सुयं लद्धुं न मज्जति' तं दोसं जाणतो, लो 'न च पावपरिक्खवी० ॥३३८-३४७॥ सिलोणो, य छिदाति मगति, णो चोहत्तो पमादससलियाइ उग्गणेति, ण य भित्तं सु कुप्पति, अण्णसा न कुप्पति, किं पुण भित्तस १, अप्पियस्सावि भित्तस्स रहे कल्लाणं भासइ सवस्सेव कल्लाणं भासइ, प्रियः अनुकूल इत्यर्थः, 'रहे' ति जइ कोइ पंमुहं किंचि भण्णिज्जा जहा णाणइसु ण उच्छुत्तोत्ति तं पडिसेहेति । 'कलहड्डमर० ॥३३९-३४७॥ कलह एव डमरं कलहड्डमरं, कलहेति वा भंडणेति वा डमरेति वा एगट्ठो, अथवा कलहो वाचिको डमरो इत्यासो, वज्जेति ण क्खेति, बुद्धो धम्मो विणये य अभिजाणते, विणोतो कुलीणे य, ही लज्जायां, लज्जति अचोक्खमायतो, पडिसलीणो

ण हन्मति । कयं लम्भति !, तेसि चेष विवचसेण । अथवा इमेहि लम्भति-अह अहहिं ठाणेहिं ॥३३३०-३५५॥ सिलो गो,
 अपेत्यामन्त्रणे, शिष्या शीलपतीति शिष्याशीलो, गृह्यातीत्यर्थः, हसनशीलो हसितो न हसितोऽहसितः, देवो इन्द्रियदमेण गोइन्द्रि-
 यदपेण य, ण य मंम उवाहरति आपरियाणं जेण दुमिज्जति, गोऽशीलो गृहस्थ इय, ण विशीलो भूतिकम्मादीहिं, ण सिया अव-
 धूते अदलोत्तु आहाराशिवीहिं, अकोहणे ण रूस्सति, सच्चरतो ण मुसावादी, संजमतो वा, सिक्खरासिलो जस्स सिक्ख-
 मति एसिं सिलं, अविणयस्स ठाणाइ-अह चोइसाहिं ठाणेहिं० ॥३३३२-३४७॥ सिलो गो, कूठमः अभिकवणं० ॥३३३३-३४७॥
 पुणो पुणो रूस्सति, एरं च पडुव्वति-अच्चंतं कुव्वति, वहा मित्तिज्जमाणो वमतित्ति जहा कोइ भायणादि रंगंठं ण याणेति,
 अन्नो धम्मसद्धाप अंइ करोमिणि, इयरो प्रत्युपकारमया णंछति, सुयं लद्धूण मज्जति अइयहुस्सुतोचि । 'अवि पावपरिक्खेची०'
 ॥३३३४-३४७॥ सिलो गो, ण पायं परिक्खिपुव्वति, किंचि पडिचोदितो माइक्खविपाणि उगणेति, मिचायायि रुस्सति, संसाणं च रुढो
 चं, जार सुट्टु पितो मिचो तस्स परंहुस्स अवन्नं मासति र्दोचि, वाहे न सुप(ण)ति कोइ भणति, गाणादिसु उज्जुचे, सो इतो
 पडिसो यो) भरति, 'पइत्तवाई०' ॥३३३५-३४७॥ सिलो गो, अंसविमानी आहारादिसु, अचियत्तोऽदरिस्सणो वा, अथवा तं तं भासति यद्ध(ट्ट)ति
 दुहिलत्ति, थद्वे लुद्वे अनिग्गे पुज्जमणिवा, 'अंसविमानी आहारादिसु, अचियत्तोऽदरिस्सणो वा, अथवा तं तं भासति यद्ध(ट्ट)ति
 यां जेण अचियचो मवादि, अप्रिय इत्यर्थः, एवंगुणजातीओ अविणीओ । 'अह पन्नरसहिं ठाणेहिं०' ॥३३३६-३४७॥ सिलो गो,
 पुव्वद्धं कूठयं 'णीपघत्ति' ति' णीयाविचो, कथं ?, उच्चते--'णीयं सेज्जं यतंति) दूणं, णीयं च आसणाणि य । णीयं च पायं
 वेदंजा, णीयं कुज्जा प अंबालि ॥ १ ॥ 'अचचले' ति चयलो चउच्चिहो-मति ? दूण २ भासा ३ भाये, मतिचयलो इवदवचारी,

ठाणचवलो जो चलतो अन्धति, पिपणो ण अन्धति, इत्थं वा पदं वा तासं वा ॥१॥ (लो)लितो अन्धति, अथवा सन्वं अंगं चालेति, अथद्वसणो वा, भासाचवलो चउचिहो, तंनहा-असप्पलावी असन्भप्पलावी अदेसकालप्पलावी, तत्थ असप्पलावी नाम जो असंतं उल्लोवेति, असन्भप्पलावी जो असन्भं उल्लोवेति, खरफ़लसअक्कोसादि असन्भं, असमिखियपपलावी असमिखिउं उल्लोवेति, वे से मुहातो एति तं उल्लोवेति, अदेसकालप्पलावी जाहे किंचि कन्नं अतीतं ताहे मणति-जति पकरेति, सुंदरं होतं, मए पुव्वं चय चित्तेल्लयं, तो(माव) चवलो, सुचे अरथे य, सुचे उदिहे असमचे चय तंसि अन्नं भेण्हति, एवं अरथेऽवि, 'अमार्ह'ति जो मायं न सेवति, सा य माया एसिस्सणगारा, जहा कोइ मणुन्नं भोयनं लद्धण पेतण छतेति 'मा भयं दाइयं संतं ददद्धणं सपमादिए' अकुत्तहली विसएसु विज्जासु पावठाणत्ति ण वट्टुतिचो'अप्यं च अहिक्खचति० ॥३३७-३४७॥ सिलोणो, अलसब्बो हि स्तोके अमावे वा; अत्र अभावे द्रष्टव्यः, ण किंचि अधिक्खियति, नाभिक्रमतीत्यर्थः; 'पयंघं च ण कुण(व्व)ति', अन्वत्तच्छो न मयति, मिच्छिज्जमाणो भजति, मयुष्णकारसमर्थः, उपकृतं वा जानीति, 'सुयं लद्धुं न मज्जति' तं दोसं जाणतो, जो 'न च पाचपरिक्खेवी० ॥३३८-३४७॥ सिलोणो, ण छिदाति ममाति, जो चाइतो पमादक्खलियाइ उमणेति, ण य मित्तेसु कुप्पति, अण्णस न कुपति, किं पुण मित्तस्स ? अण्णियस्सावि मित्तस्स रहे कल्लाणं भासइ स्वस्सेव कल्लाणं भासइ, प्रियः अनुकूल इत्यर्थः; 'रहे'ति जइ कोइ पंसुहं किंचि मणिज्जा बहा णाणाइसु ण उब्बुचोचि तं पडिसेहेति । 'कलहडमर० ॥३३९-३४७॥ कलह एव डमरं कलहडमरं, कलहेति वा भंढणेति वा डमरेति वा एण्डो, अहवा कलहो वाचिको डमरो हत्यासो, वल्लेदि-ण करेति, बुद्धो धम्मो विपये य अभिजाणते, विणीतो कुलीणे य, ही लज्जायां, लज्जति अचोक्खमापरतो, पडिसलीणो

आप्यायमात्रं शिष्यांश्चिरेदि, एतोहि गुणोहि उर्यदो गुणिणीवो उच्यति-मनति, किं यद्गुना १, जह इमेहि गुणोहि उच्येवो-
 'यते गुरुकृते निच्यं०' ॥३४०-३४८॥ मिलोगो, अयस्यसमनि अच्यति णिच्यं सदाकालं, आह हि- "यागस्त होइ भागी थिर-
 परगो इंसने षीचि य । पन्ना अत्रकदाए गुरुकृलपासं न मुंचति ॥ १ ॥" जह लोगं भवति, जोगो मणजोगादि संजमजोगो
 षा, उच्यते षट्ठव्यते फोइ, उच्यमाणं वो जो गुपस जोगो तं तेशं करेति, पियं फरोतीति पियं करो, आघाउवहिमादीहि
 एन्द्राणुलोमेहि षाठ्ठणियमादीहि षा, 'पियंयादी' ण क्खिचि अपियं यदति, से सिक्कं लडुमरिहति, तीभि एवंगुणजावीते
 मीमे देति गुलं आपीओ, तीमो षट्ठिच्छेवो सोमति, विराजते इत्यर्थः, को दिट्ठो १, उच्यते 'जह संवमि पयं निहियं०'
 ॥३४१-३५३॥ मिलोगो, यथेसोपम्ये'संगंमि' संवमायणे एवं-तीरं गिसितं ठषियं न्यस्तमित्यर्थः, उच्यते दुहवो, संखो वीरं
 ण, अस्या एतो वीरं य, वीरं संते ण परिस्सपति ण य अंरिलं भवति, विरायति - सोमति, एतं उच्यंहाणं, अणुमाणं वा,
 षट्ठरतुर एणविमाओ ज्ञाक इत्यर्थः, स एव भिक्क्यू, मायणे देवसस पम्मो भवति किची वा, सो वहा सुचं अवाधितं भवति,
 अपणे देवसस अणुतेर भवति, अथवा इहलोगे परलोगे जसो भवति पचदारं(चि), अथवा एवंगुणजावीए भिक्क्यू बहुसुते भवति,
 पम्मो किणो जतो भवति, गुपं येसे मरति, अथवा इहलोए परलोए विराजति, अथवा सीलणं य सुतेण य । भूयो वित्तियो
 दिट्ठो- 'जहा मे कंभोगाणं०' ॥३४२-३५३॥ मिलोगो, जहा नेण पणारेण, सेचि गिंसो, कंभोतेसु मवा कंभोजाः, अथा इति
 पाष्येअणः, शहीनि गुणोहि मीलरूपपलादीहि य, कंयण, 'अस्सो' अस्सेचि अस्सेति अस्सति य आसु पहातीचि आसो, जवेण
 पपरोचि जसो हि सवसो पसं विभूतयं दावी, जवोरेवोचि मणियं होति, अहा सो आसो जातीअवावेवचणेण सेसंघु पहाणं

लमति, एवं बहुश्रुतोपि सीलशुभतवोषवेतचे पूजनीयो भवति । 'जहाऽऽइन्द्रसमारूढे' ॥३४३-३५३॥ सिलोगो, आइण्णो भगितो, सम्यगारूढः समारूढः, सुरे दृढपरकम्मो, दृढपरकम्मो नाम आसणे दढो प(व)हारे परकम्मो य, उम्मयो णंदियोसिणं, उमयो दोहि पसेहिं, अहवा आगितो पच्छित्तो य, णंदियोसिंत्ति णंदियोसो तस्स, कतो य नंदियोसो?, उच्चयेत्ते, वे एसिं अस्से इल्लहति तस्स णंदीपि मवति, जहा सो अप्पणं परं च रक्खति ससुपफसत्ता, एवं इमोऽपि परतित्थिएहिंत्तो रक्खति बहुश्रुतत्वात् ॥ 'जहा करेणुपरिक्किण्णे' ॥३४४-३५३॥ सिलोगो, करेणु इत्थिएणियाओ ताहिं परिकिण्णोत्ति कुंभूमं तं जेती कुंजं, हायणं वरिस्से, सट्ठिवरिस्से, परं वलहीणो, अपक्खलो परेण परिहाति, वलं वल्लेण मत्तो अपडिहोत्ति, अणेहिं सत्तेहिं ण हम्मत्तिचि, एवं बहुश्रुतेऽपि परप्पवाहिं न हम्मति । 'जहा से तिकखसिंसे' ॥३४५-३५३॥ सिलोगो, तिकखसिंसेत्वात् ज्ञातस्सन्धत्वाच्च अणेहिं व-समेहिं णामिद्विज्जति शोमते च, एवं बहुश्रुतोपि परतित्थियं अंगमचेण शोमति ॥ 'जहा से तिकखदढे' ॥३४६-३५३॥ सिलो-गो, उदग्गं पधानं शोभनमित्थयं, उदग्रं वयसि धत्तमानं, जहा सो सीहो सत्तेहिं दुप्पहंणीयो, एवं बहुश्रुतोऽपि परतित्थिय-मियावीहिं दुप्पहंणीयो । 'जहा से वासुद्वेवे' ॥३४७-३५३॥ सिलोगो, जहा वासुदेवो सवत्थ अपराजितो, एवं बहुश्रुतोपि कुर्वीत्थिएहिं अपराजितो ॥ 'जहा से चाउरंते' ॥३४८-३५३॥ सिलोगो, चाउरंतिंत्ति तिहिं दिसाहिं समुदो एगतो पव्वतो, जहा सो चक्खवट्ठी महड्डिण मणुसिद्धीए, अपराजितो य, एवं बहुश्रुतोऽपि महद्वए सुयविभूतीए, न तीरह य परप्पवाहिं परालिणितं, 'जहा से सहस्सक्खे' ॥३४९-३५३॥ सिलोगो, सहस्सक्खेत्ति पंच गंतिसयाइं देवाणं तस्स, तेसिं सहस्सो अक्खीणं, तेसिं णीत्थिए दिट्ठमिति, अहवा जं सहस्सेण अक्खणं दीसति तं सो दोहि अक्खीहिं अब्भाहिपतायं पेच्छति, एवं बहुश्रुतोऽपि

गुणधामनं अणते भावे जाणति ण पासति, जह य इंदो महन्वाण सुताविधुतीए वच्चति, एवं सोऽवि । 'जहा से तिमिरविद्धसे' ॥३५०-३५३॥ सिलोगो, तिमिर-अन्धकारं तं विद्धसति-विणासति, जाव मज्झणो ताव ट्ठेति, ताव से तेपत्तेसा वद्धति, पच्छा परिहाति, अह्मा तचिद्धतो सोमो भवति हेमंतिपवाल्लयोरिओ, एवं जहा आइन्वो तेएण जलति एवं बहुस्सुतोअवि तेवाम् । 'जहा से उडुवई चंदे' ॥३५१-३५३॥ सिलोगो, उडुई-णसुचाइं तेसिं पती उडुपति, सो य अद्धये णिद्धपरियारो (अट्टी-आरायु णेहपरियारो) पडिपुण्यो हि पडिपुण्यमंडलो पुण्यमातीए अतीवि सोमयति, एवं बहुस्सुतोऽवि चंद इव सोमलेसो सीस-परिवारितो सोभवति, एवं एएअरेअण गुणेण दिइता मणित । इमो अणेगेहि भण्णति-जहा से सामाइयाणं ॥३५२-३५३॥ सिलोगो, जहा कोट्टागारो णाणाविधाण धण्णाय सुपडिपुण्यो, एवं बहुस्सुतो णाणाविधाण सुतणणविसेसाण सुपडिपुण्यो । 'जहा सा तुमाण पवरा' ॥३५३-३५३॥ सिलोगो, जह जंजू अमितफला देवायासो य, एवं बहुस्सुतोऽवि सुयण्णअमिपफलो, देवावि य से अभिगमणादीणि कौंति । 'जहा सा नईण पवरा' ॥३५४-३५३॥ सिलोगो, जहा सीवा सव्यणदीण महत्ता वद्धि च जलासवेहिं च आइणा, एवं चोइसपुञ्जीविजेससुतणणेण महाब् प्राधान्ये वद्धति, अणो य णं सुतत्थी उवसप्पंति । 'जहा से णाणा पवरे' ॥३५५-३५३॥ सिलोगो, जहा मन्दरो थिरो उस्सिओ दिसाओ य अत्थ पवत्ति, एवं बहुस्सुतोऽवि बहुदुयत्तणेण व थिरो उस्सिओ य दव्वदिसायावदिसापथावो य ॥ किं बहुणा ?—'जहा से सयंसुरमणे' ॥३५६-३५३॥ सिलोगो, जहा सयंसुरमणो समुहो अक्खयोदेणे रण्णाणि य अत्थि गंभीरो य, एवं बहुस्सुतोवि अक्खयसुयणजलो णाणादिरयणोवेवो सुव-णाणगुणोवेत्तणेण य गंभीरो, न हु उच्चलो । 'समुहंगंभीरसमा' ॥३५७-३५३॥ सिलोगो, जहा समुहो अवगाढरणेण गंभीरो

एवं बहुस्तुतोऽपि गंगीरो, ण उवाणसोयणत्थितसालिहांव पुलुलु। दुपुहंसिया दुक्खं पधंसिज्जंतिचि दुपुहंसिया,
 च, यदुक्तं ण य सकंति वे एतेहि छिट्ठं, अचक्किया ण सक्किया केणइ, दुपुहंसिया दुक्खं पधंसिज्जंतिचि दुपुहंसिया,
 यदुक्तं दुरापत्ति, कस्मात्- सुगस्स पुण्णा, विडलस्स विपुलं चोदस पुब्बा, विमलं णिससंकिंतं चायणोवगणं बहुर्यं वा
 विपुलं, तात्ति आत्मपरोभयतात्ती, ते दि मयंतो तेण सुत्तेण तदुपदेशेण य 'त्वविपु कम्मं गइमुत्तमं गया' अट्टप्पगारं
 एविपु उत्तमा पयाणा सिद्धिगती तं गता, ब्रह्मा एते गुणा सुत्तस 'तम्हा सुयमहिट्टेज्जा' ॥३५८-३५४॥सिलोयो.तस्मात्का-
 रणात् सुतं अहिट्टेज्ज-मुत्ते ठाएज्ज, उत्तमो अट्टो-भोक्खो तं उत्तमं अत्थं भोक्खं गवेत्तए, गुणो तस्स, 'जेणऽप्याणं परं चेष'
 देणंति युत्तेणं, अप्पाणंति तस्स सुत्तस उवदेसं करेमाणो स्वयं, परस्सवि परस्स उवदेसं देसमाणो, सिद्धिं संपादणेज्जासि
 तेण सुत्तेण करणपूत्तेण संपादनज्जासि इति चेमि । गयाः पूर्ववत् ॥ यदुस्तुतपुज्जं सम्मत्तं इकारसमं ११ ॥

स एव पूजादि अधिकारोऽयुवर्चते, दहा बहुस्तुतो पूज्जति, सो य जहा जक्खेण हरिएत्तबलो पूहो, अनेनाभिसम्बन्धे-
 नायात्तस्य तस्य हरिएत्तज्जस चचारि अयुओगदारा उवक्कमादी, तस्य णामनिष्पन्ने निक्खेवे हरिएत्तज्जं, एत्थ गाहा
 'हरिणस्ते निक्खेवो' ॥३१८-३५४॥ गाथा, सो हरिएसो णामाति चउब्बिहो, तस्य दव्वहरिएसो 'जाणमसरारो' ॥३१९-३५४॥
 वत्तिरो ति विधो-एवमविधादि, मवहरिएसो 'हरिएत्तमागोपं' ॥३२०-३५४॥गाथा कण्ठ्या, तस्स हरिएत्तस्स उप्पची इमा-
 म्हरुए नयीए संखो नाम राचा, सो पब्बवित्तो, विहरंतो य गयपुरं गतो, तदि च (भिक्खुं) हिंढंतो एणं एत्थं पत्तो, सा य
 किर अतीव उग्हा इस्सुरस्समा, उग्हाकाले ण सककति कोऽपि तदि बोलेडं, लो तस्य अजाणंतो उप्पदति सो विणस्सति, वीसे पुण

पामं नेत्र इयहररथा, तेष माहृणा पुरोहितपुत्रां पुच्छित्तां-एसा रथा निव्यदति ? , सो पुरोहितस्य पुत्रो चिवेति-एस उव्यदति,
 मणति-निव्यदति, सो पट्टिओ, इयो य अलिददित्तां पेच्छति अतुरियाए गईए वच्यंते, सो आसंकाए उड्णो तं त्थं, जात्र सा
 वम्प तयप्पमारणं गीवत्ताभूता, आउट्ठो, अहो इमो महावत्तस्सी मए आमादितो, उज्जाणटिंयं गन्तुं मणति-भगवं । मए पाव-
 रुम्मं कयं, कइं वा तस्स भुंजेज्जामि ? , तेष मण्णति-पचायइ, एव्हइतो, जातिमयं रुम्मयं च काउं मओ, देवलोगमणं, चुओ
 संतो मयगांणए वीरे वल्लोद्धा नाम हरिएमा, वेसिं अहिवाइं वल्लोद्धो नाम, तस्स दुरे मारियाओ-ओगी गंधारी य, गोरीए
 कुच्छिदिनि उवयणो, सुमिणदंमयं, वसंतमासं पेच्छति, तत्थ कुलुमियं चूवपायवं पेच्छइ, सुमिणपाठयणं कइियं, तेहिं मण्णति-
 मइणो ते पुत्रो भमिस्सति, समएण पइया, दारगो जाओ कालो विरूओ पुव्वभवजाइरूयमयदोसंणं, वल्लोद्धेसु जाउत्तिं यलो से
 नामं कयं, मंडणतीलो थ्राइणो, अन्नपा ते छणेण समागया भुंजति सुरं च पिंधंति, सो अप्पियाणि क्रोइत्ति निच्छूट्ठो अच्छति
 समंतओ पलोएंतो, जाइ अही आगतो, उट्ठिया सहसा सव्भे, तो अही णेहिं मारिओ, अणुहुवत्तस्स भंरुडसत्थो आगतो, भेरुंडो
 नाम दिव्यगो, भीया पुणो उट्ठिया, णाए दिव्यगोत्तिकारुण मुक्को, वल्लस्स विद्या जाया-अहो सदांसए जीवा किलेसमागिणो
 भंरंति, तद्दा-“मएण्येन होयचं, पावति मइत्थि मइओ । सविसो इम्मती सपो, भेरुंडो तत्थ मुच्चति ॥ १ ॥” एवं चित्तो
 संउट्ठो, पव्यत्तिओ, विहरंतो बाणारसिं गओ, उज्जाणं तेंदुयवणं, तेंदुयं नाम वक्कत्तायणं, तत्थ गंडी तेंदुयो नाम वक्कत्तां पारि
 सति, सो तत्थ अणुण्णवेउं टिवो, जक्कत्तां उवसंतो, अण्णो जक्कत्तां अण्णहिं वणे वसति, तत्थवि अणे चहू साहुणो टिया, सो य
 गंडीजस्सं पुच्छति-ण दीसिसि पुणाइं च, तेष मणियं-साहुं पच्चुत्तासामि, तत्थ य तेंदुए दिव्वाण्येण साहवो, सोऽवि उवसंतो, सो

मणति-भमवि उज्जणे यइवे साहू ठिया, एहि ते पासामो, ते गया, तेथुंसायु समावतीए साहुणो विकहं कहेमाणे अछाँति, सो भणति-“इत्थीण कहइय वट्ठइ, जणवरायकहइय वट्ठइ । पडिगच्छह रम्म तेंदुगे, अइसहसा बहुंहुंदिए जणे ॥१॥” अह अण्णया जन्हायणं कोसलियायथूया भदानाम पुष्पधूमनादी गहाय आच्चउं निगया, पयाहिणं करेभाणी तं दइट्टण कालं विगसालं छिचिरुज्जण निट्ठइति, जकखेण रुठ्ठेण यणाइडा कया, गीया वरं, आवोसिया मणति ते-णवरं मुंचामि जइणं तस्सव देह, ते च साहति-जहा एइए सो साहू वुंनिच्छेइओ, रण्णावि जीवउच्चिककज्जण दिण्णा, महचरियाहिं समं तत्थाणीया,रुचिं ताहिं भण्णति-वच्च पठित्तयासति, पविट्ठा जवखायणं, सो पडिमं ठिओ गेच्छति, ताहे सरिता, ताहे जवसोवि इसिसरीरं छाइज्जण दिव्वरूवं दंसोति, पुणो मुणिरूवं, एवं सव्वरतिं विलविचा, पभाए गेच्छणचिककज्जणं पविसंती सवरं पुरोहिएण राया भणिओ-एसा रिसि-मज्जा वंभणणं कप्पइत्ति, दिण्णा तस्सेय । सो य जण्णे दिक्खिखज्जिउकामो, सा अणेण लद्धा, सावि जण्णपत्तिचिककज्जण दि-क्सिया । गतो णामणिप्परणो, सुत्ताणुगमे सुत्ताणुगमे सुत्ताणुगमे सुत्ताणुगमे, तं च सुत्तं इमं-‘सोवागकुकलसंभूओ’ ॥३५९-३५९॥ सिलोगो, जयति थोसति वा था धेन पचतीति थपाफः तोसिं कुले संभूतो, गुणं अनुचरं धारयतीति अनुत्तरुणथरो, मनुते मन्यते वा धम्मो-धम्मनिंति मुनिः, हरिएसवल्लो नाम हरति हियते वा हरिः हरिं एततीति हरिएसो ‘धत्तो’ बल इति संज्ञा, नयति नीयते वा नाम, आसीत्, भिक्खु मणति, विवाइंदिद्याणि जेण सो जिइंदिओ । ‘हरिएसणभासाए’ ॥३६०-३६९॥ सिलोगो, पुब्बदं कळ्ळं, ‘जओ आयाणणिकत्तेवे’ यत्तवान्-यतः, आदीयत् इत्यादानं, निश्चियत् इति निक्षेपः, संयं यतो संयतो, संजमज्जोरेसु सम्ममाहिंतो समाहिओ । ‘मणयुत्तो’ ॥३६१-३६९॥ सिलोगो, पुब्बदं कळ्ळं, भिक्खवट्ठा भिक्खनिमिचं, वंभणण जण्णं इज्जत्त इति इज्जं तं

देव तस्मात् पुरोहितस्स जण्णवाडवुवाडितो । तं पासिज्जामिज्जंतं ॥३६२-३५९॥सिलोगो, सं त्वेण परिशोषितं, शहरितं च शोषि-
 तः । 'पंतोषादिउवगरणं' उपदधाति तीर्थं उपधि, उपकरोतीत्युपकरणं, तं नाम जीर्णमलिनं उपहसन्ति, न आर्या अनार्याः ।
 'जाइमयं पबिधत्ता' ॥३६३-३५९॥सिलोगो कच्छा, ते पुरोहितसिस्सा जंते जण्णत्थमागता ते भण्णि-कयरे तुमं एसिच विसरूखे
 अथवा ते अन्नमन्नं मण्ति-कयरे आगच्छति दिचरूखे चि, दीप्त रूपं प्रकाशचनं, अदीप्तरूप इत्यर्थः, अथवा विकृतेन दीप्तरूपो
 भवति पिशाचवद्, कालो वर्णता, विकरालो दंतुरः, श्लेष्मकजासो नाम जगोपलनासो ओनयणासो, पाउए लक्खीयत इति,
 चंलं, ओमं नाम स्तोत्रं, अचेलजोधि ओमचेलजो भवति, अयं ओमचेलगो असत्वांग्रावृतः जीर्णवासो वा, पश्यति पाण्य(अग्र)ति वा
 पांशुः, पिशितासः पिशाचः, पांशु पिशाचभूतः, पांशुपिशाचभूतः, (स) कालो वर्णतः विकरालो दन्तुरः, पुनश्च
 पांशुभिः समधिष्यस्तः, एवमेपोडपि, 'संकरदूसं परिहरिय कंठे' तृणपांशुभस्मगोमयादीनामुक्करः संकरः, तस्य दूसं संकरदूतं,
 उपकूलडियासिचयमित्यर्थः, स भगवान् अनिशितोपकरणत्वात् यत्र यत्र गच्छति तत्र तत्र पंतोवकरणं कंठे ओलेषुं गच्छई
 यतस्तेन आह-संकरदूस परिहरिय कंठे । सत्रिकृष्टं ते तपूशुः-कयरे तुमं इय अदंसणिल्लजे ॥३६५-३६०॥द्रष्टव्यो दर्शनीयः
 न दर्शनीयः अदर्शनीयः, आशुंसंति तमित्याद्या, पुनरपि यः तथैवाशुः 'ओमचेलगा पंशुपिसायभूया गच्छ व खलाहि' स्थल इति
 परिभवगमननिर्देशः, तदथा-खलयस्सा उच्छज्जा, अथवा अवसर अस्माद् स्यानात्, 'किमिहं त्रितोडसि' 'इहे'ति इह द्वारा-
 गणे, इयुक्तः स तैस्सुणी आयातः भगवान्, स च भगवान् यत्र यत्र गच्छति तत्र तत्रावहितो भूत्वा स यज्ञः तेन्दुकुत्तृधवासी त-
 न्तुगच्छति, अथासौ 'जक्खो तंहिं तिदुय' ॥३६६-३६०॥ वृचं, तस्स त्रिदुगठाणस्स भज्जे महंतो त्रिदुगल्लखो, तदिं सो भवति

वसति, तस्मैव दिद्धा चेदयं, जत्थ सो साह ठितो, सव्यतेण उड्डितो, 'अणुकंपतो तस्स महासुणस्स' महंतं सुणातीति महा-
 सुणी 'पच्छादायिचा गियतं सरिं' दिव्यपभावेण सायुसरारमण्युभविसह, इमाणि वयणाणि उक्कान्, वचनीयानि वाक्पानि,
 'समणो अहं संजजो वंभयारी' ॥३६७-३६०॥ सिलोगो, संजतवंभचारित्रहणं चरकादिप्रतिपथार्यं, समणो अहं संपतः,
 वृंहति वृंहितो वा अनेन धर्मे इति, प्रचणशीलो वा, अथवा कः श्रमणः !, वः संयतः, कः संयतः, यो गृहचारी, श्रितो धनसयन-
 परिमाहाओ, दध्या(था)वि वं धीयते धीयन्ते वाज्जेनेति प्राणिन इति धनं, पचनं पारुः परिग्रहो-दिरणादि, 'परप्पवित्तो(वित्तस्स)
 पराथेक्कवा जत्तयं किमिधं आगतोचिं, वदुच्येवंअन्नस्स अट्ठा इहमागओमि, इदं च 'वियरिज्जइ खज्जइ पिज्जति(मुज्जइ)
 यं ॥३६८-३६०॥सिलोगो, वियरिज्जति याम अनुज्ञायते दीपते वा, खाइमं खज्जति वा योज्जं भुज्जति, वा, प्रसूतं अमितं, 'भवता-
 णनेयं'ति आणुम्मिकमेत्त, अयेवं विंशपतः जाण धम्मं, 'जायणजीविणु'ति जीयते येन याचितुं जीयति याचितेन वा जीयति
 जायणतीविणं, अहवा जाण धम्मं, यथैषा जायणजीविणोचि, सेसावसेसं यद्व भुक्करोपं ॥ इत्युक्तेऽध्यापक आह-उक्कखड
 भोयण' ॥३६९-३६१॥ वृत्तं, 'उक्कखडं'ति उपसंस्कृतमित्यर्थः, 'अत्तट्टियं सिद्धमिहंगपक्खं' आत्मार्यं सिद्धं 'इहे'ति इह
 यथे, एगपक्खं नाम नात्राहणेभ्यो दीयते, उक्तं हि- 'न शूद्राय शलं दद्यान्नाच्छिष्टं न इधिः कृतम् । न चास्योपदिशेद् धर्मं, न
 चास्य व्रतमादिशेत् ॥ १ ॥' यत्तथैवं वंशना 'ण तु वपे एरिसमन्नदानं, दाहामो तुज्जं किमिहं ठिओऽसि' पात्रभूते-
 म्यस्तदीयते ब्राह्मणेभ्य इति । वतो यथ उवाच-यदि पुण्यार्थे दीयते तेन ममापि दीपतां, कस्माद् ?, वतो- 'थलेसु वीयाहं'
 ॥३७०-३६९॥ वृत्तं, विष्टति वस्मिन्निति स्थलं, कृपतीति कर्षका, निन्नं नाम वेद्वा, आसशा नाम जीविष्यामः, अनेन यदा सुष्टे-

वेदां ननु यथाज्ञानानां शीघ्रानां मंगयतीति, मन्ददृष्टौ तपस्वतानां, यथापि मरतां विप्रमुद्गिरात्मनः तथापि बलभूते ममादि
 दीपता, ननु अत्रपि शिलां भास्वताः, यतः- 'आरात्पुण पुष्णमिदं तु गित्तं' । 'नित्तानि अभ्द्रे ष्हं वित्तियाणि लोप०'
 ॥१७१-१६२॥ एवं, दुपदं च्छ्रय्, 'जे माहणा जाह्वकिञ्चोवेषया' जननं ज्ञापये वा ज्ञातिः, वैषतेऽनेनेति वेदः, वेदउपवेता,
 षण्णानुष्माद् विज्जोरेसा, ताइं तु गित्ताइं तानि तु व्रात्रणगमनि, धीपत इति धेनं, मुद्दु पंपसलानि गुपंपसलानि, गोभनं
 श्रीपिरेत् वा, यथ उताप- 'तोषेरे य माजो य० ॥२७२-१६३॥ एवं, पुब्बदं च्छ्रय्, क्रोहमाणगहणेण यचातिवि क्ताया योपेति,
 यत्र न होपायाः अनुसा आसा मतीति ते आसनाजोपेयपि 'ते माहणा जाह्वनिज्जाविहीणा', कथं हीणो ? , जो दि अना-
 योपि स्त्रीपि क्सांति गस किं ज्ञात्या वेदनं वा, मंत्रेण दितादिकर्म्यद्रुया एरं याइं तुम्भे ऐचाइं गुषायगाइं- मुद्दु पावगाइं ।
 स्पांदेय, ननु वेदंदाह्वथा विद्याः पात्रानि मतीति, उक्तं हि- "सममन्नाहणे दानं, द्विगुणं ब्रह्मवन्धुषु । सहस्रगुणमाचार्यं,
 भ्रन्तं वेदपासे ॥ १ ॥" अथोच्यते- 'तुन्मिस्थ म्यो । भारहृता० ॥२७३-३६३॥ वृचं, सारं धारयंतीति भारपता, गीयते गित्ति
 दृत्तानि वा गिता, तुम्भे क्तत्वमेव गिताभारं घोह अर्थात् वेदानु, येन हि यो वेदपुक्तं- "यह वै मन्त्रीरस्यात्मतः त्रियाप्रियोर्य-
 क्षीपानि, अक्षीरं वा रथं प्रियाप्रियं न सृजती"ति प्तमादीनां भरन्तः पटन्तोऽपि अर्थं न ज्ञांति, केरलमेव हिमायं उप-
 दिज्जनि, न च दिगया यतीतिरं निरस्येते, ये तु द्वियक्षाः ने तु आरउलथेयतुल्याः, नं पुण 'उच्चाययाइं मुणिजो चरन्ति'
 उच्चाययं नाम नानाप्रकारं, नानाभिधानि त्सांति, प्रह्रा उच्चायथापि गोमन्तुलापि, मनुजे मन्थते वा धुनिः, 'ताइं तु
 पेत्ताइं सुंरगत्ताइं' सुपतिपादनमर्थानोत्पथं, उतस्त्वत्थापकं ने छात्रा निर्भरं द्युनोः- 'अज्ज्ञावयाणं पडिक्क-

भासी० ॥३७४-३६४॥ वृषं, अध्यापयतीति अध्यापकः, यद्यपि प्रभृतमेतदन्नं 'अवि एयं विणस्सउ अन्नपाणं, न य णं वाहासु तुमं नियंठा' नियंठा नाम निर्गन्धो, यश्च उवाच- 'समितिसु (हिं) मज्झं सुसमाहियस्स०' ॥३७५-३६४॥ वृषं, कण्ठं, एवं यक्षणेकं अध्यापक आह- 'के इत्य स्वस्ता०' ॥३७६-३६४॥ वृषं, शत्रा नाम धृशियपुत्राः, ज्योतिषः समीपे (उप)ज्योतिषो, अध्यापका नाम ये तत्रान्ये अध्यापकाः, घोकाः, चट्टा छात्रा इत्यर्थः, एतं दण्डेन फलेन हत्वा, दण्ड्यतेऽनेनेति दण्डः कोप्पराभे पातः, फलं तु पाणीपातः । 'अञ्जनावयचणं वयणं सुगित्ता०' ॥३७७-३६४॥ वृषं, काम्यतिज्जौ काम्यति वा क्रीडत इति कुमारः, 'दंडेहि' दण्ड्यतेऽनेनेति दण्डः, विच इति संज्ञा, शक (कश्च) वीति शक्यः (कश्च) समागतः, ऋपति धर्म्ममिति ऋषिः । 'एण्णो तहि कोसलियस्स पूया०' ॥३७८-३६५॥ वृषं, कोसलायां भवः कोसलिकः, भयते भाति वा भद्रा, अथवा भद्रेति वा संज्ञा, अण्ण्यतेऽनेनेति अणं, अनिदितान्यंगानि यस्याः सेयमनिदिवांगी । 'तं पासिया संजप इम्ममाणं' कण्ठ्यः, 'देवाराभिजोगेण निओइएण०' ॥३७९-३६५॥ वृषं, देवानामभियोगः २, अभिमुखं ध्याता अभिध्याता, मनसः अभिमता इत्यर्थः, नोऽप्रियेति कुत्वा राज्ञा अहमस्मै दत्ता, तथापि जेनं भगवता नारिदेविदभिवदितेण 'जणाभि वंता इसिणास एसो' एण ग्रहणं यो हि जाम देवैरपि पूज्यते स कथं भद्रद्विनिरस्यदे, न यंत्रो एयं जाणति, अहमेतं वेद्यि, 'एसो हु सो उरगतवो महप्पा०' ॥३८०-३६५॥ वृषं, सो इति पूर्वोदितस्य निर्देशः, संतप्यते येन संतापयति वा तपः, उग्गे-उग्रं तपो यस्य स भवत्युग्रतपः, महान्तास्या यस्य स महात्मा, जितानि इन्द्रियाणि येन स भवति जितेन्द्रियः, सम्मं ज्जोर, बृहति बृंहितो वा अनेनेति ब्रह्म, ब्रह्मेण ब्रह्म वा चर्यं चरतीति ब्रह्मचारी, 'जो मे तथा निच्छद्द दिज्जमाणी' कण्ठं, 'महाजसो०' ॥३८१-३६५॥ वृषं, कण्ठ्यं, महति वमिति महान्, अस्त्ये

सर्वलोकैरिति यथा; महान् यज्ञो यस्य स भवति महावशाः; अणुभावं प्राप्तं शापानुग्रहसामर्थ्यं, घृणत इति घोरः; परतः क्राम-
 तीति पराक्रमः, परं वा क्रामति, 'मा एयं हल्लिह अहल्लिणज्जं' 'द्विट्ठ (हील) विवाथावां' 'संसं कण्ठय्य, 'एयाहं तीसि०'
 ॥३८२-३६८॥ इत्तं, पाति तांमिति पत्निः, सोमयाणि भासित्वाणि सुभासित्वाणि, इति चि या रिसिचि एगद्धं, 'वेयावडियट्ठाए'
 विदारयति वेदारयति वा कर्म वेदारवडिवा, नैति क्षयमिति यक्षाः, अन्येऽपि चास्य यक्षाः सहायकाः, काम्यतेजसौ कामयति
 या श्रीजनकानि कुमारः, विविधैर्मि/पत्न्यथिति विति(नि)पत्नयन्ति । 'ति घोररूचा ठिअ अंतलिकखे०' ॥३८३-३६८॥ वृत्तं, घोरानि
 रूपाणि ज्ञेसि वे घोररूपा, अंतलिकखमाकाशं अंतलिकरस्यं, असुरे भया आसुरा, 'तहिं' ति तस्मिन् जन्मवाट्टाणं 'ते जणं'
 छात्रजणं वाडयन्ति-दूषंति, वे च श्राद्धणासंस्ताडिवाः सन्तः भूमौ निहितविदारितदेहा रुधिरभलभलसस धम्मभाषा क्रन्दन्ति,
 तवसे भिन्नदेहाः; भिन्ना देहो ज्ञेसि वे भिन्नदेहाः, इति भणंतो उवा रुधिरं यमंतो-युद्धेन उगिरांतो 'पासेसु भदा इणमाहु
 सुज्जो' । 'गिरिं महेंहिं लणहं' ॥३८४-३६८॥ सिलोगो, गिरिरिति गृणाति गिरिं वा तस्मिन् गिरी, न क्षीयति नखाः; गिरी
 नाम पत्न्यतोचि, तं गिरिं पहेहिं तण्णथ, अयर्चोत्थयः; दस्यते एभिरिति दन्ताः; अयं-खेहं तं लोहं देहं देहिं खायह, जात एव तेओ
 जम्मकल एव सो चायतणा-व्रगी, णतु जहा उदीतो सोमो(शरी), मज्झंहे तिच्छे, एज्जेतं ज्जेति पादः; अतो वे(तुम्मे)जाततवयं पादेहिं
 इणहं जं भिससुं अयमन्नह । 'आसीविसो' ॥३८५-३६८॥ वृत्तम्, 'आसीविसो' दाढासु विसं जस्स स भवति आसीविसो, स च
 पत्नया; किं मणितं होति ?; जहा सो आसीविसो आगलिते सितोवि णासाय, एवं सोवि भगवं, उग्गं तपो यः स भवति उग्र-
 तथा; प्रधानतया इत्थं; महंतं एसवीति महंसी, निर्वाणमित्यर्थः; घोरानि व्रतानि यस्य घोरवतः; दुरुत्तुव्रतानित्यर्थः; घोरः

पराक्रान्तो यस्य स भवति धोरपरक्रान्तः, अनन्यसदृश इत्यर्थः, तं एवंगुणसंपन्नं तुग्मे 'अगणी व पक्वंदं पयंगसेणा' अगणं अग्नी, मिसं आदितो वा खंदे पक्वुदे, पंतं पततीति पतंगा, सिनोति सीयते वाऽसिना वाऽनौ दानमानसक्कारादिभिः सेना, यथा तस्याः पतद्भ्रसेनायाः अग्निं द्रस्कुन्दत्या विनाशो भवति एवं भवतामपि 'जे भिक्खुं भत्तकाले वहेह' । ततस्ते तया-जुशास्ताः किं कुर्म इदानीं ? सा चैव तनुवाच- 'सिसिणा एयं' ॥३८६-३६८॥ वृत्, श्रिता तस्मिन् प्राणा इति शिरः, अतो तेण वीसेण, पतदिति एतं सायुं, सरणं उवेह-उवागच्छ, सम्पगागता समागताः, सब्वज्जेण तुग्मे जइ इच्छह जीवियं वा घणं वा, एसो इ कुवियो वसुहं वडिब्जा, उफं च- "न वदं यदस्सेयु, यच्चान्नो यच्च मारुते । मिये च रुधिराप्पो, साधो च कृतनिशये ॥ १ ॥" वल्लनि नियंते इति वसुधा । ततस्ते- 'अवहेडियं' ॥३८७-३६८॥ वृत्, सृशति तां सृशयते वाऽऽमाविति वृष्टिः, उचमं अंगं उचमंगं, अवतोडितानि वृष्टिं श्रति उचमंगानि येषां ते एते 'अवहेडियपिट्टिसडचमंगा', पसारिया वाहु निक्कम्मचिट्ठे, णिन्मेरियच्छे, णिन्भरितं-निगंतमित्यर्थः, अन्नोवत्तियाधिरुच्यते, यमते रीधरं, उडुमुहे निगतजीहणिये, खन्यते तत् खनति वा त्वं भुत्तं, जायते जयति जिनति वा लिह्वा, नयतीति नेनं, ते पासियाः ॥३८८-३६८॥ वृत्, खंडयन्तीति खण्डिका, क्रम्यतीति क्राफं, विमणो विसन्नो अह माहणो सो, इति पसादेति सभारियाओ भरणी मार्यो, (यो) हिलं च निन्दं च खमाह भंते । यालेहिं मूढेहिं ॥३८९-३६८॥ वृत्, अव्यक्कयसो थाला वेदयुतियिमुढधीः, अत एव अजाणगा, जं हीलिया तस्स खमाह भंते! भयस्य भवस्य वा अन्तं गतः भवंतः 'महप्पसादा इसिणो भवंति' महप्पसादो जेसिं ते महप्पसादा २ नाम समाहिमि(ण)चा, 'ण ह्मुणी क्कोवपरा' मन्यते मनुते वा मुनिः, उतः स भयान् तदादुअंत्वा मुनिराह- 'पुब्बिं च पच्छा व

(इति च) अणाशयं च० ॥३१०-३६९॥ इत्तं, पुल्लि गाम पूर्वकाले, विहेडनपूर्वकात्, परतः पश्चाद्धिहेडनकालात्, 'समो-
 ज्जाति' विहेडनकाल एव, मनः प्रदुष्यत इति मणप्यत्रोसो न मे अस्ति कोह, 'जक्त्वा सु(हु)वैयाचडियं करोति, यान्ति क्षयमिति
 यथः, विदारयति वेदारयति वा कर्म वेदाचडियं, 'तम्हा' तस्मात् एते निहताः कुमाराः । तत् उपाध्यायप्रमुखा ब्राह्मणा ऊचुः-
 'अयं च घम्मं च वियाणमाणा० ॥३११-३६९॥ इत्तं, इयति रक्षति वा अर्थः, दुमाद्युम इम्मवियागं रागद्वेषविषाकं वा धारय-
 तीति घम्मः, सुतघम्मं चरितघम्मं च, अहया दसविहं समणघम्मं, विशुब्दं नानाभावं, अनेकरकारं जाणमाणा, निरयं आत्मनि
 गुरुच बहुवचनं । तुब्भे नचि कुप्पह् मूहपण्णा' भूति मंगलं बुद्धिः रक्षा, प्रागर(गेव) ज्ञायते अनयेति प्रज्ञा, तत्र मद्दले सर्व-
 मंगलोचमाज्ज्य प्रज्ञा, अनन्तज्ञानवानित्यर्थः, रक्षयां तु रक्षाभूताऽस्य प्रज्ञा सर्वलोकस्य सर्वसन्धानां वा, पच्छदं कण्ठं । 'अच्चंसेमु
 ते महाभाग० ॥३१२-३६९॥ इत्तं, अर्थनीयं अचिभो, सुंजाहि सालिमं शालितीति शालिः शालिभ्यो जाता शालिम, नाना-
 प्रकारं ब्यञ्जनैः संपुतः नानाब्यञ्जनसंयुतं । 'इमं च मे अत्थि पभूयमन्नं० ॥३१३-३६९॥ इत्तं, कण्ठं, प्रतिशामिति तस्मिन् पंच
 दिव्याणि पाठभूयाणि, 'तहियं गंधोदयपुष्पवासं० ॥३१४-३६९॥ इत्तं, गन्धोदकं न्यं पुष्पवस्तिं, वसुनि [मास] रत्नानि वसन्तां
 धारा, पुष्पसपला पपात, पहात्तो दह्यते तपःप्रसादः, अथ तान् मुनिराह- 'किं माहणा जोज्झसमारभंता' ॥३१६-७३२॥ इत्तं, किंसा
 खें प्पुच्छाय यद्वट्टि, ऐसो निदा, एत्थ निदाए, किं माहणा जोज्झसमारभंता, धुत्तं द्योतिः, सर्वभावेन आरभंता समारभंता,
 अग्निरित्यर्थः, अग्निसमारभं करोता, 'उदएण सोहिं बहियावि मग्गहा' उदकंपानीयं, शुद्धत इति शोधिः, अतः तेन

उदकेन या शोधिः सा वावा, उक्तं च-दुविधा सोषी-दन्वसोषी भावसोषी य, दन्वसोषी मलिनं वस्त्रादि पानीयेन शुद्धयतो,
 भावसोषी तमसंजमादीहि अद्विविहकम्ममल्लितो जीवो सोषिज्यति, अदव्यसोषी भावसोषी, वाहिरियं जे तं जलेष वाहिर-
 सोषी मगह, 'ग तं सुदिट्टं कुसला वर्यति' न तं सुदिट्टं कुसला वर्यति, सुदुदु दिट्टं सुदिट्टं कुसला वर्यति, कुसा दुविहा-दब्ब-
 कुसा भावकुसा य, दब्बकुसा दन्वा, भावकुसा अट्टप्पारं कम्मं, ते भावकुसे लुन्तीति कुसला, इवस्ते कुसला वदति, इतय
 'कुसं च जूवं च०'॥३९७-३७२॥ वृत्तं, कुसा-दन्वा, युंति वेनात्मानः ससुञ्चयेन यूषा, वृणेडि वृण्वति वा तमिति वृणं, क्त्थ-
 तीति क्त्थं, सोयं नाम पात्री, प्रातः-पूर्वाद्दी अग्नि जुह्वंत इत्यर्थः, 'पाणाहं भूयाहं विहेइयंतो' प्राणनं प्राणाः, जम्हा तिसु
 क्त्थलेसु भवान्ति अतो भूतानि, वहेइनं विनाशनं, सुज्जोडवि पुनः पुनः, मन्दा मन्दयुद्धयः एकस्मिन् क्त्थे, पतयंतोति वा
 पापं, कम्मरत्थं, अथेत्यानन्वये । ब्राह्मणा पयच्छुः-कहंचरे भिक्खु०'॥३९८-३७२॥ वृत्तं, कथमिति केन प्रकारेण, भिक्षो इत्या-
 मन्त्रणं, धयं जयामो वयमिति आत्मनिर्देशः, वयं जिन(त)वन्त्वा, संसं क्त्थं, पुनिराह-छञ्जीवकाए असमारंभता०'॥३९९-३७२॥
 वृत्तं, इदियणोइदियहि । 'सुसुत्तुदो पंचहिं संचरोहिं०'॥४००-३७२॥ वृत्तं, सुदुदु संसुदं पंचहिं संचरोहिं-अहिसादीहि इहे ति इह
 मानुष्यलोके जीवितं असंजमर्जावितं 'अणवकंलमाणो' 'भोसट्टकाए' विविधकुत्सुयो विशियो विशेषेण वा उत्सुट्टः कायः-
 न्नीरं, शुचिः अनाश्रयः, अणुण्डवत्त्रि इत्यर्थः, त्यक्तदेह इय त्यक्तदेहो र नाम निश्चतिकर्मशरीरः 'महाजयं' जवतीति जयः,
 प्रधानो जयः महाजयः, जपंत यंत्रति वा तमिति यत्नः स यज्ञानां श्रेष्ठः, आह-के ते जोई के व ते जोइठाणा०'॥४०१-३७४॥ वृत्तं,
 संवप्येडेअनेति तापयति वा तपः, जीवो जोविहाणं, ज्योतत इति ज्योति ज्योति स्थानं, ज्योतिवे ज्योति, उचररूपमेतद् व्या-

त्वानमीति न चावेगच्छिरुनं, अत्र तु ज्योतिस्तत्स्थानशुक्कार्पाङ्गैश्चाशान्निहोमप्रक्षरं हवीं मुनिराह- 'तवो जोर्हं' ॥४०२-३७४॥
 घृतं, संतप्यतेऽनेनेति वापयति वा तपः, नीचो जोर्हद्वान्, ज्योतिर इति ज्योतिः, ज्योतिः स्थानं ज्योतिस्थानं, अग्निहोत्रमित्यर्थः,
 मनोवाक्काययोगा शुरु, शरीरं कारिसांगं, क्रियते इति कर्म, कर्मैधाः कर्म द्रष्टव्यं, संप्रयोगाश्च, शान्तिः सर्वजीवानां आत्म-
 नश्च, एतद् होमं जुहोम्यहं 'इसिणं पसत्यं' ऋषिर्धर्ममिति ऋषिः, एतदृषीणां, प्रशस्यते येनासौ प्रशस्तः, तीर्थमित्यर्थः, अव्या-
 बाधस्तु महप्रयोजनं गुणेषु च । भूप आहुः-किं ते हरणं ॥४०३-३७४॥ युचं, हरतो नाम इहो, 'संतितित्ये'ति युमनं शान्तिः,
 शान्तिस्त्व तीर्थः, अथवा सन्तीति विद्यन्ते, फलतराणि सति तित्यानि, सेसं कण्ठ्यम् मुनिराह- 'धम्मं हरणं' ॥४०४-३७४॥ युचं,
 अहिंसादिलक्षणो धर्मः, स एव धर्मः (हरः), बृंहति बंहते चांहते तेन धर्म इति ब्रह्म, तच्च ब्रह्माष्टादशप्रकारं, युमनं शान्तिः,
 तित्यं दुविहं-द्व्यवित्यं भाववित्यं च, प्रमासादीनि द्रव्यतीर्थानि, जीवानाणुराधकारिणीतिकृत्वा न शान्तितीर्थानि भवति,
 यस्तु आत्मनः परेषां च शान्तये तद्भावतीर्थं भवति ब्रह्म एव शान्तितीर्थं, अणाहृष्टे अकल्पे-मिध्यात्वकृपायकल्पपरिहंते,
 आत्मनः, श्रद्धान्तोपशान्तलेसो, पीतशुक्लाद्या लेभ्याः, आत्मनः ग्रहणं न शरीरस्य तीर्थः, शरीरेत्यस्य तु हि अशुद्धास्वापि आत्म-
 लेस्या शुद्धा भवति, शुद्धा अपि शरीरेभ्यः भवतीया, अथवा अत्त-इति या इष्टाः, ताश्च पीताद्याः, ताश्च शुद्धाः, अनिष्टास्तु
 अणजाशो, उक्तं हि- 'अत्ता इहा कंता पिपा मणुणा', अत्ता एव प्रसन्ना, अत्ताश्च प्रसन्नाश्च अचपसत्रलेसं, जहिं सि ष्हातो विग-
 तोऽस्य मल इति विमलः, विगतं पापमस्येति विगतपापः, सुसीद्भूतो भवति-भृशः जहामि दोसमिति पापं । एतं 'सिणाणं
 कुसलेण(हिं) विट्टं' ॥४०५-३७४॥ युचं, एतदिति यदुक्तं सिणाणं, महासिणाणं नाम सत्वकम्मकवशो, तं महासिणाणं इमिणं

पत्न्यं, बहिं सि ष्ठाता अहिंसादिलक्षणे धमे हरते विगतमला विमला, विगतमलत्राञ्च विशुद्धा, महारिषी उत्तमं ठाणं- सिद्धिं पत्ता इति धेमि । नयाः पूर्ववत् ॥ इति हरिकेशीयं वारसमं अञ्जयणं समप्तं १२ ॥

इदानीं चित्तसंभूञ्जं, तस्स चचारि अणुअंगदारा उवक्कमादि, तत्थ गामनिष्फन्ने णिकखेवे चित्तसंभूञ्जंति, तत्थ गहा- 'चित्ते संभूअंमि अ०' ॥३२८-३७६॥ गाथा, चित्तसंभूताणं णामादि चठव्हिहो णिकखेवो, णामठवणायो गयाथो, दब्ब- चित्तसंभूता ज्ञाणमभिव्यादि विविधा, भावचित्तसंभूता 'चित्तसंभूअउं वेअंतो' ॥३३०-३७६॥ गाथा कळथा, एतंसि उत्पत्ती- इव अंबुदावे दीवे भारहे वस्से कोसलाज्जवत्ते ताएत्ते णारं चंडवडंसओ णाम राया, तस्स धारिणिए देवीए सुणिचंदो णाम कुमारो, अणया चंडवडिसओ नाम राया सुणिचंदकुमारं रञ्जे अभिसिचिळण णिकखंतो, विद्युयक्कममलो य परिणिब्बुतो । अणया सागरचंदणामा आयरिया बहुसिस्सपरिवारा साएत्ते णारे समोसरिता, परिसा णिगया, राया विणिग्गतो, धम्मकया य, सुणिचंदो राया रञ्जे पुंअं अभिसिचिळण पक्वतियो, तयो सागरचंदारिया अन्नया अद्दाणं पवण्णा, मुनिचंदो य भचयाणनिमित्तं एगानी पचंतं गामनयुपविट्ठां, पट्टिता सायुणो, गदियभत्तणो य अडविपेहण पट्टितो, पन्दुहुदिसाभागो य रुक्खलतागुच्छ- गुग्मगहणं अणेवासदूद्लसीहपवरं णिण्युण्णतचलणिंपक्कहुलं सावतसउणरुदसइसाणुणावि मढंती विद्वाडवीमणुपविट्ठो, ततो गिरिदरीसु हिंडमाणो उचणेतु पादवच्छादित्तु वणेतु सुमहहअच्छमन्नङ्गं गारिगिअुत्तेसु गिरिणियंकेसु हिंडमाणो तदिदे दिवसे उचिण्णो अहविं, तिसाणारगतसरीरो य सोक्खोहुंठठाहुणो एगाए रुक्खच्छायाए मुच्छावसणट्टेचंदो संगि (विहिावो), तिण्हं(च णाइदू गोउलं, ततो चचारि गोवालदारा गोरसभावित्तु उदगं धेचूण गोरकयुणमिचं णिगता सोताणि(आगता), तेहिं साधू पचड-

माणो दिष्टो, ततो अशुकुंभपरं हि तुरितं गंतूण परिमिचो सो साधू तेण सितियणएण, विइतो वरथपंतण, समासरथो य प-
 च्चिवो, तं उचिचि (प्याडि) यणीतो गोउलं, पडि [ट्टि] यरितो य वेदिं एराए भर्चीए, तेणवि जिणदेशियं धम्मं गाहिता, तत्थ माहा- 'तण्हा-
 हुहा किलंतं' ॥ ३३२ ॥ गाहा, उक्ताथा, 'ततो दुब्बि दुगुंछं काउं' ॥ ३३३-३३६ ॥ माथा, वेसि गोवाणं दो गोवा साधुदुगुंछाए
 जीतानोयं कम्मं निव्वचेंवि, साधुअशुकुंभए सावयत्तेण य तेवि चचारिवि मरिअणं देवलोणं गता । ततो जे ते अदुगुंछिणो ते
 कतिवि भवंवारियातो सुसुमारपुरे माहणदारगा जाता, दुगुंछिणो पुण दसज्जाजणवते एरास माहणस्स दासा जाता, एवं
 सव्या वंभदस्ती हिंडी भाणितव्या । गतो पानणिफण्णो, सुचायुगमे सुत्तहुच्चारोयव्वं, तं च इमं सुचं- 'जाईपरानिओ
 खल्लु' ॥ ४०६-३७६ ॥ सिलोचो, जाई चंडालजाती पुवं आसीत्, अथवा संसारजातयः गोपालदासाद्या, वेदिं दुक्खेहिं पराइतो
 कासि नियणं तु हदिधणपुरंमि नगरंमि गतो, देवलोणं गतो, ततो चुतो कं पिछपुरे नगरे वंभस्स एणो भारियाए चुलणीए
 वंभदचो आयातो पउमयुग्मवो विमाणवो, 'कंपिछे संभूओ' ॥ ४०७-३८३ ॥ सिलोचो, चित्तो पुण पुरिमवाले नगरे इन्मकुले
 पुचचाए पचायातो, त्थारूपाणं धेराणं अंतियं धम्मं सोअण पचवित्तो, विहरंते कं पिपुणुमागतो । तत्थ- 'कंपिछंमि अ नयरे'
 ॥ ४०८-३८३ ॥ सिलोचो कण्ठ्या । 'चकूकचट्ठी' ॥ ४०९-३८४ ॥ सिलोचो, महायसोत्ति, अस्सुते सर्वलोकमिति यशः, मायं बहुमाणेण,
 बहुमानग्गहणे मानेन, न कुतल्लेन उपचारमात्रेण, काले(न) स्याय इति श्रेष्ठः, इदं वचनमवधीत्— 'आस्सिमो भायरा दोऽवि'
 ॥ ४१०-३८४ ॥ सिलोचो कण्ठ्या, 'दासा दत्तन्नये आसी' ॥ ४११-३८५ ॥ सिलोचो कण्ठ्या; दसण्णाजणवते दासा आसि, सुयेते इति
 मृगः, भिगा कालिबिरे णो, न गच्छवीति नगः, पवंत इत्यर्थः, 'हंसा मयं गतीराए' हस्तवीति हंताः, गां गच्छवीति गंगा,

मत्तगंगा-देष्टुमीए गंगा, अण्णपणोहे ममोहि जेण पुव्वं येद्वुणं पच्छाण वहति सा मत्तगंगा मण्णति, वस्यास्तीरं मत्तगंगातीरं,
 तति तेनेति तीरं 'सोवागा क्वासिभूमिप' मयति स्वसिति वाचा पुनः पवंचीति म्पकाः, काशीजनपदमवति, 'देवा य देव-
 खोगंनि०'॥४१२-३८४॥ सिलोगो कण्ठयः, ततः अहमसौ त्वया विना राजकुले जातः, राज्यं प्राप्य जातिमनुस्त्वयाचिति-यन्मया
 तावद् पूर्-सञ्चसोअप्पगडा०'॥४१४-३८५॥सिलोगो, सद्धयो द्वितं सत्यं: शुद्धयेत्तेनेति सोयं, अथवा अयायमारोऽयं शुद्धो वा
 प्रताम्युपगमः, अथवा सत्यमिति संपमः, शौचमिति तपः, कम्ममा पगडा ते इति पूर्वोक्ता मासोपवासदायः तेषां फलं देवलोक-
 सुभूप इहापि ते अद्यापि भुंजामि, 'किं नु चित्तेवि से तहा' किमिति परिसन्ने, नु वित्तके, किं नु चित्रस्यापि एवंविधा क्रद्धि-
 र्थया। स मुनिराह-ननु राजा 'सर्वं सुचिण्णं सफलं नराणं०'॥४१५-३८६॥ वृचं, संसार्ति घवति वा सर्वं, शोभनं चीर्णं सुचीर्णं,
 सह फलेन सफलं, 'कडाण कम्माण' दद्धपुव्वा णियत्तणिक्कदाणंण मोक्खतां अत्थि, यतः-अत्थेहि कामेहि अ उत्तमेहि' उत्तमाः-
 सर्वप्रधानाः, 'आया ममं पुण्णफलोययेओ। जाणाहि संभूप०'॥४१६-३८७॥ वृचं, यथा त्वमात्मानं एवं मन्ये हे सम्भूत ! न
 'माहिद्धियं पुण्णफलोयवेयं चित्तंपि जाणाहि तहेव रायं।' तावदयं पुरा भ्राता आसीत्, तत्कथं आत्मोपमया देव ! न
 जानीये 'इत्थी बुत्ती तस्सवि अप्पभुआ' स्याद् बुद्धिः- कथमहं श्रेष्ठिश्रियं विहाय प्रयत्नितः ? उच्यते-पुरिसतालसमांतरितानं
 धेराणं 'महतपस्सुवा ययणं०'॥४१७-३८८॥ वृचं, महंत्यर्थपदरूपाणि महत्परूवा, उक्तिर्वचनं, प्रभूतग्रहणं विकल्पकः एकैकमर्थं
 कथयन्ति, स्याद्वादो न दृश्यते तेन रूपग्रहणं न कर्तव्यं, एत उच्यते-ते हि भगवन्तः पूर्वापरदोषविशुद्धाणि रूपाणि(निरूपणानि)
 वचनानि दर्शयन्ति, उक्तं हि- 'नानामार्गेण०' महन्ती रूपाध्वङ्गानि गच्छन् दृक्कन्तु, गाथा तत्र गुणाति वा व्यावृत्तः ऐदं

नैति शान्तिं वां गीपते वाऽसौ गाथा, अतु पश्चाद्भावे स्तौत्रे वा, पूर्वनिस्तच्छिष्यैश्च गीतान्यनुगायति गाढानुगति, नृत्यत इति नरः, समूहः संघातः, समूहग्रहणं न एक्याः कथयति विगृह्य, नरसंघमच्छत्वा स्वगुणावा अवदातवाचं कथयति, पतय यथैव कथयन्ति तथैव चरन्तीत्यतः 'जं भिक्खुणो सीलमुणोववेया' यस्माच्छीलमेव गुणः 'इहे'ति इह प्रवचने, इह आर्य-चे, तेन तत्सङ्घो श्रमणोऽहं जातः, क्वचित्तु पठन्ति 'इहञ्ज्वं ते समणोऽमिह जाओ' यस्माद्भिक्षवाः दालिमुणोववेया आर्य-त्वावस्थिता इत्यतोऽहं तान् दृष्ट्या पृष्ट्वा च तत्सङ्घाद्दर्शनं श्रुत्वा सुमनो जातः, प्रसन्नमना इत्यर्थः, राजोवाच-साधु भगवन् ! यत् प्रव्रजितः, क्लिप्त मया दीयमानान् भोगान् मुदस्व, इमं तु पंचसु पासादप्यु लु लु तावत्॥ तंजहा-उच्चोदए०॥४१८३८६॥ इत्थं, अथवा ममते पंच प्रासादा तेषु तावद्विद्यन्ते, तंजहा-उच्चोदए महु कक्के मघे व्रज्जा 'प्रवेदिता आवसथा य रम्मा' देवै-र्बद्धाङ्गुरभरैः प्रवेदिता इत्यर्थः, आवसति वेवित्यावसहा, ते च नान्यभजनप्रकाराः, सर्वे ते, कामकमा नाम यत्र मम रोचते तत्र भवन्ति, अथ स्थितं तु 'इमं गिहं चित्तं गिहोववेदं' इममिति यन्नगरस्य मध्ये, गृहणातीति गृहं, धन-द्विरण्यादि वित्तं तदेव सर्वलोकोपभोग्यं मयभ्यो महानिधिभ्यो आनीतं, पंचालानाम जनपदः तदुगुणान् विपयान् पञ्चलक्षणान् तैरुपेतं तस्मिन् गृहे, यचीसतिवदेहि नाडयासहस्रादि 'णट्टेहि गीतिहि यं॥४१९-३८६॥ वृत्तं, गारीहि य आमणविभूसियाहि परिवारयंतो, सेसं कण्ठयं, 'तं पुब्बनेहेण कयाणुरागं॥४२०-३८७॥ वृत्तं, कण्ठयं, चित्र उवाच-सत्त्वं विलवितं गीतं०॥४२१-३८७॥ वृत्तं, गीयं कृण्णाणि]नियं विलापणमिच्छित्त्वा सत्त्वं विलवितं गीतं, अथवा तथा कायि इत्थिया पत्रसितपत्तिया पत्तिणो (गुणे) सुमरमाणी तत्स समागमकालिया समती य भजुणो गुणे वित्थाओ पदोसपञ्चसेसु दुहिया विलयति, भिच्चे वा पढस्स कुवियस्स पसाद-

गाणिमिचं जाणि वयणाणि भासति, णञ्जो दासभवे अष्णणं उवेज्जणं, सोवि विलावतो, ते चैव इत्थी पुरिसो वा अण्णोणसमा-
गममिळासी कुविदपसादणमिचं वा जाओ क्कामणोवावियाओ क्किरियाओ पंडजति वाओपि विजातिणिवि(द)दाओ
गीतंति उच्चति, तं पुण चित्तह कि विलावपस्से न वट्ठति, अथवा यथा कारणे कारिल्लमाणो रोगाभिभूता वा इष्टवियोगाचो वा
विलपति, वेददेवसां छउमेण क्काणा कारेज्जमाणो रागवेदणाभिभूतो विषयप्रयोगे वा गायन् विलपत्येव, अथवा कारणे क्कामवदुप-
चारात् रुत्ता सर्वे विलभितं गीतं, यदेतद्गीतं अस्म हि द्रुवो नरकादिपु विलाप, इदाणि 'सन्वंचं पट्टं विडंबणा' इति, इत्थी
पुरिसो वा जो जससाहो परावरुद्धो वा यज्जयीतो वा जाओ क्कामयिक्खेज्जावीओ दंसेति जाणि वा वयणाणि भासति विडंबणा,
जइ एवं तो जोडवि इत्थी पुरिसो वा पट्टुणो परिओसणिमिचं णिउजितो धणपटिणो वा विदुमुअणमिदं विविधमणुसासितो पाणि-
पादिसरणपणाधरादिं संचालेति सावि विडंबणा, परमत्थेण आभरण भासति गहेयव्याणि, जो सामिणो णियोगेण मउडादीणि
आभरणगाणि मत्ता(त्थय)मत्ताणि वेहेज्जा, सो अवस्सं पील्लिज्जति भासणं, जो पुण परविम्हवणणिमिचं चणि चैव जोगेसु सरि-
त्थेसु संनिवेशिवाणि सो रागेऽपि भां बहेज्ज, थो ते परिसमां, भावेमाणो क्कजगरुपत्ताए ण मणेज्जा व भां, तस्सावि भारो
परमरथतो, 'सन्वे कामा दुहावह'ति कामा दुविहा-सदा हवे य, तत्थ सद्दुच्छित्तो मिगो सद्दुहंमि पुण्णमणो भूढताए वध-
बंधणविषावो-बंधनधमरणाणि पवेति, तदेव इत्थी पुरिसो वा सदाशुवाली सदे साधारणा मम बुद्धी, तस्स हेउं सारक्खणपरो
परस्स क्कल्लसहिण्वो पटुस्सति, ततो रागवसंधपडित्तो त्यमादियति, तचिमिचं वा संसारे दुक्खमायणं मनति, तदा रचो रूप-
दुच्छित्तो साधारणे विसए मम बुद्धी रूपक्खणपरो परस्स पटुस्सति, संकिल्लित्तो सुविन्वो य पापक्कममिज्जणते, तस्सभवं भं

संसारमाणो दुःखभाषणं भवति, एगग्रहणे तज्जातीयग्रहणं, एवं भोगेभ्युचि गंधरसक्रासुसु सज्जमाणो परामि य पदुस्ततो मूढ-
चाए रुम्ममादियति, ततो जाह्नवराभाषणदुलं संसारं परियद्वति, वेण दुहावहा कामभोगा परिच्ययित्वा सेयस्थिणा ॥ 'नरिद' ।
जाती० ॥४२३-३८८॥ वृचं, नरिद इति हस्तसंज्ञां हे नरिद ।, जाती अधमा णाम सब्बजहणा, शुनः पचंतीति श्यापाकाः,
'दुहृतो'चि दोशवि जणा गता आसीत्, पच्छदं कण्ठ्यं, 'सेवागनिवेशणाणि'चि सोवागधराणि । 'तसि अईइह उ
पावियाण०' ॥४२३-३८८॥ वृचं कण्ठयम् । 'सो द्राणि सिं राय ! महाणुभागो' ॥४२५॥ वृचं, 'सो द्राणि'चि स भगवान्
पुरा सम्भूतः जणगो आसीत् 'द्राणि सि राय ! महाणुभागो' कण्ठयानि शक्यानि, तत्पुनरपि एताइ जहियु भोगां अ-
सासवाइ, आदाणमेवं अणुचितयाहि, अथवा आदाणहेटं अभिणिक्खमाहि, आदाणं णाम चारिचं, तद्वत्तं अभिणिक्खमाहि ।
'इह जीविए राय०' ॥४२६-३८९॥ वृचं, पुज्जदं कण्ठ्यं, 'से सोअई मच्चुमुहोवणीणं' भरणं मृत्युः, खन्यते वा वत् खनति वा
तगिति, मृत्योर्गुणपुनरिति; तसं कण्ठ्यां 'जहेह सीहो' ॥४२७-३८९॥ वृचं, येन प्रकरणे यथा, 'इहे'ति इह मनुष्यलोके, त्रियते
इति पुनः, 'हिंस्त्रियमाणो न सिंहाय अलं तद्वद्यमपि न मृत्यवे अलं, येऽपि या माशाया ज्ञातया; तेऽपि मतस्स कालमि तंमंसहरा
भवन्ति, अतो नाम दुःखभागः तमस्य न हरति, अहवा स्वर्गवितथिन ण तं मरंतं धारयंति ।' न तस्स दुक्खं० ॥४२८-३८९॥
वृचं, कण्ठ्यं, स वान् रन्धून् विक्रोशतो हित्वा 'चिच्चा दुपयं च चउप्पयं च०' ॥ ४२९ ॥ वृचं कण्ठ्यं, 'तं इक्कणं तुच्छ-
सरिरंगं' ॥४३०-३९०॥ वृचं, तुच्छं णाम शून्यमित्यर्थः, केन तुच्छं?, जीवेन, रहितमित्यर्थः, चीयत इति चित्तिका, 'भज्जाय
पुत्तावि य नायओ य' कण्ठ्यं, 'दायारमन्नं अणुसंक्कमंति' ददातीति दाता, य एषां तद्विहीनानां वृचि ददाति, सोगो वा

अग्निञ्जइ 'उचगिञ्जइ जीवियमप्पमायं' ॥ ४३१-३९० ॥ वृत्, तस्म उपनाथ ५८यवे परलोकमयेनेत्येवोपयणं, जरा वृण्णो-
अवदादि, सर्वोधिक्लोञ्चया भवति, पंचालराया । वयणं सुणाहि, मा कासि कस्माहं (जि) महालयाइं (णि) अनन्ता-
नीत्यर्थः, दुम्भोपकलाञ्च निरास्थितीयानि । 'अहंपि जाणामि जहेह साह' ॥ ४३२-३०९ ॥ वृत्, कण्ठयं, जो एत्य सारो
भोगेसु य तातो कदलीगर्मजलदुदुदसाक्षिभः । किन्तु 'भोगा इमे संगकरा भवन्ति' संगं कुर्वन्तीति संगकराः, जे पुब्बं ता अग्धा-
रितेहि अज्जो असिद्धिधा (या) नाम अविनीवरुष्णा, आर्य इति साधोरामन्त्रणं, स्याद् कयं दुस्सयान् ? पूर्वनिदानदोषात्,
'हृत्थिण्णुरंमि चित्ता' ॥ ४३३-२९१ ॥ श्लोकद्वयं कण्ठयं, कामभोगं सत्तयाद् इच्छन्नपि न शक्नोति कामपंकादुत्तं, दृष्टान्वा-
'नागो जहा पंक्कलावसत्तो' ॥ ४३५-३९१ ॥ वृत्, नास्य किंचिदगमं नागः, स्यालायालं स्पर्शी, सेसं कण्ठयं, साधुराह-यदि
भोगान् न शक्नोति त्यकुं भिक्षुमार्गमनुयात्, तेषपि च भोगा बहुन्तराया, तत्र मूलान्तराय एव दृत्तुमालः, स चायं-अञ्चे-
इ कालो ॥ ४३६-३९१ ॥ वृत्, अति एति अत्येति-स्वीरितं यान्ति, रात्रयो 'न यायि भोगा पुरिसाणा निच्चा' भूत्वा न भवन्ति
रोगादिविषावैथ, 'उविञ्च भोगा पुरिसं जहंति' उपेत्य हुज्जंत इति भोगाः, पुरुष उकार्यः, जहंति-त्यजन्ति भाग्यहीनं,
दिहंतो-दुमं जहा लीणफलं व पक्खी । 'जहंति भोगे चइउं असत्तो' ॥ ४३७-३९२ ॥ वृत्, अज्जाइं णाम आयसियाणि, धम्मं द्दित्तो
अपणाधम्मं 'सव्वपयाणुक्केपी' चि छज्जाविणिकायाणुक्कपगो, ता होहिसि देवो 'इतो' इति अस्माद् मत्तुप्यमवादनन्तरं 'विउ-
ब्बी' वैक्रियारीर इत्यर्थः, 'ण तुज्ज भोगे' ॥ ४३८-३९३ ॥ सिलोगो, (वृत्) पुब्बदं कण्ठयं, मया तु माहं कथो, मोहो णामा-
नर्थक एव, वीचारप्रलापो विलापो विप्रलापो । 'गच्छामि रायं । आमंतिओअसि' तमामन्य यथासुखं प्रविजहार इति ।

‘पंचाक्षरायाऽविय धं भद्रसौ०’ ॥१४१-३९३॥ वृत्, अशुचरे सो नरए पविद्धो, अण्विद्वारणे इत्यर्थः। ‘चित्तोऽवि कामेहिं विरत्त-
कामो०’ ॥१४४०-३९४॥ वृत्, उदत्तं नाम प्रधानं, तस्य चारित्रं तपो यः स उदत्तचारिचतुषः, महाति एततीति महेशी, ता अशुचरं
तंजमं पालयित्वा, वीतरागसंज्ञमित्यर्थः, अशुचरं सिद्धिगदं गओचि चेमि । नयाः पूर्ववत् ॥ चित्तसंभूद्भूजं तेरसंमं अ-
ज्जयणं समत्तं ॥

समन्वयो-निदानदेशो तेरसंमं, चोद्दसंमं पुण अणियाणगुणा, एतणाभिसंबंधेणायातस्स चोद्दसमज्जयणस्स चचारि अणुओ-
गदारा उक्कम्मादी, ते पल्लवज्जण यामणिफुण्णे णिकेखेवे उमुयारिज्जंति, तय गाहा-‘उमुओरे निक्खेवो’ ॥३५९-३९३॥
गाया, उमुयारो चउव्विहो-आमादि, गामउमुयारो जहा उमुयारएज्जातो, जस्स वा उमुयारोचि नामं, ठवणा अक्खणिकखेवो,
दव्वतो उमुयारो दुविधो-आगमओ य, आगमओ जणए अशुवउचो, णोआगमतो ‘जाणगं’ ॥३६०-३९६॥ गाया,
जाणगसरीरभियसरीरवतिरचो विविधो-एगभवियादि, ममओ उमुओरे इमा गाया-‘उमुओरनाम गोए(तं)०’ ॥३६१-३९६॥
गाया, कण्ठया, उमुयारस्स इमा उप्पची—जे ते दोत्ति गोवदारया साहुअणुकंपयाए लद्धसंमचा कालं काज्जण देवलोणे चउप-
लिओवमाहुइआ देवा उववन्ना, वे तओ देवलोगाओ चउं खिइपइड्डियनपरे उववन्ना, दोऽवि भायरो जाया, तय तेसिं अन्नेवि
चचारि इक्कदारगा वयंसया (जाया), तयवि भोमे भुजिउं तहास्वाणं थेराणं अंतिवे धम्मं सोज्जण पव्वइया, सुचिरकालं संयमं
अणुपालेज्जण भवं पच्चक्खराहं कालं काज्जण सोहम्मं कप्पे एउमगुम्मं विमाणे छावि ज्ञणा चउपल्लिवोवमठितिया देवा उववणा,
तय जे ते गोवक्खजा चचारिणि देवा ते चइज्जण बुक्कणवए उमुयारपुरे नयेरे एगं उमुयारो णाम राया जातो, बीओ तस्सेव

॥४४१-१९॥ मिलो, 'पुरे भयमी' चि अर्गतरे भये 'कयी' चि वेसि छहं उणाणं, पूर्वत इति पुं, पुराणं-चिंतणं, उलुआर नाम, उलुआपुरमित्यर्थी, 'नात' प्रपितं समुद्रं चहिरन्वथ साणे सुलोगसरिसं मुहव(त)चणेण, काणणुज्जाणवाचिपुक्खुरणीहि देव-
 तोगरम्मं, 'सरुम्मसेसणं' ॥४४२-१७॥ मृगं, 'सरुम्मसेसणं' चि देवलोगाओ अवसिदुएण 'पुराकरणं' चि पुब्बं कतेणं सं-
 नेणं, इलेयु मुद्रुत्ते-उगो पएया । उदंजाइं जाइं जाइए कुलेण धणेण य, उक्तं च- "जाइं इमाइं कुलाइं मवन्ति-अडडाइं दिचाइं०,"
 संगार एर भयं संसारमयं तस्स निव्विल्लो, जहाय भोगे मातापियादयथ 'जिण्णिदमग्गे' याम शाणदंसणचारिसाणि, सरणं
 पवणा, अन्तु च्चोए गला इत्यर्थे; 'पुमत्तमागम्म कुमारयोधीं' ॥४४३-३९॥ वृत्तं, तत्थ पूर्वभवे यंसया'पुमत्तमागम्म' चि
 माशुस्सं, देसलोणं, देवलोगा पुण माशुस्संति, तंमि माशुस्से रंते दोषे कुमारा वेसि पिता पुरोहिठो, तस्स पचीवि जसा णामलो,
 भिन्ठिअन्निभो-निगालत्ती' चि, राया उयुयारो, वा देवी कमलावइचि । 'जाइंजरामच्चु' ॥४४४-३९८॥ वृत्तं, जायत इति जाति;
 चीपंत इति जरा, बाठी च जरा च जातिजरा, इत्योर्भेयं २, अवस्सया जातिजसया इत्युभयेन च अभिनूतो लोको, चहिं विहारो
 भोगो तस्स हेऊ णाणादीए तंमि अभिनिवेशितं, दित्तं, संमात्पक्कं छब्बहं, उंवहा-ओतो जरा मुहं दुययं जीवितं मरणं, तस्य
 विमोधायं, विपद्यमंतं इत्थं कामो वे सुचिरा, के वे १, उच्चते-पियपुत्तगां ॥४४५-३९८॥ वृत्तं, पुरस्य हितः तथा 'सुचि-
 र्ण' ति, ण जिदाणोहत्तं, ससं क्कण्ठयं' ते कामभोगेसुं ॥४४६-३९८॥ वृत्तं, कामा दुविहा-सदा रूया य, भोगा ति विधा-अंधा
 रसा कासा, 'ते' इति वे दाराया असज्जमाणा, मशुस्सता वाव वेलासवादी, दिव्वावि विधुला चयणधम्मा य, कथं ण सज्जंति ?,
 जेण मोक्खआभिक्कंठी, अल्पयं वीया अद्दा, ताव उवागम्म रमं उदाहु- 'असासयं' ॥४४७-३९८॥ वृत्तं, अमकवतीति आश्वत

न शाश्वत अशाश्वतं, जतो वे ददृष्टुं इमं इति मशुस्तसंबं, विहरणं विहारः, भोगो इत्यर्थः, जतो भवति 'भोग भोगाद् भुंजमानो विहरति' 'बहुअंतराणं' चि ते भोगा अंतरावबहुला, व्याघ्यादिभिरुपद्रवविशेषैः 'ण प दीहमायुं' 'तम्हा' तस्मान् 'गिहंसि न रई लमामो' 'आमंतपामो' चि आपुच्छ्या, चरिस्सामो मोणं जलाणि उपश्रमं करिप्पामः, मुण्णिभावो मौनं, संयममित्यर्थः, 'अह तापओ' ॥४४८-३९॥ वृत्तं, अथेत्यानन्तये, तवस्त वाघायकं दयासी, तुक्खतो दरिसणओ य, जहा इमं वयं वेयविओ वपंति, जहा न होई असुआण लोणो' इममिति प्रत्यक्षीकरणे 'वप' मिति वाग्, 'विहृ श्चाने' विंदति तमिति वेदः, विज्जाणा, वेदं जानंति वेदविदु, किं वदन्ति-अथ अयुत्तस्य लोक एव नास्ति, तस्मात् 'अहिज्ज वेए' ॥४४९-३९॥ वृत्तं, अधीत्य वेदान् श्रद्धादिषु च मोचयित्वा विप्रं पुत्रांश्च जनयित्वा तौथ गृहेषु स्थापयित्वा, त्रीवाहयित्वेत्यर्थः, भोगौथ भुक्त्वा ह्यग्निः सार्द्धं, पच्छ अंतरकाले वणप्पावेसं तावसादीणं एतत्प्रवेदास्तं प्रशुत्त प्रशस्यतो वा, नातो विपर्ययेनेति । 'सोअग्गिणा आयगुण्णिघणेणं' ॥४५०-४०॥ वृत्तं, शोक एवग्निः शोकाग्निः अतस्तेन शोकाग्निना, आत्तयुणा रागादयः त एव च इंधनं 'मोहानिलापज्जलणाहिएणं' महाणगादाहातोवि अधिअतरण संवत्तभावो वस्स सवतो तप्पमाणं बहिसत्त्वद्य लोलुप्पमाणं लोलुप्पमानं मरुपोसणकुलसंताणेसु य तुभे मचिस्सहचि, यहुधा-पुनः पुनः बहू च-यहुप्पगारं । 'पुरोहिंयं ते कमसोऽ-णुजंतं' ॥४५१-४०॥ वृत्तं, अधिज्जवेदादिपहिं बहुक्कमं कामओ गुणेहि सदादि भोव्या सुतपदाणं च काठं, कुमारया तस्स ते वयणं तुदिता इदमुक्कवन्तः 'वेदो अर्थाता न भवंति ताणं' ॥४५२-४०॥ वृत्तं, कस्माद्, हिंसकत्वात्, उक्तं च-अकारण-अधीचानो, झालणस्तु सुधिष्ठिः । दुग्गीलेनाप्यर्थोपन्ने, शीलं तु मम रोचते ॥ १ ॥ तथा-दिल्लमघपनं नाम, वृत्तं ब्राह्मण-

तद्वत् । एवम् ब्राह्मणं ब्राह्मणं ब्राह्मणं वेदवीचकत् ॥ २ ॥ "मुक्ता विद्या निति तमं तमेणंति अजिद्विद्या हि भोजिवा
 (नमो) परतो त्तोरि चं नमत्रमं तंमि निति, 'जाता य पुत्ता न भवंति ताणं' बह्व-सर्वे पुत्रसहस्राहं, सगरो किर मेदिभि ।
 एतौपण गो समनो एवतिगो, इह एतु पुत्ता न ताणाए, को नाम वे अशुभमिज्ज चावयं, एतदुक्ते त्वया-अधीता(त्य) वेदा, जे
 प काममुत्ता व एरंविद्या' एवमि चरु, म्णा० ॥४५३-४०१॥ वृत्, एवमिति कालः सो य सच उस्तासणीस्सारा एत थोवो एस एव एणो
 भन्ति, तास्सालं मौल्यं रिपेयु, बहु-कालदुस्सा, कामभोगासक्ता हि नरकेशूपत्वा, अनेकानि पल्योपमानि सारापमानि
 दूरगुणमुमंतिणि बहु-कालदुस्सा, एवाम्दुस्सा पञ्जचित्तदुस्सा, अणिकामसोयत्वा न गिकामं, अपर्याप्तसीत्या इत्यर्थः,
 एतारोस्यसम रिपसुभूत्वा, प्रत्यनोकभूता इत्यर्थः, एतानी अणत्थाण उ कामभोगा, एतनिः-आकरो य एकार्य 'परि०
 ॥४५४-४०१॥ वृत्, पल्लियंतिणि यति योवनं 'अणियत्तकामो' अणियत्तदुच्छो 'अवो य रातो परितप्पमाणो' परि-समंतात्,
 सतिस्यापः परिगणः, शिभर्मा योमिः तापः परित्तापः, असंपचीए सदादीणं, अणपपमतो आहाराय सु-भृशं मत्तो-मुच्छित्तो
 गिदे-नाहिते अन्तोरसने, अथा गरिरापत्तदरादिदु ग्रसमं मुच्छित्तो, धणं-हिरण्णादि ते एसमाणो उवज्जिणमाणे उवज्जिए वा
 अपरिभुज्जं चर प्राप्नोति मृत्युं पुत्तिगा वरं न प्राप्नोति, एथात्र दुक्ताति तदुपभोक्तुं, व्यर्थकमेवोपार्जनं भवति, अथा एवं
 परितप्पति-इमं न मे अत्तिप० ॥४५५-४०१॥ वृत्, इमं च मे अत्तिप गरीरे महिलाए, गृहोपभुज्जं वा, इमं च गणत्थितो वं उव-
 निजामि, इमं कतं इमं करोमि, अथवा अच्छ वा वं इमं अदकयं, इमं ताव करोमि, तंमि दरनिद्विविते वं चेम, वं एवमेवमत्तयं
 कालप्पमाणं हरति हरः, मृत्युल्लियर्थः, किंवाहारा मृत्युना, नित्युच्यते, इतीति हराः-व्यापयः बहु-जदिवससंबच्छरा वा आयु

हरति, उक्तं च-किं वेसि ण वेभिया आसक्खित्तं हि सिंगलगाणं । आयुलमोडयाणं दिवसाणं आवडताणं? ॥ १ ॥ एवं णब्बा
 कहं पमातो केयव्यो धम्मेषि तां, 'धणं पभूतं' ॥४५६-४०२॥ इत्तं कळ्ळं । कुमारवाह- 'घणेण किं धम्मघुराहि' ॥४५७-४०२॥
 बुत्तं, धम्मघुरा-संजमधुरा, सयणो एवसंयथादि, कामगुणा सहादि, उक्तं च- 'छट्टेयुणं गम्माह सारं दारं च पुत्रदारं च । अति-
 णिवगं पि सरीरं छड्डेउमवस्स गंतव्वं ॥ १ ॥' 'समणा भविस्सामु गुणोहघारी' गुणोहो-अद्वारस सीलंगसहस्साणि धारता
 'यहिं विहारा जमिग्गम भिहिंइव्वं' यहिंविहारे स्थित्वा भिक्खारा भविस्सामो, यहिंविहारो णाम अप्पडिबद्धविहारोपि
 ता । आह-यदुत्तं प्राह् 'णिब्बाणमगस्स विपक्खभूता' प्रत्यनिकभूता तं निर्वाणमेव नास्ति, कुतः? बंधामात्रात्, कथं बन्धो
 नास्ति? जीवामात्रात्, कथं जीवो नास्ति?, 'जहा य अग्गी अरण्णित्तंस्तो' ॥४५८-४०३॥ बुत्तं, येन प्रकारेण यथा, अंगती-
 त्यग्निः, उचरारणिसंयोगात् मय्यमानोऽभूत्वा सम्भवति, विद्यते उपलभ्यत इत्यर्थः, भूत्वा चोत्तरकालं न भवति, इत्येवं जीवोऽ-
 भूत्वा भवति, उक्तं च- 'एतावेनेव पुरुणो, यावानिन्द्रियोचरः । भद्रं! एकपदं हेतयद्ददन्ति वहुश्रुताः ॥ १ ॥' तथा क्षीरोऽपि
 कालान्तरपरिमाणत्वात्, तथाऽन्यायेपुरुषप्रबलान्च सर्पिल्लयधत्ते अभूत्वा, उत्तरकालं च न भवति यथा, एवमात्माऽपि एवमेव जाता ।
 एवमवधारणे, ज्ञाता इति पुत्रा, सरिरीमि सत्त्वा संशुच्छिस्तंति अजसंपातवत्, णासत्तिचि श्लयमेति एवमात्मापि, एवं तैकल)मपि,
 एवमेव ज्ञात्वा, तथाविधताशेषलभ्यौ मस्स विद्युदं स्सेदात् (शिक्षित)मिति, चित्तमात्र आत्मा, कुमारकावाहत्तुः, पदुत्तं-नास्त्यात्मा
 तदभावाच्च निर्वाणैकत्वमिति, अत्रोच्यते- (अस्ति निर्वाणं) कुतः? स्वभावव्यवस्थितत्वात्, इह यो भावः येन भावेन व्य-
 स्थितः तोऽस्ति, को दृष्टान्तः? यथा घटः सेन भावेन व्यवस्थितः, तस्मात् स्वभावव्यवस्थानात् पदयामः जीवोऽस्तीति, इतद्य

जीवोऽस्मि, इव । प्राणाननिमेषोन्मेषजीवनमनोगेतन्द्रियान्तरविकारुत्तुदुःखोपलब्धेः इत्यात्मनि एते भावा भवन्ति, को
 रक्षन् । यथा यापुः, शालामङ्गेः करणैरप्रत्यक्षोऽप्यस्मदादिभिरुपलभ्यते, तथा चात्मा प्राणाननिमेषोन्मेषजीवनमनोगेतन्द्रि-
 यांतरविकारुत्तुदुःखोद्देशप्रत्यक्षभृतिभिः प्रत्यक्षैरनुभाषते अस्ति स जीवो एषां भावानां कर्त्तृति, तस्मात् प्राणाननिमेषो-
 न्मेषजीवनमनोगेतन्द्रियार्थांतरविकारुत्तुदुःखोपलब्ध्यापि पस्यात्मा, जीवोऽस्तीति, इत्य जीवोऽस्ति, कुतः ? पूर्ववृत्तार्थस्म-
 र्णात्, को रक्षन्ः ? यथा पटः पूर्ववृत्तस्मर्त्ता न भवति न च तथाऽऽत्मा, आत्मा हि इहलोकचतृचानामर्थानां कश्चिच्च परलोक-
 दृष्टानामप्यर्थानां जातिस्मर्त्ता भवति, तस्मात् पूर्ववृत्तस्मरणान् पस्यात्माः जीवोऽस्ति, यद्यस्तीति कथं निस्सरन् प्रविशन् वा
 नोपलभ्यते ? उच्यते-‘नोद्देशियगिच्छुं’ ॥४५९-४०३॥ वृत्ते, नोद्देशियग्राहः, कथं नोद्देशियग्राहः ? उच्यते, अमूर्तत्वात्,
 नोरेन्द्रियं मनः, मनधार्त्रेव, अतः स्वप्रत्यक्ष एवापमात्मा, कस्मात् ? उच्यते-त्रैकाल्यकार्यव्यपदेशात्, तद्यथा-कृ(ज्ञ)तरानहं
 ज्ञानेऽहं शस्येऽमिति योज्यं त्रिकालकार्यव्यपदेशहेतुः अहंप्रत्ययोऽयमातुमारिको न, नागमिकः, किं तर्हि ? स्वप्रत्यक्ष एवाप्यं,
 अनेनैवात्मनां प्रतिपापस्यात्, नापमनात्मके घटादापुपलभ्यते, ईन्द्रियातिरिक्तो विज्ञाता तदुपरमेऽपि तदुपलब्धार्थानुस्मरणान्,
 यो हि तदुपरमेऽपि तदुपलब्धमनुस्मरति स तस्मात् अपन्तरमुपलब्ध्या दृष्टः, यथा-पंचवातायनोपलब्धार्थानुस्मर्त्ता देवदत्त इति,
 अतः नोद्देशियगिच्छुं अनुभवमायादिति, अमूर्तत्वाच्च नित्यः, आह-आकाशस्यैव नित्यस्यामूर्त्तस्य कथं जीवस्य कथो भवति ?,
 उच्यते, ‘अम्भतथहेतुं गिततस्स षंधं’ आत्मानं प्रति यद्भवति तदयत्नं, तच्च रामेद्रपद्मोद्देशमिध्यादेशानाविरतिप्रमादकषाय-
 योगात्, ‘देव’चि हेतुः कारणं तु, अपदेशः-निमित्तं, अस्मात् कारणात् नित्यत्वामूर्त्तत्वसाधान्येऽपि आकाशस्य सति वैशेषिके

परमः श्रव्यात्महृत्तौ स्यहृत्तः जीवस्य संसारेहृत्तः, कथं स्यमाहृत्तः- 'जहा वयं घम्ममजाणमाणा०' ॥४६०-४०३॥ वृचं, येन प्रक्राणेण यथा, ययमित्यात्मनिदेशः, सैनं घर्मसजानमानाः, पातयन्ति पासयति वा पापं रागद्वेषोद्भवं साधुषु उद्वेजननिमित्तकं पुरा- प्रथमं क्रियत इति कर्म अकार्यत्वं, ओरुञ्जमाणा जं तुम्होई घणियं समं लमंता, परिराखिस्वज्जंता साधु एलका (संपका) तं गेव मुज्जोंवि समापरामो पापं गिहवासे चोति, किमयं गृहवासे रति न लमही, वेगति । 'अब्माहयंमि' ॥४६१-४०३॥ सिंलोगो, यापुरादिद्वेणं, जहा मिगजूहं वादेण अब्माहयं-चापुराए परिकिरुचं असोदहणाणि पहरणाणि पडंवि, तव्यस्यानि भूमीए वो पडंति, एरं अस्माइते लोके गिहवासे न रमानो । पुरोहित आह- 'किण अब्माहओ लोओ' ॥४६२-४०४॥ सिंलोगो, कण्डः, पुच्छाए कुमारकाह- 'मच्चुणज्जमाहओ लोओ' ॥४६३-४०४॥ वृचं, पुव्वदं कण्डं, असोहा रयणी, किं दिवसतो ण माति १, उच्यते लोकादिदं वन्मतीति (रत्ति) गहंती य, अहवा सो न दिवसे विणा (रत्तीए) तेण रत्ती भण्णति, अपच्छिमत्वाद्वा णिणमा रत्ती, कइं सोती १, उच्यते- 'जा जा वच्चइ रयणी' ॥४६४-४०४॥ सिंलोगो, 'जा जा' इति वीप्सा, सेसं कण्डं, 'जा जा वच्चइ रयणी' ॥४६५-४०४॥ सिंलोगो, कण्डः आह- सत्यमेतत्, किन्तु, किंचिकालं (संवास) अतो एगट्ठा च व पव्वयामो, उच्यते- एगओ संवासिताणं' ॥४६६-४०५॥ सिंलोगो, 'एगतो' चि एगट्ठा, किंचिकालं संवासिताणं 'दुहओ' चि अम्हे दोउवि जगाइं 'संमत्तंजुत' चि तुम्य एज्जयं धम्मं गहाय पच्छा जाया । गमिस्सामो, अपियचवासी गामे एगारतीओ पगरे पंचरा- तीयो भिक्खुहाारा, आह- 'जस्सइत्थि मच्चुणा सकवं' ॥४६७-४०५॥ सिंलोगो, 'जस्स' चि गिदेसे 'अय' इति आमन्त्रणं, सकयं-मियत्ता, जस्स होज्ज मच्चुससत्तं दिट्ठं वेणं, जस्स किल जसो मिचो सो वेण भिज्जमाणो मणति- किंचिकालं सह

वेपथुः, न य तंण उद्विभिरतं. कच्च जेहिं वा णिदुक्को जणां वेपथि, जो वा ज्ञापति अयमारोहं सो हु कंच सुए सिंया' जहा
 वरं जहामोचि 'अज्जेव धम्मं पडिक्खज्जयामो' ॥४६८-४०५॥सिलोसो, अद्येव साम्भतं, धम्मो-समणधम्मो, पडिक्खज्जामो
 अगुपपगच्छामो, न सुणभुवगच्छामो संसारं, अणागयं नेव य अत्थि किंचि' जे अहेहिं न भुत्तुब्बं अणंतं संसारं देविंदचक्क-
 चट्टित्तणं देवसु, अथवा नास्ति मृत्योः कुत्रचिदगमः, न चिद्यते किंचिदस्माज्ञातं, न भवति, अणागयं नेव य अत्थि किंची, एवं
 ज्ञात्ता अब्बाशंमं धेयः किंचो विणाइत्तु रागं, रागो-ममत्तभावो, उक्तं च- "अयं णं भंते । जीये एगमेगस्स जीवस्स माइचाए
 थियत्ताए भाइत्ताए भोगिणित्ताए पुत्तत्ताए धूयत्ताए गुण्हत्ताए भज्जत्ताए सुहिसयणसंधंयुत्ताए उपपण्णपुण्ये ? , इत्ता गोयमा ।
 असतिं अदुवा अणंतरुत्तो" चि । ततो तं पुरोहितं एव्यज्जायिमिदुत्तं स्थितं ज्ञात्वा तस्य वंमणी धम्मविग्यं करेति, ततो पुरोहितो
 भगति-पद्दीणपुत्तस्स हु नत्थि वासो' ॥४६९-४०६॥सिलोसो, एहीणपुत्तस्स उ णत्थि वासो, शुद्धे इति वाक्यशेषः; वासिट्ठि-
 ति आमन्त्रणं, यियोः वयो भिदुत्तयो, भिक्षाचारियाकालो पुरथरणकाल इत्यर्थः, उक्तं च- 'प्रथमे वयसि नाधीतं, द्वितीये ना-
 वितं पनम् । तृतीये न तपस्सयं, चतुर्थे किं करिष्यति ? ॥ १ ॥' दिट्ठो जहा दाफस्स सहाथो छायं (याणुं) सो तं सारस्सणं
 सहायकत्वं च दुरीन्ति, छियो हि गम्मा विणासं च पावंति, तदेव वाहं थाणुभूतो, अन्नेवि दिट्ठता— 'पंथाविट्ठणो व जहेव
 पक्कमी' ॥४७०-४०६॥ वृचं, पंखविहीणो पक्की पलायणे ण समत्थो सज्जारादीहिं विणासं पावंति, संगमे वा उवांठते भिज्ज-
 विट्ठणो ताया सण्ही पासिज्जति, सारो घणं, विक्कसारो वणिज इव समुहमज्जे पोतविणासेण पहीणपुत्तोमि तथा अहंवि,
 माएणी आह- 'सुसंनियामो' ॥४७१-४०६॥सिलोसो, सुदुत्तु संरिहा सुसंरिहा, सुसंस्कृता द्रव्यादिभिरुपकरणेहिं काम्मणामा-शुब्बदादयः

इमे इति ये सामर्थ्यं ग्रहे वर्तन्ते, संपिडिताः, सम्यक् पिडिताः, अग्नरसानां-सुखानां वराः प्रधानाः प्रभृता-बहुकाः, त एव-
 गुणत्रयी एवमु ता कामयुगे पगामं, एज्जचित्तं कामं, गमिस्सानु पहाणभगं पहाणभगो णाम ज्ञानदंशणचरिणाणि,
 दसविधो वा समनघम्मो, पहानं वा मग्गं पहणम्ममं, तीर्थंक्राणांमित्यर्थः, पुरोहित आह-‘सुत्ता रसा०’॥४७२-४०७॥ वृत्तं, के
 वे इत्ता ? रसा भोगा इत्यर्थः, हे भवति वहाति तव यौवनमित्यर्थः, न अंतजमं, संजमढा जीवियणिमित्तं पजहामि भोगे,
 सार्धं अलामं च सुहं च दुक्खं संविकथमाणो सहमाण इत्यर्थः, कारिस्सामि भोगं मुनिमावो मौनं, संयममित्यर्थः, माहणी
 आह-‘मा इ तुमं०’॥४७३-४०७॥ वृत्तं, मा पडित्सेधे, हू पूरणे, समणो सोदरिया भावति कामभोगा (वा) जुन्नो व हंसो षडरीए
 पडित्सांघं गंतुं अचायंतो अशुलोतमेव गच्छति, एवं तुमंपि दुरशुचरसंजममास्वहणअसमथो भायादीणं भोगाणं वा मुनरिहिति, अतो
 ‘मुजाहि’ कण्ठं, पुरोहित आह-‘जहा य मोहं०’॥४७४-४०८॥ वृत्तं, येन प्रकारेण यथा हे भोवो! ‘तनुजाः’ तनु-चरीरं, मुजा-
 म्पां गच्छतीति पुनङ्गः ‘निम्मोअणिं’ कंचुकं ‘हिन्चा’ छडेचा ‘पलाइ’ गच्छति, मुत्तित्ति णित्सेक्खो, अपडिवद इत्यर्थः,
 ‘एमेए’ति एवमेते भुजङ्गयद् ‘जाया’ इति पुत्रा ‘पयंहति भोए’ अत्ययं चयति पयंहति, तेऽहं कहां नाणुगमिस्समिक्को,
 एवो राण्हंत्तरहितो अहं सवणादी अवहाय, कं वं वा अहं एवो अर्च्चाहामि, ‘छिदित्तु जालं०’॥४७५-४०९॥ वृत्तं, जालं मच्छ-
 जालं अथलं दुग्गलमित्यायत्तु रोहित मच्छा, एवंयं मोहजालं छिदित्तु धूरिवहति धुर्यः संयमधुरावहणसीला तपांसि उदा-
 राणि-उत्तमानि वीरास्तोपेन्द्राः भिक्षोश्चरिया भिक्षुचरिया अतो वं धीरा इ भिक्षव्यायरियं चरंति, ‘एवमेए’ति पुंचेसु
 एज्जमिहित्तमवीरु ‘नहे व कुंचा०’॥४७६-४०९॥ वृत्तं, पमे-अक्कासे कौचाण पंतीओ आगच्छंतीओ वत्ताओ-वित्ताओ दलेसु-

छिद्रेतु गोल्लु(न्ति)एवं सति पुत्रा यं कण्ठं । सव्याइं पुरोहितं तं समुपं० ॥४७७-४०९॥ वृत्तं, पुत्रद्वं कण्ठयं, कुडुपसारो हिरण्णा-
दि विउल्लं-चुगं उचमं-पदाणं, अन्नमोगेहितो तं रावा गेण्हिउमारद्धो, पच्छा तेऽवि अभिक्वं-पुणो पुणो, सम्मं उवाय समुवाय,
किडुवाच ? उच्यते— 'वंतासी पुरिसो रागं' ॥४७८-४०९॥ वृत्तं, वंतं असिउं गीलं पस्यासो वन्तासी, पुरिसो उक्कार्थं, हे
राजन् ! य सोहति पसंसितो, कहं वंतासी भवति ? जेण माइणेण परिच्चं वणं, कण्ठयां सव्वं जगं जह तुहं (तव) ० ॥४७९-४०९॥
सिलोगो, कण्ठया, गवरं जेव ताणाय तं तवत्ति परलोए, उक्कं-अत्थेण पंदराया ण ताइयां गेहणेण कुइअन्नो । घक्केण तिलप-
वेदी पुचेहि न ताइओ सारो ॥ १ ॥ किंच-मारिहिसि रागं ! जया ० ॥४८०-४०९॥ सिलोगो, अवस्स यदा तदा दिवा रात्रो
वा, उक्कं-धुवं उट्टुं उणं कट्टं पुमभिच्चं मट्टियामयं माणं । जातस्स धुवं मरणं तूह हितमप्पणो काउ ॥ १ ॥ मनो रमयन्वीति
मनोरमाः, क्षामगुणा सदादयो, अत्थयं जहाय-नहाय, ण ते अणुगच्छंतिचि मणिवं होति । 'इ(ए)को हु घम्मो नरदेव ! ताणं'
एसको-रागदोसरहिठो, अपवा स एव एसको धम्मो, नराणं देव नरदेव ! ताणं भवति, नान्यः कश्चिचाणं भवति स्वजनादि, एवं
स्वजनयनादि असरणादि गाउं 'गाहं रमे पक्खिणि पंजरे वा' ॥४८१-४११॥ वृत्तं, पंजरो दुक्खभूतो, एवं संसारो दुक्खभूतो,
गेहसंवाणं छिदिउं चरिसामि भोणं, भुनिभावो मौनं, संजमाभित्यर्थः, किंचणं दवे भये य, दव्वकिंचणं हिरणादि, भावकिंचणं
कोहादि, 'उज्जुकुब्बा' अमायी, गिरामिसा अहिरण्यसुवणिण्या, परिमाहारंमक्केसु दोसेसु णियचच्चात्, 'दव्वविग्गिणा जहा
रण्णे ॥ ४८२ ॥ सिलोगो, पुत्रद्वं कण्ठयं, अन्नं सत्ता पमोयंति एरिसं जंति वाहादयो, दोसं गच्छंति जे तत्थ डज्जंति,
सत्ता रागद्वेषयसगा संवो, दसमानेप, 'एवमेव धयं मदा' ॥४८३-४११॥ सिलोगो, कण्ठया । भोगे अ(भो)ज्या ० ॥४८४-४११॥

सिलोगो, भोगान् धरना इदानीं वमिषा-छड्डंछा लहु-चालो बाह्ये भूवा लहुभूला, जहा सो वातो अप्पडिबद्धो सदा गच्छत्येव एवं अप्पडिबद्धविहारिणो आमोदमाणा हुदहता, सो संजमे गंदिं मच्चति, दिया इति दो वारा जाता द्विजाः, पक्षिण इत्यर्थः, एक्कासिं अण्डवत्वेन पच्छा अण्डयं मिनरा जायते पक्षिणो, कामदः, कामति सेच्छपा इत्यर्थः, एवं लहुभूतविहारिणो आमोद-
माणा विहस एन विष्णुमुक्ता जणं २ दिसं इच्छति ते तण्णं दिसं अप्पडिबद्धा गच्छति-इमे य लद्धा फंदंति०॥४८५४१॥
सिलोगो, 'इमे' इति प्रत्ययं लद्धा-भ्राताः, के ते !, शब्दादयो विषयाः, फंदंतीति(फंदो)चला-अणिच्चा, मम इति आत्मनिर्देशः,
हत्यपत्ता, अञ्ज इति आमन्त्रणं अथवा अञ्ज दियसे संपदुपेता, वयं च मत्ता एतेसु कामेसु चलासु, एते असासए, णिव्माणं,
छड्डिहासो जहा इमेहि छड्डिहा । स्यात् किमर्थं छड्डिच्छंति, उच्यते- 'सामिसं कुल्लं दिस्सा०॥४८६-४१॥सिलोगो, सह
आमिसेण सामिसो, कुल्लो-शिक्षो सउलिया ना, मंतीपेतीए गहिताए अत्ताहिं सउलियाहिं वाहिज्जंदि, चत्तए ण वाहिज्जंदि,
अतो 'आमिसं सब्बमुज्झित्ता' क्कण्ठ। 'गिद्धोवमे य गच्छा०॥४८७-४१॥सिलोगो, गिद्धेण वा उवमा जेसिं कामाणं ते इमे
गिद्धोवमा, जहा सो गिद्धो सामिसो वावज्जति, णिरामिसो ण वावज्जति, कामभोगसंपन्नो तद्विचिनिमिचं वा धिज्जाविदाइयादीहिं,
अतो गिद्धोवमे मोगे गच्छाणं, संसार वडुंतिचि संसावडुणे, 'उरगो सुवण्णपासिच्च' उरणे गच्छतीति उरगः, सप्यो-सुवण्णो
गकडो उरओ वसा पाणे, अन्नाणे मणीपे इत्यर्थः, संकमाणो-धीहमाणो तणुं-भंदं चरति, एवं विसयकसाएसु तणु अंब(संच)रे
'नागुच्च(नागो वा) पंचणं छित्ता०॥४८८-४१॥ सिलोगो, जहा हत्थी वारीतो वंधणाइं छेचा वसाहिं अप्पणो वए, तस्स वसाहिं
अड्डी, नमिल्लिया, एवं सद्धं वसाहिं वए 'इति'चि यदुक्कं 'एतं पत्थं' एतत् पत्थं, वत् स्नेहपासं छेचा, हे महाराय ! उसु-

श्रीउत्था०
पूर्वा
१४
इष्टुआरीये
॥२३॥

आरात्ति मे सुतं, इति उपप्रदर्शनार्थं 'मे' इति मया श्रुतं, ज्ञातमित्यर्थः, क्लृप्तं भवति ?-नाग इव स्नेहमन्धनं छिन्ना आत्मानं
 गच्छं वसहिं नय, एतत् पथं हे महाराजा, एतत् मया श्रुतं साधुसमीपे । 'चहृत्ता विपुलं रज्ज्वं' ॥४८९-४१॥ सिलो गो, त्यज्या
 विपुलं-विस्तीर्णं सान्द्र-गन्धं, क्षाम्यत इति कामाः, प्राथर्यन्त इत्यर्थः, दुर्बल्यं इति भोगाः, अतस्ते भोगा दुःखं त्यजन्वन् इति
 दुस्त्यजाः, णिविसया-सद्दिविसयाहिया णिरामिसा-धणामिसेण रहिता निण्णेहा-पुत्तदाराइसु णिममसा णिपिडि-
 ग्गहा दुपदादिसु । 'सम्मं धम्मं वियाणित्ता' ॥४९०-४१॥ सिलो गो, 'सम्मं' जहावस्थितं संसारे सन्भावो धम्मो वं सम्मं
 वियाणिता जहा कामभोगा सयणघणादि वा न परित्राणाय अतो विज्जा कामगुणे धरे, धरे-प्रधाने, त्वं परिगृह्य इत्यर्थः,
 प्ररुपेण गृह्य प्रगृह्य, 'अहकूवात्तं' ति यथा ख्यातं तथा प्ररुपितं, अथवा कामं धेतारागचरितमित्यर्थः, धोरं-भयानकं, कातराणां
 दुःखुचरं, धोरो परवक्त्रो जेसिं ते धोरपरवक्त्रमा, दुःखुचरपराक्रमा इत्यर्थः ॥ 'एवं ते कमसो बुद्धा' ॥४९१-४१॥ सिलो गो, एव-
 मनेन प्रकारेण कमसो-परिवाडीए बुद्धा संबुद्धा सन्वे-छावि जणा धम्मपरायणा-धम्मोद्गाता 'जम्ममच्छुभउब्बिग्गा'
 जन्तं जन्म, मरणं मृत्युः, जन्मथ मृत्युश्च जन्ममृत्युभयं तस्मिन् जन्ममृत्युभयं तस्मिन् भवतो-वस्तुः दुरनुचरः 'दुकूल-
 स्संतगवेसिणो' दुःखरस अंतो-भोक्त्रो तं गवेसंति मार्गतीत्यर्थः, 'सासणि विगत' ॥४९२-४१॥ सिलो गो, 'शासु अनुशिद्यो'
 शास्तीति ज्ञासनं, विगतभोहो-केवलणाणी तेसिं सासणे 'पुब्बि भावणाधाविया' पुब्बभवे संजमवाप्तणाए भाविता, विसिंसा
 इत्यर्थः, पुब्बद्धं कण्ठधं । इदाणिं तेसिं णायुक्किक्कणा किञ्चद्-राया सह देवीए' ॥४९३-४१॥ सिलो गो, राया उलुयापो णम
 सह कमलावतीए महादेवीए, माहणो भिन्नू पुरोहितो, माहणी जसा, ते य दासगा, सवेवि एते परिणिब्बुता, तिब्बानं निर्वृतिः, परि-

निष्पृ इति धेमि । गणाः पूर्ववत् ॥ चारुसणह् ७२१७३५५५५५ तुष्णी सम्मत्ता १४ ॥

उक्तं चतुर्दशमध्यायने, इदानीं पंचदशमुच्यते-तस्य कोऽभिप्रसम्बन्धः ? सम्बन्धो वक्तव्यः, स च त्रिविधः, तद्यथा-द्वन्द्व-
प्रकरणाध्यायसम्बन्धविधयः स्मृतः । केचित्तु अविशेषणः अतः सम्बन्ध इत्यते ॥ १ ॥ केचित्तु आचार्या अभियोगेण-एकविधमेव
सम्बन्धं व्याचक्षते, तद्यथा-द्वयस्य गृहं द्वयेण सम्बन्धः, यथा चतुर्दशमे धर्मकर्मसंज्ञं एते परिणिञ्जतेति, पंचदशमस्य आदि-
सूत्र-‘मोषं चरिस्सामि’ति, परिनिर्वाणं च मुनेरेवर्तित्येव सम्बन्धः, तथा प्रकरणसम्बन्धो यथा चतुर्दशमे धर्मकथाप्रकरणं
व्याचक्षते एवं पञ्चदशमेऽपि धर्मकथैव वक्ष्यते, तथा श्रव्ययनसम्बन्धः-चतुर्दशमेऽध्ययने अनिदानस्य गुणा व्यवर्णिताः, एवं
पञ्चदशमेऽपि अनिदानगुणसंज्ञ एव भिद्युर्भवति, अथवा सामान्येनाध्ययनसम्बन्ध एव वक्ष्यते, अनेन सम्बन्धेनावावस्थासाध्य-
यनस्यानुयोगद्वारचतुष्टय-उपक्रमो निक्षेपः अनुगमो नय इति, ‘कसु पादविक्षेपे’ उपक्रमणमुपक्रमः उपक्रम्यते वाऽनेनेत्युपक्रमः, तथा
निक्षेपः ‘क्षिप्रं प्रेणे’ निक्षेपणं निक्षेपः, तथा अनुगमः ‘गमू सु ५ गतौ’ अनुगमनमनुगमः, अनुगम्यते वाऽनेनेत्यनुगमः, अनुग-
मस्येते वाऽनेने(स्मादि)त्यनुगमः, तथा नयः ‘णीब् श्राणो’ नयनं नयः, नीयते वाऽनेनेति नयः, उपक्रमो गामादिकः पडिवधः,
मावो द्विविधः-शुलभावोपक्रमः शास्त्रोपक्रमश्च, अयं शुलभावोपक्रमः-ज्ञो ज्ञेण पकारेण तुल्यति श्रेति णयाशुविचीहि । आराहणार
मगो सोऽन्वय अन्माहवो तस्य ॥ १ ॥ शास्त्रोपक्रमः आनुपूर्व्यादिकः पडिविधः, स च पूर्वोक्त एवमनुयोगद्वारे, निक्षेपस्त्रिविधः,
श्लेषनिष्पन्नः नामनिष्पन्नः दशालापकानिष्पन्नश्चेति, श्लेषनिष्पन्ना पूर्वोक्तः, नामनिष्पन्ना निक्षेपः सभिद्युक्कमिति भिद्युक्कस्य निक्षेप-
‘निकर्तवो भिद्युक्ती चउल्लिखो’ ॥१७३-४१॥शाया, इत्यादि, नामस्थानेन पूर्ववत्, द्रव्यभिद्युद्विविध-आगमनो(आगमाम्नां,

आगतः पूर्वोक्तः, नोआगततद्विविधः-द्वयशरीर० मन्व्यशरीर० व्यतिरिक्तो, व्यतिरिक्तश्च निहन्व्रादि, मोक्षाधिकारशून्यत्वाद्, द्रव्यं कुरुमग्नहस्तं भिनत्ति असौ भावमिधुः, अथवा भेचा भेदनं भेचव्यं वेति द्रव्यं मापे च, द्रव्ये भेचा रहकारादि भेदनं परध्वादि भेचव्यं काष्ठादि, मासतः भेचा साधुः भेदनं तथादि भेचव्यानि अमृति रागद्वेषौ दण्डास्त्रयः गौरवास्त्रयः विख्याथत्वारः (तत्रः) संज्ञाथत्वारः (तत्रः) क्रापायाथत्वारः प्रमादाः पंच एवमादीनि भेचव्यानि, भिन्दं तु भावमिधुर्भवति, उक्तो नामनिष्पन्नो निधेयः। इदानीं द्वात्राळाफकनिष्पन्नो निधेयः (स च) अयसरग्राहोऽपि न निधिष्यते, कुतः, द्वात्राभावात्, असति द्वात्रे कस्यालापकाः, द्वात्रे द्वात्रानुगमे, द्वात्राञ्चरणीयं, सौऽनुगमो द्विविधः-सूत्रानुगमो नियुक्त्यनुगमश्च, द्वात्रानुगमे द्वात्राञ्चरणीयं अस्त्वलितादि, नियुक्त्यनुगममस्त्रिविधः-निधेयनियुक्त्यनुगमः उपोद्घातनियुक्त्यनुगमः द्वात्रस्पर्शिकनियुक्त्यनुगमश्चेति, निधेयनियुक्त्यनुगमैव नामस्यापनादिप्रपञ्चेन, उपोद्घातनियुक्त्यनुगमः इमाहिं दोहिं मूलदारगाहाहिं अणुगतव्यो 'उद्देश०'। गाथा, 'किं कतिविधं०'। गाथा, एवमवस्थिते द्वात्रस्पर्शिकादि चतुष्टये युगपद्रच्छन्ति, तथा चोक्तं-एत्थ य सुचायुगमो सुचालावगकतो य निवसेवो। सुत्तफ्रासियणिज्जुत्ती णया य पतिसुत्तमायोज्या ॥ १ ॥' द्वात्रानुगमे द्वात्रं, तत्त्वेदं- 'मोणं चरिस्सामि०' ॥ ४९४ ॥ इत्तं, मन्यते तिकालवस्थितं जगदिति मुनिः, मुनिभावो मौनं, चरिस्सामो 'चर गतिभक्षणयोः' मुनिवसाचरिण्याम, 'समिच्च घम्मं' से एत्थ समेत्य 'इणं गतो' धर्मं प्राप्य इत्यर्थः श्रुतधर्मं, चारिप्रधर्मं चरिस्सामो, ज्ञानदर्शनचारित्र्यतपोभिः 'उज्जुकुळे' फ़लुभावं कृत्वा 'सोधी उज्जुयभावस्से'ति, 'णियाणाछिण्णे'ति 'दाब् लवने' प्राणाविपातादिबन्धकरणरहितः छिन्नबन्धनोऽभिधीयते, अप्रमत्तत्पय इत्यर्थः, 'संथं जहिज्ज' संस्तवो द्विविधः-संवाससंस्तवः वचनसंस्तवश्च, अशोभनैः सह संवासः, वचनसंस्तवश्च तेषा-

मेव यः तस्यैतिलज्वेद, 'अकामकामे' अकामः-अपगतकामः, कामो द्विविधः-इच्छाकामो मदनकामश्च, अपगतकामस्य वा इच्छा तां कामयति, सा च कामोच्छा मोक्षं कामयतीति, प्रार्थयतीत्यर्थः, 'अण्णायएसी परिव्वए' अज्ञातैपी, अज्ञातमज्ञातेन एते-मिषदे अनी अज्ञातैपी, निश्रादिहित इत्यर्थः, परिन्देत्-समन्ताद् ज्ञेत्वे, सर्वप्रकारं सर्वमाधेनेत्यर्थः, य एवंगुणविशिष्टः न मिश्रुर्भवति। 'राओवरयं चरिज्ज लदे' ॥१४५-४३०॥ इत्यादि, रात्रादुपगतं चरेत्, किमुक्तं भवति, रात्रौ न मुह्यते, रात्रौ गतादि क्रियां न कुर्यात्, विरते नितीमापात्, विरतिग्रहणाच्चारित्रं गृह्यते, पंच महाप्रतादिकं कर्मचरिक्तीकारणे चारित्रं वेदं वेत्तीति वेदमिदं, वेदः श्रुतग्रानं, संपन्नो मोदित्यर्थः, अत्र राक्षितो चारित्रात्मरक्षितो भवेत्, प्राज्ञो-विदुः, संपन्नो आयोपाय-निधिज्ञो भवेत्, उत्सर्गपनादद्रव्याद्यापदादिको य उपायः, 'अभिभूय परीसहान्' अभिभूय विरच्छत्य, 'सव्वदंसी' आत्मवसर्गदर्शी भवेत्, 'जे काम्बियि न मुच्छिण्' यः कस्मिंश्चिदपि न मूर्छितो भवति, न रागं गच्छतीत्यर्थः, त्रतिपक्षेण द्वेषं न गच्छतीति म मिशुरिति॥'अफोसचहं' ॥१४९-४२०॥ इत्यादि, एवं वक्ष्यमाणेषु रागद्वेषिभ्युक्तेन भवितव्यं, यदि कश्चिदाक्रोश-यति वच्यं वा करोति, तद्विचिन्तयित्वा जालोच्य धीरो भवेत्, न द्योमः करणीयः, कथम्?-आक्रोशति मां बालः तत्र लाभ एव मन्तव्यः, दिष्टया वा यद् मां न ताडयति, ताडयत्यपि बाले लाभ एव मन्तव्यः, दिष्टया च यन्मां जीवितान्न व्यपरोपयति, एव-मादि, तथा च "आकुपेन मतिमठा तन्प्रार्थविचारणे मतिः कार्यो। यदि सत्यं काः कोपः? स्वादनृतं किन्तु कोपेन ? ॥ १ ॥" मुनिभूत्या गच्छेत्, ज्ञानी भूत्या संयमं अव्यग्रमनाः चरेत्, यापयन्नित्यन्तामगुप्तः, सचरित्वाल्को गुप्तो भवेत् इति, अव्यग्रमनसा अंगप्रद्वेष्टे च मरितव्यं, कथं?, दुःखे समुत्पन्ने न शोकात्पेन भवितव्यं, मुले च समुत्पन्ने न प्रद्वेष्टेन भवितव्यं, एवं सर्वमपि

गाद्वैशाखकं यः श्रुते क्षमं स भिदुमवति । 'पतं सयणासयं०'॥४७-४२०॥ इत्यादि, एषु च क्राणेषु आत्माद्विष्टेन भवितव्यं, पतं-भिदुं अक्षमेन क्षणानुनानि भजित्वा-सोचिता 'मन् सेवाय' श्रुतोप्यं च सेवित्वा, नानाप्रकारं च 'दंसमसक्रादि' श्राप्य, नात्राप्रकारं मद्गुणैरुक्तपदपदादि, अव्यप्रमना असंग्रहेन भवितव्यं, रागद्वयविश्रुक्तेनैत्यर्थः, य एतत् कृत्स्नं परीस- ह्यारं श्रुते स भिदुमवति॥ नो सक्रियमिच्छद्०'॥४७-८-४२०॥ इत्यादि, एषु च सवकवादिषु रागो न करणीयः, यदि कश्चि- रसस्कारं करोति, अभ्युयानादिकं, न वदिच्छन् श्रापयेत्, गोमनोकारः सत्कारः, स च न पूजाभिच्छति, यस्मादिकं, न वन्दन- क्वभिच्छति, क्षिप्तं भवति ? एषु क्षिप्तमाणेषुचि रागं न गच्छतीत्यर्थः, सः संयतः सुव्रतस्वप्सी च भवति, यत्र ज्ञानादिसहितः पारिश्रास्यगेषी च स भिदुमवति॥ 'जिण पुणो जहाइ जीवियं०'॥४९-४२०॥ इत्यादि, 'ओहाइरू त्यागे' येन प्रकारेण संयम- शीघ्रं परित्यजति तत्र करोति, येन मोहनीयः कर्म यस्माति तच्च न करोति, कृत्स्नं-सम्पूर्णं, कृष्णं च अशुभमित्यर्थः, 'नियच्छति' श्राप्तोति यन्वातीत्यर्थः, तच्च न, जहाति, नरनारीप्रहाणार्थं परित्यागः, यच्च कौतुकं न गच्छति स भिदुम- वति । 'छिप्तं सरं भोमं०'॥५०-४२०॥ इत्यादि, एतानि च जानशरि न प्रकाशयेत्, छिन्नमिति यत्सच्छेदः काष्ठादीनां वा छे- दान्, नुमानुमं न प्रकाशयेत्, अधिकरणमिच्छित्वा, एवं सर्वत्र अप्रकाशतां, पुण्याः दुंदुभिस्वरो क्राकस्वरो वा एवमादिसर- व्याकरणं, मौमादित्वात् मौमः, अकाले सं पुष्पकलं, स्थिराणां चलनं, श्रतिमानां जल्पनादि, अन्तरिक्षादिगुदाहापशुष्टयादयः, दिव्या प्रशुद्रादि, 'सुविणं' सचलक्षणं, तथा पुष्पकौहस्त्यश्वादिक्षणं, दण्डो यो यस्मिन् अपराधे भवति, 'बन्धुविज्जा' वास्तुक्षणं, पुष्पादीनां अंगविकारः, क्वस्व क्षीष्टं अंगं क्षोभनं भवति ?, एषु ऋषयगन्धारादीनां स्तराणां विजयः-अस्मात्

इत्यर्थः, एवमादिभिर्विधादिभिर्यो न जीवति स भिदुर्भवति। 'मंतं मूलं' ॥५०-४२२०॥ इत्यादि, मन्त्रान् साधुकृतान् ज्ञात्वापि न प्रकाशयेत्, एवं मूलानि, तथा विविधान् वैद्यचिन्तान् वमनविरेचनधूमनघ्नस्नायादिकान् न प्रकाशयेत्, तथा आतुरश्चरणं विचिकित्सायै न कुपोद, तं जाषणापरिष्णाए परिष्वाणिकं अर्घंतरं पृच्छचरणपरिक्षाए प्रत्याख्यानं करोति स भिदुर्भवति। 'वृत्तिपगण' ॥५०-३-४२०॥ इत्यादि, क्षत्रिया-राजानः, गणा-मह्यगणादयः, उभगा-दण्डयाधिकारदयः, राजपुत्रा ब्राह्मणभोगिका, धिविधाश्च शिरिनः, एतेषां निःशीलानां प्रशंसां पूजनं वा न करोति स भिदुर्भवति। 'निहिणो' ॥ ५०३ ॥ इत्यादि, गृहस्था ये प्रव्रजितेन दृष्टाः अप्रव्रजितेन चा, तेषां निःशीलानामिहलोकफलायै यः संस्तवं न करोति स भिदुर्भवति। 'सयणासण' ॥५०-४२०॥ इत्यादि, शयनासनपानभोजनानि, परकीयं यदि तं परो न ददाति प्रतिपेययति या, प्रतिपेयितो वा निर्दूचः सन् यः प्रद्वेषं न करोति स भिदुर्भवति। 'सं किंचाहार' ॥५०-५-४२०॥ इत्यादि, यत्किंचिदाहारं परतो लब्ध्वा यस्तेन आचार्योपाध्यायादि त्रिविधेन वातुकम्पति, 'ब्रह्मे शनुगहं कुञ्जा, साधु होज्जामि तारिओ' यदि मनसा एवं चिन्तयति, याचा सर्वोदरेण यथापरि-पात्रा निमन्त्रयति, कायेन च परार्थेन ददाति स भिदुर्भवति, यः पुनर्मनसा वचसा कायेन च हुंसंभूतः स भिदुर्भवति। 'आया-मगं चैव' ॥५०-६-४२०॥ इत्यादि, आयासादि ससिद्धमेव नीरसं पिंडं पानकं वा लब्ध्वा 'णो हीलये' न द्वेषं गच्छेत्, श्रान्तकुलादि च या परिव्रजति पर्यटति स भिदुर्भवति। 'सद्वा विविधा' ॥ ५०७ ॥ इत्यादि, शब्दा विविधाना नानाप्रकारा लोके भवन्ति, दिव्या मानुषकाः तैश्चाथ भीमा भयानकाः भयैभवाः सुतरां उन्नासनका ओराला-भङ्गा इपसर्गादिषु भवंति यस्वान् शुत्वा सतेन न शंभेति स भिदुर्भवति। 'वायं विविहं' ॥५०-८-४२०॥ इत्यादि, वायं विविधैः नानाप्रकारं समिच्च सं एत्य-नात्वा

श्रीतपरा०
चूर्णं
१५
सभिदु
॥२३७॥

‘लोप’ लोकप्रवादं श्रुत्वा ‘सहिते’ सहितो ज्ञानदर्शनचासिने श्लेषाणुगतो-रुदेन अनुगतो, खेदो विनयवैयावृष्यस्वाध्यायादिषु, प्रज्ञश्च एतेष्वेव कोवियप्पा-श्लोविदात्मा ज्ञातव्येषु सर्वेषु, परिचेष्टित इत्यर्थः, प्राज्ञोऽभिभूय परीपहान्, आत्मभवत् सर्वदर्शी, उप-शान्तो चिह्नेडनं प्रपञ्चनं, शचा कायन च परापवाद इत्यर्थः, अनपवादी पूर्वोक्तगुणानुक्तश्च यः असौ भिद्युर्भवति । ‘असिप्प-जीवी०’ ॥५०९-४२०॥ इत्यादि, न शिल्पेन जीवति, नास्य गृहं विद्यत इत्यगृहः, अग्नित्रः जितेन्द्रियः ब्रह्माभ्यन्तरसंगविप्रमुक्तः अपु-स्तोकं अल्पं, अल्पकषायी, लघूनि-निस्साराणि निष्पात्रादीनि तान्यपि अल्पानि भक्षते, शरीरगृहमपि त्यक्त्वा एके राग-द्वेषरहिता, एभिः गुणैर्युक्तो यः स भिद्युर्भवति । इदानीं नया-णीद् प्रापणे, नयन्तीति नयाः, नयति गमयति शान्नुवंति वस्तु ये ते नयाः, अथवा द्रव्यार्थिकपर्यायार्थिकौ, अथवा निश्चयव्यवहारौ, अथवा सप्त नयाः, अथवा पंच नयाः, एकैकः श्रुतभेदः, एवं सप्त पंच वा नयनशतानि भवन्ति, अथवा ज्ञाननयधारणनयश्च, एवमेते आत्मीयेनाभिप्रायेण वस्तुगमका अस्मिन्नध्ययने भवतीति । अयं ज्ञाननयः ‘पार्यामि शिण्हियन्वे०’ ॥ गाहा, अयं पुनश्चरणनयः ‘सर्वेऽसिपि नयाणं’ ॥ गाथा, इति परिसमाप्तौ उपप्रदर्शने, वेभि-नर्वाणि आचार्योपदेशात्, न समनीयिकाया ॥ पञ्चदशमध्ययनं समाप्तम् ॥

उक्तं पञ्चदशमध्ययनं, इदाणि षोडशमं, तस्य कोऽभिसम्बन्धः, स सम्बन्धस्त्रिविधः, तथा-‘सूत्र-प्रकरणाध्याय’ इत्यादि, दृश्यप्रकरणसम्बन्धौ लब्धौ, अध्यायसम्बन्धः भिद्युगुणाः पञ्चदशम्यो वर्णिताः, भिद्युश्च ब्रह्मचर्यव्यव-स्थितो भवति, इह च षोडशेऽध्ययने ब्रह्मचर्यगुणो वक्ष्यन्ति, अनेन सम्बन्धेन आयातस्याध्यायनस्यानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ष्य नामनिष्करणे निक्षेपे दृश्यवंचेरसमाहिद्विष्टाणमिति षाण, दशशब्दस्य ब्रह्मशब्दस्य चरणशब्दस्य समाधिब्रह्मस्य स्या-

नशब्दस्य च निक्षेपः कर्तव्यः, दश एकेन विना न भवन्तीति एकस्य तावन्निक्षेपः कियते, स सप्तमकारः 'णामं ठवणा०' ॥३७०-४२१॥
 इत्यादि, पामैककं देवदत्तादि, स्थापनैककं द्विविधं-सद्भावे असद्भावे च, सद्भावस्थापनैककं लेप्यहस्तादि, असद्भावे अक्खादि,
 द्रव्यैककं सचिचादि, मातृकापदैककं उपप्रेणति वा० 'संग्रहैककं ग्रामादि, पथैकैकं एको जीवपर्यायो नारकादि, अजीवपर्यायो वा
 गन्धादि, मावैककं औदयिको भाव इति । इदानीं दशशब्दस्य निक्षेपः- 'दसु अ छको०' ॥३८०-४२२॥ इत्यादि, नामदशा दश
 नामानि देवदत्तचन्द्रत्तादीनि, स्थापनादश स्थापनाधा(दशा)नां स्थापना, सद्भावे असद्भावे च, द्रव्यदश दश सचिचादीनि द्रव्यानि,
 धेयदश दश आशयश्रदेशा दशसु वा क्षेत्रसु यद् द्रव्यमवगाढं, कालदश दश समया दशसमयस्थितिकं वा यद् द्रव्यं, भावदशा पयो
 यद्वयं(दशकं), जीवपर्याया अजीवपर्यायाश्च, देवकालपर्याया, (क्रोधादयः) नरकादियतयत्त्वारः, साकारोपयोगोऽनाकारोपयोगश्च, अमी
 जीवपर्याया दश, अजीवपर्याया रूपसगन्धस्पर्शशब्दाः शुभाशुभाश्च पर्यायाः ॥ 'वं भंमी उ चउकं०' ॥३८१-४२२॥ इत्यादि, नामब्रह्म
 ब्रह्म इति यस्य नाम, ठवणावंषं वणुण्यत्ती जहा पंमचरेसु, द्रव्यब्रह्म अज्ञानीनां शस्विनिग्रहः, मोक्षाधिकारशून्यत्वाद्, भावेऽपि
 वस्तिनिग्रहः एव ब्रह्मचर्यमभिधीयते ज्ञानिनां मोक्षपर्यायित्तानां, तस्य रक्षणार्थममूनि वसत्पदादीनि स्थानानि रक्षणयानि सूत्रा-
 भिहितानि 'चरणे छको०' ॥३८३-४२२॥ इत्यादि, चरणे षट्को निक्षेपः, नामस्थापने पूर्ववत्, द्रव्यचरणं द्विविधं-गतां भक्षणे च
 वचते, गतां भूम्यां गच्छति, चरणे मोदकादीन् भवयति, धेयचरणं यस्मिन् धेयं गच्छति भक्षयति वा, यस्मिन् वा क्षेत्रे चरणं
 व्यापण्यते, एवं कालचरणमपि, भावचरणं गुणानां चरणं 'समाधीए उ चउको०' ॥३८४-४२२॥ इत्यादि, समाधिगुणदस्य चतुर्धा
 निक्षेपः, नामस्थापने पूर्ववत्, द्रव्यसमाधिः ज्ञानदर्शनचार्त्तितपश्रात्मिका, स्थाप-

ना(स्थान)शब्दस्य पञ्चदशप्रकारो निक्षेपः नामं उवणा० ॥३८५-४२२॥ इत्यादि, नामस्थापना यो यस्य नाम्नाः अहो, योग्य इत्यर्थः, स्थापनस्थापनं यो यस्य स्थापनाहो, यथाऽऽचार्यगुणोपेत आचार्यः स्थाप्यते, द्रव्यस्थानं सर्वद्रव्याणां स्थानमाकाशः, क्षेत्रस्थानं क्षेत्रमुत्तुमाकाशमुत्स्यं तस्य यच्चात्मस्थानं, 'अद्धा' इति कालस्यास्या तस्य स्थानं समयक्षेत्रं अर्द्धतृतीयद्वीपसमुद्ररूपं, ऊर्ध्वस्थानं राधोः कायोत्सर्गस्थानं, 'उपरनिस्थानं' उपरमणसुररतिः, प्राणातिपातादीनां विरतिरित्यर्थः, यसनिस्थानं साधोः स्थानं, स्त्री-पशुपण्डकविनिता वसतिः, संयमस्थानं संयमाध्यवसायविशेषाः, प्रग्रहस्थानं धनुषः खड्गस्य वा ग्रहणस्थानं, समपदं वीशाख-मित्यादि, अचरस्थानं यस्मिन् स्थाने स्थितस्य चलनं न भवति, यथा सिद्धस्य, गणनास्थानं अक्षं(एक)दश शतं सहस्रमित्यादि, संयनास्थानं अयं मूलेन सह संबध्यते वस्तुनि, न अग्रं, अग्रण सह, मूलं वा मूलेन सह संबध्यते, भावस्थानं, सर्वेषां भावाना-मौदयिकादीनां जीवे स्थानं, आश्रय इत्यर्थः ॥ उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं द्वात्रालापकस्य विषयः, स च अवसरप्राप्तोऽपि न निधिष्यते, कुतः ? द्वात्रामावात्, अस्मति च ह्ये कस्य आलापकाः?, ह्यत्रं च द्वात्रानुगमे भविष्यति, सोऽनुगमो द्विविधः-द्वैतानुगमो निर्दुष्यनुगमश्च, निर्दुष्यनुगमस्त्रिविधः-निक्षेपनिर्दुक्तिः उपोद्घातनिर्दुक्तिः द्वात्रस्पर्शिकनिर्दुक्तिय, निक्षेपनिर्दुक्तिः अनुगतैव, उपोद्घातनिर्दुक्तिः इमाहिं दोहि मूलदारागाहिं अयुगंतव्या, तंबहा--'उद्वेत्ते' ॥ गाहा ॥ 'किं कतिविहं' ॥ गाहा, एवं द्वात्रानुगमो द्वात्रालापकनिष्पन्नो निस्त्रेयो द्वात्रस्पर्शिकनिर्दुक्तिर्नयाश्च युगपद्रच्छन्ति, तथा चोक्तं-एत्य य मुत्ताशुगमो मुत्तालाव-यक्यो य निस्त्रेयो । मुत्तप्कासियनिष्जुत्तौ नया य पत्सिमुत्तभायोज्जा ॥ १ ॥ द्वात्राणामे द्वात्रमुच्चारणीयं, तच्चेदं--'सुअं मे आउसीं तेण भगवया एवमकखापं० (सुत्रं २-४४३) ॥ श्रुतं मयां हे आयुष्मन् । तेन भगवता एवमाख्यातं, हे आयुष्मन् ।

इति शिष्यामन्त्रणं, सत्सप्यन्त्रेषु जाल्वादिषु आमन्त्रणेषु आयुर्वं गरीयः, कृतः १, आयुषि तति सर्वाण्येव जाल्यादीनि भवति, के एवमाह-सुधमास्वामी, जन्तुनामान शिष्यमाथित्य द्रवीति, यथा मया भगवतः समीपे श्रुतं, अनेन शिष्याचार्यप्रबन्धः प्रद-
श्रियो भवति, अथवा श्रुतं मया आयुषि सति भगवता, जीवता भगवता एवमाख्यातमितियावत्, अनेन क्षणभङ्गानिरासः कृतो
भवति, अथवा श्रुतं मया आसवाज्जु, समीपे निवसता इत्यर्थः, अनेन गुरुकुलवासः कुर्यापिणो भवति, नित्यं गुरुकुलवासिना
भवितव्यमिति; अथवा श्रुतं मया आसुवता, गुल्पादाविति वाक्यशेषः, विनयेन मया लब्धं इतियावत्, अनेन विनयपुलो धर्मः
प्रदर्शितो भवति, 'इह खलु धेरेहि' इत्यादि, इह अस्मिन् प्रवचने, खलु अवधारणे, इहैव नान्यस्मिन् प्रवचने, धर्मे स्थिराक-
रणत्वात् स्वविराः तैर्मगवद्भिः स्वधैः ऐश्वर्यादिसम्पदुपैतैद्य ब्रह्मचर्यस्थानानि, प्रज्ञमानि कथितानीत्यर्थः, यानि भिक्षुः भिक्षुश-
ब्दश्च पूर्वोक्तं, श्रुत्या निशम्य, अवधार्येत्यर्थः, 'संजमयहुले' संजम-गृथिर्वाक्यादिकः संघः-पंच महाप्रवानि समाधि-
ज्ञानादिकः, बहुलशब्दः पुनः पुनः कर्तव्यर्थः, एतानि ब्रह्मचर्यावस्थितः सर्वाण्येवाराधयति, तथा च यः गुप्तो मनोवाक्यैः,
तथा इन्द्रियैः ब्रह्मचर्ये च गुप्तः सदा अप्रमत्तो विहरेत्, सः अमूनि स्थानानि आराधयतीति । इदानीं शिष्यः पृच्छति-कतराणि
तानि दश ब्रह्मचर्यस्थानानि० ॥ (ब्र० ३-४२४) ॥ आचार्यो निर्बचनं करोति-अमूनि तानि, पश्यमाणानि, तंजहा-नो इत्थीपसु-
पंडन' इत्यादि, 'न' इति प्रतीयेधे, स्त्रियः प्रसिद्धाः, पशुवः गवीमहिरीअधगर्दमादि, पण्डका-न्युसकाः, संसक्तानि-आकीर्णानि
तैः, श्रयनानि स्थानानि च, एतानि न सेवते यः स निर्ग्रन्थो भवति, 'तं कथं मित्यादि, तत्कथमिति चेत्(कथं) एतानि स्थानानि
सेवमानो न निर्ग्रन्थो भवति १, उच्यते-एतानि स्थानानि सेवमानस्य ब्रह्मचर्ये शंका भवति, सेवामि न सेवामीति शङ्कामात्रं,

भउत्तरा०
पूर्वा
१६
ब्रह्मचर्या०
॥२४१॥

कांक्षा कृतमां सेवामीति, किं दिव्या मानुष्याः तिरिथीर्वा कांक्षामात्रं, विचिकित्सा मातिविस्तृतिः धर्ममहस्य, किं जायते सेवमानस्य, कर्म वच्यते, असेवमानस्य न वच्यते, ईदृशी विचिकित्सा समुत्पद्यते, भेदं संयमाल्लभते, चारित्र्यखण्डनमित्यर्थः, उन्मादं वाऽऽन्दु-
यात्, प्रशुद्धीत एव भवेत्, केवलपन्नत्ताओ वा धर्माद् अस्वयेत, धर्म्मो द्विविधः-श्रुतधर्मश्चारित्र्यधर्मश्च, अस्माद् द्विविधादीपि धर्माद्
अस्वयेत, तस्माद्धिदेत् दोषजालं, ज्ञान्वा-णो इत्थीपसुपुण्डगसंस्तारं सयणासणाइं सेविता भवति से जिग्मथे, अयष्टपनयः ॥ तहां-नो
इत्थीणं कर्हं काहिस्ता भवइ से निग्मथे भवति० । (सूत्रं ४-४२५) । यः स्त्रीणां क्रयामपि न कथयति, सा च इत्थीणं कथा
चतुर्विधा भवति, वंसहा-जातिरुहा कुल० रुव० णेवत्यरुहा, जातिरुहा वंभणी एचिणी सोमणा असोमणा वा, कुलकथा उग्मादि
दमिला मरहाडिक्र, णेवरथं जंजामि देसे सोमणं वा असोमणं वा तं कथयति, तत्कथामिति चेत् यतः तै सार्द्धं निवसतः शयनासन-
स्थानानि सेविनः दोषजालं भवति । तथा कथामपि तथा कथयति तदेव दोषजालं सविशेषतरं भवति, तस्मात् कथापि स्त्रीणां
न कथनीया इति 'नो इत्थीहिं सद्धिं संनिस्तिज्जागए विहरेत्ता भवति०' (सूत्रं ५) ॥ यः स्त्रीभिः सार्द्धं निस्तिज्जागतो न
तिष्ठति, तत्कथामिति चेत्? यथा कथां कुर्वतः दोषजालं भवति तथा नैपद्यागतस्यापि, तस्मात् निपद्यागतेनापि स्त्रीभिः सार्द्धं न स्वात-
व्यमिति । इन्द्रियाण्यपि न निरीक्षितव्यानि तासां, कस्मात्?, दोषजालमयात्, 'एवं नो इत्थीणं०' । (सूत्रं ७-४२६) कुडूतरे वा
कुचिदादिसदं गुणेचा(न)भवति स निर्ग्रन्थो, पक्षेष्टकादि कुल्वं, केतुगादि भिन्नी, वस्त्रादि दुष्यं, कुपितशब्दं एत इत्यर्थः, शेषशब्दा
गतार्थाः, एवमादयः शब्दाः स्त्रीणां न श्रोतव्याः, पूर्वोक्तदोषजालमयात्, एवं पूर्वतरक्रीडिवानि न स्मर्तव्यानि, पूर्वदोषजाल-
मयात्, एवं नो इत्थीणं कुडूतरे टातित्व्यं, पूर्वोक्तदोषजालमयादेव, एवं प्रणीतं रसभोजनं न भक्षयेत्, दोषजालमयात्, प्रणीतं-

गलन्स्नेहं वैलघृतादिभिः । तथा अतिमात्रं यावत् आहारो नाम्बबहुरूपिणः, अतिमात्राया अप्रणीतस्य कस्मादभ्यवहरणं न कियते ? , उच्यते-पूर्वोक्तदोषजालभाषादेव, तथा विभूषाणि शरीरवद्भादिषु न करणीया, किमिति ? , विभूषितशरीराः स्त्रीणां अभिलषणीया भवति तत्रस्तेव दोषजालमाजानि । तथा-शुद्धरूपसंगन्यस्वरूपेण यः सक्तिं न करोति स निर्द्वन्द्वो भवति, क्वय-मिति चेत् ? , उच्यते-शुद्ध्यादिषु प्रसक्तस्य तदेव पूर्वोक्तं दोषजालमापद्यते । इदानीं एतदेवार्थः श्लोकैः प्रदर्शयति । नयाः पूर्ववत् ॥
उक्तं यमचेरसमाहितानं षोडशमध्यपयनमिति ॥

इदानीं सप्तदशं, तस्य कोऽभिसम्बन्धः ? , सम्बन्धो रक्तव्यः, स च सम्बन्धः त्रिविधः, तद्यथा-‘द्वयप्रकरणव्यापः’ इत्यादि, एतन्नकरणसम्बन्धो उच्यते, अध्यापसम्बन्धः षोडशमे दश ब्रह्मस्थानानि वर्णितानि तैः सम्प्रयुक्तः तुश्रयणो भवति, एवं श्रयणेन कर्तव्यमिति, अनेन सम्बन्धेनापातसास्माध्यपनसानुषोषद्वारत्तुष्टवं पूर्ववद् व्यापयते, नामनिष्कर्षेणो निक्षेपे पावसमणिलज्जंति पापशुद्धौ निक्षेप्यः, श्रयणशुद्धयः, पावे छक्कं मिर्यादि(३८५-४३१) पापशुद्धस्य परको निक्षेपः, नामादि, नामस्थापने पूर्ववत्, द्रव्यपापं आगमनोआगमाभ्यां, आगमतः पापदार्थज्ञः अनुपयुक्तः, नोआगमतः सशरीरभव्यशरीरव्यतिरिक्तः सचित्तादि, सचितं द्विवदादि, द्विपदानां पापमनुष्यादि, पापः पापसमाचारः, अज्ञोभनसमाचार इत्यर्थः, एवं सर्वत्र पापं अज्ञोभवत्यागिधीयते, चतुःपदानां शृणालादि, अपदानां विषयक्षकियाकफलादि, अचित्तानि एतान्येव त्रीवरहितानि, विश्राण्णि एषामेव भागो जीव-सहितः भागो जीवराहितमिति, क्षेत्रपापं नरकानि, यस्मिन् वा क्षेत्रे नरकादिकं वर्ण्यते, कालपापं अतिदुस्समादि, यस्मिन् वा काले पापं वर्ण्यते । ‘भावे पापं इणमो०’ ॥ ३८७-४३३ ॥ इत्यादि, भावपापं इमं प्राणान्तिपातः मृषावादः अदत्तदानं

अत्र पण्यहः, क्रियते, तानि च श्रद्धादीनि पापस्थानानि अभिधीयते, कारणे क्रायोपचारः, वैः पापं बध्यते इति, ततस्तानि
 पापस्थानानि अभिधीयते, यानि च धूमोदरानीति, इदानीं श्रमणशब्दः—'समणे चउक्कनिक्खेवो' ॥ ३८८-४३३ ॥
 इत्यादि, तस्य चतुस्तो निधेयः, नामादि, नामस्थाने पूर्ववत्, द्रव्यश्रमणः निरुणवादि, गावश्रमणो ज्ञानी चरियशुद्धय,
 'जे भावा' ॥ ३८९-४३६ ॥ इत्यादि, 'पयाइ पावाइ' ॥ ३९१-४३६ ॥ इत्यादि, एतद्वाथाह्वयं गतायं, ये मात्ताथायोनाना
 इहाभ्यने वर्णिताः तान् मेरमानो पापश्रमणोऽभिधीयते, उक्तो नामनिष्कण्ठो निक्षेपः । इदानीं धूमालापकम् विषयो,
 अस्माद् यान् धूमामुगमे धूमबुच्चरणियं, एतत् पूर्ववद् द्रष्टव्यं, यत्र चंदं-जे केद उ (मे) पन्वइए' ॥ ५२७-४३६ ॥
 इत्यादि, य इधिव् प्रयत्नितः अनिदिष्टस्वरूपः वसेदं सिद्धिपणं, निग्रन्थो वाहास्यन्ताग्रन्थविश्रुद्धः, वाहो ग्रन्थः द्विपदच-
 तुष्पद्विशेषशुष्मादिकः, अभ्यन्तः क्रोथादि, श्रमणश्रमं श्रुत्वा 'विनयोपपन्नो' ज्ञानदर्शनचास्त्रिउपचारमिनयसस्यत्रो
 इत्यर्थः, 'मुदुलपं लमेज्जा (लहिउं) बोधिलामं' संयमेराग्ययंम्वः संयमं प्रति यतितुमारब्धः, स एवंशुणविश्रियोऽपि भूत्वा
 चौरात्रास्त्रायिक्कमादवात् मीदितुमारब्धः यथामुपं विहरति, तत्र चोदितः-किं स्वाध्यायादि न करोति ?, यथात् सोदनां यानि
 वरनानि वान्थमां वकुमारुयः 'सिउजा दडा' ॥ ५२८-४३६ ॥ इत्यादि, शय्या-चमतिः, सा च मे द्ढा निरुचते, तथा निसं
 पासणानि च विधन्ते, अन्नपानादि च लभ्यते, न क्वधिदविश्रयो विद्यते, न च बहुशुवात्यश्रुतयोः क्वधिद्वेऽपः, वतः किं मम
 गलवाडोऽयोपेण, निधेमचनमेतव्, पापश्रमणोऽपि स एव अभिधीयते, एतानि च पापानि कुर्वन् पापश्रमणोऽभिधीयते । 'जे
 केद उ' ॥ ५२९-४३६ ॥ इत्यादि, 'निद्राशीलाः निद्रान्मनावः, निद्रां प्रसाम्नाः मेवते, धुक्का पीत्वा च निरोपेणं स्पपिति, न स्ता-

द्यापादि करोति, असौ निद्राप्रमादं वचमानः पापभ्रमणो भवति । 'आपरिय०' ॥५३०-४३६॥ इत्यादि, श्रुतं मिनयं च यैः शिद्या-
 पितः तानेव शिस्रसि-परिममति चालः-अज्ञः, अमावपि पापो भवतीति । 'आपरिय०' ॥५३१-४३६॥ इत्यादि, तथा आचार्योपाध्या-
 यानां सम्पक् प्रतियतिं न करोति, यथ न सम्पक् प्रतिप्लवति, स्तब्ध भवति, असौ पापो भवति । 'समदमाणे०' ॥५६२-४३६॥
 इत्यादि, तथा वीषेषु च यः निरपेक्षः सन् संसर्देवन् अणायुषो गच्छति, पाणिग्रहणाद् द्वीन्द्रियादयः त्रसाः परिगृहीताः,
 बीजहरितग्रहणात् स्थावराः, यथ असंयतः संयत इति आत्मानं मन्यते असावपि पापो भवति । 'संधारं०' ॥५३३-४३६॥ इत्यादि,
 संशोरे यन सुषुप्ते, फलयं श्रयनं उपविश्यं वा, पीठं उपविशनेमेव, निषद्या पायकबलादि वा, एतत् सर्वं अपमज्जित्वा आरुमती, तथा
 ग्रहणं स्थापनं अपमज्जित्वा यः करोति स पापो भवति । 'द्वयद्वयस्त०' ॥५३४-४३६॥ इत्यादि, निवृत्तारणमेव तरितगामी, युगान्त-
 रप्रलोकी उपयुक्तं न भवतीत्यर्थः, तथा प्रवृत्तश्च अन्यतोऽपि प्रमादेन पुनः पुनर्भवति, उच्छेपन पाटनमन्यतरस्य सत्प्रविशेषस्य
 रोपाविष्टः करोति, चंडो-रोपणः, निरयं रोपणशीलय यः स पापो भवति । 'पडिलेहेइ०' ॥५३५-४३६॥ इत्यादि, तथा प्रतिलेखनां
 च यः करोति प्रमत्तः अन्यतोऽपि प्रमादेन, यादकं बलादि च न प्रतिलेखयति, तदपि दोषदुष्टं अणायुक्तं प्रतिलेखयति यः स पापो
 भवति । 'पडिलेहेइ०' ॥५३६॥ इत्यादि, तथा प्रतिलेखयति प्रमत्तः, किंचिन्मनोहरकलीभिवादि गुणं श्रुत्वा गुरुणा णोदितः
 अज्जो ! न वदति, ततस्तेमेव गुरुं परिममति यः स पापो भवति । 'चट्टुमाई०' ॥५३७-४३६॥ इत्यादि, बहुमायी सर्वेन प्रयोजनेषु
 मायया व्यवहरति, न सुदृढदयः, प्रमंणेण मुखेन अरिमावहतीति मुखरी, वाट्यं माते येन सर्वे एव अरिर्भवति, तथा स्तब्धः
 सुव्यथ, यथा मायया क्रोधेन मानेन लोभेन च न क्वचित् किंचित्करोति निग्रहं, एतदुक्तं भवति-सर्वमेव प्राणाविपातादि करोती-

त्यर्थः, न क्वचित् विवेको विरतिर्वा विद्यते, न च संविभागशीलः, एतदोपदुष्टत्वात् न कस्यचित् त्रिया, असौ पापो भवति ।
 'विवापं च०' ॥५३०-४३६॥ इत्यादि, श्रामितिविगतसिद्धाई अधिकरणाई उदीरेति, अन्येषामुपगन्तानामिति विग्रहः उदीरयति, अप-
 मेश्रितित्वात्, अदुबा-अथवा स्वपथं परपथं वा हंति, व्युत्पन्ने कलहे वा युक्तः-आयुक्तः, विग्रहः सामान्येन कलहो वाचिकः,
 या एवमकारः असौ पापो भवति। अधिरासणे० ॥५३९-४३६॥ इत्यादि, स्थिरासनो न भवति, निकारणमेव इत्यर्थे तथ्य वंभ्रमीति,
 'कुच परिसन्दने' दास्ताः क्रिया। करोति येन परस्य मोहमुत्पादयति, सुद्रुष्टुर्वीए ण निसीएज्जिचि एतन्न स्मरति, आसनेप-
 धिष्टनेपयुक्तेन भवितव्यं, तच्च तथा न करोति यः स पापो भवति। 'ससुरमस्व०' ॥५४०-४३६॥ इत्यादि, स्वप्न पादौ न श्रमावे-
 यति, संघाराउघरपादौ (पट्टी)म प्रतिलेखयति, संस्तारकं च तिष्ठन् उपयुक्तो न भवति, सर्वत्र च तिष्ठता गच्छता च उपयुक्तेन भवितव्यं,
 पर्येवं न करोति असौ पापो भवति। 'दुद्धदही०' ॥५४१-४३६॥ इत्यादि, विकृति-अद्योभनं गतिं नयन्तीति विगतयः, वाद्य क्षीर
 विगतयादः, विगतीमाहायतः मोहोद्देशो भवति, न च कथंचिदपि अनशनादि तपः करोति असौ पापो भवति। 'अस्थंतिमि
 य०' ॥५४२-४३६॥ इत्यादि, अल्पमनकालेऽपि आहारं नित्यमाहारयति, यदि नाम कश्चिच्चोदयति किमिति भनं आहारं नित्यमा-
 हारयति न चतुर्थपट्टादि कदाचिदपि करोति १, एवं चोदितः प्रतिचोदयति यः स पापो भवति। 'आयरिय०' ॥५४३-४३६॥
 इत्यादि, आचार्यपरित्यागी परपाण्डसेरकः 'गार्गांगणिए' गणा गणं सेचरति जघन्येन अपूर्णेपग्मासे निष्कारणे असौ गार्गां-
 गणिकोऽभिययिते, 'दुन्भूते' दुष्प्रा(दुष्टा)र्षो, दुष्ट-अद्योभनं मननं यस्य, मननं वर्त्तनं करणमित्यर्थः, या एवंप्रकारः स पापो भवति।
 'सपं गेहं०' ॥५४४-४३६॥ इत्यादि, स्वयं गृहं परित्यज्य प्रजन्यां गृहीत्वा परगृहेषु व्यापारं करोति, निमिचादीनां च व्यापारं

करोति, एवं संयमं प्रति सादृच् पापा भवाता सनाहपिंडं० ॥५४५-४३६॥ इत्यादि, सनाहपिंडं जेसइ निह्निन्द्रयासक्तं, सुलासक्तं य समुदानं मिश्रापर्यटनं नेच्छति, एतच्च एतद्ब्रह्ममपि न भवति, तथा गृहस्थासनानि नित्यं संवति यः असौ पापो भवति। एयारिसे० ॥ ५४५-४३७-४३७ ॥ इत्यादि, वृत्तद्वयं, ईदृशः 'पंच कुसीलसंवृतः' पंच इति पासत्थोसत्तणकुसीलणितियसंसक्तस्त्वपरा इत्यर्थः, मुनीनां प्रवराणां हि द्विमो निःकृष्टो जघन्य इत्यर्थः, एवं प्रकारस्य आत्मा साधुलोकं विपममिव गहिवो भवति, नासौ इहलोकं पूज्यः, नापि परलोकं, या पुनरुतात् दोषान् वर्जयति यदा स सुत्रतो भवति मुनीनां मध्ये, तस्यात्मा साधुलोकं असृत्-मिव पूज्यते, अमृतं कियद्द्वर्गबन्धसोपेतं वर्णयत्पुष्टिमौभागजननं सर्वरोगनाशनं अनेकुणसम्पन्नं कल्पयुक्तफलवदमृतमभिधीयते, स एतद्यथेतिष्ट इहलोकं परलोकं च आराधयतीति । इति परिसमाप्तौ उपप्रदर्शने च, गुरुप्रदेशात्, न स्वाभिप्रायेणेति । नयाः पूर्यन्त् ॥ इति पापसमर्णं नाम सप्तदशमध्यायनमिति १७ ॥

उक्तं सप्तदशमध्यायनं, इदानीमष्टादशं, तस्य कोऽभिषम्बन्धः ? सम्बन्धो वक्तव्यः, स च त्रिविधः, तद्यथा- 'द्वयप्रकारणा-ध्याय' इत्यादि, द्वयप्रकरणसम्बन्धौ उक्तौ, अध्यायसम्बन्धः सप्तदशमे पापश्रमणो व्यावर्णितः, इह पुनराष्टदशमे सुश्रमणो व्याव-र्णितः, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य अद्वयनस्थासुयोगद्वाराचतुष्टयं पूर्ववद् व्याप्यर्णं नामनिष्कन्ने निस्सखेवे संजइज्जं, 'निकखेवो संजइज्जंमि' ॥३९१-४३८॥ इत्यादि, संजघब्दस्य चतुर्विधो निक्षेपः नामादि, यावत् ब्रह्मरीसम्बन्धरीत्यतिरिक्तः त्रिविधः, एकमविकादि, भावसंजघो आगमतो य, 'संजयनामं गोयं वेयंतो' ॥३९३-४३८॥ इत्यादि, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं घञालापक इति, अस्माचावच्छेयं यावत् घञं-कंपिह्ले नपरं० ॥५४८॥ इत्यादि, नियुक्तिगथाः द्वयगाथाश्च

प्रायसः प्रकटार्थो एव, निश्चुक्तिकारः श्लोकमेवार्थं क्वचिदनुवर्त्तते, अतः एतं गायानुसारेण प्रवेशः आख्यतकप्रत्यय श्रायः भवि-
ष्यति, सो य संबन्धो राधा कर्हि आसीत्, कर्हि या तेण साहुचणं लद्धं?, ते भण्णति - 'कंपिच्छपुरं' ॥२९४-४३८॥ इत्यादि,
कंपिच्छपुरं नवर, तस्य य संजतो नाम राधा, सो कइया मियावहाए णिमगतो चउच्चिहणेणं सेवणेणं हयेहिं गएहिं खेहिं पुरिसेहिं य,
तेदेव चउच्चिहं सेवनें नासीरं भवद्, तस्सु य कंपिच्छपुरवरस्स समीचे केसर नाम उज्जाणं, घणघडियकडच्छायं, तेण राहणा ते मिया
संसगतो एकदा संता केसरुज्जाणं पदिहा, अफ्फोयमेदंते रद्दमालीणमं अणगारो द्वाणं श्लियायमाणो चिट्ठति, 'अप्फोव' ॥५६२-४३९॥
इति, सिद्धकं भवति-आकीर्णं, वृषगच्छुगुल्लवासच्छणे इत्यर्थः, सो य राधा गच्छगते मिये यथेति, तेसिं च मियाणं कति मिया
सीता वेसिं सरणाभिव ममाभाणा उपगता, तेण राहणो अच्छरीयमिति चिंता जाता-किं मण्ये इत्य कोइ होज्जा?, ततो राधा
आसगतो ते मिये हए अहए य पासयि, तं च साधुं दट्टण संभलो भीतो मणति-अहो मया मन्दपुण्णेणं मवेज्जगारो विधिघोडति-
रसमिद्वेष 'घट्टुणा' घातणसीनेत्यर्थः, सो राधा, 'आसं विसज्जइत्ताणं' ॥५६५-४४०॥ तं साहुं विणएणं वदिज्जण अवसाहं तं
तु 'आमेति राधा, ण जाणिया तुभंमे तो सरो पचितो मया, अह मोणंण' अह मोणमस्सितो सो अणगारो ण वाहरति तस्स, तन्म-
यमीतो इणमत्थं सो उदाहरति-'कंपिच्छपुराद्विहं' ॥ ४०० ४४० ॥ इत्यादि, सर्वां निश्चुक्तिगाथाः प्रकटार्थाः, द्वादशाथा अपि
प्रायसः प्रकटार्थो एव, यद्वक्तव्यं तदुच्यते ततो सो संबन्धो राधा गद्दमालिस्स अंतिए चच्चा लन्नं पच्यवतो, ग्रामसमुदायो राष्ट्रमभि-
धीयते, तो तं पच्यइत्त सोज्ज तस्य एचित्तो देवलोपचुतो सारिसवो वीमंसाए पुच्छति-बहा ते दिस्सती लुं, एसन्नं ते बहा

मयो ॥ किनामे क्रिगोचे, कस्सट्टाए व माहणे? । कहं पडियरसी बुद्धे? । कहं विणीयचि बुच्चासि? ॥ ५६८-४४३ ॥ उच्चते-संज-
शो नाम नामेणं, अहं (तहा) गोत्तेण गोयमो । गहमाली ममापरिया, विच्चात्तरणपाराया ॥ ५६९, ४४३ ॥ जम्हा सव्वे पाणिणो
ण हंमि तम्हा माहणेचि बुच्चासि, तथा पुनरपि क्षत्रिय आह-क्रियावादिणं आसातं व्रतं अक्रियावादिनां चतुरशीतिः अज्ञानिक-
यादीनां सप्तपट्टि त्रैनधिकानां द्वात्रिंशत्, एभिश्चतुर्भिः स्थानैः एकान्तवादिनः 'मितज्ञा' मितज्ञानिनः मितशीलमुपचारः, मितं
परिमितं स्लोकमित्यर्थः, ज्ञानिनः, कथं एवमेतं परसार्थं ज्ञास्यन्ते?, कथं वा परस्योपदेशं दास्यति?, अज्ञानाच्च पापं कुर्वन्ति, ततो
पठति णए धोरे, पुनर्धर्माचरन्ति ते दिव्यां गतिं गच्छन्ति, सव्वे ते विदिता मज्ज इत्यादि गतार्था, पुनरपि क्षत्रिय आह-
अहमसी प्रब्रलोकं कल्पे महाप्राणे विमाणे द्युतिमां चरिससतोवसा, किञ्चुत्तं भवति-पल्लोपसमागारोपमैत्रोपक्रमः क्रियते आसुए,
पाली मर्यादा, या पल्लोपमैः स्थितिः सा । ली, या पुनः सागारोपमैः स्थितिः सा महापाली, सोऽहं वदूनि सागारोपमानि ब्रह्म-
लोककल्पे सोगान् भुञ्जा इदं मानुष्यकं भवमायातः, इहापि मम ज्ञानमास्ति येनात्मनः परेषां च आयुं ज्ञापामि, तंजहा-स एव
क्षत्रियः संजवस्योपदेशं ददाति, नानाप्रकारां रुचिं च छंदं च परिवर्ज्यं संजतो भवति जिनसते, एकगामिचो मव इत्यर्थः, ये च
अनर्थास्तो सर्वा ज्ञात्वा परिवर्जयेत्, ये च साधिकरणप्रज्ञाश्च तेषां प्रतिक्रमे, अहो मवां संयमे जल्यितः, अहोरात्रं
सर्वमित्यर्थाः, एतज्जात्वा तपः कुरु, यच्च मां पृच्छसि तत् तं कथयामि, क्रिया अस्तित्वं तत्र रुचिं कुरु, कथं?, अस्ति माता-
स्ति पिता अस्ति सुकृतदुष्कृतानां कर्मणां फलवियत्क इति, नास्तित्वं च परिवर्ज्यं, तस्म्यदृष्टिर्भूत्वा धर्ममाचर, एतत्पुण्यपदं
श्रुत्वा कृत्वा च ये मोक्षं गता तानहं कीर्चियिष्यामि त्स्विक्रियायर्थं, भद्रोवि भारवातं वेच्चा कामाणि पव्वइए इत्यादि, एवं-

मादाय धीरा धर्मं कृत्वा मोक्षं गताः, ये पुनर्हेतुभिर्नान्ते उन्मत्तका इव विचरन्ति, एतद् बुधाष्टुभं विशेषं गृहीत्वा ये धीरा बुद्धिमतो दृढपराक्रमाः ते द्रुमं प्रति प्रयतन्ते, ये पुनरन्ये ते विपरीतं कुर्वन्ति, एतज्ज्ञात्वा मया अणिदानस्रमच्चि—अनिदानमबन्धस्तत्क्षमा तत्समर्थान्स्त्रिपादका, यद्वा अवन्यासिका सत्यभाषामापिता, एतद् कुर्वतः त्रिव्यपि कालेषु परमां गतिं गताः, ये पुनर्हेतुभिः वर्चन्ते ते कथं द्रुमां गतिं यास्यन्तीति, शेषं तदेव, नयाः पूर्ववत् ॥ संजड्जं अष्टादशमध्ययनं परिसमाप्तमिति ? ८ ॥

उक्तं अष्टादशम्, इदानीमिहोक्तं विद्यतितमम्, अत्र सम्बन्धः, अष्टादशमे भोगकूर्दपरित्यागात् सुश्रमणो भवति, इहापि अग्रतिकर्मशरीरत्वात् सुतरां श्रमणो भवति, अनेन सम्बन्धेनायातसाध्ययनस्थानुयोगद्धारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्य नामनिष्पन्नं निक्षेपे मिपायुस्त्रिज्जं, मृगशब्दः पुत्रशब्दश्च निक्षेपतल्यः, 'णिक्खेवो अ मिआए०' ॥४०५-४५१॥ इत्यादि गायत्रयं गतार्थं । इदानीं नामनिर्हाकं प्रवीति- 'मिगदेवपुत्ताओ०' ॥४०८-४५१॥ इत्यादि, गतार्था, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं सूत्रालापक इति, अस्माचावदकथ्यं यावत्तदं निपतितं, यत्र चेदं- 'सुग्गीवे णयरे०' ॥६०१-४५२॥ इत्यादि, सूत्रोक्तमव्यर्थं नियुक्तिकारः पुनरपि व्रीति, किं, द्विषदं तु (सुब)दं भवतीति, 'सुग्गीवे णयरे' इत्यादि आख्यानकथायाः प्रायसः गतार्था, 'उण्णंदमाण' इति 'दुनदि सप्ट्ठी' इदयेन सुष्टियद्भुमानो भोगसमृद्धः सः तुल्यो नान्य इति, दोशुंदक इति त्रावस्त्रिभवेया नित्यं भोगपरायणा ते दोशुंदरा इति मण्यन्ते, एवं सोऽपि नित्यं भोगपरायण इति दोशुंदगः, देहति-पंस्यति, संनिष्णाणमिति संज्ञिनः ज्ञानं संज्ञिज्ञानं परतत्सुत्पन्नं, जातिस्मरणमित्यर्थः, तेन जाइस्मरणेन स्मरति यथा मया अन्यस्मिन् जन्मनि संयमः कृत इति, पच्छा पुरा व जहि-

यवो, पूर्वन्तकालो पुरा लघुव्यस एव, यद्वा युष्माकं पश्चाद्युगतो वा, परित्यज्य, शेषं तावदेव जायते इति, नयाः पूर्ववत् ॥ एको-
नविंशतितमं मृगापुत्रीयं समाप्तम् ॥ २९

इदानीं विज्ञातितमं, तस्य कोऽपिसम्बन्धः ? एकोनविंशतितमे अत्रतिकर्मशरीरता व्यावर्णिता, विंशतितमे महानिर्ग्रन्थत्व-
मिति व्यावर्ण्यते, अप्रतिकर्मशरीरश्च महानिर्ग्रन्थो भवतीत्यनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य अध्ययनस्यानुयोगादात्तुष्टयं पूर्ववद्वया-
वर्ण्यं नामनिष्पन्ने निक्षेपे महानिर्ग्रन्थिञ्च, सुदृढगणिप्रतिञ्चं मण्णति, शुद्धके अन्नाते नो महान्त्वं ज्ञायते ततो शुद्धकज्ञापनार्थं
'नामं उच्यणा०' ॥४२२ ४३६॥ इत्यादि, नामशुद्धकं शुद्धक इति यस्य नाम, स्थापनाशुद्धकः असद्भावे अक्षादि, सद्भावे काष्ठकर्मो-
दिसुद्धकस्थापना, द्रव्यशुद्धकं जशरीरभ्रव्यशरीरव्यतिरिक्तं सचिच्चोदि, सचितं प्रथममयोत्पत्तं सूक्ष्मपनकजीवशरीरं, अचितं
परमाणु, मिथं तस्य पनकशरीरस्य परित्यागकाले केचित् सचिच्चाः केचिदचित्ताः शरीरप्रदेशाः, क्षेत्रे शुद्धकं आकाशप्रदेशः,
यस्मिन् वा क्षेत्रे शुद्धकं व्यावर्ण्यते, योगः व्यापारः, स च शैलेत्यवस्थायां शुद्धको भवति, भावानामौपशमिक एव शु-
द्धकः, सर्वस्तोक इत्यर्थः, एतेसि शुद्धकानां श्रुतिपक्षे महत्तगा होति, महत्तशब्दोऽपि व्याख्यात एव । इदानीं नियंठशब्दस्य नि-
क्षेपः- 'नियस्वेवो नियंठमि०' ॥४२३-४६६॥ इत्यादि, गाथाद्वयं गतार्थं, भावनिर्ग्रन्थः पंचविधः-पुलाकाः चक्रुः कुटीलः निर्ग्रन्थः
स्नातको, निर्ग्रन्थः स च पंचविधः एभिर्बिद्ध्यमाणैः द्रव्यैरनुगतन्व्यः, तानि चामूनि-पण्णवण वेय रागे' इत्यादि गाथात्रयस-
द्वयहृतानि ॥ ४२५ ४२६॥ ४२७-४७१ । प्रज्ञापना-एषां पुलाकादीनां स्वरूपकथनं, पुलाको पंचविधो पण्णचो, तंबहा-णाण-
पुलाए देमणपुलाए चरित्रपुलाए लिङ्गपुलाए अहासुद्धमपुलाए णाम पंचमो, तत्थ णणपुलाओ ज्ञानस्य विराधनां करोति, कयं ?

कालविनयवदुमानादीनि न सम्यक्करोति, तथा ज्ञानस्य ज्ञानिनां च निन्द्याद्वेषमत्सरादीनि करोति, एवं ज्ञानं पुलकाकरोति, निस्सारीकरोतीत्यर्थः, एवं सर्वत्र, दर्शनपुलाए शंकादिदोषसहितं दर्शनं धारयति, गुणाद्योपद्रवणादयः, नात्र संव्यक्करोति, तथा दर्शनिनां च निन्द्याद्वेषमत्सरादीनि करोति, एवं दर्शनं पुलकाकरोति, चरिचुलाओ चारित्र्यस्य देहे देहास्य लण्डनं सर्वलंढणं वा करोति, तथा चारित्रस्य चारित्राणां च निन्द्याद्वेषमत्सरादीनि करोति, एवं चारित्रं पुलकाकरोति, लिंगपुलाओ लिंग-रजो-हरणमुत्तरवह्निक्रापि तं अविधीए अणादरेण वा धारयति, निन्द्याद्वेषमत्सरादीनि(वा)करोति, एवं दर्शनं पुलकाकरोतिनिस्सारी-करोति, अहासुदुमटाए एषां चतुर्णामपि सस्मान् अतिचारान् करोति, एवं पुलकी व्याख्यातः । शस्त्रे पंचविदे पण्यते, तंजहा-आभोगवउसे अणभोगवउसे असंखुदवउसे अहासुदुमवउसे णाम पंचमे, वकुस इति किमुक्तं भवति १-रागेण सरीरो-पकरणादिपु विभूषां करोति, शरीरे देशस्नानं सर्वस्नानं वा करोति, केआदिपु संयमनं वा करोति, शरीरस्य वर्णरूपगन्धादि वा करोति, तथा आभोलिनं ज्ञानं करोति आभोगवकुशः, अनाभोगेन अज्ञान-अज्ञानीभूत्वा करोति अनाभोगवकुशः, संवृत्तः सन् करोति, चारित्रावर्णयिकोमोदयाव, असंखुदवकुशः, असंखुतो वा करोति असावसंखुदवकुशः, अयाप्य(यथा)सुदुमं वा यत्किंचिचान्मात्रं करोति, एवं उपकरणवस्त्यादिपु करोति । कुसुले दुविदे पण्यते, तंजहा-पडितेवणकुसुले कसायकुसुले य, पडितेवणकुसुले जहा पुलाए, नवरं कुशीलशब्दोच्चारणं कर्त्तव्यं, कुत्तितं शोलं कुशीलं मूलोत्तरगुणेषु, क्सायकुशीले पंचविधे चैव जहा पुलाए, नवरं क्सायशब्दोच्चारणं कर्त्तव्यं, क्सायाजुगतं शीलं । नियंठे पंचविदे पण्यते, तंजहा-पटमसमयनियंठे अपटमसमयनियंठे चरमसमयनियंठे अचरमसमयनियंठे आहासुदुवणियंठे णामं पंचमं, निर्गतग्रन्थो निर्ग्रन्थः, कर्म्मार्थविषं मिथयात्वाविरति दृष्टयोगाश्च,

यथा ग्रन्थो वायोऽभ्यन्तरथ, याज्ञः स्वतन्वान्धवधनकनकरजतादि, अभ्यन्तरः क्रोधादि, अस्माद् ग्रन्थान्निर्गतो निर्ग्रन्थः, असौ
 ग्रथमसमयौत्तरत्रः ग्रथमसमयनिर्ग्रन्थोऽभिधीयते, आहसुहुमनिपठो निर्ग्रन्थत्वं यत्किञ्चित्चावन्मात्रेण वर्तते । सिषाते पंचविहे षण-
 चे, तं० अच्छी असवले अरुमंसो संसुदुणाणदंसणधरे आहा जिणो केवलो अपरिस्सावी, छवि-सरीरं, नास्य छवि विद्यत इति
 अच्छयि, कथं?, यथा नास्य शरीरे मनागवि मूर्च्छा विद्यते, परित्यक्तशरीर इत्यर्थः, न चान्यशरीरप्रतिबन्धकः?, अश्वत्थः बुभा-
 द्युमकर्मविग्रमुक्तः?, यातिकर्माणि यति नास्य स्वोऽपि कर्मबन्धो विद्यत इति अकर्मशः, यातिकर्माण्येव प्रति?, संसुदुज्ञानदर्शन-
 परे, क्षयिकज्ञानदर्शनधर इत्यर्थः?, देवासुरामनुजेभ्यः पूजामर्हतीति आह, क्रोधादिलयाज्जित्त, केवलं-सम्पूर्णं ज्ञानदर्शनं धार-
 यतीति केवली, नास्य ज्ञानदर्शनसुखानि परिश्रय-तीति अपरिश्रयी? । पुलकादीनां स्वरूपकथनमुक्तम्, इदानीं तेषामेव पुलकादीनां
 वेदाचिन्ता-चे हि किं सवेदका अवेदका इति?, वेदाह्वयः-स्त्रीपुनपुंसका इति, पुलाए सवेदए, णो अवेदए, जइ सवेदए किं धि-
 अवेदए पुरिसवेदए नपुंसवेदए?, णो इत्थीवेदए, पुलवेदए वा णपुंसवेदए वा होज्जा, यउसा पडिसेवगा तीहिवि सवेदए
 होज्जा, कप्पायकुसीलए सवेदए अवेदए उवसन्वेवदए वा खीणवेदए वा होज्जा, सवेदए तीहिवि वेदेहि वा होज्जा, णियंठो स-
 वेदए अवेदए होज्जा, जति अवेदए उवसन्वेदए वा खीणवेदए, जइ सवेदए तीहिवि सवेदए, सिषाणए अवेदए खीणवेदए
 होज्जा । पुलकादया सरागा धीतरागा॥ इति ग्रन्थः?, पुलाए सरातो, ण धीतरागो होज्जा, एवं जाप कप्पायकुसीले, णियंठे णो
 सरागो होज्जा, धीतरागे होज्जा, उवसन्धीतरागे धीणधीतरागो वा होज्जा, सिषाते खीणधीतरागे णियंठे होज्जा । पुलकादयः
 किं स्थितकल्पे अस्थितकल्पे भवन्तीति प्रश्ने, कः स्थितकल्पे?, पुरिमपथिमानां तर्धिकराणां तीर्थेषु नियमात् क्रियते-अयं कल्पः

ततः स्थितकल्पोऽभिधीयते, शेषाणां अनियताः, स चार्थे-आचलककुद्देशिषु सज्जायार राधापिंड श्रितिक्रम्या । वत जेट्टु पडिक्कमाणे भासे पज्जोसवणकल्पे ॥ १ ॥ कल्पशब्दश्च कारणं वर्तते, यथोक्तं-“सामर्थ्यं वर्णनाक्काळे, छेदनें कारणे तथा । औपम्यै चाधिकारे (बासे) च, कल्पशब्दं विदुर्गुथाः ॥ १ ॥” पुलाक्कादयः सर्वेऽपि स्थितकल्पे अस्थितकल्पे वा भवतीति, अथवा कल्पसामान्यात् पुलाए किं जिणकल्पे धेरकल्पे कप्पातीति वा होज्जा?, णो जिणकल्पे, णो कप्पातीए, धेरकल्पे होज्जा, वडसे पडिसंवेणाकुसल्ले व जिणकल्पे धेरकल्पे वा होज्जा, णो कप्पातीति, कसायकुसल्ले तिहि वि होज्जा, णियंठे सिणातो कप्पातीते, पुलाए सामाईयसंजण वा छेदेव-द्वापणियातो वा होज्जा, सेसमु पडिसंधो, एवं वडसपडिसंवेगाधि, कसायकुसल्लो आइहेसु चउसु संजमेसु होज्जा, णो अह-कखाए, णियंठसिणायगा णियमा अहक्खातसंजमे होज्जा । पुलाए किं पडिसंवेए अपडिसंवेए ?, णियमा पडिसंवेते, जति पडिसं-वेए मूलगुणपडिसंवेए उचरगुणपडिसंवेए ?, मूलगुणेषु पंचणं महव्याणं अन्नयरं पडिसंवेज्जा, उचरगुणेषु दसविहस्स पन्चकखा-णस्स अन्नयरं पडिसंवेज्जा, वडसे उचरगुणपडिसंवेए, नो मूलगुणपडिसंवेए, पडिसंवेणाकुसल्ले जहा । पुलाए, उवरिल्ला तिण्णिवि अपडिसंवेगा । पुलाए कतिहि णापेहि होज्जा ?, दोहि वा तीहि वा, वडसपडिसंवेगादि, एवं कसायकुसल्ले, णियंठया दोहि वा तीहि वा चउहि वा होज्जा, पुलाओ न अपुब्बाइं अहिज्जेज्जा, वडसो जहणेण अठ्ठ पयणमाताओ उक्कोसेण दस पुब्बाइं अहि-ज्जेज्जा, एवं पडिसंवेओऽवि, कसायकुसल्लो णियंठो य जहणेण अठ्ठ पयणमाताओ उक्कोसेण चोइस पुब्बाइं अहिज्जेज्जा; सिणातो सुयवतिरित्तो । पुलाओ तित्थे होज्जा, णो अतित्थे, एवं वडसपडिसंवेगावि, कसायकुसल्लो तित्थे वा अतित्थे वा होज्जा, जति अतित्थे तित्थकरो वा एत्थेयुद्धो वा होज्जा, एवं नियंठसिणायावि । पुलाओ किं सल्लिगे होज्जा अणोसि लिंगे वा होज्जा ?,

दन्वलिं पडुच्च महिने वा अन्वलिगे वा होज्जा, भायलिं पडुच्च णिवमा सलिं होज्जा, एवं जाव सिणातो । पुसातो कइहिं सरिहिं होज्जा, तीहिं ओरावियावेयाकम्मएहिं, वउत्तपडिसेवगणं वेउविषयं अब्बहिं, कसायकुसीलो पंचहिं सरिरोहं मय-
णाए, णियंठमिणावा जरा पुलाओ । पुलाओ किं कम्मभूमिए होज्जा ? जम्मणं संतिभावं पडुच्च कम्मभूमिए होज्जा, गो अ-
कम्मभूमिए होज्जा, एवं तेसाधि, ताहारणं पडुच्च कम्मभूमि ए वा होज्जा अकम्मभूमि ए वा होज्जा, (पुलाओ कंमि काले होज्जा ?
जम्मणं संतिभावं न पडुच्च सुसमदुसमाए दुसमाए,) एवं तेसाधि, साहारणं पडुच्च उमुनि, जम्मणं, सुसमदुसमाए दु-
समसुममाए दुसमाए निगुनि कालेसु होज्जा, उस्सोधिणीए जम्मणं पडुच्च दुस्समसुसमाए सुसमदुसमाए य दोसु कालेसु हो-
ज्जा, महादिदेहं चतुर्थमतिभावे तर्पकालमेव भवेज्जा, संतिभावं पडुच्च पडुमदुगं छट्ठो य कालो य पडिसिज्जवि, सेसेसु होज्जा,
जम्मणं वेगि काले जन्मोत्पत्तिः, संतिभावो यस्मिन् काले विद्यमानस्य, एवं वउत्तसकुसलिनियंठसिणायाधि साहारणं पडुच्च
पण्य होज्जा, जयरं णियंठसिणातण साहारणं तस्यि । पुलाए कालगेते समाणे कइहिं उववज्जेज्जा ? जहण्येणं सोहम्मं
कप्पे, उवक्कोसेणं सइस्सारे, वउत्तपडिसेवगणं जहण्येणं तं चेव, उवक्कोसेणं अच्युते कप्पे, कसायकुसीले जहण्येणं तं चेव, उवक्कोसेणं
अच्युते कप्पे, कसायकुसीले जहण्येणं तं चेव, उवक्कोसेणं अणुत्तरोववाइएत्तु, नियंठस्स सन्वाए, पडिसंविचा अहमिदिचाए उववज्जे-
ज्जा, सिणावो मिद्धिगोए उववज्जेज्जा, पुलाए देसेसु उववज्जेज्जा, पुलाए देसेसु उववज्जेज्जा, किं इंदचाए सामाणियचाए वा-
यधीमाचाए लोकाण्णचाए अहमिदिचाए उववज्जेज्जा ? अविराधणं पडुच्च एतेसु सन्वेसु उववज्जेज्जा अहमिदयज्जं, विराहणं
पडुच्च अण्णतोसु उववज्जेज्जा, एवं वउत्तपडिसेवगाधि, कसायकुसीले अहमिदिचाए उववज्जेज्जा, णियंठे जइहण्यमणुक्कोसेणं

सव्यद्विसिद्धे उवमञ्जञ्जा, एवं वउसपडिसेवयादि । पुलगसस देवलोगद्विती जहण्णेणं पलिओवमपुहुत्तं, उक्कोसेणं अट्टारससागरो-
 वमाहं, वउसपडिसेवयाणं जहण्णेणं तं चैव, उक्कोसेणं शयीससागरोवमाहं, कसायकुसीलसस जहण्णेणं तं चैव, उक्कोसेणं तंचीस-
 सागरोवमाहं, णियंठसस अजहण्णमणुक्कोसेणं तंचीससागरोवमाहं । पुलगसस असंरोज्जा संजमट्टाणा, एवं जाव कसायकुसीलसस,
 णियंठसिणाताणं एगे अजहण्णमणुक्कोसेणं संजमट्टाणे, एतंसिं पुलगादीणं संजमट्टाणाणं कतरे कतरेहितो अप्यगा वा बहुगा वा
 उभया वा विसेसादिया वा १, णियंठसिणाताणं अजहण्णमणुक्कोसा संजमट्टाणा सवत्थोवा, दोण्हवि तुल्ला, पुलगसस असंखेज्ज-
 गुणा, एवं वउसकुसीलाणं असंरोज्जगुणा, पुलगसस अणंता चरित्तपज्जवा, एवं जाव सिणातसस, पुलगोणं पुलगसस सट्टाण-
 सण्णिगासेणं चरित्तपज्जवेदि य सिय हीणे सिय तुल्ले सियज्जमहिते, जइ हीणे वा अणंतयागहीणे वा असंखेज्जमागहीणे वा संखे-
 ज्जगुणहीणे वा, एवं अन्माहियएवि, पुलाए वउससस पराट्टाणसंनियासेणं चरित्तपज्जवेदि हीणे, णो तुल्लो, णो अन्महिए, जइ
 हीणे अणंतगुणहीणे सेसेदि, एवं पडिसेवयासस कसायकुसीलसस छट्टाणपडिए, णियंठसिणाता जइा वउससस, एवं सेसेहिवि सह
 संजोगो स्यावथो, उवरिल्ला अब्भाहिया हेद्विच्छ(का हीणा)पुलाए सजोगी तीहिवि जोगेदि, एवं जाव णियंठो, सिणातो सजोगी वा अजोगी
 वा । पुलाए सागासेवउचे चैव अणागारोवउचे चैव, एवं जाव सिणातो । पुलाए सकसायी तं संजलणेहिं चउहं, एवं जाव पडि-
 सेवओ, कसायकुशीलो छंहि, णियंठो एक्कोवे सुक्कलेसाए, सिणातो परमसुक्कलेसाए । ते पुलाए बहुमाणा हीयमाणा अबट्टितां,
 तीहिवि परिणामवेदि, एवं वउसकुसीलावि, णियंठसिणाता बहुमाणा अवट्टियपरिणामा वा, पुलाए वट्टमाणापरिणामा जहण्णेणं
 एकं समयं, उक्कोसेणं अंतोपुहुत्तं, एवं हीयमाणेवि, अबट्टिए जहण्णेणं एकं समयं, उक्कोसेणं सत्त समयं, एवं जाव णियंठो

सिगातो अमट्टियपरिणामए जहण्णेणं अतोमृदुत्तं, उक्कोसेणं देवणा पुल्लोडी । पुल्ले आउयवञ्जाओ सच कम्मपगडीओ
 पंथदि, वउसो सच वा अट्ट वा वन्थति, एवं पडिसेवएवि, कत्तायकुसीले सच वा अट्ट वा छ वा वन्थति, छ आउयमोहणिज्जवज्जा-
 ओ वंथति, गियंठे एगं वेदणिज्जे वन्थति, सिगाए वंधए वा अवंधए वा, जति वंधए वेदणिज्जे एगं वन्थति, पुल्ले अट्ट कम्म-
 पगडीओ वेदति, एवं जाव कत्तायकुसीले, गियंठो मोहणिज्जवञ्जाओ सच वेदंति, सिगाए वेदणिज्जअउयणासगोचओ
 चचारि वेदंति । पुल्ले चैव वेदणिज्जाउअञ्जाओ छ उदीरेह, वउसे सच वा छ वा उदीरेति, आउवेदणिज्जवञ्जाओ छ उदीरेति,
 एवं पडिसेवएवि, कत्तायकुसीले सच वा अट्ट वा छ वा पंच वा उदीरेति, आउवेदणिज्जवञ्जाओ पंच उदीरेति, (गियंठे)
 पंचथा दोन्नि वा उदीरेति, दोन्नि उदीरमाणे गामं गोत्तं च उदीरेति, सिगाए उदीरेण वा, जति उदीरेति गामं
 गोत्तं च उदीरेति । पुल्लो गे पुल्लो गे चहवा कत्तायकुसीले वा असंजमं वा उवसंपज्जति, पडिसेवओ पडिसेवं चइत्ता वउसत्तं
 वा कत्तायकुसीले वा असंजमं वा संजमासंजमं वा उवसंपज्जह, कत्तायकुसीले कत्तायकुसीले चइत्तानं पुल्लो गं वा वउसत्तं वा
 संजमं वा संजमासंजमं वा उवसंपज्जति, गियंठचणं चइत्ता कत्तायकुसीले वा सिगायचं वा असंजमं वा उवसंपज्जति, सिगा-
 यतो सिगायचं चइत्ता सिद्धिगतिं उवसंपज्जति । पुल्ले गोसिनोवउचो होज्जा, वउसपडिसेवणकत्तायकुसीला उभयं वाधि । गियंठ-
 सिगात्ता जहा पुल्ले आहाए होज्जा, एवं जाव गियंठे, सिगाते उभयहावि । पुल्ले जहण्णेणं एगं मयं होज्जा, उक्कोसेणं तिग्णि-
 मवगहणाहं, वउसे जहण्णेणं एगं उक्कोसेणं अट्ट, एवं जहा कत्तायकुसीले, गियंठे जहा पुल्ले, सिगाए एकं । पुल्लो गस एग-
 भउगहणिया आगिरिसा जहण्णेणं एक्को उक्कोसेणं सतगसो, एवं जाव कत्तायकुसीले, गियंठसस जहण्णेणं एक्को उक्कोसेणं

दोत्रि, सिणातस्स एकको, पुलगस्स जाणामग्गहणिया आगरिसा जहण्णेणं दोत्रि उक्कोसेणं सच, षडसस्स जहण्णेणं दोत्रि उक्कोसेणं सहस्सग्गसो, एवं जाव कससयकुसीलस्स, णियंठो जहण्णेणं दोत्रि उक्कोसेणं पंच, सिणातस्स णत्थि एककोऽवि। पुलए षडओ केच्चिरं होत्ति, जहण्णेणं अंतोमुहुचं उक्कोसेणानि अंतोमुहुचं, षडसो जहन्नेणं एककं समयं, उक्कोसेणं देयणा पुब्बकोडी, एवं जाव फसायकुशलं, णियंठे जहा पुलए, सिणाए जहा षडसे। पुलका गहव; पुनाक्खेन क्रियच्चिरं कालं [अंतरे] होति?, जहन्नेणं एककं समयं, उक्कोसेणं अंतोमुहुचं, एवं नियंठावि, अबसेसा सब्बद्धं। पुलगस्स केवतियं कालं अंतरं होति?, जहण्णेणं अंतोमुहुचं उक्कोसेणं अणंतं कालं, अवट्टपोमगलपरियद्धं देयणं, एवं जाव णियंठस्स, सिणातस्स नत्थि अंतरं, पुलगानं केवतियं कालं अंतरं होति?, जहण्णेणं एककं समयं, उक्कोसेणं संरोज्जाइं शासाहं, एवं णियंठाणवि जहण्णेणं, उक्कोसेणं छम्मासो, सेसाणं णत्थि अंतरं। पुलगस्स तिन्नि समुत्थावा पण्णचा, तंजहा-वेदणा कसाया मारणत्तिया, षडसपडिसेवगाणं पंच, तिन्नि ते चैव, विउत्थिए तेए य, कससयकुसीलस्स छ, पंच ते चैव, आहारए य, णियंठस्स नत्थि एककोऽवि, सिणातस्स एकको, केवलिसमुग्ग्यातो। पुलए लोगस्स कत्तिमाते होज्जा?, किं संरोज्जत्तिमागे अंसरोज्जत्तिभाए होज्जा? संरोज्जेसु माएसु होज्जा? अंसरोज्जेसु भाएसु होज्जा? मयलोएसु होज्जा?, गोपमा। अंसरोज्जत्तिमागे होज्जा, सेससु पडिसेहो, एवं जाव णियंठे, सिणाते सत्वेसु होज्जा, एवं षडसगाणरि। पुलगो एओवसामिते मावे होज्जा, एवं जाव कससयकुशलं, णियंठे सए वा उवसमिए वा भावे होज्जा, सिणाते सए मावे होज्जा, एवं पुण माणा, (पुलाए णं पुब्बपट्टियण्णरा)पिया पडिज्जमाणयावि होज्जा?, गोपमा। सिय अत्थि, सिय णत्थि, जत्ति अत्थि जहन्नेणं एकको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सयपुहुचं, पुब्बपट्टियण्णिया सिय अत्थि सिय णत्थि, जत्ति अत्थि

श्रीउच्यते ॥
 चूर्णा
 २०
 महा-
 निर्गच्छन्
 ॥२५९॥

जहण्येणं एकसो वा दो वा तित्रि वा, उक्कोसेणं सहस्रपुहुचं, वउत्तावि एगसमणं केवतिया पडिवज्जमाणया, (सिय अत्थिय सिय णत्थिय) जति अत्थिय जहण्येणं एकसो वा दो वा तित्रि वा, उक्कोसेणं सहस्रपुहुचं, पुब्बपडिवणया जहण्येणं उक्कोसेणवि को-
 डित्तपुहुचं, एवं कुम्भीत्तपडित्तवगात्ति, क्कत्तावकुम्भीला पडिवज्जमाणया जति अत्थिय जहण्येणं एकसो, उक्कोसेणं सहस्रपुहुचं, पु-
 म्पडिवणया जहण्येणवि उक्कोसेणवि कोडित्तसहस्रपुहुचं, णियंठा पडिवज्जमाणया जति अत्थिय जहण्येणं एकसो वा दो वा
 तित्रि वा, उक्कोसेणं वायंठं [वि]मितं, उवगाणं चउप्यणा होति, उवसमाण उ पुब्बपडिवणया जति अत्थिय जहण्येणं एकसो वा
 दो वा तित्रि वा, उक्कोसेणं सयपुहुचं, सिणया पडिवज्जमाणया जति अत्थिय जहण्येणं एकसो वा दो वा तित्रि वा, उक्कोसेणं
 अट्टमयं, पडिवन्नस जहण्येण उक्कोसेणानि कोडिपुहुचं। एते णं मते, पुलानपकुसुल्लिणियंठसिणयाणं कतरे क्तोरेहितो अप्पा वा
 बहुया वा तुल्ला वा वित्तिसहिया वा ?, गोतमा। सव्वथोया णियंठा, पुक्कामा संखेज्जगुणा, सिणाना संखेज्जगुणा, वउत्ता संखे-
 ज्जगुणा, पडित्तवणकुम्भीला संखेज्जगुणा, क्कत्तायकुम्भीला संखेज्जगुणा इति ॥ उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं द्वात्रालापक-
 सावसरः, अस्मि एते क्कत्तालापकाः, द्वयं च द्वात्रागमे मच्चिचति, तत्रात्रागमो द्विविधः-द्वात्रागमो नियुत्त्यनुगमश्च, नियु-
 त्त्यनुगमस्त्रिविधः- निक्षेपानियुक्तिः उपोद्घातनियुक्तिः द्वात्रागमे मच्चिचति, यो यस्य विषयः स पूर्वोक्तः, द्वात्रादिचतुष्टयं
 युगपद्भजति, एय य मुत्तात्रागमो इत्यादि, द्वात्रागमे द्वात्रागमे द्वात्रागमे द्वात्रागमे द्वात्रागमे द्वात्रागमे द्वात्रागमे द्वात्रागमे द्वात्रागमे द्वात्रागमे
 वाध्ययनस्य प्रकटार्थस्यादि यत्किंचिदकथ्यं तदुच्यते-सिद्धार्थानां परिनिष्ठितार्थानां नमस्कृत्वा संयतानां च, भावतः परमार्थतः,
 धर्मवतां तथ्यां अनुशास्तिं नृशुत मम, क एवमार्थ-सुधम्मस्वामी, आत्मानकप्रबंधेन कथयति, अत्थिय मगहाविसए रायगिहं

नयनं, तथा मीणञ्चो राया विहारञ्चतं निम्नतो, विहारञ्चत्ता परिभणिया भण्णति, तन्निभचं निम्नतेण मंडिकुञ्छीताम चेइयं, तद्धित्तो साहू दिहो, क्षाणं क्षियायति, तस्य वेसिं समुट्ठायो-रुण्णो सायुस्स य, एत्थ अज्झयणे यण्णिज्जाति, त्रायसः प्रकटार्थे एय, ये राजा नं सायुं दट्ठया परं विस्सयं गत्ता, अहो अस्य साधोः रूपतोभागसोम्यवचा क्षातिमुक्ति असंगवचा च भोगेणु लस्सयं, तस्य पादां प्रणम्य प्रदक्षिणं च कृत्वा नातिदूरे निष्णणः, ततो ब्रवीति, (कथं, तदुगो रूपवान् प्रव्रजितः?, सायुस्सयाच-अना-योश्चं, मम गुह्यम विद्यते, अनुकंपको वा, ततो राजा प्रव्रसितः, एवंगुणसेतस्य कथं नाथो तव न विद्यते ?, अहं तव नाथो भवामि, सायुस्सयाच-रमपि अनाथ एव, मम नाथत्वं कथं करिष्यसि?, एवं साधो राज्ञश्च संवादो वर्ण्यते, जाय विहरति वसुधं वि-गतपापोनि त्रीमि, नयाः पूर्वन्तु ॥ विंशतितममध्ययनं महानियंठिज्जं २० ॥

उक्तं विंशतितममध्ययनं, इदानीं एकविंशतितमं, तस्य कोऽसंश्लेषः ?, विंशतितमे नियंत्रोऽभिहितः, एकविंशतितमे शिक्तचर्याऽभिधीयते, स च नियंत्रो विविक्तचर्यासहित एव भवतीति, नान्यः, अनेन संबंधेनायातस्यास्याध्ययनस्वानुयोगद्वार-चतुष्टयं व्याचर्य नामनिष्पन्ने निक्षेपे आदाणपदेन समुद्रपालिज्जं नाम, अर्थतो विविक्तचर्यानामाध्ययनमिदानीं एकविंशतितमं, नामनिक्षेपं करोति 'समुद्रपालिय'मिति, 'नियस्सेवे' इत्यादि (४२९) नामादिशो चतुर्दो निक्षेपः, नामस्वापनाद्रव्याणि पूर्वशब्द, भावे समुद्रपालिवायुर्वेदतो भावतो तु गातव्यो, ततो समुद्रितमिणं समुद्रपालिज्जमब्धयणं, उक्तो नामनिक्षेपो निक्षेपः, इदानीं पञ्चालापरुत्थाभस्तरा, अस्माद्यात्पूर्यं निषतिं तावदकृत्यं, यत्रं चेदं— 'चंपाए पालिए नाम'मित्यादि (७१९-४८४) यत्राभवेशार्थं यत्पुनः नियुक्तिस्तो ब्रवीति तत्पुनरुक्तं, तव ज्ञापयति— वैराग्यभावना येन ज्ञायते

न तदनुकूलं, यत्तपमपुष्टिकारमेव भवति, तथा च आह— 'सन्ध्यायस्नानतश्च०' गाथा ॥ इदानीमास्यान्मकप्रबंधेन
 वस्योत्पत्तिर्नर्दधि कार्णं चाभिधीयते-चंया शास शररी, तस्य पाल्लो गोम सत्यवाहो, अहिगतो जीवाधे(दि)पु पदाधेपु, अहंत-
 तासत्परतो, सो अक्षया कथाई पोएणं पन्थिधो, मणिमधिरमभरिणं, गणिमं पूगाल्लज्जातिफलककोलादि, समुह्वीरे पिहुंडं
 नाम नगरं संपचो, तस्य य पाणिपणं दरिया दित्रा, विवाहिता य, अत्रया कथाइ तं पत्ति आवण्णसत्तं घेचणं पत्थितो
 सदेससा, ता समुद्रमध्यंमि पत्तवती पुत्तं पियदसणं लभउणजुत्तं, तस्सा समुद्रपालोत्ति नामं कयं, पंचषाईहि परिकिरत्तो परिव-
 पक्कति, पवत्तिकलापडितो जातो, ततो जुवणपत्तास कुल्लुवाणुत्तरितं चउसाईगुणोपेतं रुविणनिमभारियं अणावेत्ति, सो
 म्पिणीए ताहितो देउंदओ य देवो इंबति भोए निरुज्जिमो। अह अत्रया कथाई सो ओलोवणचिट्ठिते पासचि(नगरं), वच्चं गीणि-
 ज्जो पगोदि, ए ददृणं तानी विवेगी पाणी मुक्किवहुक्किपणं कम्माणं जाणती फलविवागं, चरित्तारणीयकम्माणं सुवोवसमे-
 नं ए गण्ढो संभेमणुपर ए संपचो आयुच्छिळण जगणं णिकसंतो, सायकित्तीओ, काळण तवच्चरणं बहूणि वासाणि सो धुव-
 णित्तो गं ठणं रंगणो जं संपत्ता ण सोयेत्ति, एपोऽयं सुदेउमिहित एव, तथापि नियुक्किफारेणाभिहितं; द्विर्बद्धं सुबद्धं भव-
 णति । इदानीं प्रये मरिदंकिक्कज्जं तद् अवीमि 'अहिन्दससंगंथ' ॥ (७५९-६८६) ॥ इत्यादि, 'ओहाकूत्यागे' त्यक्त्वा असद्वृत्त्यं-
 कर्म अयोधेन कर्म अदुसफर्मपविष्ण्वात्मकं, नरकविषयोनित्रायोग्यामित्यर्थः, तं, महान् क्लेशो यस्मिन् तं महाक्लेशं, महा-
 न्नोदो यस्मिन्तन्महासौहं, कृष्णं कृष्णलेस्यापरिणामि, मयानकं, आत्तुप्रन्धं त्यक्त्वा संयमपर्याये स्थित्या श्रुतधर्मं अभिरुचिं
 फलोधि, तामाभि-याहाणानि, बोलानि च उच्यगुणानि, तानि च अभिरौचयति, तथा परीपहा सहति अहिंसयन्वित्यादि, सव्वेहिं

श्रीउपारा०
 पूर्णा
 २०
 महा-
 निपौठिज्जे
 ॥२६१॥

परमार्थेपदानि-आनन्दनचारित्राणि, वेपु तिष्ठति, मिथ्यादर्शनादीनि श्रोतांसि छिन्नानि-अपगतानि तस्य, न क्वचित् भमीकारः, ततः न किञ्चन विद्यते तस्य । 'विद्यिताणि' ॥७८०-४८॥ श्रीपशुपदकविवर्जितानि लयनानि सेवति, तान्येव विद्येयन्ते, अकृतमकारितमसंक्रस्पितानि संयमोपयातविरहितानि पूर्वश्रापिभिः आचीर्णानि सेवति, तथा परीपद्वांश्च सहति, शोभने ज्ञानं सञ्जानं, सञ्जानेन उपगतः महर्षिः, नास्य उच्यते इत्यनुचरं, सर्वप्रधान इत्यर्थः, तं अनुचरं धर्मसर्वचयं चरेत्ता मूलगुणज्ञानधारी भ्राजते ह्येव अन्तरिक्षे, स एवंगुणविशिष्टः शुभाशुभकर्मविशुद्धः संशुद्धज्ञानदर्शनधरः त्रित्वा संसारं समुद्रमिव समुद्रपल्ले अणुणागमं गतिं गतोचि, इति परिसमाप्तौ, नयाः पूर्ववत्, ब्रवीम्याचार्योपदेशात् ॥ एकविंशतितमं अध्ययनं समाप्तं ॥

उक्तं एकाविंशतितमं, इदानीं द्वाविंशतितमं, तस्य कोऽभिसम्बन्धः?, एकविंशतितमे विचिक्तचर्याऽभिहिता, द्वाविंशतितमे वृत्ति(धृति)न्यरणं च वर्णयति, सा च विचिक्तचर्या धृतिमता चरणसहितेन च शक्यते कर्तुम्, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्याध्ययनस्यानुयोग-द्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्याचर्ष्य नामनिष्कन्त्रे निर्वपे रहणेमिज्जति- 'रहनेमी निवेरसवो' ॥४४३॥४४४॥४४५-४८८॥ इत्यादि-गाथात्रयं गतार्थं, तत्र कोऽसौ द्वरि(रह)णेमी, तस्योत्पत्तिः गाथानुसारैव च विज्ञेया, सिवात्ति देवी अणोज्जंगी, विशुक्तं भवती-अनुपमाद्गी, त्रयमाद्गी इत्यर्थः, रहनेमिस्स चपारि बरिसशते गिहत्थयं, एगं वरित्तं छउमत्थे, पंच वर्षशते केवली, उक्तो नाम-निष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं ब्रह्मालापकस्यावसरः, अस्मात् यावत् ब्रह्मं निपतितं तावदुक्तव्यं, ब्रह्मं चेदं- 'सोरियपुरंमि नयरो' ॥ ७८३-४९१ ॥ इत्यादि, सर्वं गाथानुसारेणैव गेयं यावत् 'जहा से पुरिसोत्तमो' स्ति येमि, नयाः पूर्ववत्, ब्रवीम्याचार्योपदेशात्, द्वाविंशतितममध्ययनं रहनेमिज्जं समाप्तम् ॥

उक्तं द्वाविंशतितमं, इदानीं त्रयोविंशतितमं, तस्य कोऽभिसम्बन्धः । द्वाविंशतितमे द्युतिरचरणं च वर्णितं, सा द्युतिर्धर्मं कर्तव्या, चरणं पुनश्चारिद्यधर्म एव, अनेन सम्बन्धेनाथातस्यासाध्यनस्यानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्वषड् व्यावर्णं नामनिष्कण्ठे निक्षेपे केशीगीतमिज्जति - 'निक्खेवो गोअमंमी चउक्कओ' ॥४५१॥४५२॥४५३-४९८॥ इत्यादि गाथात्रयं गतायं, उक्तो नामनिष्कण्ठो निक्षेपः । इदानीं द्वात्रालोकास्पावसरः, अस्माद् यावद् इदं निरपठितं तावद्रोद्ध्वयं, इदं चेदं- 'जिणे पास-
स्ति णामे' इत्यादि (८३२-४९९) सर्वं हृदि व्यवस्थाप्य यत्किञ्चिद् धकञ्चं तदुच्यते, अस्य पार्श्वस्वामिनः केशी नाम शिष्यो, ज्ञान-
चरणसंपन्नो बहुउप्यपरिहारः श्रावस्वस्यो विदुक्कनाम उद्यानं तत्र समवसुतः, अथ तस्मिन्नेव काले वर्द्धमानस्वामिनः शिष्य इद्र
भूती गौतमगोत्रः, तस्यैव नास्व बहिः कोष्ठकं नामोद्यानं तत्र स्थितः, द्वावयी अत्यर्थं लीनौ, मनवाक्काययुग्मावित्यर्थः, सुस-
माहितौ, ज्ञानादिसमाधिपुक्तावित्यर्थः, उभयोरपि शिष्याणां चिन्ता समुत्पन्ना-तुल्ये तर्थाकल्पे किमिति शिष्योपादाननानात्वात्,
अथ तौ तत्र विश्रय शिक्षाणां श्रितिकर्तितं समागमकृतवतीकौ द्वावपि केशीगीतमौ पूर्वतरं ज्येष्ठ इतिकृत्वा केशीं गौतमः प्रति
विनयाद् यावद् शिष्यपरिवृतौ विदुकोद्यानमुपगतः, तस्येदानीं केश्याचार्यः(स्य) अनुरूपं प्रतिपत्तिं कर्तुमुद्यतः, पलालङ्घितृणां च
साधुप्रायोग्यानि भूनां निषयादुपरि निषयां च दापयति, तौ केशीगीतमौ श्रालेते चंद्रहर्यसमग्रमौ । तौ समागतौ ज्ञात्वा बहवः
पापढा गृहस्था देवदानत्राय समागतौ, तयोः किल विवादो भविष्यति, ततः केशी गौतमं पृच्छति, गौतमोऽपि केशीं ब्रवीति,
पृच्छ पृच्छत्येति, यमा-महाव्रतानि, तत्र तत्र पार्श्वस्वामिना चत्वारि महाव्रतानि अभिधीयंते, तानि वर्द्धमानस्वामिना पंच, एक-
कार्यप्रवृत्तानां किमिति सिखादाः, कायं मोक्षः, केशुमेवं युगणं गौतमः स प्रज्ञायते यद्वा प्रज्ञाय-ज्ञानेनालोच्य तत्रावतत्रायौ च

पदार्थानां त्रिनिशपं आलोच्य देशकालानुसूत्रं धर्मं कथयति तीर्थकराः, किं तद्विप्रत्ययकारणं १; तदुच्यते, द्वादश कारणानि, प्रत्योक्ता (नि) एव नियुक्तिकारणे शोक्तानि, 'सिपत्वा वया य' इत्यादि (४५५-६-७) गाथात्रयसंगृहीतानि, शिक्षापदानि पंच महाव्रतानि, वत्वारि किमित्यभिहितानि प्रथम, तथा लिङ्गद्विविधं किमिति द्वितीयं, आत्मा कपया इन्द्रियाणि च शस्त्रं तृतीयं, पाशानां अवस्त्रयं, वृत्तीच्छेदने पाशानां छेदनमित्यर्थः; रागद्वेषादयः पाशः; चतुर्थं तंतुद्वरणबंधने, तंतु-भवलता उद्वरण-नाशनं तद् बंधने कृते भयलता(उदृशुता)भवति. अग्निविधायनं च पंचमं, अग्निः क्रययः निर्वाणं थुतं शीलं च ६, द्रुष्टाथो मनः ७, पथः सम्भ्रमज्ञानदर्शनचारनाण्य तस्य परिज्ञानं ८, महापरिश्रथोतानि-मिथ्यादर्शनाविरतिप्रमादकणययोगाः तेषां निवारणं ९, संसारा-णवस्य पारगमनं १० तमः-अज्ञानं तस्य विघाटं-श्रकाशं(क्षणं ११, मोक्षस्थानस्य उपसंपदा, मोक्षस्थानप्राप्तिरित्यर्थः १२, एवमेतानि द्वादश स्थानानि ह्यत्र व्याख्यातानि, पुरिमाण दुक्विसोब्धौ उ इत्यादि, प्रथमतीर्थकराशिव्याणां दुर्विशोध्यः संयमः, शत्रुजडत्वाद, पश्चिमतीर्थकराशिव्याणां दुरनुपालकः संयमः, वक्रजडत्वात्, मध्यमतीर्थकराशिव्याणां ऋजुग्रहत्वात् सुविशोध्यः सुखं चानुपालयः, अतो-जनेन कारणेन द्विधा प्रकल्पितः साधु गोतम इत्यादि, सर्वत्र पृच्छा उत्तरं च बोद्धव्यं, तथा अ(स)चेलको मध्यमतीर्थकरैः, स(अ)चेलकः प्रथमपथिर्मैर्धर्मः प्रदक्षितः, लिङ्गद्विविधेऽपि इदमेव कारणं, तथा च संयमयात्रार्थमात्रकं(ग्रहणं)अग्रहणं भवितव्यमिति, परमार्थस्तु ज्ञानदर्शनचारिशाणि मोक्षकारणं, न लिङ्गादीनि, एवं द्वादशसु कारणेषु व्याख्यातेषु केश्याचार्यो गोतमस्य स्तुतिं क्रीति, साधु गोतम ! पन्ना ते, छिन्नो मे संसजो इमो । नमो ते संसयति ।, सव्यसत्तमद्वौदही ॥ ११३ ॥ एवं तु संसए छिन्ने, केसी घोरपरकमो वंदितु पंजलिउडो, गोतमं तु महामुणी ॥११७॥ पंचमहव्ययश्रुतं, भावतो

इंद्रियार्थोव्याधिमेन गंतव्यं, न च स्वाध्यायं कुर्वता गंतव्यं, तन्मूर्तिना तदेव पुरस्कृत्य गंतव्यं। इदानीं भाषासामितिः- 'कोहे माणे य' इत्यादि गाथाद्वयं (९२२-३०।५१७)। क्रोधादिविरहितेन उपयुक्तेन भाषा सापत्नीया, तथा चोक्तं- 'पुत्रं बुद्धीए पात्तेच, पच्छा वक्क- सुदाहारे' इदानीं एषणासामितिः 'नघेसजा य' इत्यादि गाथाद्वयं (९३१-२।५१७)। अन्वेषणग्रहणपरिमोःश्रिभिः कारणैराहारलपधिद्युव्या। विशोऽप्येत्, उद्गमोत्पादना च गवेषणाऽभिधीयते, ततः ग्रहणं, ततः परिमोः, चउक्तं विशोऽप्येत्, संयोजना प्रमाणं अगारः धूमं कारणे च। इदानीमादाननिक्षेपासामितिः- 'ओहोचहिबुग्गहितं' इत्यादि गाथाद्वयं (९३३-४)। द्विविधो उपधिः- औधिको औपग्रहिकश्च, इमं विधिं प्रयुञ्जीत-पूर्वं चक्षुषा प्रतिलेख्य पथाद्यल्लनं यदुना प्रमाणेयेत्, इदानीं प्रतिष्ठापनासामितिः- 'उच्चारं पासवणं' इत्यादि गाथा (९३५।५१८)। प्रतापे। उक्ताः सामितयः, इदानीं गुप्तयोऽभिधीयते, मनोगुप्तिः वचनगुप्तिः कायगुप्तिरिति, तत्र मनोगुप्तिश्चतुःप्रकारा, सत्त्वा मृषा सत्यामृषा अस्त्यामृषा चेति चतुर्विधा मनोगुप्तिः, संरमसमांभात्मकं सत्यं न चिंतयति, एवं सत्तामृषं न चिंतयति, 'संरमसः संरमः परितोपकरो भवेत् समारमः। आरंभः व्यापचिकरः शुद्धतयानां तु सर्वेषां।। एवं वागुप्तिरिति विज्ञेया, इदानीं काय- गुप्तिः 'ठाणे निसियणे' इत्यादि गाथाचउक्ते (९४४-७।५२०)। स्थानं कायोत्सर्गादि, निर्षादनं स्ववर्चनं ऊर्ध्वं लघनं उच्छेदनं, उत्क्षेपणं विक्षेपणं चेत्यर्थः, इंद्रियाणं युञ्जतं, स्थविरकल्पे जिनकल्पे वा स्थितः समारंभे आरंभे वा क्कयं वचमानं नियचयेत् यत्नेन, सामितय- धरणस्य प्रयत्ने, गुप्तयः अशुभनिवृत्तये, ता एता। प्रवचनमातारो यः समाचरति संसाराद्विमुच्यत इति, नयाः पूर्ववत्,।। मागार्थं २४॥

इदानीं पंचविंशतितयं, तस्य कोऽभिसंबंधः, चतुर्विंशतितमे समितयो गुप्तयश्च व्यापिताः, पंचविंशतितमे ब्रह्मणुषा व्याप्यते, तच्च नद्व सामिगिभोगुप्तिभिर्विना नैव भवति, अनेन संबंधेनायातस्यास्याध्ययनस्यानुयोगद्वाराचतुष्टयं पूर्ववदावर्ष्यं नामनिष्पन्ने

निधये जन्मज्ञं, 'निधये क्रमो जल्पन्मी' त्यादि गाथाद्वयं (४६३-४५२१) व्यतिरिक्तं ब्राह्मणादीनां जयनं, भाषयन्नः तपःसंप्रमाजुष्टानं,
 यययननिकृन्तनाया 'जययोसा' इत्यादि (४६५-५२१) गतायां । उक्तो नामनिष्यञो निक्षेपः, इदानीं ब्रह्मलापकस्यावधारः,
 प्रमात् पारान् श्यं नियमिनां नावदृक्तव्यं, श्य चंद्र-माहृणकुलसंभूतो (१४८५-२३) इत्यादि श्रायसः गतायं, तथापि यत्किंचिद्वक्तव्यं
 गद्वृत्ते, यथा इदं प्रवृत्तं तथा कृष्येते-वाणासीए नगरीए दो विप्या भायरो य, जमलाऽऽती, जयघोसो विजयघोसो, तस्य जयघोसो
 धारुं यतो गां, तस्य पंच्यति संपेण मंदृकं गविज्जंतं, सप्पोडरि मज्जाणेण छन्नो, मज्जारो मप्यं अक्कमिंउं ठितो, तथावि सप्यो
 मंदृकं विज्जयंतं सायेति, मज्जारोपि सप्यं चउप्यडमाणं सायेति, तं प्रणयमण्यथात इत्यादि मत्तां नियुक्तिगाथा गतायां, जायाई
 तपनतीसः, 'जमजसंनि' (समधुल्यां यमयता, मारणात्मका, इंद्रियग्रामं निगृह्णाति, सम्यग्दर्शनादिमार्गागामी, अथ तस्मिन् काले
 ययगोणेण यज्ञः प्रमुगः, ततोऽग्नौ (पि) जयघोषः मामधयणपारणे के मिधांधं समुपांस्थता, तेनासौ प्रतिपिद्धः, न ते दास्यामि यो
 मिधो, ये च वेदविदो विद्या, ये च यशस्य याजिनः । ज्योतिर्गान्धिदो ये च, ये च धम्मस्य पारगागाः । ये ममर्थाश्च उद्धृतं, आत्मानं
 परंवेर सा । वेपानिदं तु दातव्यं, अक्षरानं हितेषिणा ॥ २ ॥ तत्रचं वेदभुपं पेथि- यत्नानामपि यन्मुत्तं । नक्षत्राणां मुखं यच्च, धर्माणां
 पारि यन्मुत्तं ॥ ॥ ये ममर्थाश्च उद्धृतं, आत्मानं परंवेर सा । तेनापि तं न जानीये, अथ ज्ञानी उक्तो भणा ॥ ४ ॥ अस्यांशुपस्य उत्तरं
 दापुं प्रयत्नः, ततोऽग्नौ पारिगाः मरीचि-भगवन्ः शूरे मुखं यथा तथा-अभिप्रोहप्रमुगं वेदा, यज्ञाय वेदनां मुखं । नक्षत्राणां मुखं
 पंद्रः परमानां पान्यो मुखं ॥ १ ॥ साधुमुक्तं यथा चंद्रं, नमस्तेति अज्ञानकाः । एतं वेदविदः केचित्, ब्रह्मतत्त्वं न जानते
 ॥ २ ॥ यो गुरोर्धर्मोत्तम्यन् न पुनस्तत्रा मज्जति, यश्च प्रवृत्तं न शोचति, आचांपरचं च रमते, रागद्वेषो च न इच्छे, त स्यं

कर्मब्राह्मणं प्राणातिपातादिविभक्तं, वयं इमं ब्राह्मणं पशुपदादिपारकर्मरहितं, निरतं न ते ब्राह्मणं मः, एवं अवयवेषु वि-
जययोगो भवति प्रतिपादितः, तस्मैव सक्राये शत्रुवित्तः, तपः कृत्वा 'त्वयिस्ता पुण्यकम्माहं' इत्यादि गतार्थाः (०९१।५३१) नयाः
पूर्ववत् ॥ जण्णइञ्जं नाम पंचवीसिइसमज्झयणं ॥

उक्तं पंचविंशतितमं, इदानीं पदविंशतितमं, तस्य कोऽभिस्तंबंधः, पंचविंशतितमे ब्राह्मणुणा व्यावर्णिताः, पद्विंशतितमे सामा-
चारी, ब्राह्मणुणवास्थितेन अवश्यमेव सामाचारी करणीया, अनेन संशेधनायातस्यास्याप्यवयवनस्वानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद्व्यावर्ण्यं
नाशनिष्पन्नेः निक्षेपे सामाचारी 'निकम्बेवो सामंभि' इत्यादि गाथाद्वयं (४८३-४५३) व्यतिरिक्तं शीरशक्रीदीनां सामभावो, भावसापं
इच्छामिच्छादिकं, आचारं निकम्बेवो इत्यादिगाथाद्वयं ४८७-८-९।५३३, व्यतिरिक्तो नामादि, नामने विणिसलता, धोवने हरिद्रारोगं,
वासने कपिछ्त्रादि, शिक्षापने युक्तसारिकादि, सुक्राणे सुवर्णादि लब्धि(दत्ता)सार्द्धं गुहाः, एष द्रव्याचारः, भावे दशविषमासाचार्यो-
चारणं, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं ब्रह्मालापकस्मावसरः, अस्माद्यावत् सूत्रं निपतितं तावत्कथ्यं, सूत्रं चेदं-सामाचारिं पव-
यवामि' इत्यादि (०९२-५३४) सर्वं श्रायः गतार्थं, तथापि यत् किंचिद्भक्तव्यं वदुच्यते-दिवा पौरुषिप्रमाणं छापया ज्ञापये, आसाहमासे
इत्यादि प्रयोगेण, रात्रौ पुनः कथं नांतं तदः, उच्यते, यत्रक्षत्रं रात्रिं परितस्मापयति तस्मिन्नक्षत्रे चतुर्भोगे स्थिते प्रथमप्रहरः कालिक-
श्रुते तस्य तस्मिन् स्वाध्यायः क्रियते, तस्मिन्नेव नक्षत्रे जभोमध्ये स्थिते अर्द्धरात्रः, तस्मिन्नेव नक्षत्रे चतुर्भोगे जेपस्थिते पश्चिमः
प्रहरः, दशविधा सामाचारी चक्रबालसामाचारी न अत्रामिहितः, (ओषरूपा च) तौ च आश्रयकानुसरेण ज्ञातव्याविति, नयाः
पूर्ववत्, पद्विंशति-तेमं सामाचारीनामकं समाप्तं ॥

इदानीं सप्तविंशतितमं, तस्य कोऽभिसंबंधः, पञ्चविंशतितमे सामाचारी अभिहितेति सप्तविंशतितमे अशठ्ठा व्यावर्णिता, सा च साधुना सर्वप्रयोजनेषु कर्तव्या, अनेन संबधेनापावस्यस्याध्ययनस्यानुवोगद्वास्तुष्टयं पूर्ववद्भावर्यं नामनिष्पन्ने निक्षेपे 'नवष्टुकिञ्जामि' इत्यादि गाथाद्वयं (४९०-१५४८) व्यतिरिक्तो बलीवर्दो मार्याः सुष्टुक्का गली मरालो शठो प्रतिलोमे अविनीत इत्येकार्थः, मायं सुष्टुको प्रतिलोमो, सर्वेषु मोक्षप्रयोजनेषु रालप्रकार 'अवदाली' इत्यादि (४९२-५४८) अवदाली स्क्वधानुगं योत्र च सुविष्णासति, उत्रमति, योत्र युगं च भांडं भनक्ति, उत्सयेन गच्छति, विषयेन-विषयेण पथा गच्छति, 'जे किर द्रव्यं खुज्जं' इत्यादि गाथाद्वयं (४९३-४५४८) गतार्थं, 'दंसमसक' इत्यादि (४९५-५४८) दंसमसकतुल्या जात्यादिदुदनेसीला, जलूकतुल्या दोपप्राहिनः, कृपिकृतुल्या असमाधिकारिणः, 'तीक्ष्णा' निर्दिश्या मृद्वः- अत्यंतं अज्ञाः चंडान-रोपणाः मादोविका-अत्यंतमलसा, एते भाव-सुष्टुक्का । 'जे किर गुरुपटिणीया' इत्यादि गाथात्रयं (४९६-७-८५४८) गतार्थं, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं द्वात्रालापकस्या-यसरः, अस्मापावत् सूत्रं निर्णतितं तावद्वक्तव्यं, सूत्रं चेंद-धिरे गणधरे गरगे' इत्यादि (१०४४-५५०) स्पिरीकरणत् स्थविरः, गण धारयतीति गणधरः-गणी, गच्छञ्चार्थ इत्यर्थं, गरंसागोत्र इति, मन्यते त्रिकालावस्थितं जगदिति मुनिः, विद्यारद हेतोः, संप्रदो-पप्रदुदाल इत्यर्थः, गणिभावं प्रति आक्रीणः, सुतरां आचार्यगुणोपेतः, ज्ञानादिसमाधिकारकः, स इदानीं आचार्यः शिष्यस्यापदेदं ददाति-चरुनं-रथादि वेस्मिन् शुक्तस्य बलीवदतिवहत वातव्योपदेदः अभिवर्तेत, अथ न बहते तत् सस्यैवाशोभनं भवति, एवं शिष्यस्यापि संवययोगान् सम्यग्बहतः संसारच्छेदो भवति, यः पुनः संवययोगेषु अविनीतान् खड्कान् योजयति अयो विधि-चोदनामपि कुर्वन् ह्दिश्यति, असमाधिं च लभते, लापवं च प्राप्नोति, वक्ष्यमाणबलीवदसदृशाः कृशिय्या भवति, ते च इमे

‘एगं हसति पुच्छंमि’ (१०४७-५५२) इत्यादि गाथा सर्वाः एकं बलिबदेनिर्घेपं पुच्छे पीतयति, अन्यमभीर्घं तु दयति, अन्यदवस्तत्र द्रुष्टस्त्वाम्नां कृत्वा पार्श्वस्थं उल्लस्य नश्यति, एवमादि कियत् वर्णोप्यामि, यादृशास्ते द्रुष्टवलीवदौ द्रुष्टशिक्षा अपि तादृशा एव, धर्ममार्गे वा वोचिता मय्यन्ते प्रविष्टुर्वला एभिः कारणैर्मय्यन्ते, सिद्धिरसमावागुल्ययात्, सचलश्रीलत्वात्, क्रोधनत्वात्, मिश्राऽन्यसिक्त्वात्, स्वपक्षपरपक्षमानभीरुत्वाद्भज्यन्ते, अन्यैः अनुदास्वमानोऽपि अन्तरभाषया दोषोदघट्टनात् कुर्वते, आचार्याणां वचनं प्रतिहृत्यति, कथं ? क्वचिद् प्रेम्पमाणो व्रीति नासौ मम जनानि, अथवा नासौ मम दास्यति, अथवा निर्गता सा एवमहं मन्ये, अन्यं तत्र प्रेय्वतां, प्रेय्यमानो प्रतिहृत्यति, ततः स्वच्छुद्धीं सुखं विहरति, राजवेष्टिभिव मन्यमानो शुकुट्टि कुर्वति, आचार्येण वाचिता संगृहीता मरुपानेन योषिता जातपथा पलायते हंसा इव दिशोदिशं, ततो आचार्यो विचित्रयति-सुखैकैः सह समागतः किं मम द्रुष्टनिर्घेपं ? आत्मा मेऽस्मीदिति-‘यादृशा मम शिष्यास्तु, तादृशा गलिगर्हसा । गलिगर्हमं परि-त्यज्य, दृढं गृह्णात्यसौ वपः’ ॥१॥ आचार्यः मृदुगंभीरुसमाहितः शीलसमाहितः विहृतीति, नयाः शूर्ध्वयत् । सप्तविंशतितमं समाप्तम् ॥

उक्तं सप्तविंशतितमं, इदानीमष्टाविंशतितमं, तस्य षोऽभिप्तमन्धः ?, सप्तविंशतितमे अशठता व्यावर्णिता, अष्टाविंशतितमे मोक्षमार्गोऽभिधीयते, मोक्षमार्गोऽशठस्यैव भवति, अनेन सम्बन्धेनयातस्यास्याध्ययनस्यानुयोगद्वाराचतुष्टयं पूर्ववद्रयावर्ण्यं नाम-निष्पन्नं निर्घेपं मोक्षप्रमग्गती-‘शिकलेवो मोक्षवंदि’ ॥४१-५००-५५५॥ इत्यादि, गाथाद्वयं, क्षमव्यव्यतिरिक्तो निगलारिद्रु, भावमोक्षो ब्रह्मविहङ्गम्मुक्त्वा नोपगो भावमोक्खो, ‘निकलेवो मग्गंमि’ ॥५०१-२॥५५५॥ इत्यादि गाथाद्वयं, व्यतिरिक्तो जले स्थले वा, भावमार्गो ज्ञानदशनचारिणाणि, ‘निकलेवो उ गतीए’ ॥ इत्यादि गाथाद्वयं (५०३-४५) व्यतिरिक्तं जीवानां

पुद्गलानां वा गतिः, भावगती पंचप्रकाराः, मोक्षगतीए आधिकारो, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं दृशालापकस्यावसरः, अस्माद् शशत् ह्यत्र निषतितं तावद्वक्तव्यं, यत्र चंद्रं- 'मोक्षखमगमगतिं तच्च' ॥१०६१-१५६॥ इत्यादिः सर्वं प्रायः प्रकटार्थं, तथापि धर्किकचिद्वक्तव्यं तदुच्यते, चचारि कारणे ज्ञानदर्शनचरित्रतपांसि चतुष्टयमपि, ज्ञानदर्शनलक्षणं कथं?, येन ज्ञान-दर्शनाभ्यां विना आत्मभारं न लभते, गुणानामाथयो द्रव्यं, जीवद्रव्यस्य ज्ञानादथो गुणाः, अजीवद्रव्यस्य रूपादयः गुणाः, द्रव्या-स्तृताः पर्यायास्तृताश्च, पर्यायाः गुणाःश्रिताश्च, धर्माधर्माकारानि एकद्रव्यानी, न तेषां स्वतः प्रदेयकल्पना विद्यते, जीवाः पुद्गलाः कालाश्च अनन्तानि, वर्तमानलक्षणाः कालः बालयुवायुद्धत्वादिभिलक्षणैस्सते, पुद्गलक्षणं तत्रान्वयकारश्चातपोद्योतादीनि, पर्यायलक्षणं एकत्वं पृथ-त्वं एकद्विध्यादिका संख्या संस्थानं-आकारविशेषः, संयोगवियोगौ, देवदत्तस्य गृहेण सह सम्बन्धः संयोगः, तस्माद् वियोगो विभागाः, जीवादयस्तथ्याः पदार्थाः, तस्या(ध्या)त्तां भावानां निसर्गादधिगमाद्वा शुद्धानां रुचिः सम्यग्दर्शनं, तद्व्यग्रकारं निसर्गादि, कथं लभ्यते?, तत्रानां भावानां गुणोत्कर्षेत्तेन सम्यग्ज्ञानानुष्ठानेन व्यापकशुद्धानवलनेन च लभ्यते, सम्यग्दर्शनाविरहितं चारित्रं न भवति, दर्शनं तु चारित्रविरहितमपि भवति, तथा ज्ञानं च दर्शनरहितं न भवति, ज्ञानेनापि विना चारित्रं न भवति, ज्ञानादिगुणविरहितस्य मोक्षो न भवति, अयुक्तस्य च निर्वृतिर्नास्ति, सुखं नास्तीत्यर्थः, ज्ञानादीनां विषयं प्रदर्शयति ज्ञानेन सर्व-पदार्थान् जानाति, दर्शनेन तानेव शब्देत्, चाग्नित्रावस्थितस्याध्वेषापग्रहणं न भवति, तपसा पूर्वोपात्तस्य कर्मणः क्षयं करोति । नयाः पूर्ववत् ॥ अष्टाविंशतितमं मोक्षमार्गगतितानामकमध्यमं समाप्तं ॥

उक्तं अष्टाविंशतितमं, इदानीमेकोनविंशत्तमं, तस्य कोऽभिसम्बन्धः?, अष्टाविंशतितमे मोक्षमार्गोऽभिहितः, एकोनविंशत्तमे अबश्य-

मेवाप्रमादः करणीयः, स एव मोक्षमार्गः, अनेन सम्बन्धेनापातस्यात्वाध्ययनस्यानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्यं नामनिष्पन्ने निर्वेपे अप्यमादञ्ज्ञायर्णन्ति, आदानपदेदेवमध्ययनं सम्यक्तपराक्रममभिर्थायते, गौणो संज्ञा अप्रमादश्रुतामिति, अन्ये तु वीतरा-
गश्रुतामिति, तत्र द्रव्ये पत्रादिलिखितं, अथवा व्यतिरिक्तं इत्थं प्रंचप्रकार-अंडजादि, उक्तो नामनिष्कर्णो निक्षेपः, इदानीं मृशाला-
पकस्यावसरः, अस्माद्भावत्वं श्रुत्वा निरपतितं तावद्वक्तव्यं, इत्थं चेदं-सुतं मे आउसं ! त्रेण ! १३६०-५७२) मित्यादि सर्वं, सम्यक्तपसाहितस्य
पराक्रमः सम्यक्तपराक्रमः, पराक्रमः- उत्साहो, वृत्त्याणेषु श्रयोत्तरेषु उत्साहः करणीयः, प्रत्येकराणानि सिद्धयन्ति, संसारं
स्थितय भवति संविश, ' ओदिजी भयचलनयोः' संसारोद्विग्नः, उक्तं च- यथा मृगा मृत्युमयस्य भीता, उद्विग्नवासान लभन्ति
निद्राम् । एवं बुधा ज्ञानविबोधितात्मा, संसारभीता न लभन्ति निद्राम् ॥१॥' संवेगेन कृतेन को गुणो भवति ?, तदुच्यते- संवे-
गेण भंते! (जीचे) किं ज्ञणयति?, गोयमा! संवेगेणं रुद्धा जणयति! (१५६०-५९८ एवं सर्वेषु पंदेषु पृच्छानिवन्धनं वाच्यं, निव्यं-
तेण सात्तासौख्यात् गृहस्वप्नमन्यच्च निवेदं करोति, निर्विद्वः सन् धर्म उद्यमं करोति, मावसत्यं प्रतिलेखनादिक्रियां यथोक्तां
सम्यगुपयुक्तः करोति, योगा-मनोवाक्कायाः, सत्यमनोयोगः कर्तव्यः, नास्त्यमनोयोगः, एवं वागपि, काये लेखनपुत्रनडवनादि
न करोति, एवं यावत् संभोगमत्तच्छकलाणं अणियाई जणयति, अत्र प्रवृत्तौ प्रत्याख्यानशब्दो, यथा श्रम्युत्रतो, अनिष्टविद्य
तस्मिन् सयोगे भवति ' सेलेसी णं भंते ! किं जणयति ?, अकम्मताए जीवा सिद्धीते युद्धति मुच्चति परिनिव्यायंति सव-
दुक्खानं अंतं करोति, त्रवीमांति, नयाः पूर्ववत् ॥ समाप्तं एकोनविंशत्तमम् ॥

उक्तं एकोनविंशत्तमं, तस्य कोऽभिस्तम्बन्धः ?, एकोनविंशत्तमे आपादो व्याघर्णितः, त्रिंशत्तमे तपोऽभिधीयते, तच्च तपः

अप्रमादरहितस्वर भवति, अनेन सम्बन्धेनायातस्याध्ययनस्यायोगद्वारचतुष्टयं (५१-३-४-५-६-१९९) पूर्ववद् व्याख्येयं नामनिष्पन्नं
 निधेये तपोमार्गगती ' निवन्धेना तु तवंमी ' त्यादि, गाथाचतुष्टयं, व्यतिरिक्तो पंचतपादि, माये द्वादशविधं तपः श्रेणं
 मत्वाये, उक्तो नामनिष्कणो निधेयः, इदानीं युवालापकस्यावसरः, अस्माद् यावद् द्युं निपतितं तावद्वक्तव्यं, द्युं चेदं- 'जहा
 य पायगं कम्मं ' इत्यादि(१०९८-६००)मर्थं, 'तप संतोषं' तपसो मार्गः तपोमार्गः, गमनं गतिः, तपोमार्गस्य गतिः २, तपो येन
 प्रभारंगं श्रियते इत्यर्थः, यदि पूर्वं संवृताश्रयद्वारः ततः तपसा निःश्रेणं कर्म धर्यति, प्राग्विषयदीन्याश्रयद्वाराणि, अनद्यनं
 द्विरिषं-इत्वरं यावत्कथितं च, इत्वरं चतुर्थीदि, तदा अनेन प्रकारेण पशुविधं भवति श्रेण्यादि, चतुर्थपष्टाष्टमादि एवमाप्तपर्यय-
 माना श्रेणी, श्रेणी श्रेण्या गुणिता प्रतरं भवति, प्रतरं श्रेण्या गुणितं घनं भवति, तदा घनो वर्गितो वर्गो भवति, सोऽपि वर्गः
 पुनरपि वर्ग्यते ततो वर्गवर्गो भवति, षष्ठोऽपि चित्तो नानाप्रकारो प्रकीर्णतपोऽभिधीयते, तदस्यत्राभिहितं, श्रेणं दशवैकालिक-
 क्षणां अभिहितं, एवमेव तु द्विविधं, जे सत्तमं आयरे मृणी । से विष्णं संसारा मुंचति पंडितेषि वेमि, नयाः पूर्ववत् ॥ इति
 त्रिंशत्तमं अख्ययनं समाप्तम्

उक्तं त्रिंशत्तमं, अपेक्षीप्रशुचमं, तस्य कोऽभिमतसम्बन्धः, त्रिंशत्तमं तपोमार्गगतिभिहितं, एकात्रिंशत्तमे चरणविधिरभिधीयते,
 तपसा न पिना घणं नैव सम्पूर्णं भवति, अनेन सम्बन्धेनायातस्याध्ययनस्यायोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्याख्येयं नामनिष्कणं
 निधेये चरणविधिरिति, 'निष्कन्धे चरणमिमं इत्यादि गाथा पंच (५१७-८-९-१०-११-६११) व्यतिरिक्ते चैत्यवन्दनको मच्छति, मोदकं
 मधयति, मां पंचरिपनापारमाचरति, व्यतिरिक्ते इन्द्रियाणानां विधिः, माये संयमयोगस्य तपसश्च यो विधिः, उक्तो नामनिष्क-

ष्णां निक्षेपः। इदानीं द्वालापकस्यावसरः, अस्माद् यावद् द्रवं निपतितं तादृक्तव्यं, द्रवं चंदं-चरणविधिं पक्वस्वामि' इत्यादि (११३५) सर्वे, असंयमाद् विरतः, संयमे प्रवर्तन्तं, मंडलग्रहणाच्चतुरंतं. संसारः परिगृह्यते, नारकाविर्यग्योनिमनुष्यामरभावः, विंडेपनायां अवग्रहवर्तिभसु भयस्थानेषु ब्रह्मगुप्तिषु च एवं प्रतिक्रमणाणुसोणेण ज्ञेयं, इत्येतेषु स्थानेषु यः प्रवल्न करोति असौ संसारार् विमुच्यते इति त्रयीभाषि, नयाः पूर्ववत् ॥ इति एकात्रिंशत्तमं अध्यायनं समाप्तम् ॥

उक्त एकात्रिंशत्तम, इदानीं द्वात्रिंशत्तमं, एकात्रिंशत्तमे चाणविधिभिर्हिता, द्वात्रिंशत्तमे प्रसादस्थानान्वभिधीयते, वर्णं च अप्र-
मत्संय संसृणं भवति, अनेन समन्धेतायातसाध्यवस्थानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्यं नाभिनस्पन्नं निकर्षेवे प्रसादस्थानं,
'नियवन्तो उ पपत्ते' इत्यादि गाथा अष्ट ॥ १५२२, ३-४, ५, ६-७-८-९।६२०॥ व्यतिरिक्तो द्रव्यप्रसादः मद्यभक्षुप्रसन्नादि, भाव-
प्रसादः निद्रा विक्रया रुपाये इन्द्रियाणां च क्रियास्थानं पूर्वोक्तं, तीर्थकारणां अप्रमत्तता व्यावर्ण्यते, क्षुपकस्वामिनो वर्षसहस्रेऽपि
संकलिज्जमाणे अशेरात्रं प्रसादः, वैद्वैमानस्थाभिनः द्वादशसु वर्षेषु समाधिषु संकलिज्जमाणे अन्तर्मुहूर्ते प्रसादो, ये पुनर्नित्यं
प्रसादास्ते संसारसागर पर्यटन्ति, उक्तो नामनियन्त्रो निक्षेपो, इदानीं द्वालापकस्यावसरः, अस्माद् यावत् द्रवं निपतितं तावद्
पक्वव्यं, द्रवं चंदं-अच्यंतकालसस०' ॥ ११५६, ६२२। इत्यादि, सर्वं, अत्यन्तकालः अनीतोऽनागतो वर्चमानः परिगृह्यते, समूलस्य
सर्वदुःखस्य वा प्रसोक्षस्तस्य, सर्वमूलस्येति दुःखस्य मूलं कर्म, कर्मणो मूलं रागद्वेषौ, तौ छिन्ना भवति मोक्षो तन्मे प्रतिपादयितुः
एकान्तहितं शृणुत, त मोक्ष एवं भवति ज्ञानप्रभावजया अज्ञानमृपावर्जनेन रागद्वेषक्षयेण गुरवृद्धसेवया चालजनवर्जनेन स्याच्ययेन
श्रुत्या च भवति, तथा आहारोण भित्तेन एषणीयेन च, निगुणार्थे शुद्धिस्य स सेव्यो गतिार्थः, निके. त्रं स्थानं तद्विद्येकपोथं समाधि-

प्यभिधीयन्ते, प्रमादवशगो ज्ञीयः कर्मं वच्नाति, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्यार्थानुयोगाद्वाचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ष्ये नाम-
 निपत्ये निक्षेपे कर्मपादा 'कर्ममपि निवखेवो' ॥ इत्यादिगाथा अष्ट (५३०.१-२-३-४-५-६-७।६४०.नियुक्तौ) व्यतिरिक्तं कर्म
 इव्यं च नोकर्मद्रव्यं, अनुदयः कर्मणो, नोकर्मद्रव्यं लेपकर्मणादि, माये कर्मणा उदयः, व्यतिरिक्तो द्रव्यप्रकृतिः कर्मणो कर्मा-
 म्यां कर्मणि अनुदयः, नोकर्मं ग्रहणप्राप्तेष्वपि मुक्तानि द्रव्याणि, माये मूलोत्तरप्रकृतीनां उदया, - पयतिद्विति अणुभागो
 पदेसकर्मं च मुदुत्तु पाजणं । एतेषु संवरे उलु उदयेषु च स्याथि अज्ञतव्यं ॥ उक्तो नामनिपत्यो निक्षेपः, इदानीं मृशालापकृत्या-
 वसरः, अस्माद्यावत्स्रे नियतिते तावद्भक्तव्यं, सूत्रं चेदं-अष्ट कर्माहं योच्छामी' त्यादि(१२६७-६४१) सर्वं, तेषां कर्मणो चतुः-
 प्रकारो चन्धो भवति प्रकृतिवन्धः स्थितिबन्ध अनुभागवन्ध प्रदेशवन्ध इति, प्रकृतिवन्धेन स्वभावो भेदश्चाभिधीयते, स्थिति-
 कालावस्थानं, अनुभावो यो यस्य कर्मणः शुभो अशुभो वा विपाकः, प्रदेशवन्धः लोचप्रदेशानां कर्मपुद्गलानां च सम्बन्धः, तत्र
 प्रकृतिवन्धो द्विविधः मूलोत्तरभेदः, अष्टौ मूलप्रकृतयः, तद्यथा-ज्ञानावर्णीयं दर्शनानवर्णीयं वेदनानं मोहनां अपुङ्गं नामं गांयं
 अन्तराणामिति, ज्ञानमाहुवोतीति ज्ञानावर्णीयं, दर्शनमाहुवोतीति दर्शनानवर्णीयं, वेदनां करोतीति वेदनायं, मुहतीति मोहनायं,
 पेन नापकादेभावस्तिष्ठति तदापुङ्गं, गतिजात्यादिभिः प्रकारानामयतीति नाम, प्रधानमप्रधानं वा करोतीति गांयं, अन्तरायं
 करोतीति अन्तराणिकं, इदानीं उत्तरप्रकृतयोभिधीयते-ज्ञानावरणं पंचप्रकारं अधिनिबोधिकश्रुतवाधिमनःपर्योपकृतानि, एषा-
 मावरणं, दर्शनानवरणं नयपेदं चक्षुरचक्षुरावधिकृत्यत्त्वानि तेषामावरणं, निद्रा निद्रानिद्रा प्रचला प्रचलाप्रचला स्थानादिरिति, श्यामुदयं
 करोतीति, वेदनायं सातमसात् च, जयोत्तरयं करोतीति, मोहनायं अष्टाविंशतिभेदं, उत्तमा सबो द्विभिधं-दर्शनमोहं चरिचमोहं, दर्शनमोहं

क्षमां भद्रं, रागद्वेषौ कर्मपत्तं, मोहद्वयं कर्म, कर्म च जातिमरणस्य मूलं, जातिमरणं दुःखमूलं, रागद्वेषौ मोहश्च यथा उद्विष्यते
 गुरुरागं वस्ये, एता ते धामं न निपजनीया, आमंत्रिता दामिहरा भवन्ति, श्रीणिष्ठं कुर्वन्तीत्यर्थः, श्रीणिष्ठं च कामा समभिद्वन्द्वि,
 दुर्नं यथा स्वादुक्तं दि पक्षिणः, यथा दद्यानिनः प्रचुरेधनः समाल्लो नोपशमं गच्छति, तथेन्द्रियान्निरपि प्रकाममोजने शुभं न
 पच्छति, शिरिक्रयव्यागनचंत्रिगतौ श्रमसमपणं दमितेन्द्रियाणां रागादयो नाभिभवन्ति चित्तं, पराजितो व्याधिविषयीभिः
 दे इन्द्रियाणां निपया मनाद्या न तेषु रागं करोति, अस्वतोषु च द्वेषं, उदात्तौ समो भवति, बहु रूपं गृह्णाति, ह्येषापि गच्छते
 पापुः, स्वेषु यो गदिसुवनि तीर्थो न श्रीमेषेव विनरयति, श्लोकलोलो यथा पंतलाः, ह्युदात्तोऽग्नौ चाननग्राणिनो हिनस्ति,
 ह्यमात्राणानुगतस्य शीघ्रतो दोषः, यस्य जावते परिश्रहादत्ताहारितं ततो मृषावादः, एवं रागद्वेषानुगतो षड्रुक्कर्मयंचयो भवति,
 ह्यमात्राको विनामो मगति, दुःखीयसंपलेन च न लिप्यते, जलेन वा पयिनीपत्रं, एवं श्रोत्रम्राणजिह्वास्पर्शा, विनाशमागच्छति
 एतेनैव पत्नोके च, एतेनैव तारत् उच्यते, एतेन वा पयिनीपत्रं, एवं श्रोत्रम्राणजिह्वास्पर्शा, विनाशमागच्छति
 निपश्येन न नोपमृदादपत्ति, किन्तु पत्नोपु रागं द्वेषं वा करोति स रच्यते, एवं क्रोधादयोऽपि कर्मबन्धहेतवो भवन्ति, यः
 पुनारिक्त्वायः म स्वर्गपणेन न लिप्यते, ततः शुभाप्यवसापिनः धूपकृष्णदुर्गेशः, ततः क्रमेण मोहनीयव्रानावर्णापदशुनवरणी-
 योमानेषु ध्वं गतेषु केचन-मरुते ज्ञानमृत्यप्येन, तव आपुषः युयात् मादिकमनन्तमन्यसाधं निर्दोषणमुषं प्राप्नोति, एवं अनादि-
 कालप्रमरस्य मोषो व्याप्याः, एत अत्यन्तगुप्तिनः मया भवन्ति । इति श्रीमि, नयाः पूरेश्वा समांतं द्वात्रिंशत्तममष्टपयनं॥

उक्तं त्रिपिटगणे, इदानीं श्यविगणमं उच्यते, तस्य कोऽभिप्रवच्यः, श्रोत्रम्राणमं प्रयादोऽभिहृतः, श्यविगणमं कर्मा-

श्रुतिचरा०

चूर्णा

३३

कर्म

प्रकृत्य०

॥२७७॥

व्यभिधीयन्ते, प्रमादवशगो जीवः कर्मं च ज्ञाति, अनेन सधन्वेनाशतस्थास्याध्यपनस्यानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्यं नाम-
 निष्पन्ने निक्षेपे कर्मपगढी 'कर्ममि निक्त्वेचो' ॥ इत्यादिगाथा अष्ट (७२०.१-२-३-४-५-६-७) ६४०. निर्युक्ताः) व्यतिरिक्तं कर्म-
 द्रव्यं च नोकर्मद्रव्यं, अनुदयः कर्मणो, नोकर्मद्रव्यं लेप्यकर्मणादि, मावे कर्मणा उदयः, व्यतिरिक्तो द्रव्यप्रकृतिः कर्मणो कर्मा-
 म्नां कर्मणि अनुदयः, नोकर्मं ग्रहणप्रायोग्यनि सुक्तानि द्रव्याणि, मावे मूलोचरप्रकृतीनां उदयः, - पयतिद्विवि अशुभागो
 पदसकर्मं च सुदृढ षाड्गण । एतेषु संवरे एष्टु खवणे उ सयापि जेतव्याः ॥ उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं दृष्टालापकस्या-
 वसाः, अस्माद्यावत्स्यं निषवितं तावद्वक्तव्यं, द्वये भेद- 'अष्ट कर्माहं वोच्छामी' त्यादि (१२६७-६४१) सर्वे, तेषां कर्मणां चतुः-
 प्रकारां वन्थो भवति प्रकृतिवन्थः स्थितिबन्ध अनुयागबन्ध प्रदेयबन्ध इति, प्रकृतिशब्देन स्वभावो भेदथाभिधीयते, स्थितिः
 काटावस्थानं, अनुभावो यो यस्य कर्मणः शुभो अशुभो वा विपाकः, प्रदेयबन्धः जीवप्रदेशानां कर्मपुद्गलानां च सम्बन्धः, तत्र
 प्रकृतिवन्थो द्विविधः मूलोचरभेदः, अष्टौ मूलप्रकृतयः, तद्यथा ज्ञानावस्थापयं दर्शनावस्थापयं वेदनीयं मोहनीयं आयुष्कं नामं गोज्ञं
 अन्तराशमेति, ज्ञानमावृणोतीति ज्ञानावस्थापयं, दर्शनमावृणोतीति दर्शनावस्थापयं, वेदनां करोतीति वेदनीयं, मुह्यतीति मोहनीयं,
 येन नासादिमावृणोति तदायुष्कं, गतिजात्यादिभिः प्रकारानामपतीति नाम, प्रधानमप्रधानं वा करोतीति गोज्ञं, अन्तरायं
 करोतीति अन्तराशिकं, इदानीं उच्यते प्रकृतयोऽभिधीयते ज्ञानावरणं पंचप्रकारं आभिनिबोधिकशुद्धावधिमनःपर्यायकेश्यानि, एषा-
 नावरणं, दर्शनावरणं नवभेदं चक्षुरचक्षुस्वधिकेश्यानि तेषामावरणं, निद्रा निद्रानिद्रा प्रचला प्रचलाप्रचला स्त्वानादिरिति, एषामुदयं
 करोतीति, वेदनीयं सातमसातं च, तयोस्तदयं करोतीति, मोहनीयं अष्टाविंशतिभेदं, तत्समासलो द्विविध-दर्शनमोहं चरिचमोहं

कामो भवते, रागद्वेषौ कर्मवर्जिते, मोहप्रभवं कर्म, कर्म च जातिमरणस्य मूलं, जातिमरणं दुःखमूलं, रागद्वेषौ मोहश्च यथा उदश्रियते तदुपायं वक्ष्ये, रसा ते कामं न निवर्तनीया, आसेविता दाप्तिरुरा भवन्ति, प्रीणितं कुर्वन्तीत्यर्थः, प्रीणितं च कामा समाभिद्रवन्ति, इयं यथा स्वादुक्ते दि पधिगः, यथा दद्यान्निः प्रचुरोधनः समाह्लो नोपशमं गच्छति, तथेन्द्रियाग्निरपि प्रकामभोजने ग्रमं न गच्छति, विविक्तगुण्यासनयंत्रितानां ओमासणाणं दामितेन्द्रियाणां रागादयो नामिभवन्ति चिचं, पराजितो व्याधिशिवापथीभिः ये शन्द्रियाणां विषया मनोशा न तेषु रागं करोति, अमनोवेषु च द्वेषं, तदात्मौ समो भवति, चतु रूपं गृह्णाति, रूपेणापि गहते पशुः, रूपेषु यो गद्विसुपति तीव्रां स शीघ्रमेव मिनरपति, आलोफलोलो यथा पतंगः, रूपादुगतोऽसौ चराचराणिनो हिनस्ति, तस्मात्त्रागानुगतस्य परिग्रहो दोषः, यस्य जायते परिग्रहादनाहारित्वं ततो मृषावादः, एवं रागद्वेषानुगतो बहुकर्मसंचयो भवति, रूपादिक्तो रिशोभो भवति, दुःखौषपरिषेण च न लिप्यते, जलेन वा पश्चिनीपत्रं, एवं श्रोत्रघ्राणजिह्वास्पर्शा, विनाशमागच्छति इहोके परलोकं च, इहोके तावद् शब्दान् मृगो घ्राणान्मधुकरः मच्छो जिह्वया ग्लो सञ्जेन, इहोके एवं विनाशमागच्छन्ति, निधयेन न ते दोषमुत्पादयन्ति, किन्तु यस्तेषु रागं द्वेषं वा करोति स बध्धते, एवं क्रोधादयोऽपि कर्मबन्धहेतवो भवन्ति, यः पुनारीकृत्मापः स कर्मबन्धेन न लिप्यते, ततः युमाध्यवसायिनः क्षपकश्रेण्यनुत्प्रेरशः, ततः क्रमेण मोहनीयज्ञानावरणोयदज्ञानावर्णीयतावापु धयं गतेषु केवल-सम्पूर्णं ज्ञानमुत्पद्यते, तव आपुपः ध्रुवात् सादिकमनन्मव्यासाधं नियोगसुष्टु प्राप्नोति, एवं अनादिकालप्रभवस्य मोधो व्याख्यातः, येन अरपन्तसुरेणः सद्या भवन्ति। इति त्रयीभि, नयाः पूर्ववत्॥ समाप्तं द्वात्रिंशत्तममध्ययनं॥

उक्तं द्वात्रिंशत्तमं, इदानीं त्रयस्त्रिंशत्तमं उच्यते, तस्य कोऽभिसम्बन्धः?, द्वात्रिंशत्तमे प्रमादोऽभिहितः, त्रयस्त्रिंशत्तमे कर्मा-

धीउपरा०

पूर्णा

३३

कर्म

प्र०१५०

॥२७६॥

ष्यभिधीयन्ते, प्रमादवशतो जीवः कर्म पच्यति, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्वास्थ्यपनस्यानुयोगद्वारश्चुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ष्यं नाम-
 निष्पद्ये निषेधे कर्मण्यर्था 'कर्ममि निषेधेवो०' ॥ इत्यादिगाथा अष्ट (५३०. १-२-३-४-५-६-७-८-९-१०. नियुक्तैः) व्यतिरिक्तं कर्म-
 द्रव्यं च नोकर्मद्रव्यं, अनुदयः कर्मणो, नोकर्मद्रव्यं लेपकस्मादि, भावे कर्मणा उदयः, व्यतिरिक्तो द्रव्यप्रकृतिः कर्मणो कर्मा-
 म्यां कर्मिणी अनुदयः, नोकर्म प्रहणप्रयोग्यानि मुक्तानि द्रव्याणि, भावे मूलोत्तरप्रकृतीनां उदया, - पयतिद्विति अनुभावा
 पदेसकर्मं च सुदृष्टाण्युप । एतेति संवेरे खलु खणो उ सयाधि ज्ञेत्वं ॥ १ ॥ उक्तो नामनिष्पन्नो निषेधः, इदानीं द्वयालापकस्या-
 वसाः, अस्माद्यावत्त्वं निषेधितं तावत्कृत्यं, इदं वेदं- 'अष्ट कर्माहं वोच्छामी' त्यादि (१२६७-६४१) सर्वं, तेषां कर्मणां चतु-
 प्रकारो वन्धो भवति प्रकृतिबन्धः स्थितिवन्ध अनुभागबन्ध प्रदेशबन्ध इति, प्रकृतिशब्देन स्वभावो भेदश्चाभिधीयते, स्थितिः
 कालावस्थानं, अनुभावो यो यस्य कर्मणः शुभो अशुभो वा विपाकः, प्रदेशबन्धः जीवप्रदेशानां कर्मपुद्गलानां च सम्बन्धः, तत्र
 प्रकृतिबन्धो द्विविधः मूलोत्तरभेदः, अष्टौ मूलप्रकृतयः, तद्यथा-ज्ञानावरणीयं दर्शनावर्णीयं वेदनीयं मोहनीयं आयुष्कं नामं गोत्रं
 अन्तरायीयं, ज्ञानमावृणोतीति ज्ञानावरणीयं, दर्शनामावृणोतीति दर्शनावर्णीयं, वेदनां करोतीति वेदनीयं, शुद्धतीति मोहनीयं,
 येन नारकादिनावस्तिष्ठति तदायुष्कं, गतिवात्यादिभिः प्रकारैर्नामयतीति नामः, प्रधानमप्रधानं वा करोतीति गोत्रं, अन्तरायं
 करोतीति अन्तरायिकं, इदानीं उत्तरप्रकृतयोर्जभिधीयते-ज्ञानावरणं पंचप्रकारं आभिनिवोधिकश्रुतावधिमनःपर्यायकेवलानि, एषामुदयं
 मावरणं, दर्शनावरणं नवभेदं चक्षुरचक्षुरवधिकेवलानि वेपमावरणं, निद्रा निद्रानिद्रा प्रचला प्रचलाप्रचला स्थानाद्विरिति, एषामुदयं
 करोतीति वेदनीयं सातमसात् च, तयोर्हृदयं करोतीति, मोहनीयं अष्टाविंशतिभेदं, तत्समाप्ततो द्विविधं-दर्शनमोहं चरित्तमोहं, दर्शनमोहं

मत्तमं दे जन्तानुचिन्त्यतः श्रोत्रोपमानमायाजोभाः। सम्यक्त्वं सम्यगित्यात्वं मिथ्यात्वं, चरित्तमोहनीयं एकविंशतितमं दे अप्रत्याख्यानाः
 श्रोत्रोपादयधत्वाः प्रत्याख्यानवशा श्रोत्रोपादयधत्वाः संजलनकोषादयश्चत्वारः हास्यत्परतिमयशोऽक्षुद्रुष्वाक्षीपुंनपुंसकनेदा,
 एषामुदयादेतानि भवन्ति, आयुक्तं चतुर्भेदं नरकविषयशोनिमनुष्यदेवानि, एषामुदयात्, नाम द्विचत्वारिंशद्भेदे शुभमशुभं च
 अनयोऽरुदयात्, गोत्रं द्विषयं, शुभमशुभं च अनयोऽरुदयात्, अन्तरायं पंचप्रकारं— दानलाभभोगोपभोगवीर्याणि च,
 एतान्यपि तदुदयादेव भवन्ति । इदानीं स्थितिन्योऽभिधीयते- गाणान्तर्गतस्य स्थितिः जपन्येनान्तर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टेन त्रिशत्साम-
 रोपमशोदाकोटयः श्रीणि च वर्षसहस्राणि आसाया अंतरं भवति, चाष्ट लोडने, न चाथा असाया, तत्र उदयो न भवतीत्यर्था, तैश्च
 सत्स्थितिरन्ना भवति, एवं दर्शनवर्षाणान्तरसापयोः, वैदर्नीयस्थितिर्जपन्येन द्वादश मुहूर्त्तो उत्कृष्टेन त्रिशत्सामरोपमशोदाकोटयः,
 द्वेषं तदेव, मोहनीयं द्विषयं-दर्शनसोहर्त्तयं चारित्रमोहनीयं च, दर्शनमोहनीयं जपन्येनान्तर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टेन चत्वारिंशत्सामरोपम-
 शोदाकोटयः, चत्वारि वर्षमहमाण्यासाया अन्तरं भवति, द्वेषं तदेव चारित्रमोहनीयस्य जपन्येनान्तर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टेन सप्तविः सामरो-
 पमशोदाकोटयः, षष्ठं वर्षमहस्राणि आसाया अन्तरं भवति, द्वेषं तदेव, आयुक्तस्य जपन्येनान्तर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टेन त्रयस्त्रिंशत्सामरोप-
 मानि, नामगोत्रयोजनपन्येन अष्टौ मुहूर्त्तो, उत्कृष्टेन विद्यतिः सामरोपमशोदाकोटयः, वर्षसहस्रद्वयं आसाया अंतरं भवति, द्वेषं
 तदेव । इत्योष्यस्य कर्मणः स्थितिर्जपन्येन उत्कृष्टेन च समया, अनुसावप्रदेशग्रन्थी पूर्वोक्तौ, कर्मण्यकरणानां भेदरः करणीया,
 एतानां धपनं प्रति यत्नः फालोप इति, ब्रह्मि, नयाः पूर्ववत् ॥ इति त्रयस्त्रिंशत्साममध्ययनं समाप्तम् ॥

उक्तं श्रुत्यादिशास्त्रं, इदानीं चतुर्विंशत्तमं उच्यते, तस्य कोऽभिगम्यन्थाः, त्रयस्त्रिंशत्तमे कर्मोक्तं, चतुस्त्रिंशत्तमे तत्कारणभूता लक्ष्या,

धीउत्तरा०
चूर्णं
३५
अनागार०
॥२७९॥

अनेन सम्बन्धनायातस्याध्ययनस्यानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्यं नामनिष्पन्ने निक्षेपे लेख्यवर्णं, 'लेखाणं निरुत्वेवो०'
(५३८-४७नि०६५१)इत्यादि गाया दश, व्यतिरिक्ता द्रव्यलेख्या अकर्मद्रव्यलेख्या, अकर्मद्रव्यलेख्या, अकर्मद्रव्यलेख्या द्विविधा-
जीविनामजीविनां च, जीवलेख्या मव्यामव्ययोः, सा सप्तविधा, कृष्यादयः, सप्तमा संयोगज्ञा, लेख्यायायोग्यद्रव्याणि परिगृह्यन्ते, जोगा
पन्था वस्त्वतगा य यथा उदीर्यापालयं(५४८)जीवलेख्या द्विविधा चन्दादि ग्रन्थत एव ज्ञायन्ते, कर्मद्रव्यलेखा पद्विषया कृष्यादि,
अत्रापि जीवसंबद्धानि द्रव्याणि परिगृह्यन्ते, भावलेख्या द्विविधा-विशुद्धा अविशुद्धाः उपशमे श्ये च, श्रेयं गतायं, उक्तो नामनिष्पन्नो
निक्षेपा, इदानीं सूत्रालापकस्यावसरः, अस्मादावत् सूत्रं निषतितं तावद् कृष्यं, सूत्रं चर्द-लेख्यवर्णं एव कृष्यामी० ॥१२९२-६५२॥
इत्यादि, सर्वे, लेख्यानां दश कारणानि नामादीनि वक्तव्यानि, कृष्यलेख्यावर्णः जीवितो-मेष', स च स्निग्धः, गवलं-माद्विपं शृंगं, रिष्टो-द्रोण-
काकः, क्षापते कोहलछगो वेलकरका, रसा जह कडुगंतुगदी, गंधा गोमहाती, रसज्ञो जहा करगयादि, परिणामो उत्तमाधममध्यमस्त्रिविधः,
स एव त्रिभिर्गुणितो नवभेदो भवति, नव त्रिभिर्गुणिताः सप्तविंशतिः, सप्तविंशति त्रिभिर्गुणिता एकाशीति एकाशीतिस्त्रिभिर्गुणिता
द्वे श्रुते चत्वारिंशो भवतः, कृष्याद्यास्त्रिसो लेख्या दुर्गविगमनाय भवन्ति, लेख्यापरिणामस्य आदिसमये अन्तसमये वा न कश्चित्
त्रिपते, यदा तु अन्यमुहूर्ते गते श्रेये वा भवति तदा परमं गच्छति, अप्सरथाशो परित्वेज्जेजो, पसरथाशो अहेष्टए मुणिचि, वेमि,
नयाः पूर्ववत् ॥ इति चतुस्त्रिंशत्तमं अध्ययनं समाप्तम्

उक्तं चतुस्त्रिंशत्तमं, इदानीं पंचविंशत्तमं, तस्य कोऽभिमतम्बन्धः १, चतुस्त्रिंशत्तमे लेख्याजमिहित्ता, पंचविंशत्तमे अपगार-
गुणा अभिधायन्ते, अनगारश्च अशस्तलेख्याविगहिवो प्रशस्यलेख्यायुक्तो भवति, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्याध्ययनस्य अनु-

भीमप्रा०
पूर्वा
१६
भीमादीनः

॥२८०॥

योगशास्त्रादयम् पूर्वम् व्याख्यं नामनिष्कल्ये निधये अणगारसमागती 'अणगारे निकम्बेवो' ॥ ५४९-५०१६६३ ॥ इत्यादि
गापापं, व्यतिरिक्तं निष्कलादि, भावे मन्मददृष्टिः अणगारासाक्षिनिष्कल, उक्तो नामनिष्कल्यो निक्षेपः । इदानीं दृशालाप-
इत्याशयः, अस्यापयत् यत्र निमित्तं तावदक्तव्यं, यत्र चंदं-सुणेह मे प्रगमणे' इत्यादि (१२५३-२६६८) सर्वं ' वंज संगे ' एतो
॥१॥ इत्यादि परिसंज्ञेत्, एकत्वे, संख्ये आत्मार्थेकते यामं तत्राभितोयेत्, नैव स्वयं गृहाणि कुर्वति नैव कारापयेत् नैवानुजानीयात्,
यस्मात्प्र प्रगस्थासामां दन्ते वयः, तथा मक्तानं च कर्मकारणानुमोदने प्रगस्थासाराणां वयः, इत्यनेन प्राप्य विसर्पते अग्निं,
पुंसो पापम्, संपमयापार्थं मुञ्चति, न रसाथं, न एतदभूजनादि प्राथयेत्, धर्मशुक्ले ध्याने सदा ध्यायेत्, पश्चिमे काले
आशरत्तित्वापं कृत्वा, ' निमित्तं निरंदंशो, धीवराणो निताश्रयः । मंत्राप्य केतलं ज्ञानं, शाश्वतं परिनिर्दृतः ॥ ' इति त्रीभिः,
मदाः ३ एत् ॥ इति पञ्चविंशत्तमं अक्षर्यतमं समाप्तम् ॥

उक्ते पञ्चविंशत्तमं, इदानीं पदविंशत्तमं, यस्य कोऽभिगमन्यः । पञ्चविंशत्तमे अनगारगुणा अभिहिताः, पदविंशत्तमे त्रीया-
त्रीचरिनिष्कलिभिधीरते, अणगारे च त्रीयात्रीचरिनिष्कलिभ्या, अनेन सुम्बधेनापातस्पास्य अध्ययनस्यानुयोगद्राचतुष्टयं ३-
६२ म्यास्यं नामनिष्कल्ये निरसरे त्रीयात्रीचरिनिष्कलिः, ' निकम्बेवो जीवेमि' ॥ (५५२-३६७१) । इत्यादि गाथाद्वयं, व्यतिरिक्तं
गुणव्यारिपुद्गे त्रीचद्रयं, भागे गुणपर्योपमादिनं, त्रीचरिणिभ्यो द्वात्रिंशः पंचोन्मूयाणि क्रांथादयश्चत्वारः मनश्च, महत्तित्तो गुणाः,
चमरिणिः एवावा, गुणाश्चत्वारः प्रगम्याश्चत्वारः ज्ञानादयो, अत्रशस्त्रा क्रोधादयः, एवावा नरकादिभवाः, ' निकम्बेवो उ अजीवे' ॥
॥५४९-४१७१॥ इत्यादि गाथाद्वयं, व्यतिरिक्तं गुणव्यारिणं त्रीचद्रयं, भावे गुणपर्योपमादिनं त्रीचद्रयं, चरिणिभ्यो द्वात्रिंशः चम-

रूपसंश्रंसंगन्थाः शुभा अशुभाश्च । निरुक्त्वो विभक्तीः इत्यादि गाथा सप्त (५५६-६२/६७१) विभजनं विभक्तिः, जीवानाम-
जीवानां च भेदप्रत्याख्यापनं, जीवानां सिद्धानां श्रिसद्धानां च, अजीवानां रूपीणामरूपीणां च, भावे भावानां विभक्तिः भाववि-
भक्तिः, भावानां भेदप्रत्याख्यापनं, अश्राधिकारः जीवद्रव्यविभक्त्या अजीवद्रव्यविभक्त्या च, जे इति निर्देशे, किलशब्दः प्रो-
धवाची, एवं किञ्च आचार्याः रुधयन्ति-ये भव्यास्तेषामपि ये परीतसंसारिणो-भवाष्टाभ्यन्तरे सेत्स्यन्तो, पुनरपि मल्यग्रहणं येषां
तदावर्णीयकर्मणां धुयोपशमां विधत्ते किल पठान्ति घीरा छर्त्तसं उतरञ्चाए, तद्वा त्रिणपण्णत्ते अणंतगामपञ्जवेहि संजुत्ते । अज्याये
जहजोगं गुरुपसाया अहिज्जति ॥ १ ॥ येषां सिद्धिर्भविष्यति, ये च गंठियसत्त्वा रागद्वेषबहुला ये च अणंतसंसारिणोः ते संकिलिङ्गकृन्मा कर्म-
भिः श्रोतप्राताः ते असोग्याः उत्तरोच्ययनानां, तस्माज्जिनप्रज्ञप्तं अनन्तगमपर्यायैः संयुक्तं तं स्वाध्याययोगेन यथायोगे यथाविधि युञ्जीत,
यो यस्याख्ययनस्य योगः तेन गुरुप्रसादादधीते, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं सूत्रालापकस्वावसरः, अस्मादावत्सूत्रं निरपठितं
तावद्रक्तव्यं, ह्यं चेदं-जीवाजीवविभक्ती' ॥ १३७४ ६७२ ॥ इत्यादि, सर्वं, विभजनं विभक्तिः, भेदप्रत्याख्यापनमित्यर्थः, शृणुत
तां मम, क एवमाह-सुषर्मस्वामी जन्मनामं ब्रवीति, तं-जीवाजीवात्मको लोकः, स च क्षेत्रकालभावादिभिरनुगन्तव्यः, अजीवाऽ-
रूषिणो दशविधा, घम्मादिधकायाधर्मास्तक्रायः सम्पूर्णः परिगृह्यते, देवः त्रिभागचतुर्भागादि, प्रदेवो निरंशः एव धर्मास्तिकायः,
आकाशं च, कालो, दशधा, धर्माधर्मौ लोकालोकप्रमाणं, समयक्षेत्रं कालः, द्रव्यार्थिकन्याभिप्रायात्सर्वं अनाद्यपर्यवसितं, पर्याया-
धिकस्य सादिपर्यवसितं, रूपिणश्चतुर्विधा, स्कन्धो अचित्तमहास्कन्धादि सम्पूर्णः परिगृह्यते, देशस्त्रिभागचतुर्भागादि, प्रदेवोऽ-
संख्येयतमोऽनन्ततमो वा प्रदेशः, परमशास्त्राणुश्च परमाणु, निरंशः, क्षेत्रतः स्कन्धा, परमाणवः, लोकालोको मज्जनीयो, कालतः

धाउचारा०
वर्णा
३६
जीमजीवः

॥२८३॥

पातते परिनित्युते । छतीसं उवाज्जयणे, भवसिद्धिय सण्णियो ॥१॥ तं, इति परिसमाप्तौ उपप्रदर्शने च, प्रादुः प्रकाशे, प्रकाशकृत्य-प्रज्ञाप-
यित्वा बुद्धः-अवागार्यः ज्ञातकः ज्ञातकुलसिद्धयः वर्द्धमानस्वामी, ततः एगिनिर्वाणे गतः, किं प्रज्ञपयित्वा १, पद्मत्रिअदुत्तराध्यप-
नानि भयनिदिकसंसत्तानि-भवसिद्धिज्ञानमेव तं प्रवृत्तिं, नाभवसिद्धिज्ञानमिदं, त्रयीन्याचार्योपदेशात्, न स्वमनीषिक्या, नयाः

पूर्वेषु ॥

वाणिजकुलसंभूओ, कोडियगण्णिओ उ वयरसाहीतो । गोषालियमहत्तरओ, विमखाओ आसि लोगंमि ॥ १ ॥
ससमयपरसमयार्थिऊ ओयस्ती दित्तिमं सुगंभीरो । सीसगणसंपरिबुडो वयवाणरतिस्सिओ आसी ॥ २ ॥
तेतिं ससिण इमं, उत्तरअयणाण चुण्णिवडं तु । रइयं अणुगहत्थं, सीसाणं मंददुब्बिणं ॥ ३ ॥
जं एत्थं उस्सुत्तं, अयाणमाणेण विरतितं होज्जा । तं अणुओगघरा मे, अणुचित्तेडं समात्तु ॥ ४ ॥

पद्मत्रिदोशाराध्यकवूर्णा समाप्ता, ग्रन्थप्रं ॥ ५८५० ॥ उत्तराध्ययनचूर्णिः संभत्ता ॥

इति श्रीउत्तराख्यनानां पद्मत्रिशतश्रृणिः

❀ समाप्ता ❀